

19—23 april.

Debatter m. m.

Onsdagen den 23 april.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Norling ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås	9
av herr Nordenson ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning	15
Förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga	22
Ändrade grunder för vissa riksdagsmannapensioner	27
Pressdebatten rörande kammarens talmansfråga	29
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	30
Beräkningen av vissa väganlag	32
Byggnad av enskilda vägar	38
Statliga farledsarbeten	44
Byggnad av fiskehamnar	50
Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	52
Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	54
Understöd åt inrikes lufttrafik	60
Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.	61
Ang. prisutjämningsavgift m. m.	108
Om utredning ang. utrikeshandels framtida inriktning	125
Fortsatt giltighet av prisregleringslagen	127
Utredning om värnpliktstjänstgöringens meritvärde	134

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 23 april.

Andra lagutskottets utlåtande nr 31, ang. ändring i värnpliktslagen m. m.	22
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, ang. ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen om församlingsstyrelse i Stockholm	27
— nr 14, ang. ändring av grunderna för vissa riksdagsmannapensioner	27
— nr 15, ang. riksdagens arbetsplena under höstsessionerna	29
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	30
— nr 70, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet	60
— nr 71, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet	61
— nr 72, ang. efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand	61

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 73, ang. fullmakt att igångsätta vissa beredskapsarbeten m. m.	61
— nr 74, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag	61
— nr 75, ang. frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan	61
Bevillningsutskottets betänkande nr 22, ang. förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m.	61
— nr 23, ang. prisutjämningsavgift m. m.	108
Bankoutskottets utlåtande nr 11, ang. sänkning av prenumerationspriset för snabbprotokollen från riksdagsdebatterna	125
— nr 12, ang. utredning av frågan om utrikeshandelns framtida inriktning	125
— nr 13, ang. ändrad lönegradsplacering för vaktmästarpersonalen i riksdagshuset	127
— nr 14, ang. utredning av det svenska bankväsendets strukturella förhållanden m. m.	127
Andra lagutskottets utlåtande nr 28, ang. åtgärder mot spridning av könssjukdomar å utländska fartyg i svenska hamnar	127
— nr 29, ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen	127
— nr 30, ang. fortsatt giltighet av utlänningslagen	134
Tredje lagutskottets utlåtande nr 15, ang. utredning för tillgodo-seende av de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintres-sena	134
Jordbruksutskottets utlåtande nr 14, ang. anslag till hushållnings-sällskapen m. m.	134
— nr 15, ang. understöd åt kontrollföreningsverksamhet	134
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, ang. utredning om värnplikstjänstgöringens meritvärde	134
— nr 10, ang. beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer	137
Utrikesutskottets utlåtande nr 6, om Sveriges anslutning till en kon-vention ang. upprättandet av ett råd för samarbete på tull-området m. m.	137
Statsutskottets utlåtande nr 76, ang. anslag å kapitalbudgeten: so-cialdepartementet m. m.	137
— nr 77, ang. anslag till vissa ersättningar i anledning av olycks-fall i arbete m. m.	137
— nr 78, ang. ersättning i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom	137
— nr 79, ang. avstående av allmänna arvsfondens rätt till arv	137
— nr 80, ang. försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fas-tighet	137
— nr 81, ang. vidgad rätt för statliga befattningshavare att åt-njuta tjänstledighet mot B-avdrag för arbete inom personalsam-manslutning	137
— nr 82, om Sveriges anslutning till en konvention ang. upprät-tandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m.	137
— nr 83, ang. en snabbutredning rörande verksläkarinstitutionen m. m.	137
— nr 84, ang. familjepension åt efterlevande till vissa polis-män m. m.	137
Bevillningsutskottets betänkande nr 28, ang. ändring i förordningen om varuskatt m. m.	137
— nr 29, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden m. m.	137
Första lagutskottets utlåtande nr 14, ang. fortsatt giltighet av lagen om användande av statspolispersonal för vissa särskilda upp-gifter	137

Lördagen den 19 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 135, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemädlades kostnader för djursjukvård.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 167, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus; och

nr 170, med förslag till sjömanslag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 176, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 178, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 14 och 30 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt; samt

nr 179, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 180, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 181, med förslag till lag om skyldighet för civilförsvarspliktig att tjäntgöra vid krigsmakten; och

nr 182, med förslag till kungörelse med vissa bestämmelser om cyklar med hjälpmotor m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 183, med förslag till ändrad lydelse av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 184, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 och 28 §§ epidemi-lagen den 19 juni 1919 (nr 443) m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 185, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit; samt

nr 186, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 187, med förslag till strandlag;

nr 188, med förslag till naturskyddslag m. m.; och

nr 189, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § c) lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207).

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 190, angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall;

nr 191, angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 192, angående statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser i fråga om underhåll av farled m. m. i Hjälmaren.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 193, angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Japan m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 194, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 195, med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar; och

nr 196, angående omreglering av vissa prästerliga pensioner.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till allmänt resereglemente m. m.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 198, med förslag till ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 199, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 28 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 200, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.; samt

nr 201, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 202, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 203, angående inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa särskilda fall, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 204, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.; samt

nr 205, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 206, angående inrättande av ett nordiskt råd.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 207, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § 4 mom. samt 59 och 79 §§ lagen den 26 novem-

ber 1920 (nr 796) om val till riksdagen ävensom till lag angående ändrad lydelse av 23 och 25 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) samt av det i 24 § samma lag angivna formuläret.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 208, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående aktiebolaget Vin- och spritcentralens tullnerderlagsrörelse.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 210, angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet;

nr 211, angående ersättning till Rut Edit Bergström m. fl.; och

nr 212, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 213, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 214, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 215, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.; och

nr 216, med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition

nr 217, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § förordningen den 17 december 1948 (nr 766) angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastik in- delning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 218, med förslag till ändring i grunderna för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrlägningsföretag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 219, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken m. m.;

nr 220, angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter; och

nr 221, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild våghållning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 222, med förslag till lag om ändring i 11 och 13 kap. giftermålsbalken samt lag om höjning av vissa underhållsbidrag; och

nr 223, med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 224, med förslag till lag om särskild skolstyrelse i vissa fall.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 225, angående befrielse från betalningsskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 226, angående inleverans av tobaksskatt; samt

nr 227, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 mom. och 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 228, med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 229, angående fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 230, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 231, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 232, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff, m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om fastställande av ny avlönings- och pensionsstat för riksbanken.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 454, av herr *Ohlon* m. fl.,

nr 455, av herr *Bergh*,

nr 456, av herr *Sjödahl*,

nr 457, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling*,

nr 458, av herr *Björck*,

nr 459, av herrar *Boo* och *Hesselbom*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 13 och 15 riksdagsordningen samt till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 460, av herr *Lundqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik m. m.; samt

nr 461, av herr *Lundqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande förvärv för staden av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Petréns* motion, nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 463, av herr *Svedberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52; och

nr 464, av herr *Persson, Karl*, i samma ämne.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13—15, statsutskottets utlåtanden nr 6 och 70—75, bevillningsutskottets betänkanden nr 22 och 23, bankoutskottets utlåtanden nr 11—14, andra lagutskottets utlåtanden nr 28—30, tredje lagutskottets utlåtande nr 15, jordbruksutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 9 och 10.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1952/53 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfaller fastighet;

nr 81, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för statliga befattningshavare att åtnjuta tjänstledighet mot B-avdrag för arbete inom personalsammanslutning;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning;

nr 83, i anledning av väckta motioner om en snabbutredning rörande verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden; samt

nr 84, i anledning av väckta motioner om beredande av familjepension åt efterlevande till vissa polismän m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter; även som

andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 2.08 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 136, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående placering i lönegrad av tingsdomartjänsterna och anslag för budgetåret 1952/53 till Häradsrätterna: Avlöningar.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtanden nr 76—84, bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29, första lagutskottets utlåtande nr 14 samt andra lagutskottets utlåtande nr 31.

På framställning av herr talmannen beslöts att andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i

ämnet väckta motioner, skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 465, av herr *Hermansson, Herbert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag; samt

nr 466, av herrar *Osvald* och *Weiland*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.02 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 23 april förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Herr *Arrhén* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som kommer att hållas onsdagen den 30 i denna månad, företaga val av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarbetyg får undertecknad anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar, räknat från och med den 18 dennes.

Saltsjö-Duvnäs den 21 april 1952.

Annie Wallentheim.

Fru *Annie Wallentheim*, som lider av akut luftvägsinfektion, är på grund härav oförmögen att delta i riksdagsarbe-

tet fr. o. m. den 18 april 1952 sannolikt högst 2 veckor.

Storängen den 21 april 1952.

R. Schnell,

leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Norlings interpellation angående ifrågasatt driftsinställelse vid Suchardfabriken i Alingsås, och nu anförde: Herr talman! Herr Norling har i en interpellation frågat, om jag övervägt några åtgärder för att driften vid Aktiebolaget Suchards chokladfabrik i Alingsås skall fortgå i en eller annan form. Jag vill svara med att i korthet redogöra för vad som inträffat i denna sak.

Länsarbetsnämnden i Älvsborgs län fick sent på eftermiddagen den 4 januari i år ett iltelegram från Suchard-bolaget, vari meddelades att rörelsen till huvudsaklig del skulle nedläggas och att avtalsenliga uppsägningar av personalen vore omedelbart förestående. Något varsel om driftsnedläggelse hade tidigare icke lämnats till arbetsmarknadsorganen. Företaget hade ej heller anmält några sysselsättningssvårigheter till länsarbetsnämnden. Meddelandet kom sålunda som en fullständig överraskning.

Antalet anställda, som berördes av driftsnedläggelsen, var 292 arbetare, 93 tjänstemän och 38 representanter.

Från länsarbetsnämndens sida vidtogs omedelbart åtgärder för att kartlägga arbetsstyrkan och bereda arbete åt dem som riskerade att bli arbetslösa. Överläggningar togs upp med de kommunala myndigheterna, vägförvaltning-

Ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås.

en m. fl. om arbeten som snabbt kunde sättas i gång för att under ett övergångsskede sysselsätta den friställda arbetskraften.

Vidare kom överläggningar snabbt till stånd mellan representanter för arbetsmarknadsstyrelsen, Alingsås stad, Suchardbolaget, industriens produktionsråd och berörda organisationer för arbetar- och arbetsgivarparterna. Man inriktade sig på att försöka lokalisera en ny industri till staden.

Emellertid förlängdes driften vid Suchard i ett par omgångar. Den 15 mars inställdes den definitivt. Likväl är för närvarande av arbetarpersonalen 48 män och 18 kvinnor sysselsatta med avvecklingsarbeten, som torde fortgå ytterligare några veckor.

Alla hittills friställda män har fått annat arbete. Av kvinnorna hade för några dagar sedan 27 ännu inte kunnat placeras. Av dessa är 15 gifta, en del har arbetat endast på deltid och några är partiellt arbetsföra i större eller mindre utsträckning. Då de pågående avvecklingsarbetena slutförts räknar arbetsförmedlingen med att snabbt kunna placera de män som blir arbetslösa. Läget för kvinnorna är mera besvärligt, men man gör vad som kan göras för att lösa detta problem. Det ansträngda sysselsättningsläget inom textilindustrin, som på sina håll i denna del av landet åstadkommit ett överskott av kvinnlig arbetskraft, skapar helt naturligt svårigheter även för de kvinnor som fått lämna Suchardfabriken. De som är berättigade till understöd från arbetslöshetskassorna får en viss hjälp därifrån.

För ett 40-tal tjänstemän vid företaget har uppsägningstiden ännu inte löpt ut. 10 av dessa har fått erbjudande om annan anställning men velat avvakta utvecklingen.

Någon svårartad arbetslöshetssituation har sålunda inte uppstått i Alingsås med anledning av Suchardfabrikens nedläggande. Arbetsmarknadsmyndigheterna har gjort och är beredda att i fortsättningen göra vad på dem ankommer för att bemästra läget.

Ansträngningar från arbetsmarknads-

myndigheternas och industriens produktionsråds sida att lokalisera en ny industri till Alingsås har gjorts. Det finns nu anledning antaga att frågan om förläggning av en lämplig industri till Alingsås kan komma att lösas under den allra närmaste framtiden.

Jag vill emellertid inte underlåta att i detta sammanhang anföra några principiella synpunkter på frågan om varsel vid driftsinskränkningar. Jag finner det ytterst anmärkningsvärt att Suchardfabrikens ledning inte ansett sig kunna i god tid inleda samarbete med samhällets organ för att tillvarata deras intressen, som under en lång följd av år tjänat företaget. Händelserna i Alingsås har aktualiserat varselfrågan.

Efter överläggningar mellan arbetsmarknadsstyrelsen å ena sidan och industriförbundet, arbetsgivareföreningen och industriens produktionsråd å andra sidan har man numera kommit överens om att verka för ett bättre samarbete mellan industriföretagen och arbetsmarknadsmyndigheterna i syfte att göra varselssystemet effektivare. Byggnadsindustrin omfattas inte av överenskomsten. Det har fastställts vissa regler och tidsfrister för rapporteringen av förestående driftsinskränkningar eller driftsnedläggelser. Jag hoppas att denna överenskommelse skall visa sig fylla sitt syfte och göra ytterligare åtgärder onödiga.

Slutligen vill jag i detta sammanhang understryka vad som redan tidigare sagts från regeringens sida, nämligen att varje sysselsättningssvårighet, varje lokal arbetslöshet bör leda till att samhällets resurser mobiliseras för att underlätta arbetskraftens övergång till de näringsgrenar, som har brist på arbetare. Samhällets ansträngningar kan också, såsom här skett, inriktas på att söka förlägga en ny industri till den drabbade orten.

Herr NORLING: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för det svar jag erhållit på min interpellation.

Vad sedan svaret beträffar, innehåll-

Ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås.

ler det en kort redogörelse för händelseförloppet, varvid statsrådet uttalar sin anmärkning mot att företaget inte vänt sig till samhällets organ, innan uppsägning av personalen skedde. I övrigt finnes intet principiellt avståndstagande från de åtgärder, som företaget vidtagit. Svaret visar att statsmakterna står maktlösa när det gäller ingrepp i den kapitalistiska företagarverksamheten. Regeringen har ju också förklarat, att statsmakterna inte skall mobiliseras för att hindra att lokal arbetslöshet uppstår, utan endast för att underlätta arbetskraftens övergång, eller som statsrådet formulerat det i interpellationssvaret: »Varje lokal arbetslöshet bör leda till att samhällets resurser mobiliseras för att underlätta arbetskraftens övergång till de näringsgrenar, som har brist på arbetare.»

Statsrådet erkänner likväl att även detta har sina svårigheter när det gäller den lätta industrien, där ett flertal kvinnor sysselsättes, som man inte gärna kan placera ut på vägarbeten och gatuarbeten i likhet med vad som skett beträffande de manliga arbetarna. Vad de senare beträffar har de fått byta ut chokladmaskinen mot grävmaskinen och chokladen mot leran för att de skall kunna bo kvar i sina hem. Några andra arbeten tycks inte finnas i Alingsås, där i stället arbetslösheten ökar på grund av att det ena företaget efter det andra permitterar och avskedar sina arbetare.

I 4 § kollektivavtalslagen stadgas att om flera arbetare samtidigt slutar sin anställning på en arbetsplats betraktas det som en stridsåtgärd från arbetstagarernas sida och arbetarorganisationen bli i så fall skadeståndsskyldig mot företagen. Men en arbetsgivare kan tillåtas företa vilken handling som helst som är riktad mot de anställda utan att arbetarna kan kräva skadestånd; arbetsgivarna kan ju permittera, avskeda, ja, nedlägga hela sin verksamhet utan att skadestånd kan krävas från arbetstagarernas sida. Talesättet »Sveriges rikets lag» är tydligen fortfarande ett berättigat uttryck.

Hela Suchardaffären är ett belysande

exempel på hur det kapitalistiska näringslivet fungerar. Man har formligen låtit det regna kapital till investeringar i företaget i Alingsås. Ombyggnads- och omändringsarbeten i fabriken har pågått i årtal. Våren 1951 påbörjades en genomgripande omändring av byggnaderna, som pågick flera dagar efter det att driftsnedläggelsen blivit kungjord. Inmontering av en högtrycksångpanna i ångcentralen pågick även vid denna tid. Maskiner av olika slag, elektriska motorer m. m. inköptes, inmonterades och provkördes för att sedan stå oanvända. Man anlade eget kraftverk, som sedan fick stå oanvänt. Man investerade kapital i mejerier och svingårdar. Man investerade kapital i råvaror för all möjlig tillverkning; bl. a. inköptes en viss ingrediens till karameller, som enligt en karamellexpert vid företaget skulle räcka 2 500 år — tydligen tänkte man då inte på att nedlägga verksamheten när man gjorde dessa uppköp.

Jag skulle kunna hålla på länge med dylika uppräknings på huvudlös investering. Suchards företagspolitik har varit så huvudlös, att man har skäl misstänka att den medvetet siktar till det som inträffade. Kapitalisten, som ser att han ej längre kan erhålla tillräcklig profit genom att hålla produktionen i gång i sin fabrik, slår igen, och den investerade förmögenheten i fabrik, maskiner och inventarier kan han alltid få igen genom försäljning. Arbetarna som trott på en tryggad försörjning genom sitt arbete i företaget kastas på gatan i arbetslöshet, och stat och kommun får med skattebetalarnas pengar överta försörjningen av dem, medan företagsägarna drar sig tillbaka för att »värda» sina många andra företag. Så har också de rika herrarna i Suchardföretaget gjort. Ordföranden i Suchardbolaget är styrelseledamot i 48 bolag, och en annan styrelseledamot i bolaget bekläder styrelseposter i 32 bolag. Dessa herrar behöver inte känna någon otrygghet för sina familjer, för dem blir inte hemmen spolieerade, när de slår igen något av sina många företag, och arbetarna är för dem bara ett objekt att tjäna kapital på. Att

Ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås.

kapitalisterna trots arbetarmajoritet i riksdagen fortfarande tillåtes att hantera människor och material som de önskar är ju ganska anmärkningsvärt. Suchard har inte handlat på annat sätt än övriga företag inom storfinansens. Skillnaden är bara att Suchardföretaget har burit sig mera klumpigt åt än som är brukligt och därmed också för allmänheten avslöjat storfinansens företagaranda.

Herr OHLON: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, såsom den hittills har förts. Jag vill inte heller göra något uttalande i vad mån företaget i fråga har behandlat ärendet på det lämpligaste sättet. Vad jag skulle vilja påtala, är statsmakternas och regeringens ansvar i detta sammanhang. Vi får komma ihåg att det inte bara är denna fabrik, som för närvarande befinner sig i svårigheter, utan hela den svenska chokladindustrien. Att den svenska chokladindustriens kris har blivit så häftig beror just på de felaktiga ingrepp som gjorts från statens sida. Vid två tillfällen med kort tids mellanrum har chokladskatten höjts, första gången var det väl i februari 1948 och andra gången i december 1950. Den sista gången höjdes chokladskatten under en tid av stigande priser på råvaran, på kakao. Och det är ytterst i dessa åtgöranden från regeringens och riksdagens sida som vi har att söka grunden till den kris, som råder inom denna industri. Det är en sak, som inte bör tappas bort i bilden, när denna fråga behandlas.

Herr WISTRAND: Herr talman! Herr Norling anförde att vad som här hade skett var ett mycket klart uttryck för hur det kapitalistiska systemet verkar. Jag tror att det skulle vara intressant för kammaren att få en liten kort bild av hur det system verkar, vartill herr Norling själv bekänner sig. Jag skall be att få läsa upp några stycken ur ett anförande, som den tjeckoslovakiske ministerpresidenten Zapotocky höll för nå-

gon tid sedan på en LO-konferens i Tjeckoslovakien. Det kan ju vara en lämplig bakgrund till den kritik, som herr Norling framfört.

»Vi har kommit i egalitarismens och lönenivelleringens utförsbacke», utropade Zapotocky, som bemötte arbetarnas »ständiga krav» på likalön, därför att alla behövde samma livsmedelsmängd. »Denna uppfattning», sade han, »är farlig för socialismen. Om vi skulle betala alla lika mycket därför att de alla har likadan mage, skulle vi inte kunna genomföra socialismen, garantera en bättre framtid och upprätthålla produktionen. Vi måste kämpa mot denna farliga paroll med alla tillgängliga medel. Genom en bättre socialförsäkring för gruvarbetare har vi inte fått ett enda ton kol mera — den enda rätta metoden är att ge gruvarbetarna mera betalt, men samtidigt höja arbetsnormerna.»

Vidare uttalade sig Zapotocky om den industriella välfärden och om fackförningarnas handhavande av hälsovårdskontrollen. »Skada på en arbetares hälsa är inte lika allvarlig som ekonomisk skada på produktionen», förklarade han och tillade: »Om vi skulle stänga en hel verkstad för att arbetarna inte skall förkyla sig, så kan hälsovården leda till sabotage och produktionen bli lidande.»

Jag bara citerar, herr talman.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr Norlings något underliga kommentar får väl stå för hans egen räkning. Jag tyckte emellertid att det var något anmärkningsvärt, att jag ur hans kommentar kunde läsa ut en benägenhet att vilja klassificera arbetet med hänsyn till dess natur. Det är ju inte sämre att arbeta i lera än i choklad, herr Norling, och en karl blir inte sämre av att arbeta med en vägmaskin än att stå vid en chokladmaskin. Skall vi inte vara överens om det och lämna den saken i detta sammanhang?

Det brast kanske i logiken också i andra avseenden i herr Norlings anförande, men det får som sagt stå för hans egen räkning.

Ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att bemöta herr Ohlon. Jag är förvånad över hans inlägg. Jag betraktar det som oreflekterat, illa genomtänkt och dumt, och det bör sägas ifrån.

Här har jag sagt att det är ett anmärkningsvärt sätt, på vilket Suchardbolaget har skött den här affären, emedan man inte i god tid har sagt ifrån till arbetarna, att de hade att vänta sig permitteringar och avsked.

Vilket företag som helst kan oberoende av statsmakternas åtgärder komma i den situationen, att det får lov att upphöra med sin verksamhet. Anständigheten kräver emellertid att man under rättar de anställda därom i något så när rimlig tid. Vad som är anmärkningsvärt i Suchardfallet är inte att företaget har slagit igen, utan att det har nonchalerat att upprätthålla kommunikationen med de anställda på ett sätt man i dagens läge kan begära.

När Suchardbolagets ansvariga ledning framfört sina synpunkter på driftsinställelsen — det gjorde man även till mig — har man inte med ett ord sagt, att det var statsmakternas beskattning av chokladindustrien som var anledningen till att arbetarna knappast fick en enda dags varsel. Det är i stället andra skäl för driftsinställelsen som har redovisats. Men jag tillåter mig notera att det skäl, som herr Ohlon gör till den väsentliga anledningen, inte till mig anförts av företaget, som är part i målet.

Herr **OHLON**: Herr talman! Statsrådet Sträng slog in öppna dörrar, när han bemötte mitt anförande. Jag har inte alls berört frågan om riktigheten i Suchardindustriens förfarande, när fabriken slogs igen. Jag har endast velat påpeka, att det inte bara var denna fabrik, som befann sig i svårigheter, utan en hel rad chokladindustriföretag i landet. Det har från industriens sida omvitnats, att svårigheterna sammanhänger med den omdömeslösa beskattning, som industrien har varit underkastad. Det har regeringen också erkänt i och med att den har gått i författning om att få

skatten sänkt. Jag har med mitt yttrande velat säga ut, att detta är en detalj, som inte bör glömmas.

Herr **AHLBERG**: Herr talman! När jag tar till orda i denna debatt är det på grund av de erfarenheter, som jag har kunnat göra såsom representant för en arbetstagargrupp inom industrien under drygt 30 år. Under denna tidsperiod har en väsentlig förändring inträtt i inställningen både på arbetstagersidan och på arbetsgivarsidan, varigenom vårt arbetsliv har fått en helt annan karaktär än tidigare.

Förändringen kännetecknas av att arbetsgivarna visar en allt större hänsyn till arbetstagarna och bemödar sig om att göra vad som är möjligt i besvärliga situationer för att minska olägenheten av depression och driftsinskränkningar. Man har på arbetsgivarhåll fått en ökad känsla för värdet av att arbetaren trivs i sitt arbete, och man har en strävan att ordna de sociala förhållandena så, att berättigad anledning till missnöje inte föreligger. Det är över huvud taget en vilja att ta hänsyn till arbetare och andra anställda, som man inte hade i samma utsträckning tidigare.

På arbetstagersidan har på samma sätt en ändrad inställning vuxit fram. Man har kommit till insikt om att företagets framtid också är arbetarnas, och man har en önskan och strävan att växa in i företaget och en vilja att medverka till en förbättring av våra produktionsanordningar. Man har medverkat till att förenkla och förbättra arbetsprocessen o. s. v.

Det har medfört att den skärpning i förhållandena, som kännetecknade läget i början på tjugutalet, har ersatts med en önskan och vilja till samarbete, och man väntar sig ömsesidigt att parterna skall känna ansvar för varandra. Arbetstagarna gör det när det gäller arbetsgivares ansvar för att arbetarna erhåller sysselsättning och utkomst, och arbetsgivaren gör det när det gäller arbetstagens beredvillighet att medverka under normala förhållanden och i

Ang. driftsinställelsen vid Suchardfabriken i Alingsås.

kritiska situationer till en god produktion.

Det är överflödigt att framhålla, att denna ändrade uppfattning är en mycket stark nationell tillgång. Det är därför angeläget att ingenting inträffar som rubbar denna inställning eller stoppar upp den fortskridande utvecklingen.

Låt mig då säga, att enligt mitt sätt att se den händelse som här diskuteras — Suchardbolagets avveckling av sin verksamhet — står i strid med den allmänna uppfattningen om hur det skall vara mellan parterna. Det behöver inte framhållas, att det inte är möjligt att under alla omständigheter garantera upprätthållandet av driften i ett företag. Det kan brista i förmågan, och förutsättningarna för verksamheten kanske inte längre föreligger. Men det borde aldrig behöva råda någon tvekan om arbetsgivarens vilja att under sådana omständigheter ordna för folket så gott som omständigheterna det medger, och det har man inte gjort i detta fall. Denna driftsnedläggelse har kommit så snabbt utan föregående samråd, att förfarandet måste framstå såsom klart avvikande från vad man på arbetstagsidan haft anledning räkna med och vad — låt mig säga det — alla som känner förhållandena i svensk industri i dag hade väntat sig.

Det är många företag, som även under den goda konjunkturen tvingats till omläggningar och inskränkningar av driften, men det har skett under former, som inneburit all möjlig hänsyn till arbetarnas och övriga anställdas intressen. Det är således här ett undantag från vad som karakteriserat utvecklingen på industriens och arbetslivets område.

Jag tror att det är angeläget att den utveckling, som jag nyss skisserade, får fortgå och föra oss vidare mot ett idealtillstånd på våra arbetsplatser, men för att det skall ske kräves en vaken opinion. Man skall reagera, när någon handlar så, som man allmänt anser vara oriktigt handlat. Och jag ger uttryck för den uppfattningen, att man inte handlat rätt inom ledningen för Suchardbolaget, när man avvecklade företaget, men

det är som sagt ett undantag och inget annat.

Jag hade på sin tid företrädde för den kommitté, som skulle överväga åtgärder i anledning av s. k. utrationalisering, och vid det tillfället var en lagstiftning ifrågasatt, som skulle ange normer för vad som skulle ske vid sådana tillfällen. Jag tror att den som haft möjlighet att bedöma utvecklingen närmast är glad över att vi inte fick en sådan lagstiftning, ty det är lätt att tillgodose vissa bestämda minimiföreskrifter i en lag, och därmed anse sig ha handlat riktigt, men det är inte säkert att man därför gjort tillräckligt. Det är i själva verket fråga om den allmänna inställningen till frågorna. Rätt handlar den arbetsgivare som i en sådan situation som den, i vilken Suchardfabriken råkade, gör vad som är möjligt med hänsynstagande till arbetskraftens intressen, och det kan gå vida utöver vad en lag kan ge anvisning om.

Jag har, herr talman, velat säga detta, ty det väsentliga är inte här vad som är anledningen till driftsinställelsen. Det väsentliga är att man reagerar mot former och metoder, som avviker från vad man på ömse håll anser vara normalt och riktigt i vårt arbetsliv, och det har jag velat göra med detta anförande.

Herr NORLING: Herr talman! Herr statsrådet ironiserade över att jag på något sätt skulle förringa värdet av det arbete, som några av de anställda fått i stället för arbetet på chokladfabriken. Det måste vara ett missförstånd av statsrådet. Jag anser, att allt arbete, som gagnar samhället, har sitt värde, men för arbetarna betyder denna omställning ganska mycket, inte bara ekonomiskt, utan hela deras fysik måste omställas, vilket inte behövt ske, om fabriken varit i gång. Det är ganska svårt för en arbetare, som på detta sätt måste gå över till annat arbete, att kunna omställa sig så, att han får en någorlunda dräglig inkomst och icke blir ekonomiskt lidande.

Det måste även föreligga ett annat missförstånd från statsrådets sida. Om

jag fattade honom rätt, sade han, att jag hade anmärkt på att statsrådet hade kritiserat företagsledningen för att den inte gjorde någon anmälan till samhällsorganen, innan den nedlade verksamheten. Det förhåller sig tvärtom så, att jag understryker statsrådets anmärkning; företaget har här brutit mot de överenskomelser, som träffats i fråga om företagsnämnders verksamhet. Vad jag påtalade var, att statsrådet inte i övrigt hade någon principiell anmärkning mot den företagna nedläggelsen av fabriken.

Vad beträffar herr Wistrands anförande, skall jag inte ingå på någon polemik mot honom. Det är ju så, att denna interpellation gällde Suchardfabriken i Alingsås här i Sverige, och inte alls något förhållande i Tjeckoslovakien.

Herr DE GEER: Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Ahlbergs yttrande. Det är lämpligt att det vid detta tillfälle från de enskilda näringarnas håll deklarerar, att vi djupt beklagar och fördömer vad som hände i Alingsås. Skall vi i framtiden kunna hävda enskild äganderätt till produktionsmedlen och den privata företagsamheten, får dylikt icke förekomma. Suchard har gjort näringslivet i vårt land en stor otjänst. Skulle sådana här saker förekomma ofta, kan det jämföras med en dödgrävar-tjänst för det enskilda näringslivet.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Även jag vill vid detta tillfälle passa på att helt instämma i herr Ahlbergs utmärkta anförande, vari han visade hur i dag förhållandet är mellan arbetstagare och arbetsgivare, och hur det bör vara. Jag tycker det var utmärkt, att dessa synpunkter har framförts från så många håll här i kammaren. Även jag vill framföra min reaktion mot det sätt, på vilket Suchardfabriken skött avvecklingen av sitt företag.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet Ericsson hade meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Nordensons interpellation angående den svenska industriens tackjärnsförsörjning. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet ERICSSON erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga svar, som han skriftligen givit på mina frågor.

I första rummet hade jag påtalat det långa dröjsmålet från priskontrollnämndens sida med fastställandet av priset på gjuteritackjärn från Norrbottens järnverk; det dröjde från slutet av oktober 1951 till den 14 mars 1952. Härvidlag framhåller statsrådet, att man i slutet av 1945 med hänsyn till de starkt stigande malmpriserna på exportmarknaden kunde vänta sig prisstegringar på malm även inom landet med därav följande risk för en allmän prisstegring på järnmarknadens produkter. Detta ansåg statsrådet vara en så allvarlig och bekymmersam sak, att det gav honom anledning att upptaga förhandlingar på bred front med malmleverantören och landets järnverk om ett flertal problem på detta område. Avsikten med förhandlingarna var att söka undvika eller begränsa prisstegringarna. Förhandlingarna skedde under medverkan från handelsdepartementets och priskontrollnämndens sida och ledde så småningom till att man genom återhållsamhet i fråga om malmpriserna kunde i hög grad begränsa prisstegringarna på handelsjärn.

Svårare visade det sig emellertid vara beträffande gjuteritackjärnet, som under senare delen av 1951 hos de båda stora inhemska leverantörerna Oxelösund och Norrbottens järnverk betingat ett pris av 284 kronor per ton. Man kun-

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

de visserligen begränsa pristegringarna på malm, men de övriga prisstegringarna gjorde, att det blev nödvändigt att höja priserna på dessa företags produkter. Beträffande Oxelösund slog man då in på den vägen, att man beslöt att tillämpa dubbel prissättning på den färdiga varan. För vissa kunder skulle alltså tillämpas ett pris av 284 kronor, medan för andra kunder — främst de, som arbetade på exportmarknaden — priset skulle vara 391 kronor.

Beträffande Norrbottens järnverk infördes inte någon dubbel prissättning på gjuteritackjärn, men även här lyckades man pressa upp malmpriserna. Priskontrollnämnden ansåg sig emellertid inte kunna godtaga järnverkets kalkyler, som resulterade i ett pris av 345 kronor, utan gjorde egna kalkyler och kom efter mycket om och men fram till ett pris av 306 kronor. Det dröjde fyra och en halv månader innan detta pris fastställdes, och det överklagades omedelbart av Norrbottens järnverk. På grund härav upptogs nya förhandlingar, vilka ledde till en överenskommelse om att priset skulle vara 319 kronor.

Om man tar med i beräkningen, att det vid sidan av det inhemska tackjärnet har utbudits importerat tackjärn till ett pris upp emot 500 kronor, finner man, att vi har fått fyra olika priser på tackjärn, nämligen 284, 391, 319 och ungefär 500 kronor, vilket givetvis måste anses vara mycket otillfredsställande.

Mot de förda förhandlignarna kan man rikta vissa anmärkningar.

Genom att man tar upp frågan om priserna på hela järnfronten i ett sammanhang, måste problemet bli mycket mera komplicerat. Genom det sätt, på vilket förhandlingarna förts, har prissättningen på en viss vara blivit beroende av prissättningen på de artiklar, som sedermera framställs av ifrågavarande vara, och icke endast av kostnaderna för den ursprungliga varans framställning. Detta måste givetvis verka utomordentligt komplicerande och fördröjande. Det måste också starkt ifrågasättas, om detta kan anses stå i överensstämmelse med reglerna för priskontrollnämndens ar-

bete, där det klart säges ifrån, att det är kostnaderna för en varas framställning, som skall vara avgörande för prissättningen.

Att den dubbla prissättningen måste vålla mycket stora svårigheter vid förhandlingarna är ganska klart. De köpare, som åläggs att betala de högre priserna, måste ju komma att reagera hårt mot den diskriminering, som de utsätts för, och göra allvarligt motstånd. Detta är så mycket mer naturligt, som gränsdragningen mellan den, som arbetar på hemmamarknaden, och den, som arbetar på exportmarknaden, är mycket oklar. I många fall arbetar exportörerna även på hemmamarknaden, men då nödgas de även för sin inhemska tillverkning betala de högre råvarupriserna och blir därigenom avsevärt handikappade gentemot sina konkurrenter på hemmamarknaden. Detta är en så pass allvarlig anmärkning mot dubbelprissystemet, att den kan motivera, att systemet underkännes.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att prisdiskriminering gentemot kunder från en enskild företagares sida av konkurrensbegränsningssakkunniga ansetts som en så betänklig åtgärd, att det ifrågasatts, att den skall i lag förbjudas. Det är då ganska egendomligt, att statsmakterna skola med sina maktmedel tvinga fram en sådan diskriminering på vissa områden. Jag tror, att den i längden enda möjliga metoden vid priskontrollens utövande är, att en viss varas prissättning sker enbart med hänsyn till tillverkningskostnader, och inte med hänsyn till dess fortsatta användning. Däremot är det naturligtvis mycket tacknämligt, att man genom förhandlingar försökt och i viss mån lyckats hålla nere råvarupriserna. Det förefaller emellertid klart, att detta inte behövde medföra dubbla prisnivåer. Sådana förhandlingar kan inte på något sätt motivera ett dröjsmål på fyra, fem månader. De bör kunna genomföras på en mycket kortare tid.

De dubbla priserna har också en annan mycket betänklig sida, nämligen att de i hög grad försvårar priskontroll-

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

lens avveckling. Om man slopar ett enkelt kontrollpris, exempelvis vid riklig varutillgång, behöver detta ingalunda medföra en prisstegring. Förhållandet blir kanske ofta det motsatta, men när det gäller de dubbla priserna måste med all sannolikhet det på konstgjord väg nedpressade priset gå upp, när kontrollen slopas, och detta vållar givetvis svårigheter.

Jag tror sålunda, att mycket skulle vinnas i fråga om enkelhet och snabbhet i priskontrollens tillämpning, om varorna behandlades var för sig med hänsyn till sina egna kostnader och åsattes ett enhetligt pris. Då skulle man säkerligen kunna undvika sådana långa dröjsmål som här påtalats beträffande Norrbottens järnverk, och det skulle också ha den fördelen, att det stod i god överensstämmelse med de fastställda principerna för priskontrollen.

Det har meddelats mig, att priskontrollnämnden vid förhandlingar med andra järnverk har gjort försök att sätta olika priser för en vara allteftersom tillverkarna haft sina råvaror till ett högre eller lägre pris, men att nämnden till sist måst avstå härifrån på grund av vederbörandes hårda motstånd och väl också på grund av deras påpekande att nämnden därmed överskred sin befogenhet. Priskontrollens tillämpning skulle bli mycket mera smidig, snabb och friktionsfri, om priskontrollnämnden undviker dessa avvikelser från det som utstakats i direktiven och tidigare också tillämpats.

Det är ytterligare en sak som jag fäst mig vid i fråga om ärendets behandling. Genom att statsrådet och departementet tagit aktiv del i förhandlingarna har ställningstagandet kommit att i realiteten bestämmas av dem och icke av priskontrollnämnden. Men härigenom förtryckes hela den klagoinstitution som finns införd, nämligen att man skall kunna anföra besvär över priskontrollnämndens beslut hos Kungl. Maj:t. Detta är naturligtvis en mycket otillfredsställande anordning. Det är ytterst angeläget, att priskontrollnämnden behandlar sina ärenden självständigt efter de

regler som den har fått och att departementschefen verkligen sedan står som en fristående appellationsinstans i sista hand.

Till förklaring av att Norrbottens järnverk vägrat leverera i avvaktan på priskontrollnämndens avgörande har statsrådet gjort gällande, att detta berott av brist på järnvägsvagnar, men detta skäl har ingalunda framförts av järnverket. Järnverket har tvärtom till en kund uttryckligen förklarat, att sedan priskontrollnämndens prissättning överklagats, intog järnverket den positionen, att det vägrade att leverera någonting i förskott. Verket avvaktade sålunda Kungl. Maj:ts avgörande för att över huvud taget fortsätta sina leveranser.

På min fråga, hur statsrådet ser på de fortsatta möjligheterna att sörja för den svenska järnindustriens tackjärnsbehov, har statsrådet framhållit den stora betydelse, Norrbottens järnverk haft för vår tackjärnsförsörjning under de senaste åren, och han har belyst detta på ett övertygande sätt med de siffror han anfört, men han framhåller samtidigt, att verket från och med 1953 kommer att självt förbruka sitt tackjärn för framställning av göt, så att den svenska industrien i fortsättningen blir för sin försörjning med tackjärn hänvisad till import och järnsvamp. Nu är det emellertid att märka, att järnsvamp icke utan vidare kan ersätta tackjärnet, och man kommer då till den ganska egenomliga situationen, att Norrbottens järnverk genom den fortsatta utbyggnaden satts ur stånd att fylla den produktionsuppgift som en gång sattes som främsta mål för anläggningens tillkomst: att fylla vårt tackjärnsbehov. Man kan konstatera, att vad som i går var ett bärande och entusiasmerande motiv för stora statliga investeringar i dag endast är ett kallt och likgiltigt konstaterat faktum. Man kan sannerligen säga, att tiderna ändras och våra motiv med dem!

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Nordenson har velat framhålla, att det dröjt för länge med lös-

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

ningen i detta fall och att den metod myndigheterna använt för att komma till rätta med prisförhållandena medfört ett mycket komplicerat läge med dubbla prisnivåer på tackjärn. Han ifrågasätter, om det kan vara riktigt att förfara på sätt som skett, att inte bara bedöma en prisfråga med hänsyn till kostnaderna för framställningen, och han säger vidare, att det innebär en diskriminering för de köpare som får betala det högre priset för tackjärn — han nämnde därvid siffran 391 kronor i förhållande till 319. Det är klart, att vid första anblicken kan anmärkningen förefalla riktig, men så snart man erinrar sig, vilken storleksordning leveranserna av det dyra tackjärnet har, reduceras omedelbart värdet av denna invändning. Det är relativt obetydliga kvantiteter av leveranserna från Oxelösunds järnverk som har betingat detta högre pris, och myndigheterna har träffat uppgörelse med vederbörande företagare för att tillgodose vissa enligt vår mening mycket angelägna behov på den inhemska marknaden av att erhålla tackjärn till ett lägre pris. Jag vill vidare erinra om att vid fri prishildning hade prisnivån legat på en helt annan höjd, och den diskriminering som det talats om känns väl inte alltför hård för det företag som får köpa tackjärn för 319 kronor, då alternativet är att köpa för 500 kronor. Men det är riktigt, att dubbla prisnivåer ingalunda är önskvärda, och jag vill gärna säga ut, att priskontrollnämnden ingalunda strävar efter att uppnå dubbla prisnivåer utan tvärtom är på det klara med att beträffande sådana här varor, som sprider sig i mycket stora ringar i produktionsprocessen, det följer mycket stora olägenheter med dubbla prisnivåer. Jag vill ha sagt detta för att det inte skall uppstå något missförstånd på den punkten.

Vad slutligen beträffar den anmärkning som herr Nordenson gjorde mot att handelsdepartementet varit inkopplat vid lösningen av dessa frågor, är det klart att man kan framhålla sådana synpunkter, men jag vill påpeka, att när det gäller extraordinära åtgärder av detta

slag, är det kanske nödvändigt att med tanke på krisförvaltningen och krismyndigheternas allmänna organisation och ställning inom statsförvaltningen använda i viss mån andra arbetsmetoder gentemot dessa myndigheter än då det gäller ordinarie verk, och jag vill nog som min erfarenhet säga, att ingenting tyder på att vederbörande departementschef icke skulle ha möjlighet att objektivt pröva de besvär som kan komma. Att priskontrollnämndens beslut ändrades den här gången, det föranleddes — det vill jag gärna erkänna — direkt av de besvär som kom från Norrbottens järnverk och där man mera utförligt klargjorde, att vissa merkostnader hade kommit in i Norrbottens järnverks produktionskalkyl, därför att man ville producera så mycket tackjärn som möjligt. Man kunde alltså undvika denna ökning av produktionskostnaderna, men då blev den totala produktionen mindre. Inför detta påpekande fann jag det alldeles naturligt, att nämnden och Norrbottens järnverk fick uppta nya förhandlingar, och dessa ledde fram till en uppgörelse om priset 319 kronor.

Herr WAHLUND: Herr talman! Vi skall senare i dag behandla ett utlåtande från andra lagutskottet, som just berör priskontrollnämnden. Redan föreliggande fråga visar, hur besvärlig priskontrollnämndens verksamhet är. Vi känner ju alla till bakgrunden till de förhållanden som det talas om i interpellationen; vi vet att som en följd av Koreakriget världsmarknadspriset på tackjärn höjts till bortemot 500 kronor, medan vi här i Sverige har ett pris som med 100 eller 200 kronor understiger detta. Jag förstår mycket väl, att det i en sådan situation varit nödvändigt att skydda de inhemska behoven, hemmakonsumtionen, och av denna anledning har vad man kallar dubbla prisnivåer skapats — man kunde lika gärna säga tredubbla eller fyrdubbla. Oxelösunds järnverk har för hemmaindustrierna ett pris av 284 kronor och för exportindustrierna 391 kronor för samma tackjärn, medan Norr-

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

bottens järnverk har 319 och utländskt tackjärn som sagt kostar uppemot 500 kronor. Priskontrollnämnden har gjort en prisdifferentiering dels efter vem som är leverantör, dels efter vem som är köpare, och så finns det dessutom en prisskillnad mellan utländskt tackjärn och svenskt. Det är klart, att en sådan situation inte är på något sätt eftersträfvansvärd, det framhöll ju också statsrådet. För min del har jag inget alternativ att komma med, som skulle kunna klara situationen utan stora svårigheter just på denna sektor av näringslivet. Vi får väl tills vidare se saken som den är, men jag har velat säga i denna debatt, att det är viktigt, att statsrådet och priskontrollnämnden följer verkningarna av dessa olika prisnivåer, inte bara, som herr Nordenson nyss påpekade, vad beträffar konkurrensen mellan olika industrier utan också och framför allt i ett annat avseende. Det är ju så, att de gjuterier som arbetar för hemmamarknaden och alltså köper till det lägre priset just därför riskerar att inte få så mycket tackjärn som de behöver. Jag vet mycket väl, herr statsråd, att priskontrollnämnden är inne på denna tankegång och har verkställt en kvotering, men jag skulle önska att herr statsrådet bevakade, att kvoteringen blir tillräcklig. Det är gott och väl att man på hemmamarknaden kan köpa exempelvis stekpannor billigt, men vad hjälper det, om det inte finns stekpannor att köpa?

Herr DE GEER: Herr talman! Herr Nordenson anmärkte på att målsättningen för Norrbottens järnverk hade förändrats. Det är riktigt, att då den första etappen av utbyggnaden år 1939 beslöts, syftade vi till att skära bort en del av importen av tackjärn, som då var 150 000—200 000 ton om året, men då 1946 järnverket utbyggdes med ett valsverk, angavs målet vara att beskära den stora importen av handelsjärn, som var vida större och uppgick till 600 000—700 000 ton om året. Ur nationalekonomisk synpunkt är det givetvis av utomordentligt mycket större betydelse att vi

minskar den dyrbara importen av handelsjärn än av tackjärn. Jag tar för givet att herr Nordenson inte menar — han sade det inte heller — att vi framdeles skulle avstå en viss del av Norrbottens tackjärnsproduktion och reservera den för gjuterierna. Detta vore ju att icke utnyttja den jätteinvestering som vi gjort i valsverket.

När gjuterierna och järnverken framdeles skall täcka sitt behov av tackjärn får det ske på andra vägar. Det har antytts i interpellationssvaret att järnsvampsproduktionen är på väg att öka högst betydligt. Om ett par tre år är vi där uppe i över 200 000 ton. Sedan får väl den planen övervägas, som så många gånger varit på tal, nämligen att bygga en ny kokshytta i mellersta Sverige. Det har talats om att uppföra den i Köping, det har talats om att uppföra den i Ottebäcken, och även andra platser har nämnts. Vidare står ju allttjämt importmöjligheten öppen, och jag tror nog att vi kan se på framtiden med icke alltför stor pessimism. Även på detta område har en viss svängning av konjunkturen ägt rum, och om ett år, då tackjärnsleveranserna från Norrbottens järnverksinrar, tror jag att förutsättningar finns för att marknaden även för tackjärn skall ha glidit över mot en köparens marknad i stället för den exklusiva säljarens marknad vi har att räkna med i dag.

Litet vid sidan av ämnet kan jag inte underlåta, när jag är inne på denna fråga, att beröra en sak som gäller Norrbottens järnverk. Man får ju så ofta höra talas om de stora subventionerna till detta järnverk. Jag skall inte alls gå in på den frågan nu — jag har bemött detta tidigare — men jag vill dock framhålla att i dagens läge kunde Norrbottens järnverk sälja hela sin produktion till ett pris som ligger 150 kronor per ton över det pris som ledningen mycket motvilligt — ytterst motvilligt! — pressats av myndigheterna att acceptera. Det betyder, mina damer och herrar, 30 miljoner kronor under det år som nu löper. Vi skulle kunnat tjäna 30 miljoner kronor, vilket varit väl behövligt för att

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

skriva av på de stora investeringarna. Jag bara framhåller detta. Jag kritiserar inte den ståndpunkt ledningen har intagit, ehuru vi icke har gjort det med några glada miner.

Herr NORDENSON: Herr statsrådet framhöll att de olika priserna här inte skulle betyda så mycket. Han jämförde då priset 391 kronor med priset 319 kronor, men strängt taget skall man naturligtvis beträffande det lägre priset ta det som Oxelösundsverket begär av sina olika kunder, och det är 284 kronor per ton. Det är detta pris som skall jämföras med 391 kronor. Då får man den verkliga skillnaden. Det anger den diskriminering som äger rum och som naturligtvis återverkar på vederbörande köparens konkurrenskraft. Nu säger herr statsrådet, om jag fattat honom rätt, att det är ganska små kvantiteter som åsätts det högre priset. Jag skulle då vilja säga att detta för mig är ett mycket starkt argument för att man borde försöka sträva att komma fram till lika priser. Genom att hålla malmpriserna nere — vilket jag med tillfredsställelse konstaterar att man har lyckats göra — har vi ju kunnat hålla en prisnivå som ligger mycket väsentligt under importprisnivån. Då är det fråga om det finns några skäl för att hålla olika nivåer. Jag vill påpeka att när Norrbottens järnverk mottog förslag om att också det skulle hålla en dubbel prisnivå så avvisade verket detta, och då avstod man från priskontrollnämndens och regeringens sida från det kravet. Det finns sålunda anledning att tänka sig att man även från det andra järnverket tillämpade ett enhetligt pris. Jag måste stryka under att detta är mycket angeläget för att bemästra det utomordentligt svåra problem som ligger i dessa olika prisnivåer. De innebär i själva verket subvention av vissa företag och en sorts indirekt beskattning av andra, och det är just sådana avvikelser från enhetliga linjer som vållar svårigheterna när man skall träffa uppgörelser med priskontrollnämnden. Jag skulle vilja säga att allting talar här för att man över-

går till enhetlig prissättning på de olika varorna.

Vad beträffar Norrbottens järnverks möjligheter att försörja oss med tackjärn så har vi ju ingenting annat att göra nu än att konstatera att vi i framtiden inte kan räkna på detta verk som producent i den omfattning som var påräknad. Att detta är ett ganska sensationellt faktum kan jag inte komma ifrån, ty det argument på vilket förslaget om järnverket ursprungligen byggde var ju just denna tackjärnsproduktion. Ännu så sent som i en proposition som framlades 1951 rörande järnverket talades fortfarande om det stora värde som verket hade såsom producent för den svenska järnindustrien av tackjärn. Nu har detta blivit eliminerat, och det måste inge en viss olust hos de beslutande riksdagsmännen om de får den känslan att ett argument som framförts med sådant allvar och sådan pondus om detta sedan skjuts helt åt sidan inom kort tid, när det i alla fall gäller så stora investeringar.

Vad jag emellertid här framför allt vill understryka är angelägenheten av att priskontrollen arbetar i sådana former att det blir så smidiga och så snabba avgöranden som möjligt. I många fall kan jag konstatera att man har kunnat få ett mycket gott samarbete med priskontrollnämnden. Jag har personligen i stort sett goda erfarenheter, men det förefaller mig som om det hade uppstått ökad benägenhet hos priskontrollnämnden att låta andra motiv än de direkt priskontrollerande inverka på dess ställningstagande och att över huvud taget göra saken svårare än vad den egentligen behövde vara. Jag skulle därför vilja uttala en mycket livlig önskan om att statsrådet måtte medverka till att priskontrollnämnden i sin fortsatta verksamhet försökte arbeta efter så enkla, klara och smidiga linjer som möjligt vilka noggrant ansluter sig till de direktiv som är givna för dem.

Herr statsrådet ERICSSON: Skulle man tillmötesgå herr Nordensons sist

Ang. den svenska industriens tackjärnsförsörjning.

uttalade önskemål i det här föreliggande ärendet skulle det innebära att man tog frågan mycket enkelt och konstaterade det faktum att priserna på råvarorna stigit och att andra kostnader stigit samt sedan fastställde ett pris. Det hade inneburit att priset för tackjärn hade kommit att ligga på en väsentligt högre nivå än för närvarande. När jag antydde att den uppgörelse som träffats mellan myndigheterna och Oxelösunds järnverk är sådan att bara en relativt liten del av det därstädes producerade tackjärnet kommer att säljas till ett högre pris, ville jag därmed ha framhåvt att den stora mängden tackjärn kommer att säljas till detta, som vi ser det, relativt låga pris. Det är inte uteslutet att man inom inom en framtid kan ta upp resonemang-
et på nytt med Oxelösunds järnverk, men en förändring i detta avseende innebär ju att verkets nu lägsta pris kommer att ligga på en högre nivå än för närvarande.

Jag har velat betona detta, ty om man ville hålla en rimlig prisnivå, i varje fall tills vidare, så gick det inte att behandla ärendet mycket snabbt. Då hade man aldrig nått fram till detta resultat.

Vidare vill jag betyga min stora tillfredsställelse över det anförande herr De Geer höll här i kammaren. Jag tyckte bara att det brast litet när herr De Geer förklarade hur angeläget det varit att få dessa pengar till Norrbottens järnverk och samtidigt bemötte beskyllningen mot Norrbottens järnverk för att mottaga subventioner. Jag tycker att han kunde ha uttryckt sig tydligare och sagt att för närvarande subventionerar Norrbottens järnverk enskild verksamhet här i landet med omkring 30 miljoner kronor om året.

Herr **NORDENSON**: Jag har inte motsatt mig att man har gjort försök att hålla priserna nere. Tvärtom har jag uttalat mitt gillande av att man lyckats hålla nere malmpriset. Det skulle inte blivit så stort språng i prisnivån om man undvikit den dubbla prisnivån. Om

den uppgift är riktig som herr statsrådet lämnade här — och jag utgår ifrån att den är riktig — att endast en liten del av järnet säljes till det högre priset, då skulle man kunna få en låg nivå över lag om man höll ett gemensamt pris. Vad jag vänder mig mot är den dubbla prisnivån. Jag vill ifrågasätta om den över huvud taget är berättigad ur de synpunkter som priskontrollnämnden och regeringen har att handla efter i frågor som dessa.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Jag vill begagna detta tillfälle, då vi ser herr handelsministern hos oss, att försöka skingra det dunkel som i varje fall för mig råder i ett spörsmål som berörts här i dag. Såvitt jag förstår tillämpas olika priser på tackjärn. Hur går det till ute på marknaden? Det kommer att gå på det sättet, att somliga får billigt tackjärn och andra får köpa tackjärn dyrt i stället. Efter vad jag kan förstå är det på det sättet, att regeringen på något vis sörjer för att några får det billiga och andra det dyra tackjärnet. Mig skulle det intressera att i detta sammanhang få veta, på vilka lagbestämmelser herr statsrådet i så fall bygger, när han bestämmer vem som skall få köpa det ena och vem skall få köpa det andra.

Herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! På herr Herlitz' fråga vill jag svara, att jag ingalunda bestämmer vem som skall köpa billigt eller dyrt tackjärn. Det sköter det svenska näringslivet om inom sig.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Hermansson, Herbert*, väckta motionen, nr 465, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herrar *Osvald* och

Ang. förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga.

Weiland väckte motionen, nr 466, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Ang. förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 februari 1952 dagtecknad proposition, nr 177, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967); samt

2) lag om ändring i lagen den 11 maj 1951 (nr 195) om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar;

dels ock anhållit om riksdagens yttrande i anledning av vad föredragande departementschefen i övrigt i propositionen anfört och förordat.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen innebar bland annat, att utbildningstiden skulle utgöra för värnpliktiga i allmänhet 394 dagar samt för underbefäls- eller 444 dagar.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 453 i första kammaren av herr *Lundgren* samt nr 601 i andra kammaren av herr *Dahlgren* m. fl.

I motionen I: 453 hade föreslagits, att utbildningstiden skulle fastställas för värnpliktiga i allmänhet vid flottan till 404 dagar, jämte en omskolningsövning

om 30 dagar, och för värnpliktiga uttagna till underbefäl vid flottan till 454 dagar samt att för värnpliktiga tilldelade flygvapnet skulle tillkomma en omskolningsövning om 30 dagar. På grund härav hade motionären hemställt, att riksdagen måtte antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen med vissa i motionen närmare angivna ändringar.

I motionen II: 601 hade yrkats, att utbildningstiden för de värnpliktiga icke skulle förlängas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 453 och II: 601 antaga de genom förevarande proposition framlagda förslagen till

1) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967); samt

2) lag om ändring i lagen den 11 maj 1951 (nr 195) om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Värnpliktslagen skiljer sig avsevärt från de ärenden som andra lagutskottet normalt har att behandla. Det är här inte fråga om någon sociallagstiftning, det gäller ett militärpolitiskt och ekonomiskt problem. Därför är det beklagligt, att inte detta ärende kunnat förberedas av ett sammansatt andra lag- och statsutskott på samma sätt som har skett vid åtskilliga tidigare tillfällen, när det gällt dessa problem. Så var ju fallet exempelvis år 1948, då det senast var fråga om större ändringar av värnpliktslagen. Jag förstår mycket väl, herr talman, att tidsnöden har omöjliggjort detta, men jag måste beklaga att så varit förhållandet. Jag beklagar också, att andra lagutskottet inte haft möjlighet att på de punkter, där det förelegat motion, höra sakkunniga, men jag förstår att även därvidlag har önskvärheten eller nödvändig-

Ang. förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga.

heten att få fram utlåndet till detta plenum lagt hinder i vägen.

Den nu föreliggande propositionen innebär, att utbildningstiden för värnpliktiga i allmänhet ökas med 20 dagar. För värnpliktiga, uttagna till gruppchefsutbildning, tillkommer ytterligare 20 dagar. Detta gäller alltså första utbildningstidens längd. Därtill kommer för båda kategorierna, att ett övningsuppehåll på 14 dagar, som tidigare icke inräknats i utbildningstiden men under vilket de värnpliktiga haft avlöning och andra förmåner, numera ingår i tjänstgöringstiden. Den första utbildningstidens totala längd blir alltså för värnpliktiga i allmänhet 304 dagar och för värnpliktiga, uttagna till gruppchefer, 324 dagar. Därtill kommer för värnpliktiga i allmänhet tre repetitionsövningar på 30 dagar och för värnpliktiga gruppchefer tre repetitionsövningar på 40 dagar — man har ju lagt till en befälsutbildningsövning på 10 dagar före varje repetitionsövning.

Herr talman! Det gäller för ett litet land som vårt att vi alltid måste räkna en kvantitativ underlägsenhet för våra försvarskrafter. Det är därför nödvändigt att kompensera den bristande kvantiteten med en god kvalitet. Såvitt jag förstår är det fullständigt verklighetsfrämmande att tro, att vi skall kunna bilda soldater, användbara omedelbart vid mobilisering och kvalitativt jämförbara med utlandets elitarméer, på så mycket kortare tid än fallet är i andra länder. Jag vill erinra om att första utbildningstidens längd utomlands icke i något land — utom i Schweiz, där det ju råder alldeles speciella förhållanden med mycket tätt återkommande repetitionsövningar — understiger ett och ett halvt år.

Enligt min uppfattning är det nödvändigt att ta ut så lång första utbildningstid som är tekniskt möjligt. Det är för närvarande icke möjligt att ha inneiggående för första utbildning mer än en åldersklass. Tillgång på befäl och utrymmen i kaserner omöjliggör detta, och det medför, att man alltså icke nu kan mera avsevärt öka första utbildnings-

tidens längd utöver vad som föreslagits i propositionen.

Chefen för armén har i ett yttrande över den Lindholmska utredningen, vilken ligger till grund för propositionen, föreslagit att första utbildningstidens längd skall ökas med ytterligare 10 dagar. Med hänsyn till inträffande påskhelg är det icke aktuellt att genomföra en sådan utökning under de närmaste två åren.

Nu räknar man med att man skall kompensera den förhållandevis korta utbildningstiden genom rationalisering. Detta förutsätter god tillgång på befäl och anskaffande av materiel och fasta utbildningsanordningar. Båda dessa förutsättningar saknas för närvarande.

Jag vill, herr talman, erinra om att de militära myndigheterna för nästkommande budgetår begärde ett anslag av en och en halv miljon kronor för rationaliseringen inom armén, men att departementschefen och riksdagen för detta ändamål upptagit endast en miljon kronor. Utredningen såväl som propositionen grundar beräkningen angående behovet av utbildningstid på det önsketänkandet att det skall råda fullt idealiska förhållanden på detta område. Det är ju möjligt, att man kan nöja sig med så kort utbildningstid som föreslagits, under förutsättning för det första att vi har en i allo förstklassig och alltigenom effektiv befälskår och för det andra att de värnpliktiga är besjälade av en livlig önskan att lära sig det mesta möjliga.

Nu är det ju uppenbart, att lika väl som det finns goda och dåliga lärare, finns det bra och dåligt befäl. Man måste alltid räkna med den mänskliga skröpligheten därvidlag och räkna med förhållandena sådana de är. Man behöver inte säga mera i fråga om de värnpliktiga än att dessa ju inte alltid är besjälade uteslutande av en önskan att lära sig det mesta möjliga på kortaste tid.

Vad gruppchefsutbildningen beträffar föreslog 1948 års värnpliktsutredning, »att första tjänstgöringen för sådana värnpliktiga som skola genomgå gruppchefsutbildning (motsvarande) göres

Ang. förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga.

längre än för åldersklassens huvuddel och att förlängningen tills vidare begränsas till två månader, ehuru därigenom endast de mest påtagliga av de nuvarande bristerna i utbildningen i fråga avhjälpas». Jag tror icke att de trollerier i fråga om dagar som den Lindholmska utredningen åstadkommit gör, att utbildningstidens längd för gruppchefer kan sättas kortare än som föreslagits av 1948 års värnpliktsutredning.

Herr talman! Jag kommer så till de yrkanden som är framställda i en av mig avgiven motion. Det rör två detaljfrågor om utbildningen av värnpliktiga vid flottan och flygvapnet.

I samband med 1948 års beslut om förkortning av utbildningstiden för flertalet värnpliktiga till 360 dagar var man nödsakad att lägga om utbildningssystemet vid flottan. Tidigare har man tillämpat ett årsprogram för utbildningen, vilket innebar att fartygsbesättningarna kunde tjänstgöra ombord under ett år. Då utbildningstiden förkortades till 360 dagar, fanns det ju icke utrymme för att ha kvar detta årssystem. Man fick icke rum med både den grundläggande tjänstgöringen i land och tjänstgöringen ombord under ett år. Det var alltså nödvändigt att övergå till kvartals-system, enligt vilket de värnpliktiga årligen rycker in i fyra omgångar och fartygsbesättningarna alltså successivt förnyas varje kvartal.

Det är ju uppenbart, att detta system medför allvarliga olägenheter. Den kvartalsvis återkommande utbildningen ombord av nyembarkerade värnpliktiga ställer mycket större krav på befälet till förfång för utbildning av den övriga personalen och för materielens skötsel. Den tid som kan anslås till fartygstjänst för de värnpliktiga medger icke effektiv stridsutbildning. Chefen för marinen anser på grund härav, att värnpliktsutbildningen vid flottan måste omfatta så lång tid, att de värnpliktiga efter den nödvändiga skolmässiga utbildningen i land kan tjänstgöra ett år i följd ombord på fartygen.

Kungl. Maj:t avser för denna första tjänstgöring i land 29 dagar. Detta är

icke tillräckligt med hänsyn till att det under denna tid går bort minst en vecka för läkarundersökningar, kortskrivingar och andra sådana ting. En förlängning med några dagar är därför ofrånkomlig, och chefen för marinen har ansett sig kunna godta en förlängning med 10 dagar, vilket skulle medge, att man får en utbildning i land på 39 dagar. Jag anser för min del, att detta krav är väl motiverat, och jag har i min motion hemställt om en ändring i värnpliktslagen som skulle tillgodose detta krav. Som en konsekvens härav skulle ju också följa, att flottans värnpliktiga underbefälselever skulle få ytterligare 10 dagars tjänstgöring, motsvarande den ökning av tjänstgöringstiden för värnpliktiga i allmänhet som jag här har föreslagit.

Värnpliktiga vid flottan liksom vid flygvapnet överförs efter ett visst antal år till lokalförsvarsförbanden. För att dessa värnpliktiga skall kunna vara användbara omedelbart vid mobilisering erfordras det en omskolningsövning, och denna bör omfatta 30 dagar. Med nu gällande utbildningstider har emellertid ifrågavarande värnpliktiga vid tidpunkten för överförandet till lokalförsvarsförbanden inte längre någon tjänstgöringsskyldighet. Detta medför att de icke omedelbart kan utnyttjas i krigsorganisationen, om de inte får någon omskolningsövning. Man avser att dessa värnpliktiga, om de får en förlängd utbildning, skall kunna fullgöra omskolningsövning inom det vid armén tillämpade krigsförbandsvisa repetitionsövningssystemet.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har i dagarna tillkallat herr Lindholm för utredning av frågan för omskolningsövningarna för värnpliktiga, som förut har tjänstgjort vid flottan och flygvapnet, men som efter visst antal år överförs till lokalförsvarsförband. Av den anledningen har Kungl. Maj:t motsatt sig att nu ytterligare förlänga utbildningstiden genom införandet av en omskolningsövning. Utskottet har ävenledes grundat sitt avstyrkande av min motion om en om-

Ang. förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga.

skolningsövning för värnpliktiga tillhörande marinen och flygvapnet på detta skäl.

Jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen, att den av departementschefen igångsatta utredningen måtte ske så hastigt som möjligt, så att förslag till lösning av denna fråga kan föreläggas riksdagen helst redan nästa år. Jag förutsätter därvid, herr talman, att även frågan om första utbildningstidens längd, alltså huruvida utbildningen i land för flottans värnpliktiga skall omfatta 29 eller 39 dagar, görs till föremål för förnyat övervägande av utredningsmannen och i departementet.

Jag har för min del den uppfattningen, att frågan om omskolningsövningar egentligen inte är så mycket att utreda. Behovet därav torde vara uppenbart. Jag vill dock under nu föreliggande omständigheter icke göra något yrkande, då ju utskottet på båda punkterna avstyrkt min motion, och då detta avstyrkande är enhälligt.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman! Den 6 februari i år beslutade riksdagen om en förlängning av tjänstgöringstiden med 20 dagar för huvuddelen av de värnpliktiga, som då fullgjorde sin första tjänstgöring och som var tilldelade armén. Motiveringen var, att den tillmätta tiden för första tjänstgöringen, 270 dagar, icke lämnade tillräckligt utrymme för utbildningen. Vi yrkade i en motion avslag på förslaget, enär vi icke var övertygade om nödvändigheten av att utsträcka tiden för att få en bättre utbildning av de värnpliktiga. Vidare pekade vi på att de värnpliktigas arbetskraft undandrades det produktiva livet här i landet och att deras ekonomi undergräves.

Nu fullföljes frågan med det föreliggande förslaget, att denna utökning av övningstiden med 20 dagar skall gälla för första tjänstgöringen vid alla vapenslag i fortsättningen. Till detta kommer ett övningsuppehåll på 14 dagar för dem som gör sin första tjänstgöring. Värnpliktstiden utökas sålunda med 34 dagar till 394 dagar.

Den motivering vi anförde mot beslutet den 6 februari i år anser vi giltig även nu, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Dahlgren m. fl. i andra kammaren väckta motionen, nr 601, i vilken yrkas, att de värnpliktigas utbildningstid icke måtte förlängas.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag kanske skall säga några ord angående handläggningen av detta ärende. Jag är överens med herr Lundgren om att det kunde ha haft sitt stora värde att denna fråga handlagts av ett sammansatt utskott. Detta säger jag därför att jag har i gott minne de intressanta diskussioner och handläggningen i övrigt av värnpliktsfrågor i flera sammansatta utskott som jag haft förtroendet att leda som ordförande. Det hade givetvis också varit intressant att få höra olika experter, vilket vi varit vana vid i dessa sammansatta utskott, där vi haft utskottet fullt av militära experter och väggarna fulla av militära kartor och andra kartor och fått en mycket grundlig inblick i de spörsmål det varit fråga om.

Nu har ju, som herr Lundgren säger, frågan legat så till att den enda möjligheten att få den avgjord i så god tid att ändringarna kan träda i kraft den 1 maj i år var, att andra lagutskottet självständigt fick handlägga den. Även det var ju i sista stund, beroende på att påskferierna kom emellan och att motionstiden därigenom automatiskt blev förlängd utöver de 10 dagarna.

Jag är i alla fall tillfredsställd. Jag tror inte, att vi hade kommit till något annat resultat i ett sammansatt utskott, och beträffande de detaljspörsmål, som herr Lundgren talat om, angående de värnpliktiga vid flottan och angående omskolningsövningarna vid flottan och flyget, tror jag att vi med tillförsikt kan lita på herr Lindholm och hans experter. I det här föreliggande förslaget, som är resultatet av deras utredning, har de visat, att de kan komma fram till ett gott resultat. Vi har således inom utskottet inte haft något behov av att

Ang. förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga.

höra några speciella experter angående de nyssnämnda detaljfrågorna, därför att dessa spörsmål ytterligare skola övervägas. Vad omskolningsövningarna beträffar, fattar jag i motsats till herr Lundgren utredningsdirektiven så att det inte närmast är fråga om huruvida de behövs eller inte, utan framför allt hur de skall anordnas och hur över huvud taget utbildningstiden skall utnyttjas vid flottan och flygvapnet.

Dessa spörsmål kommer alltså att nu omprövas, och jag kan instämma med herr Lundgren — vilket också utskottet gjort — i hans önskan att vi så snart som möjligt måtte få se ett resultat, även om jag inte vågar sträcka mitt instämmande så långt, att jag ber att resultatet skall komma redan nästa år. Kan det ske är det gott, men det viktigaste är, att vi även inom detta område av försvaret får en plan upplagd för den bästa utbildning, som kan åstadkommas med de begränsade resurser vi har.

Jag är således tillfredsställd. Det är med stor tillfredsställelse som jag har signerat detta utskottsutlåtande, om vilket vi utan några svårigheter har blivit fullständigt eniga. Det är av stor vikt och betydelse, att vi kan manifesteras denna enighet i ett sådant här spörsmål, och jag tror att riksdagen också kommer att göra det genom att praktiskt taget enhälligt bifalla utskottets förslag.

Här föreligger visserligen en avslagsmotion, men inte heller den är negativ. I motiveringen utläser man ett tydligt positivt intresse för att de värnpliktiga skall få den bästa möjliga utbildning, och jag konstaterar detta med tillfredsställelse. Herr Ola Persson har ju inte heller haft någon invändning att göra här i kammaren mot just detta önskemål, som även framförts från det håll som han representerar. Jag tror att vi här har kommit till det resultat som är möjligt, inte bara och inte främst vad de ekonomiska resurserna beträffar, utan framför allt med hänsyn till de krafter som vi har tillgängliga för att leda denna utbildning.

Det är klart att tillfredsställelsen inte är utan malört i glädjebägaren. Vi påläg-

ger oss ytterligare en ekonomisk börda, 23 miljoner kommer det att kosta årligen, och — vad som är ännu hårdare — vi måste lägga ytterligare personliga bördor på de vapenföra i landet. Vi kan göra det därför att vi är övertygade om att det är även deras eget intresse som tillgodoses. Vi kan hoppas och av hjärtat önska, att vad de får lära sig inte behöver tillämpas i en allvarsstund, men skulle vi drabbas av ödets tunga slag, då tror jag det är av värde att vi genom dessa ökade bördor har fått större möjligheter att möta detta öde. Det är beklagligt, att vi åter måste lägga ökade personliga bördor på de värnpliktiga, och personligen skulle jag gärna se, att man kunde finna någon motsvarighet för oss som inte får göra detta personliga offer. Om man kunde finna en form av speciell värnskatt för oss överåriga och andra icke vapenföra, skulle jag för min del med glädje hälsa ett sådant förslag.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag, och jag gör det med ytterligare uttalad önskan att vi inte skall behöva i yttersta nöd använda oss av den utbildning, som vi här måste pålägga den vapenföra delen av befolkningen.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Utskottets ordförande herr Norman förklara, om jag fattat honom rätt, att han inte ansåg det så viktigt, att den Lindholmska utredningen om omskolningsövningar blir färdig redan till nästa års riksdag. Jag måste, herr talman, beklaga om utredningen inte kan föreligga då. För varje år överförs ju fyra, fem tusen värnpliktiga från flottan och flygvapnet till tjänstgöring i lokalförsvarsförband. Om dessa inte får någon utbildning, är de ju inte användbara omedelbart vid mobilisering. Under sådana omständigheter är det ju utomordentligt angeläget att denna utredning snarast kommer till stånd.

Jag vill bara erinra om att 1948 års värnpliktsutredning på sin tid föreslog en förlängning av utbildningstiden för gruppchefer med 2 månader. Detta för-

Om ändrade grunder för vissa riksdagsmannapensioner.

slag prövades vid 1949 års riksdag men godtogs icke då av riksdagen. Det är först i dag vi fattar ett positivt beslut i denna fråga. Detta har medfört att tre årsklasser har gruppchefer, som saknar tillräcklig utbildning för sina uppgifter. Detta är ur beredskaps- och mobiliseringssynpunkt ett utomordentligt allvarligt förhållande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 31 bifölles även av andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrade grunder för vissa riksdagsmannapensioner.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om ändring av grunderna för vissa riksdagsmannapensioner.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 245 i första kammaren av herr *Norman* m. fl. samt nr 318 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Östersund m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bestämmelserna för riksdagsmannapen-

sion för de riksdagsledamöter, som avgått från riksdagsmannaupdraget före den 1 januari 1945, skulle ändras så, att pension skulle utgå efter samma stadgade minimitid av riksdagsår och med samma efter antalet riksdagsår stigande belopp, som gällde för pension till riksdagsledamöter, som avgått eller avginge efter den 1 januari 1945.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Pettersson* i Norregård och *Osvald*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna.

Herr **NORMAN**: Jag har, herr talman, inte varit någon särskilt flitig motionär under mina riksdagsmannaår. En och annan motion har jag väckt, och den har alltid blivit avslagen — första gången. Men jag har kommit igen, och jag tror att i samtliga fall där jag har varit speciellt personligt intresserad för ett spörsmål, som jag har burit fram i en motion, så har det blivit bifall så småningom. När några gamla kamrater i januari kom till mig och förde den här frågan på tal, tänkte jag: »Ja, nu får jag tillfälle att väcka en motion, som utan vidare blir bifallen.» Vi ser nu resultatet. Och jag kan nog till en del förstå konstitutionsutskottet.

Utskottet har två skäl för sitt avslagsyrkande. Det första, att en uppmjukning när det gäller de kamrater, som det här är fråga om, och deras pensionsmöjligheter beslutades redan år 1951, ger jag ingenting för. Jag ser nämligen inte på denna fråga som om det gällde något slags form av välgörenhet, utan för mig föreligger ett rättvisekrav.

Det andra skälet utgör en hänvisning till att det fattats beslut i ämnet så sent som i fjol, och det skälet förstår jag. Hade jag själv suttit i konstitutionsutskottet och inte varit motionär, är det fråga, om jag inte skulle ha följt utskottsmajoriteten med den starka känsla jag från utskottsarbetet har fått för att

Om ändrade grunder för vissa riksdagsmannapensioner.

man bör vara försiktig och hålla på kontinuiteten från det ena året till det andra i de beslut som riksdagen fattar. Nu tycker jag emellertid att denna fråga är så högst speciell att man gott skulle ha kunnat bryta även mot denna i och för sig mycket förträffliga regel för riksdagsarbetet.

När den här gränsdragningen gjordes, var det ganska naturligt att de förutvarande riksdagsmännen ställdes i en särställning. Pensionerna grundades då på pensionsavgifter. Vad som beslutades i första hand var bara ett provisorium, och avgifterna var visserligen små, men tanken var att det skulle genomföras ett pensionssystem som var försäkringstekniskt grundat på avgifter. När detta provisorium upphörde och vi i fjol fick de nya pensionsbestämmelserna, hade man tappat bort den riktlinje som man haft från början om pensionsavgifterna som helt och hållet försvann. Och när de har försvunnit, finns, som jag ser saken, intet som helst skäl för att för riksdagsmän, avgångna före år 1945, skulle gälla andra pensionsregler än för de riksdagsmän som blir pensionsberättigade enligt beslutet i fjol.

Jag har i min ficka ett brev från en f. d. kamrat i denna kammare. Jag tror att han satt här i fjorton år, och han var en prydnad för kammaren och en dugande kraft i riksdagsarbetet, något som jag hade särskild erfarenhet av i andra lagutskottet där vi samarbetade. Han är inte alls i behov av någon riksdagspension, men i hans brev — jag skulle vara frestad att låta honom tala ännu en gång här i kammaren genom att läsa upp det, men eftersom det är ett privatbrev kan jag inte göra det — kan man tydligt utläsa en känsla, som han nog inte är ensam om bland dessa gamla riksdagsmän, att han på något sätt känner sig deklaserad i förhållande till oss andra.

Jag skulle väl kunna räkna upp en hel del förnuftsskäl, höll jag på att säga, för att de gamla riksdagsmännen skulle bli likställda med övriga genom att påpeka att de utförde arbetet under tyngre förhållanden än vi o. s. v., men det är saker som egentligen inte intresserar mig i

detta sammanhang. Vad som är det viktiga för mig är rättvisekravet att lika rätt bör gälla, när man inte genom inbetalda avgifter o. dyl. har någonting att grunda en olikhet på.

Jag kan således, herr talman, av fullaste hjärta säga: »Giv åt Stål en penning även», och jag kan för min del tillägga: »eller tag och min». Så betydelsefull ur rättvisesynpunkt anser jag att denna fråga är. Jag skulle gärna vilja få till stånd en opinionsyttring. Jag vågar emellertid inte yrka återremiss, ty om det blev en svag opinionsyttring skulle frågan ligga sämre till än om det inte blir någon alls, och därför får jag nöja mig med att säga dessa ord och lova att återkomma.

Häri instämde herrar *Bengtson* och *Osvald*.

Herr **KARLSSON, GOTTFRID**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har ju inte framställt något yrkande, utan endast förklarat att han skulle återkomma. Det finns kanske därför ingen större anledning för mig att ta till orda. Jag vill emellertid framhålla att utskottet har resonerat på det sättet att då denna fråga behandlats så nyligen som under förra riksdagen, senast under höstsessionen, fann utskottet det inte vara möjligt att nu, innan de bestämmelser som då fastställdes ens hunnit komma i tillämpning, vidta ändringar i dem. Herr Norman sade också att han mycket väl förstår utskottet i det hänseendet. Han trodde att om han hade suttit i konstitutionsutskottet skulle han ha intagit samma ståndpunkt. Även jag är övertygad om att herr Norman skulle ha gjort det, ty det har ju inträffat mer än en gång att herr Norman som talesman för det utskott, vars aktade ordförande han är, har fört den argumentationen mot ett förslag här i kammaren att vi ju så alldeles nyss har haft frågan uppe till behandling. Det har inte framlagts några skäl för att vi nu, så snart efter det att beslutet fattats, återigen borde ta upp frågan till handläggning. Det har som sagt herr Norman också

Ang. pressdebatten rörande kammarens talmansfråga.

medgivit, och han har även personligen till mig sagt att han mycket väl förstår den ståndpunkten.

Han fann det motiverat att lämna de riksdagsledamöter, som avgått före år 1945, utanför, då pensionen var förknippad med avgifters erläggande, även om dessa var låga, men när avgifterna förra året tappades bort, såsom herr Norman uttryckte sig, då skulle det inte längre finnas anledning att göra någon skillnad på yngre och äldre riksdagsmän. När vi behandlade frågan i konstitutionsutskottet höll jag för min del i det längsta på att vi även i fortsättningen skulle bibehålla avgifterna. Jag reserverade mig inte, när det blev ett annat beslut, men jag höll som sagt på det förslaget i utskottet ända in i det sista. Den omständigheten kan emellertid inte föranleda att vi nu, så snart efter det att frågan behandlats och innan de bestämmelser, som i fjol fastställdes, har kunnat komma i tillämpning, ånyo skulle ta upp frågan till sakprövning.

Jag hemställer, herr talman, med det nu sagda om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. pressdebatten rörande kammarens talmansfråga.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående riksdagens arbetsplena under höstsessionerna.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 80, av herr *Gustafson* i Göteborg hade hemställts, att riksdagen, i syfte att underlätta för dem som hade ett förvärvsarbete utanför det politiska livets område att åtaga sig ledamotskap av riksdagen, måtte besluta, att i riksdagsstadgan införa en bestämmelse om att arbetsplena icke skulle anordnas under en tid av en månad räknat från en vecka efter höstsessionens början, såvida icke särskilda skäl därtill vore.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet — under erinran om talmännens och talmanskonferensens uppgift att bedriva en målmedveten ledning av riksdagsarbetet — hemställt, att motionen II:80 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr STEN: Herr talman! I anslutning till detta utskottsutlåtande och särskilt till dess slutord om talmännens och talmanskonferensens uppgift att bedriva en målmedveten ledning av riksdagsarbetet, anholder jag att få yttra några ord med anledning av den pressdebatt som har förekommit under de senaste veckorna. Jag har övervägt antingen att gå en mera officiell väg genom partigrupperna — vilket måhända skulle ha inneburit större våld än nöden kräver — eller också att hålla ett anförande efter genomgången föredragningslista, men har nu funnit att vad jag har att säga kan på ett naturligt sätt anknytas till detta utlåtande och till dess av mig citerade slutord. Uttalandet får ju därigenom också karaktären av en spontan meningsyttring av en talesman ur de djupa leden inom kammaren.

Alla erkänner vi att vaken uppmärksamhet och saklig kritik från pressens sida har en stor uppgift att fylla i vårt politiska liv i allmänhet och även beträffande riksdagens arbete. Bland de uttalanden — det är alltså ingalunda alla — som jag nu åsyftar och som är väl kända för kammarens ledamöter har även förekommit reflexioner om såväl enskild person som kammarens ledamöter över huvud taget, vilka måste betecknas sakna fog. Det sistnämnda klar göres bäst, om jag konstaterar, att det varken den 10 januari 1952 eller tidigare efter den 10 januari 1937 någonsin har hänt att en ledamot av kammaren avlämnat en valsedel vid talmansval, vilken förnummits som ett diktat från våra partigrupperns överenskommelser, som slentrian eller som personliga hänsyn på osakliga grunder. Beskrivningar av annat slag om våra reaktioner saknar motsvarighet i verkligheten.

Om detta gäller oss ledamöter, så kan

Anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

kritiken i övrigt lättast avfärdas genom en liknelse. Man kan föreställa sig att talmansvalet den 10 januari i år skulle ha företagits efter grunder liknande dem som tillämpas vid prästval, alltså efter föregångna prov. Denna onekligen ganska sakkunniga församling, bestående av 150 ledamöter med en betydande träning i att närvara vid tillfällen, då överläggningar äger rum och beslut fattas och av vilka en eller två tredjedelar själva torde ha vana att leda dylika förhandlingar, är säkerligen ense om att valet då skulle ha utfallit på samma sätt som det gjorde, d. v. s. att den valde skulle ha väl hävdat sig i jämförelse med varje tänkbar kandidat i fråga om kunnighet, skicklighet och värdighet. Mer behöver inte sägas och skall inte sägas, då kammarrens ledamöter säkerligen vid lämpligt tillfälle kommer att samfällt vittna om att det i detta fall icke är fråga om något slags skräckblandad respekt utan om verkligt personligt, grundmurat förtroende.

Utan att på något sätt pruta av på kammarledamöternas ansvar för att ledningen av kammarrens arbete vid varje tillfälle lägges i rätta händer, är det något av en samvetssak för den enskilde ledamoten och en hederssak för kammaren att detta säges med anledning av vad som förekommit, även om tidningsdiskussionen nu uppnått god balans tack vare skribenter med mångårig kännedom om första kammaren både från bänkplats och läktare.

Jag yrkar, herr talman, bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

I herr Stens yttrande instämde herrar *Norman, Ewerlöf och Branting, fröken Andersson, herrar Lodenius, Fritiof Thun, Lundqvist, Herlitz, Gottfrid Karlsson, Ivar Nilzon, Eskilsson, Edvin Thun, Osvald, Sunne, Weiland, Gustav Emil Andersson, Fritiof Karlsson, Ebbe Ohlsson, Ragnar Persson, Nils Elowsson, Hällgren, Pettersson, Björnberg, Franzén, Lindén, Hjalmar Nilsson, Ohlson, Bergman, Magnusson, Bror Nilsson, Niklasson, Nord, Lindgren, Ramberg, Vougt, Werner, Krügel, Sundelin, John Johans-*

son, Sundvik, Damström, Sundberg, Snygg, Näsgård, Jon Jonsson, Tjällgren, Pålsson, Velander, Bergh, Karl August Johanson, Helmer Persson, Nyström och Svedberg, herr andre vice talmannen, fru Svenson, fru Sjöström-Bengtsson samt herrar Gustaf Elofsson, Karl Andersson, Anderberg, Sandberg och Bengtson.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.**Anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga vissa i statsrådsprotokollet angivna ändringar i personalförteckningen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder, som kunde erfordras i anledning av omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kansli- och kameralbyråer, dels godkänna av föredraganden förordad avlöningsstat för väg och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53, dels ock till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 036 000 kronor, varav 2 518 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf* m. fl. (I: 337) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 441), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta, utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits, inrätta en förste byråingenjörsbefattning i Ce 29 å vägbyrå, avdelningen för landsbygden, samt i samband därmed uttala, att minst motsvarande begränsning borde göras på andra avdelningar inom styrelsen;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Håstad* väckt motion (II: 453), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta, att biträdande kamrerartjänsten i lönegrad Ce 27 hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle överflyttas till ordinarie stat.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 453 samt med avslag å motionerna I: 337 och II: 441, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förändringar i personalförteckningen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som av utskottet förordats;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder som kunde erfordras i anledning av omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kansli- och kameralbyråer;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53;

d) till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 036 000 kronor, varav 2 518 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anmälts av herr *Lundqvist*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *LUNDQVIST*: Herr talman! I motionerna nr 337 i första kammaren och 441 i andra kammaren har bl. a. föreslagits, att riksdagen måtte besluta att inrätta en förste byråingenjörsbefattning i Ce 29 å vägbyrå, avdelningen för landsbygden, samt i samband därmed uttala att minst motsvarande begränsning bör göras på andra avdelningar inom styrelsen. Yrkandet har tillkommit med tanke på den mycket stora eftersläpningen av planeringsarbetet i fråga om vägväsendet, vilken, som vi ju alla känner till, förefinnes inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Styrelsen har också begärt inte bara inrättandet av denna tjänst utan även en mycket längre gående personalökning.

Utskottet har för sin del uttalat sig mycket välvilligt och kraftigt understrukit vikten av att den verksamhet, som det här gäller, inte på något sätt försvåras. Man har emellertid från utskottets sida inte velat följa den väg som motionärerna har föreslagit. Utskottet skriver i stället att man förutsätter »att Kungl. Maj:t därest trängande behov av ytterligare personalförstärkning på förevarande område skulle uppstå, bereder styrelsen möjlighet att — — — anställa den extra arbetskraft som må befinnas erforderlig.»

Jag skall inte tvista med utskottet om vilken väg som här kan vara den lämpligaste, men jag håller nog före att den väg, som motionärerna tänkt sig, hade varit den ändamålsenligaste. Då hade man nämligen vunnit två syften. Jag skall dock inte framställa något yrkande om ändring av utskottets förslag. Jag har bara velat understryka, hur viktig denna verksamhet är och även uttala min förhoppning, att föredragande statsrådet skall göra allt som är möjligt för att tillgodose behovet av arbetskraft på denna betydelsefulla avdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Tjällgren*.

Ang. beräkningen av vissa väganslag.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande på denna punkt starkt understrukit vikten av att planläggningen och projekteringen av vägföretag noga förberedes, men vi har inte ansett oss kunna biträda motionärernas yrkande om en väsentlig personalförstärkning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Därest det skulle visa sig omöjligt för styrelsen att klara denna uppgift, har vi emellertid, såsom reservanten nyss anförde, anvisat en väg som Kungl. Maj:t kan använda, därast så skulle erfordras.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu förordrade punkten hemställt.

Punkterna 4—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.**Ang. beräkningen av vissa väganslag.**

Före behandlingen av de olika anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen lämnat en översikt över beräkningen av väganslagen för budgetåret 1952/53.

I de likalydande motionerna I: 337 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 441 av herr Hjalmarson m. fl. hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte

dels fastställa ett i motionerna angivet investeringsprogram för väg- och brobyggnader på landsbygden, innebärande en successiv ökning av investeringsramen;

dels besluta, att anslagen till Bidrag till byggande av vägar och gator inom städer, som äro väghållare, på motsvarande sätt successivt skulle ökas till 70 miljoner kronor, senast år 1956;

dels uttala, att anslag för budgetåret 1952/53 avseende investeringar till vägväsendet under tiden 1 juli 1952—31 december 1953, vilka visade sig erforder-

liga utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits, finge inom ramen för det förordade investeringsprogrammet äskas å tilläggsstat;

dels besluta, att de anslag, som skulle täckas av inflytande automobilskattemedel, skulle avräknas på det sätt som i motionerna anvisats;

dels ock i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 337 och II: 441 såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anförde.

Reservation hade avgivits av, utom annan, fröken Andersson samt herrar Lundqvist, Skoglund i Doverstorp och Staxäng, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Att vägväsendet i vårt land under en lång följd av år hållits på svältkost, är ingen hemlighet liksom inte heller att de allvarliga konsekvenserna av denna strama politik nu gör sig starkt gällande i form av en allmän stark standardförsämring av vägväsendet. De uttalanden i detta avseende, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort i sin petitaskrivelse för nästa budgetår, vittnar även härom, och detta på ett sätt som i fråga om allvar och skärpa går långt utöver vad vi är vana vid att få läsa i olika ämbetsverks petitaskrivelser. Jag ber att få citera vissa delar av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uttalanden.

Styrelsen uttalar: »Utvecklingen har lett till ett sådant tillstånd på vägområdet, att ökade investeringar äro icke blott berättigade utan *oundgängligen nödvändiga*, såvida man icke vill riskera, att förhållandena under år 1951 — med tidvis inträffade avbrott i betydelsefulla vägförbindelser och under längre tid svårframkomliga vägar — skola upprepas allt för många år framåt.»

I ett annat uttalande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen heter det: »Med hänsyn till de konsekvenser nuvarande förhållanden på landets vägar ha på skilda områden, kan det enligt styrelsens uppfattning ej vara försvarligt att underlåta att av landets samlade resurser avdela en väsentligt större del än hittills för att förbättra vägkommunikationerna. Tillståndet på vägområdet motiverar att även i jämförelse med andra angelägna behov vägväsendets behov måste få prioritet.»

I ett tredje uttalande framhålles: »Lägets allvar kräver, att under de närmaste åren anslagsbegränsningen genomföres endast med hänsyn till vilken arbetsvolym, som är möjlig att uppnå med anspänning av alla krafter.»

I ett fjärde uttalande understryker väg- och vattenbyggnadsstyrelsen slutligen att statsmakterna måste ta en bestämd ståndpunkt. Antingen måste man, förklarar styrelsen, »besluta samt genomföra en snabb och genomgripande förbättring av vägarna eller måste man genom tvångsregleringar och effektiv kontroll av deras tillämpning återföra vägtrafiken till vad som svarar mot vägnas tillstånd. Sådana regleringar måste bli omfattande och långt gående.» — »En bestämd inställning måste emellertid tagas, då det nuvarande tillståndet icke kan få fortgå längre bl. a. med hänsyn till vägnas fortsående förstöring och nuvarande otillfredsställande förhållanden på trafiksäkerhetens område.» Detta var alltså några brottstycken ur det allmänna uttalande, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har gjort. Jag har så utförligt, som här skett, velat återge dessa delar för att visa hur allvarligt det närmast ansvariga ämbetsverket ser på läget och hur angeläget det därför också måste vara, att statsmakterna nu vidtager en verkligt genomgripande upprustning på detta område.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslår i anslutning till den framförda motiveringen, att för de statliga väginvesteringarna måtte fastställas ett minimiprogram för åren 1952—1956, enligt vilket den årliga investeringsvolymen

* Ang. beräkningen av vissa väganlag. skulle ökas till 165 miljoner kronor för 1952, 200 miljoner kronor för 1953 och sedan successivt till 320 miljoner kronor för 1956. Den sammanlagda ökningen för de fem åren i förhållande till den för innevarande budgetår fixerade investeringsnivån uppgår till 530 miljoner kronor. Styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1952/53 har grundats på detta program.

Med hänsyn till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sålunda framhållit i sin petitaskrivelse — vars riktighet även vitsordats från många håll, ej minst av 1950 års långstidsutredning — hade väl allmänt väntats, särskilt sedan landet genom regeringsombildningen i höstas fått en särskild vägminister, att regeringen nu också skulle ta ett krafttag för att äntligen snarast möjligt få till stånd en genomgripande upprustning av landets vägväsende. Statsrådet Hjalmar Nilsson säger också i sitt uttalande till statsrådsprotokollet: »En ökning av anläggningsverksamheten i överensstämmelse med det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagda investeringsprogrammet framstår därför som i hög grad önskvärd och bör enligt min mening uppställas som ett mål. Jag nödgas emellertid samtidigt konstatera att förutsättningarna för att förverkliga detta program i dagens läge te sig allt annat än ljusa.» Statsrådet pekar sedan främst på arbetskraftsfrågan och säger därvid bl. a., att inga omständigheter synes för närvarande föreligga, som ger anledning att räkna med några lättnader på arbetsmarknaden. Statsrådet har därför ansett det vara synnerligen vanskligt att söka framlägga någon beräkning av investeringsverksamheten ens under den närmaste framtiden. Någon ställning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens femårsplan tar därför inte föredraganden.

När det sedan gäller att ta ställning i detalj till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden säger sig statsrådet med en optimistisk bedömning av de faktorer, som kunna påverka arbetskraftsförsörjningen inom vägväsendet i gynnsam riktning, böra räkna med en omslutning av högst 140 miljoner kronor för 1952

Ang. beräkningen av vissa vägsanlag.

och högst 170 miljoner kronor för 1953 i stället för av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna 165 resp. 200 miljoner kronor.

För finansiering av detta program skulle enligt föredragandens beräkningar till de statliga väginvesteringarna för budgetåret 1952/53 behöva anvisas ett sammanlagt belopp av 220,5 miljoner kronor, innebärande en ökning från innevarande budgetår med 93,4 miljoner kronor. Denna ökning ter sig ju helt naturligt för den oinvidde såsom avsevärd och har väl också på många håll tolkats som bevis för att regeringen tagit väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställningar på fullaste allvar och nu gått in för en verkligt exceptionell upprustning av vårt lands vägnät. Nu är emellertid att märka att av denna förhöjning på 93,4 miljoner kronor huvudparten, eller cirka 60 miljoner kronor, direkt föranledes av att man med det nya budgetåret avser att i betydligt vidgad utsträckning övergå från budgetårstills kalenderårsberäkning, varför anslagssumman 220,5 miljoner kronor för budgetår 1952/53 är avsedd att täcka även den alldeles övervägande delen av medelsbehovet jämväl under senare halvåret 1953. Det nämnda anslaget avser alltså behoven under sammanlagt ett och halvt år, i stället för att motsvarande anslag för innevarande budgetår avser endast ett år. Redan av denna anledning blir alltså anslagsökningen reducerad från 93,4 till cirka 33,4 miljoner kronor.

Därtill kommer emellertid, att, om man vill, så långt detta nu är möjligt, bilda sig en riktig uppfattning av den *reella* innebörden av Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, man givetvis måste även ta med i beräkningen den starka penningvärdeförsämring och de därav föranledda betydande pris- och lönestegringar som ägt rum under det senaste året. Några exakta uppgifter, som möjliggör en sådan noggrann vägning av de olika årsanslagen mot varandra, har tyvärr icke lämnats i propositionen. Så mycket måste väl i varje fall vara uppenbart, att — om hänsyn tages även till dessa förändringar i penningvärdet

— Kungl. Maj:ts förevarande förslag till anslag för budgetåret 1952/53 på 220,5 miljoner kronor icke gärna kan innebära någon väsentlig ökning av väginvesteringarnas realvärde.

Nu säger emellertid utskottsmajoriteten att sådana beräkningar, som här gjorts, på sin höjd kunna tillmätas ett rent teoretiskt intresse. Vad som i det här sammanhanget, enligt utskottets förmenande, äger betydelse är *de faktiska investeringsutgifter*, som föredraganden räknar med under här ifrågakvarande båda budgetår. Dessa belopp — för budgetår 1951/52 125 och för nästa budgetår 156 miljoner kronor — innebär, säger utskottet, en reell ökning av omslutningen med 31 miljoner kronor. Denna ökning ter sig i utskottets ögon så stor, att utskottet säger sig anse den betyda, att »en mera väsentlig vidgning av medelsförbrukningsramen nu avses skola komma till stånd». Ökningen är därför enligt utskottets uppfattning att hälsa med tillfredsställelse.

Nu är det emellertid så, att sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu i vår ingått med en särskild skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t i syfte att redan under innevarande budgetår kunna bedriva investeringsarbetet i större omfattning än enligt den i statsverkspropositionen fastställda ramen på 125 miljoner kronor, så har, enligt vad i kommunikationsdepartementet inhämtats, Kungl. Maj:t redan fastställt en ny medelsförbrukningsram för *innevarande* budgetår på 165 miljoner kronor i stället för den i fjolårets statsverksproposition angivna och nu av utskottet särskilt åberopade på 125 miljoner kronor. Denna ökning innebär ju till och med, att den av Kungl. Maj:t föreslagna investeringsvolymen för nästa budgetår, 156 miljoner kronor, kommer att understiga den nu slutgiltigt av Kungl. Maj:t för innevarande budgetår fastställda med 9 miljoner kronor.

Så gick det alltså med den reella ökningen för nästa budgetår av 31 miljoner kronor, som utskottet byggt sitt resonemang på och som också föranlett uttalandet från utskottets sida om dess

tillfredsställelse med den »väsentliga vidgningen» av ramen under nästa budgetår.

Herr talman! Mot bakgrunden av vad jag här anfört är det väl inte underligt, om vi reservanter inte kunna dela den oblandade tillfredsställelse, som utskottet uttalat över Kungl. Maj:ts förslag i fråga om vägnätets upprustning, utan i stället funnit oss böra uttala ett beklagande av att icke en mera väsentlig vidgning av medelsförbrukningen nu kommer till stånd.

I de båda likalydande motionerna I: 337 och II: 441 har högerpartiet föreslagit, att riksdagen nu skulle, på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordat, fastställa ett investeringsprogram för vägväsendet för de närmaste fem åren. Motionärernas förslag ansluter sig med vissa smärre jämkningar till den av styrelsen framlagda planen. I samband därmed har vidare framförts en rad olika synpunkter på frågan om vägväsendets upprustning. Det har bl. a. särskilt pekats på olika ytterligare möjligheter att öka tillgången på arbetskraft — just bristen på arbetskraft har ju föredraganden ansett vara det allra svåraste hindret för att åstadkomma en önskvärd förbättring.

Såsom av reservationen framgår, har vi reservanter i allt väsentligt anslutit oss till de olika synpunkter och förslag, som i dessa motioner framförts, och jag vill sluta med att till herr statsrådet Hjalmar Nilson uttala den vädjan, att, även om reservationen nu avslås, vilket väl inte är alldeles uteslutet, herr statsrådet ändå ville ägna de i motionerna och i reservationen framförda förslagen en välvillig prövning. Jag gör det så mycket frimodigare som jag kunnat glädja mig åt att även utskottets majoritet i långa stycken gett sin anslutning till de synpunkter som framförts i de nämnda motionerna.

Herr talman! Jag har alltså ingen anledning att framställa något yrkande om en annan kläm än den som finns i utskottets utlåtande, utan jag yrkar bifall till utskottets kläm men yrkar samtidigt bifall till den motivering som åter-

Ang. beräkningen av vissa väganslag. finnes i fröken Anderssons m. fl. reservation.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Behoven på vägväsendets område är ju så välkända och så ofta omvitnade, att det torde vara överflödigt att vidare orda härom. Såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som Kungl. Maj:t, statsutskottet och reservanterna är fullt eniga om att här finns många eftersatta behov och att det är angeläget att vägarbetena i framtiden kommer att bedrivas i en helt annan takt än som varit möjlig under de senast förflutna tiotal åren.

När det gäller att göra jämförelser mellan olika budgetårs anslag och investeringsutgifter, så kommer man in på diskussioner, där man kan röra sig med olika slag av sifferserier, och det är förvisso svårt för den oinvigde att göra sig en klar bild av den faktiska utvecklingen.

Jag vill för egen del gärna hålla med den föregående talaren om att propositionen ej lämnar full klarhet i dessa avseenden, och jag vill i detta sammanhang uttala det önskemålet, att den för propositionen ansvarige inom regeringen vid uppgörandet av kommande huvudtitlar måtte söka göra en klar uppställning över utvecklingen i fråga om väganslagen, så att det går lättare att få en klar bild av utvecklingen.

Utskottet har funnit det angeläget — särskilt med hänsyn till vissa uppgifter som framförts i den av herr Lundqvist citerade motionen — att söka göra en sammanställning för att kunna få en grund för bedömandet. Jag skall inte trötta kammaren med någon övning i innanläsandets ädla konst, utan ber att få hänvisa till de sammanställningar, som utskottet gjort på sidorna 20 och 21 i sitt utlåtande, där vi, vilket reservanten redan har påpekat, kommer fram till att de faktiska investeringsutgifterna visar en ökad omslutning av 31 miljoner kronor. Sedermera har upplysts om att Kungl. Maj:t ökat investeringsramen för innevarande budgetår, och en liknande beräkning skulle alltså resultera i en minskning av de faktiska investerings-

Ang. beräkningen av vissa vägenslag.

utgifterna jämfört med innevarande år. Nu är emellertid denna siffra, som vi räknat oss fram till, enbart av teoretiskt värde. Det kan vara lämpligt att här göra en jämförelse beträffande de faktiska investeringsutgifterna för föregående budgetår och de investeringsutgifter, som Kungl. Maj:t räknat med för innevarande budgetår. Man kommer därvid fram till en ökning från 97,4 till 165 miljoner kronor, och även motionärerna måste väl erkänna att även om man tar hänsyn till penningvärdets fall, är detta en ganska avsevärd ökning av investeringsverksamheten på detta område. Vi är alltså redan inne i en utveckling, där vi glädjande nog kan konstatera, att det blivit möjligt att öka väginvesteringarna ganska avsevärt. Utskottet är av den bestämda uppfattningen, att en sådan fortsatt utveckling bör kunna äga rum även under det kommande budgetåret eller under de ett och ett halvt budgetår, som de väsentliga vägenslagen numera kommer att omfatta i statförslaget.

Utskottet har således mycket starkt understrukt angelägenheten av att väginvesteringarna ökas. På den punkten behöver det alltså inte råda några delade meningar. Vi har emellertid den bestämda uppfattningen, att denna ökning av väginvesteringarna inte kan åstadkommas enbart genom anslag eller enbart genom fastställande av femårsplaner eller andra planer för väginvesteringarna. Det avgörande för om vi skall kunna öka investeringarna på detta område är, liksom på andra områden, frågan om tillgång på arbetskraft och i viss mån också tillgång på maskiner och materiel. Det finns enligt utskottets uppfattning mycket stora möjligheter att klara den rent finansiella sidan av spörsmålet, därest det visar sig möjligt att klara de reella förutsättningarna för en utökad verksamhet. Vi har ju hänvisat till att det i den budgetdedovisning, som gäller den 30 juni 1951, finns reserverade bilskattemedel på 255,7 miljoner kronor. Det finns anledning antaga att denna reservation i innevarande budgetårs slutredovisning snarare kommer att öka än minska, och vi har

sagt, att därest det blir möjligt att utöka väginvesteringarna, inbjuder vi Kungl. Maj:t att återkomma med anslagsökanden på tilläggsstat på sätt som skett under innevarande budgetår.

Det avgörande är alltså, herr talman, tillgången på arbetskraft, på arbetsmaskiner och i viss mån på materiel. Men här får vi inte glömma bort, särskilt när det gäller tillgången på arbetskraft, att man har att konkurrera med de mycket stora investeringsbehov som föreligger i fråga om bostäder, sjukhus, skolor etc., för att inte tala om de statliga kommunikationsverken och vissa viktiga nyckelindustrier. Det måste alltså här liksom tidigare bli en avvägning mellan de mest angelägna behoven, och det är omöjligt att i dag säga, hur denna avvägning skall ske ens under den närmaste framtiden.

Huvudsaken är enligt min mening att all den arbetskraft, som kan ställas till förfogande, också kommer att utnyttjas, och jag tror att så kommer att ske. Dagens exempel från alingsåstrakten, där man fått viss arbetslöshet, beroende på omständigheter, som kammaren tidigare i dag diskuterat, har ju visat, att man där kunnat sätta i gång mycket omfattande vägarbeten. Man har alltså utnyttjat den arbetskraft som stått till förfogande, och jag kan inte underlåta att göra en jämförelse med det sätt, varpå den lediga arbetskraften i vårt land utnyttjades i början av 1930-talet, då det var andra principer som låg till grund för vår arbetsmarknadspolitik.

När det gäller spörsmålet om ett investeringsprogram på längre sikt, kan man givetvis anföra mycket vägande skäl för att en sådan investeringsplan kommer till stånd, och jag har för egen del ingenting emot att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t söker åstadkomma en dylik plan, men vi bör alltid hålla i minnet, såsom jag tidigare understrukt, att det blir beroende på den ekonomiska utvecklingen, huruvida en sådan plan kan genomföras eller inte. Men bortsett härifrån kan det alltid vara bra att ha någon vägledning även för en längre tidsperiod.

Då det gäller att bedöma frågan om möjligheterna att inom de nu anvisade anslagens ram åstadkomma ytterligare investeringar, kan man inte bara diskutera om väganslaget såsom en enhet, utan man har också anledning att ta hänsyn till hur de olika anslagen fördelar sig. Om man ser på dessa uppgifter, kan man konstatera att de områden, där eftersläpningen varit allra störst och där svårigheterna är värst, har man kunnat tillgodose med väsentligt ökade medel. När det gäller exempelvis huvudvägarna, som varit särskilt eftersatta, har anslaget räknats upp från 16 till 55 miljoner kronor, och även om man tar hänsyn till att de 55 miljonerna skall räcka i ett och ett halvt år, blir det i alla fall bortåt 37 miljoner kronor på de två första halvåren. Liknande är förhållandet i fråga om ombyggnad av bygdevägarna. Detsamma gäller förstärkningsanslaget, det viktiga beläggningsanslaget och inte minst anslaget till städer och stadliknande samhällen, som själva är väghållare. I sistnämnda fall har anslaget räknats upp från 17,5 till 26 miljoner kronor. Detta är alltså en reell ökning, då anslaget även i fortsättningen kommer att beräknas för budgetår.

Motionärerna har anvisat vissa möjligheter för en utökad investeringsverksamhet genom att få fram mera arbetskraft. De har bl. a. rekommenderat ett ökat användande av vinterarbete. Utskottet har för sin del sagt, att utskottet finner skäl för en sådan utveckling, men man får naturligtvis inte driva frågan om vinterarbeten in absurdum. Särskilt gäller detta övre Norrland. Det kan knappast vara ekonomiskt att bedriva vägarbeten under sådana klimatiska förhållanden, att vägarbetet huvudsakligast kommer att bestå i att skotta bort snö för att komma åt vägbanan.

När det gäller en annan rekommendation, som motionärerna har givit, nämligen anlitandet av utländsk arbetskraft, har utskottet däremot ställt sig mera kallsinnigt. Jag tror inte att det är lyckligt att i det ovissa arbetspolitiska läge, som vi i dag befinner oss i, utan vidare rekommendera införandet av ut-

Ang. beräkningen av vissa väganslag. ländsk arbetskraft för att kunna öka väginvesteringarna. Det finns nog anledning att ännu en tid avvakta och se, hur vår arbetsmarknadspolitiska situation kommer att utveckla sig, innan man slår in på den vägen, när det är fråga om vägarbeten.

Vad beträffar motionärernas förslag om en annan uppdelning av de olika väganslagen i syfte att få flera anslag under ett mindre antal rubriker — om jag ej missminner mig förordar motionärerna endast två anslag, nämligen ett anslag till vägbyggnader och ett anslag till underhåll — kan det givetvis anföras skäl för att en sådan åtgärd skulle bli av ett visst värde. Å andra sidan tror utskottet inte att riksdagen vill avstå från sin möjlighet att i någon mån dirigera anslagen för olika vägändamål. Det råder dock, herr talman, en viss konkurrens när det gäller bygdevägar, ödebygdevägar, huvudvägar o. s. v., och riksdagen vill nog bibehålla sin rätt att ha ett ord med vid den inbördes avvägningen av dessa anslag. Riksdagen har ju för övrigt för innevarande budgetår gått med på att det skall vara möjligt att överföra anslag från den ena gruppen till den andra, för att man skall kunna utnyttja anslagen på ett rationellt sätt, och det är givetvis ingenting som hindrar att så även kommer att ske i fortsättningen, om riksdagen hålles underkunnig om vilka planer regeringen hyser i det avseendet.

Med konstaterande av att vi alla är eniga om att en ökad investeringsverksamhet på vägväsendets område är nödvändig, att utskottet för sin del har understrukit detta önskemål och att vi också sökt att anvisa de vägar man har att gå för att tillgodose detta önskemål, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande under förevärande punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevärande punkten hemställt med godkännande av utskottets

Anslag till byggande av enskilda vägar.

motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 9 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 10—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.**Anslag till byggande av enskilda vägar.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 190, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I de likalydande motionerna I: 131, av herr *Svedberg* m. fl., och II: 190, av herr *Nilsson* i Varuträsk, hade hem-

ställts, att förevarande anslag måtte för budgetåret 1952/53 anvisas med 12 000 000 kronor.

Herr *SVEDBERG*: Herr talman! Till sammans med några andra ledamöter i denna kammare har jag väckt en motion, vari vi hemställt om en höjning av bidraget till byggande av enskilda vägar. Vi har med denna motion ingalunda velat framställa någon som helst missnöjesyttring mot departementet — vi har uppmärksammat att herr statsrådet på denna punkt följt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan — men vi har ansett att problemet om en större byggnadskvot för enskilda vägar är trängande.

Statsutskottet har som motivering för avslaget på motionen framför allt anført, att väg- och vattenbyggnadsverkets personalorganisation för den enskilda väghållningen redan nu har så stora svårigheter att kämpa med, att möjlighet att utöka anslaget till enskilda vägar för närvarande icke kan åstadkommas.

Om man, utan att ingå på sakfrågan, gör en jämförelse när det gäller personalrekryteringen till å ena sidan den allmänna vägförvaltningen och å andra sidan den gren av den allmänna vägförvaltningen, som de enskilda vägarna sorterar under, får man nog den bestämda uppfattningen att huvudintresset har varit att utöka personalen inom den allmänna vägförvaltningen. Jag skall i det avseendet delge några sifferuppgifter, som visserligen endast är från ett län — hur det ligger till i övriga län, har jag tyvärr inte uppgifter om. Inom den allmänna vägförvaltningen i Västerbottens län finns inte mindre än 119 anställda; däri ingår inte den personal, som har att handlägga vatten- och avloppsfrågor och de enskilda vägarna. Från den ²¹/₁₀ 1946 fram till den ¹/₃ 1952 har personalen vid den centrala vägförvaltningen ökats från 34 till 57 stycken. När det gäller personal ute på distriktet — således för byggande av huvudvägar, ombyggnad av broar, projekteringar o. s. v. — har man en ökning från 51 till 62. Sammanlagda personalökningen blir allt-

så 34 stycken. Tittar man sedan på personalen för de enskilda vägarna, finner man att antalet anställda är sammanlagt 4. Personalökningen under den nämnda tidsperioden inskränker sig till att ett skrivbiträde ställts till förfogande. Det står därför ganska tydligt och klart, att huvudintresset har gällt det allmänna vägväsendet.

Jag skall citera några siffror ur den motion som behandlas i statsutskottets utlåtande på denna punkt; vi har även i den hämtat siffermaterialet från endast ett län. Det framgår att hos länsstyrelsen inneliggande ansökningar om byggnadsbidrag till enskilda vägar vid detta års ingång var inte mindre än 353 stycken. Projekterade väganläggningarnas sammanlagda längd var 805 km, och den uppskattade byggnadskostnaden enligt aktuella å-priser var inte mindre än 16 miljoner kronor. Påbörjade men icke avslutade byggnadsföretag var 78 stycken med en väglängd av 235 km. Av länsstyrelsen fastställd kostnad utgjorde 3 900 000 kronor.

Jag skall inte nämna sammanlagda längden av de enskilda vägarna inom Västerbottens län, men om man tittar på längden av de vägar, till vilka statligt underhållsbidrag utgår, får man en föreställning rörande omfattningen av de enskilda väghållarnas åligganden: underhållsbidrag har beviljats för enskilda vägar till en sammanlagd längd av 3 733 km.

När man mot denna bakgrund tänker sig in i de ytterst besvärliga förhållanden som en stor del av de norrländska länens befolkning måste finna sig i, har man svårt att värja sig för den tanken, att intresset för ökade anslag borde ha varit större hos vägförvaltningens topporganisation. Ty här förefinnes en dold arbetskraft. I ansökningarna till länsstyrelsen åberopas, att man själv vill utföra vägarbetena för att bygden skall komma ifrån sin isolering.

Det är en bekymmersam bild man uppe i Norrland får av folkförflyttningen. Ungdomarna ser på situationen, sådan den varit under deras uppväxttid. De har sett bygdens isolering och gjort

Anslag till byggande av enskilda vägar.

jämförelser med de fördelar man har i samhällen med bättre kommunikationer. Samtidigt har ungdomarna sett, hur skogarna exploateras, hur gruvorna tömmas på sina rikedomar, hur vattenkraften exploateras och den elektriska strömmen går till andra delar av landet, i vissa fall t. o. m. till lägre priser än bygdens egen befolkning får betala. Det är inte underligt att ungdomarna, med denna bild av förhållandena under sin uppväxttid för ögonen, vänder hembygden ryggen och vandrar in till tätorter och städer. De äldre generationerna har lagt ned pengar och uppoffringar för att få fram ungdomen till den produktiva åldern, men då kommer städerna och tätorterna och tar bort de unga, även om möjligheter till utkomst finns i den bygd där de har vuxit upp.

Här har man, som jag tidigare nämnt, ingalunda velat i motionen rikta någon som helst kritik mot departementet. Vi har varit ytterst tacksamma för det statsbidrag vi lyckats få där uppe. Men om man här något granskar storleken av det anslag, som nu äskas till byggande av enskilda vägar, och fördelar detta anslag, 6,5 miljoner kronor, på de 24 länen i landet, får man för varje län en summa av omkring 270 000 kronor. Om man utgår från att samma anslagsstorlek skall vara normgivande även i framtiden, så skulle med ett statsbidrag av 60 procent för byggande av enskilda vägar den sista av de redan nu föreliggande ansökningarna i Västerbottens län kunna behandlas först efter omkring 30 år. Det finns vägföretag, projekterade redan år 1918, som ännu står i kön och väntar på bidragstilldelning.

Det är således ingalunda fråga om någon demonstration från motionärernas sida. Vi har framför allt anknutit våra omdömen till de deklarationer, som man har hört inte minst från departementschefens sida. Man har vid vissa tillfällen där talat om att man förbereder en utredning för att undersöka möjligheterna att importera den arbetskraft som är nödvändig för att i någon mån öka forceringen av vägbyggnadsarbetena. Jag såg i dag i tidningen ett uttalande av

Anslag till byggande av enskilda vägar.

förste byråingenjören Hubendick i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vilket lyder på följande sätt: »Nu står vi i det svåra dilemmat, att medan vi har rätt att anställa 3 000 arbetare, som vi inte behöver, har vi inte utan riksdagens beslut möjlighet att anställa en enda ingenjör eller vägmästare, som vi har ett skriande behov av för att kunna utnyttja maskinerna.» Jag tycker att detta uttalande inte rimmar med vad som från departementets sida har givits till känna när det gäller frågan om importen av arbetskraft från andra länder.

Vi väckte från norrländsk sida för några år sedan en motion på grund av bevisbara svåra förhållanden som rådde på vissa platser i Norrland, där folk befann sig i fullkomlig isolering och där man vid olycksfall och sjukdomsfall inte hade några möjligheter att hjälpa dem. Statsutskottet tillstyrkte motionen enhälligt och riksdagen följde utskottets förslag, men vi har tyvärr inte sett något nämnvärt resultat av denna motion. I denna motion hemställdes att man skulle utreda möjligheterna att däruppe stationera helikopterflyg för att kunna hjälpa folk som bor i dessa obygder. Ännu har man inte sett något resultat härav. Det finns tider av året, när dessa bygder, exempelvis på grund av snöförhållanden, är fullkomligt isolerade, och det är ingen överdrift när man säger att många människor uppe i övre Norrland anser sig tillhöra en koloni till det övriga landet. Jag försäkrar herr statsrådet att vi i Norrland är övertygade om att det finns tillräckligt av dold arbetskraft för att kunna bedriva ett byggande av de enskilda vägarna och att det i varje fall är alldeles onödigt att importera utländsk arbetskraft för att fullfölja dessa byggnadsföretag.

I övrigt vill jag säga att en stor del av de allmänna vägarna i Norrland har byggts av de enskilda väghållarna, men sedan vägarna blivit genomfartsleder, har de övertagits av staten och inlemats i det allmänna vägnätet.

Herr förste vice talman! Trots att statsutskottet avstyrkt min motion, ber jag, då jag är övertygad om att en an-

slagshöjning på detta område är nödvändig, att få yrka bifall till de motioner, som väckts under förevarande punkt i statsutskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Grym*.

Herr PÄLSSON: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande på förevarande punkt följt departementschefen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin slutliga hemställan. Jag vill emellertid först medge att herr Svedbergs resonemang om vägbehovet i Norrland har mycket fog för sig. Vi båda representerar ungefär likartade bygder, och jag tror mig också känna till de behov som här så starkt har understrukits.

Då vi emellertid inom utskottet har stannat för det förslag som här föreligger, har vi också beaktat det förhållandet, att förslaget ändå innebär en förhöjning, jämfört med närmast föregående budgetår, med icke mindre än 60 procent. Såväl när det gäller de enskilda vägarna — något som vi hörde i tidigare resonemang här i dag — som när det gäller de allmänna vägarna blir det här först som sist fråga om en avvägning mellan de olika behoven. Jag skulle tro att även med hänsyn till den avvägning som här ägt rum på vägväsendets område, är detta första steg när det gäller de enskilda vägarna beaktansvärt, då anslagshöjningen är så pass stor. Det är klart att man skulle kunna önska litet mer pengar för ändamålet, men detta får ju, såsom jag sade, vägas mot andra behov, och vi förmår inte allting på en gång. Får vi en fortskridande anslagsökning på detta område även under närmast kommande år, kan det hända att vi kommer en lösning av frågan närmare och att även våra stora vägbehov i Norrland kan bli tillgodosedda i något snabbare takt än herr Svedberg här antydde.

Jag vill något litet stanna vid en del detaljer i denna punkt. Herr Svedberg jämförde personalorganisationsförhållandena inom det allmänna vägväsendet och det enskilda vägväsendet och belyste särskilt förhållandena i

Västerbotten med en del jämförelsesiffror. Det är klart att siffrorna låter synnerligen bestickande, men vi får hålla i minnet att vägförvaltningarnas och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förstahandsuppgift väl ändå är att klara av det allmänna vägnätet, och vi har ju hört vilket ramaskri det har varit under de sista åren om de allmänna vägarnas dåliga beskaffenhet. Det är därför rätt naturligt att man i första hand måst koncentrera sig till att söka hålla det allmänna vägnätet i stånd. Därmed vill jag inte ta detta resonemang som intäkt för att vi inte skulle behöva en förstärkning av personalorganisationen för de enskilda vägarna. Utskottet har tvärtom mycket kraftigt understrukit att just denna arbetskraft är synnerligen hårt anlitad och för närvarande otillräcklig. Statsutskottet har på en annan punkt sökt att i någon mån biträda förslag om att tillgodose personalförstärkningar. Vi är medvetna om att den förstärkningen måhända inte är tillräcklig, men det har varit god sed här i landet att man vid utbyggnad av personalorganisationen iakttar en viss försiktighet, och statsutskottet har i varje fall pekat på den möjligheten, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle kunna hjälpa sig fram över de största svårigheterna genom att anställa tillfällig arbetskraft.

Vad sedan beträffar den dolda arbetskraft för vägbyggnader, som herr Svedberg var inne på, vill jag säga att det är klart att det finns sådan arbetskraft i viss utsträckning, men vi får också vara helt medvetna om att tillgången på dold arbetskraft varierar med konjunkturerna, framför allt på skogsbrukets område. Råder det högkonjunktur på skogsbrukets område, tror jag att tillgången till dold arbetskraft inte är så särdeles stor, ty då söker sig ju folk ut i skogen för att få bättre förtjänstmöjligheter. Det har ju rätt en så pass hård konkurrens om arbetskraft, att jag tror att den dolda arbetskraften också i rätt stor utsträckning har utnyttjats i det ordinarie produktionslivet under de sista åren.

Anslag till byggnad av enskilda vägar.

Jag kan emellertid säga att det är mycket möjligt att detta resonemang just nu inte är direkt aktuellt. Vi vet att vi för närvarande har nedgående konjunkturer på skogsbrukets område och därmed lär nog den dolda tillfälliga arbetskraften också öka, men då propositionen skrevs, hade vi ju en av de största högkonjunkturer vi någonsin haft. Det kan säkerligen invändas att det under vissa mellantider — det känner vi norrlänningar väl till — ibland på våren och ibland på hösten nog kan finnas en del arbetskraft tillgänglig, men det är då bara fråga om kortare tider och det är i varje fall under högkonjunktur svårt att räkna med att dessa tidsperioder är så långa, att de blir av någon större betydelse.

Vad vidare beträffar den utländska arbetskraften vill jag erinra om att utskottet på den punkten bestämt tagit avstånd från en import av sådan arbetskraft och sagt sig inte alls vara övertygat om behovet därav. Detta hör också ihop med vad jag nyss har berört, nämligen konjunkturerna här hemma. Vi kan snart vara inne i en konjunktur, då vi har mer än tillräckligt med arbetskraft för just dessa angelägna uppgifter, och därför har vi inom utskottet inte velat skatta åt tanken att lösa frågan genom att ta in utländsk arbetskraft.

Jag har ju ingen anledning att söka jäva de uppgifter i fråga om vägarna och vägbehovet, som herr Svedberg här redovisat, närmast med skolexempel från Västerbottens län. Jag tror att liknande exempel skulle kunna anföras när det gäller flertalet norrländska län — ehuru det är möjligt att siffrorna där ställer sig litet annorlunda — Västerbottens län är ju ett av de större norrlandslänen.

Jag återkommer till den gamla kända satsen att man får ta vad som är möjligt i ett läge sådant som det nuvarande, och vi menar inom utskottet att vi sökt avväga behoven mot varandra och vi har funnit oss kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Vi har gjort det så mycket hellre som det, så-

Anslag till byggande av enskilda vägar.

som jag tidigare sagt, innebär en väsentlig anslagsökning jämfört med närmast föregående år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST:

Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma i stora delar av vad motionären herr Svedberg anför. Vi får väl göra den deklarationen till departementschefen och statsutskottet, att vi känner oss mycket nöjda och glada över att vi fått ett så pass stort anslag till de enskilda vägarna varav vårt län får sin andel. Men det är väl ändå så, att man gärna vill föra fram sina synpunkter, och därför skall jag säga några ord om våra enskilda vägar.

I gårdagens länsstidningar i Västerbottens län förekommer en redogörelse av en på området sakkunnig person, som i många år har vistats i Västerbotten och övriga Norrland. Han är ganska väl förtrogen med där rådande förhållanden. Jag skulle gärna ha velat få in hela hans artikel i kammarens protokoll, men det tar litet för lång tid att läsa upp hans inlägga, om jag så får kalla det, och därför får jag nöja mig med att ta med något avsnitt, som jag tycker är särskilt klarläggande för hela situationen.

I fråga om bränsleförsörjningen säger han så här: »Björken kan ju inte flötas, den måste upp på bil. Att snåla in på vägbyggnader och lämna skogen orörd måste för ögonblicket betecknas såsom dålig hushållning. Jag kan som exempel nämna en förrättning jag för en vecka sedan igångsatte i Stensele socken. Vägen kommer att bli 14 km lång, den kommer att kosta cirka 350 000 kronor, och hur jag betraktat utsikten att få statsbidrag till den vägen kan Du förstå» — artikeln har formen av ett öppet brev, som är ställt till en viss person — »då jag omtalar att det är bara 8 gårdar utmed den. Men då jag nu var på platsen och undersökte saken, fann jag att Tärna-Stensele sockenallmänning har ett björkområde på 12 km², vilket till vä-

sentlig del är beroende av vägen. Därtill kommer V. Stensele revir och Sorsele revir med orörda skogar, vilka av befolkningen betecknas såsom 'miljönvärden'. Allt är oåtkomligt utan den där vägen. Man kan tvista om huruvida just den skogen skall avverkas eller om den skall förbli orörd — den ligger nämligen 400 å 500 meter över havet — det får de lärde bestämma.»

Det är klart att det vore värdefullt att sådana värden, som ligger i dessa skogar, i nuvarande tider, då det är besvärligt med bränsleförsörjningen, kunde nyttiggöras genom att vägar bygges till dessa områden.

Men det är inte bara dessa förhållanden som är aktuella. Jag gick för några år sedan — det var en första maj — en cirka åtta kilometer lång väg, jag tror det var en 35 jordbrukare, som bodde efter sträckan och som tidigare inte haft någon som helst farbar väg fram till den stora vägen och därför haft stora svårigheter med transporten av mjölkprodukterna och allt som de skulle ha hem. Den vägen hade redan 1916 blivit dömd att byggas, men jag tror att de fått den i ordning först nu för några år sedan. Det är många liknande exempel i tidningsartikeln, som jag skulle vilja dra fram här, men jag skall inte göra det för att inte tynga protokollet för mycket.

Vi är tacksamma för att statsutskottet givit oss denna slant till de enskilda vägarna, men vi hade hoppats och trott att vi skulle få litet mera.

När man talar om den dolda arbetskraften, är det nog riktigt som herr Påls-son sade, att tillgången på sådan arbetskraft varierar. Men jag är övertygad om att ett stort antal av de förslag till vägbyggnader i vårt län som föreligger skulle kunna genomföras med anlitande av den s. k. dolda arbetskraften. Det är så med dessa jordbrukare, att de inte kan bege sig mildals i väg ut i skogarna och arbeta där, ty de måste sköta sysslorna hemma också.

Jag har velat framföra dessa synpunkter samtidigt som jag ber att få instämma i herr Svedbergs yrkande.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Jag begärde ordet för att något bemöta herr Pålssons anförande.

Jag förstår att det är svårt för statsutskottet att försvara yrkandet om avslag på motionen. När det gäller den dolda arbetskraften vill jag framhålla, att många, som deltagit i vinterns drivningar, sätter värde på att få ägna sig åt en annan sysselsättning. Det finns även tider på året, då arbete i skogarna är mindre lämpligt.

Då det är fråga om att bevilja stora summor till försvaret — det rör sig om miljarder — är det ingen gräns på offerviljan. Men man får då inte låta stora delar av landet lida brist på vägar som behövs för att försvaret skall bli effektivt. Vi har ett skogsbälte, som sträcker sig från övre Norrland ner till övre Värmland. Brandbomber mot dessa områden skulle sätta civilbefolkningen i stora svårigheter. Även vid åsknedslag inträffar det, att det är svårt att snabbt komma ut i terrängen för att släcka brand, som då uppstår och som man upptäcker från brandtornen. Men det är klart att stora områden måste sakna vägar. Vi har nu trakter, där det inte bor en människa. Där har staten kunnat vara så generös, att man gjort kvadratmilstora områden till nationalparker, såsom Muddusområdet ovanför Porjus.

Vi hade förståelse för investeringsbegränsningen och begränsningen av arbetstillstånden under vår beredskapstid. Då låg de mest produktiva åldrarna i beredskapstjänst. Nu har vi haft en högkonjunktur, då det gällt att få fram råvaror till våra skogsindustrier. Man hade trott att det ändå skulle finnas utrymme för en utökning av vägbyggandet, eftersom det finns arbetskraft, som kan utnyttjas utan att det påverkar arbetskraftbehovet på andra områden.

För några år sedan, då bränslebristen var väsentligt större än nu, hade bondeförbundet en stor partimotion, vari man hemställde om en ökning av anslaget till åtta miljoner kronor. I dag, när bränslebristen är mindre och arbetskrafttillgången är större, gör herr Pålsson gällande, att det inte finns något utrymme

Anslag till byggande av enskilda vägar. för en höjning av det anslag, som Kungl. Maj:t här har äskat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag tror att åtminstone alla norrlänningar i statsutskottet, som har deltagit i behandlingen av detta ärende, sympatiserar mycket med de synpunkter, som herr Svedberg har framfört, men vi vet ju samtidigt allesamman, att hans yrkande om en höjning av anslaget med 5,5 miljoner kronor inte är möjligt att driva igenom.

Jag skulle råda herr Svedberg att en annan gång ta det något försiktigare. Jag förmodar, att om statsutskottet hade föreslagit denna höjning på 5,5 miljoner, så skulle vägministern kanske inte ha protesterat, men vad tror herr Svedberg att finansministern skulle ha sagt? Det skulle antagligen ha blivit ett mycket animerat sammanträffande mellan motionären och finansministern i det fallet.

Nu vill jag understryka vad herr Pålsson nyss sade om att anslaget i alla fall har höjts med 60 procent, vilket ju inte är så dåligt. Jag vill dessutom uttala den förhoppningen, att regeringen till ett annat år fortsätter på den inslagna vägen och försöker få i gång så mycket arbete på dessa enskilda vägar, som det är möjligt inom investeringsramen.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Dessa tolv miljoner, som vi hemställer om i motionen, betyder, fördelade på 24 län, en halv miljon per län. Summan är inte så avskräckande, herr Näsgård!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade

Anslag till statliga farledsarbeten.

herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 23.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 29—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson* m. fl. (I: 59) och den andra inom andra kammaren av herr *Staxäng*

m. fl. (II: 88), hade hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett anslag av 800 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 59 och II: 88, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Eric Ericson*, *Ragnar Persson*, *Bergström*, *Andersson* i Malmö, *Lindholm*, *Akerström* och *Thapper*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 59 och II: 88, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

Herr **PERSSON, RAGNAR**: Herr talman! Statsutskottet har på denna punkt fallit för en samlad attack från bohuslänsrepresentationen. Om jag tillägger att Bohuslän har fem av sina mest prominenta ledamöter i statsutskottet och att de ingalunda hör till de tystlåtna, kanske det delvis förklarar utgången i detta fall.

Jag skall inte skriva någon historisk avhandling om denna speciella fråga — jag antar att det kommer motionärerna att göra — men i stort sett ligger saken så till, att det sedan länge planerats en inomskärsfarled i Bohuslän och att utredningen därom fortfarande pågår, medan det spörsmål, som nu är i fråga, gäller en del av denna inomskärsfarled, nämligen sträckan mellan Hamburgsund och Hornö ränna, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i år har begärt att få påbörja men som departementschefen av ekonomiska skäl icke ansett sig kunna föreslå anslag till. Motionärerna har begärt ett begynnelseanslag på 800 000 kronor. Jag har naturligtvis ingen anled-

Anslag till statliga farledsarbeten.

ning att gå in på motiveringen för denna begäran — jag antar att anslaget är fullt sakligt motiverat ur bohuslänssynpunkter — men Kungl. Maj:t och kanske även statsutskottet kan i detaljfrågor av denna karaktär inte enbart lägga lokala synpunkter till grund för sitt bedömande och detta närmast därför att man har kännedom om vilka likartade och stora aktuella spörsmål som föreligger vid sidan av detta. Vi har ju nyss från norrlandsrepresentanterna fått en redogörelse för hur man ser på tingen i den landsändan.

Motionärerna säger, att detta arbete är nödvändigt icke blott på grund av behovet av en bättre farled utan också för Hamburgsunds samhälle. Man säger att det i detta samhälle finns 34 motorfartyg, som har hemort där. Det är ju ingen unik företeelse, att det i ett samhälle finns rederier med fartyg som icke kan besöka hemorten. Man säger inte i motionen, att denna hamn har någon betydelse som exporthamn, man säger inte att de industrier, som finns i Hamburgsund, inte lika bra kunde tillgodoses med landförbindelserna till denna plats, och med den kännedom vi har om vilka andra projekt av likartad beskaffenhet som riksdagen får att taga ställning till och som gäller stora landsändar — projekt som alltså är avsedda att tillgodose en betydligt större del av befolkningen — så kunde åtminstone reservanterna i statsutskottet inte ansluta sig till denna motion.

Jag antar att man från motionärernas sida kommer att säga som det sagts i statsutskottets utlåtande, att Kungl. Maj:t inte har haft annan sakkunskap till sitt förfogande än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har haft, men Kungl. Maj:t har ju inte heller gått in på dessa frågor och placerat in detta projekt i någon bestämd rangordning, utan Kungl. Maj:t har sagt att man av ekonomiska skäl icke anser sig i år kunna biträda väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning.

När det gäller de ekonomiska möjligheterna kan man naturligtvis tvista om vem som har tillgång till den bästa sak-

kunskapen: Kungl. Maj:t eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och motionärerna, men jag håller före — och jag tror att de övriga reservanterna är av samma uppfattning — att från det vidare perspektiv som Kungl. Maj:t har vid skärskådandet och avvägningen av volymen av våra investeringar och då Kungl. Maj:t därtill har till uppgift att skaffa det för dessa investeringar erforderliga kapitalet, är Kungl. Maj:t tvingad att se dessa saker mera realistiskt än de för denna fråga hänfödda och i övrigt optimistiska motionärerna kan göra. Jag betvivlar inte att det kan vara en viss tjusning för en länsrepresentant, om han kan fara hem med närmare 2 miljoner i kappsäckarna och säga i hemorten: »Detta har vi åstadkommit till denna landsdels båtнад!» Det kommer nämligen att röra sig om det beloppet; de 800 000 kronorna är bara ett begynnelseanslag. I utskottsutlåtandet har av någon anledning bortfallit beräkningarna efter 1950 års priser, som slutade på 1 700 000 kronor, och man får väl anta, att med den prisstegring, som sedan dess har ägt rum, kommer anslagsbehovet för detta arbete att stiga till 2 miljoner kronor. Jag har velat säga detta, därför att kammaren inte kan utläsa det ur utskottsutlåtandet.

I reservationen har vi, som under-tecknat densamma, framhållit, att eftersom vi i nuvarande ekonomiska läge icke kan tillfredsställa alla aktuella behov och eftersom andra avsnitt av kommunikationsdepartementets verksamhetsområde i år har tillgodosetts med betydande investeringsökningar, kan inte riksdagen, med den bristande kännedom den har om dessa detaljproblem, vidga ramen för dessa investeringar. Man har sagt i utskottsutlåtandet, att några mera vägande invändningar av statsfinansiell natur icke kan göras och att några hinder ur arbetsmarknadssynpunkt icke föreligger i detta speciella fall. Jag måste säga, att detta är ett ganska djärvt uttalande, som man inte är van vid att höra från utskottet, men det kanske har sin särskilda förklaring, att det är nedpräntat i detta sammanhang.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen nr 3 av fröken Andersson m. fl.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Kammaren kanske märkte, att reservanternas talesman inte var särskilt inne i denna fråga; i varje fall gjorde vi det, som närmare känner till förhållandena. Herr Persson känner tydligen inte alls till de förhållanden som här föreligger, och därför blev en hel del av hans påståenden hängande i luften. Jag skall inte så mycket gå in på detta, i varje fall inte omedelbart, men det är ändå ett par saker som jag inte kan underlåta att redan nu ingående beröra.

Herr Persson nämnde först, att det inte var någonting unikt, att ett samhälle saknade hamn. Nej, det kan man säga, ty behovet av hamnar är oerhört stort även för ganska stora samhällen, men när vi talar om Hamburgsund i samband med hamnar, så skall vi erinra oss, att på denna plats hör hemma Sveriges näst största fraktflootta av den typ som befar våra kuster och Östersjön. Det finns endast ett samhälle i landet, nämligen Skärhamn, som har en större flootta, men där finns en hamn. Det är således fullkomligt unikt, att ett samhälle med en sådan handelsflootta saknar hamn.

Vidare säger herr Persson, att industrien där inte skulle ha några svårigheter att tillgodoses med landförbindelser. Ja, detta är återigen ett bevis för att herr Persson inte känner till de lokala förhållandena. Detta samhälles bebyggelse ligger på båda sidor av ett sund, där farledens uppslamning under de senaste 30 åren förhindrar sjöfarten. Samhället har i äldre tider kunnat betjänas av kusttrafiken. Samhällets naturliga förbindelser är sjövägarna, och samhället har en och en halv mil till närmaste järnvägsstation. Kan man då säga, att denna industri, som huvudsakligen består av konservindustri och vars råmaterial således kommer från havet, lika lätt kan tillgodoses genom landsvägstransporter eller genom landtrafik i övrigt? Det är ett uppenbart misstag,

som jag vill ha rättat, så att man åtminstone inte får höra det upprepas.

Sedan vill jag bara i största korthet beröra denna fråga ur mera sakliga synpunkter. Detta företag, som statsutskottet här tillstyrkt, är ett mycket gammalt önskemål. Redan 1918 fanns det upprättat ett förslag om en fördjupning av farleden, men av olika anledningar kom det inte till utförande. Det har fått ligga. Andra arbeten har gått före, och så har denna farled ytterligare uppgrundats och samhället har yttermera avskurits från yttervärlden. 1949 års riksdag beslöt att företaga en förnyad undersökning rörande hela inomskärsleden utmed den bohuslänska kusten, och Kungl. Maj:t uppdrog åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att företaga denna undersökning. Sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade kommit så långt, att den hunnit utarbета ett förslag om den farled som här nu är i fråga, hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hos Kungl. Maj:t om anslag för att få påbörja detta arbete såsom ett första led i den utbyggnad av inomskärsleden som riksdagen hade begärt. Innan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorde sin framställning till Kungl. Maj:t, hörde den givetvis länsstyrelsen i länet. Länsstyrelsen sammankallade då alla intresserade parter: sjöfartsnäringens representanter, representanter för fisket och representanter för de kommuner som var berörda av detta företag, men dessutom sammankallade länsstyrelsen all den sakkunskap på detta område som stod att uppbringa. Vid detta sammanträde, som hölls på residenset i Göteborg, hördes således såväl parterna som sakkunskapen.

Sakkunskapen var företrädd av representanter för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hamnbyrån i Göteborg, lotsstyrelsen och marinen. Alla närvarande var eniga om att detta arbete med farleden genom Hamburgsund var det som först borde komma i fråga och att det borde omedelbart igångsättas. Det finns således inte någon delad mening inom sakkunskapen om att detta arbete är önskvärt och nödvändigt och inte heller om att detta arbete först bör kom-

ma till utförande av de projekt som avser inomskärsleden utefter bohuskusten.

Det nu föreliggande förslaget går ut på dels att upprätta en skyddad farled på fem meters djup för kusttrafiken och dels att bereda Hamburgsund en hamn för såväl fraktfloTTan som den fiskeflotta som finns i samhället. För närvarande är det så, att fraktfloTTan inte kan komma in i hamnen, utan fartygen måste ankra på redden utanför, där de ligger oskyddade för väder och vind. Vad detta innebär under vinterstormarna, vet kanske inte herr Persson, men vi som bor utmed kusten vet det, och den befolkning det här gäller har oerhört dåliga erfarenheter av dessa förhållanden. Senast i vintras — det var under de svåra stormarna som rasade vid årsskiftet och i januari månad — förekom svåra olyckstillbud. Det inträffade inte mindre än tre haverier på grund av att fartygen inte hade någon skyddad hamn.

Här synes således föreligga ett förslag, som är välmotiverat och beträffande vilket sakkunskapen är fullt enig. Jag måste säga att statsutskottet sällan får behandla ärenden, där man haft bättre skäl för att frånga en proposition än just i detta fall.

Jag skall be att få citera något av det som chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, generaldirektör Hjort, anfört inför utskottet. Det visar, hur man inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ser på denna fråga: »Den som vid stormtillfällen farit i ett litet fartyg från Strömstad till Marstrand och därvid sett den oerhörda skillnaden mellan att gå utomskärs och att gå i de delar av leden, som redan nu kunna nyttjas, är förvånad över att den skyddade leden icke genomförts för länge sedan.» Frågans betydelse framgår även av uttalanden vid olika tillfällen och i skilda sammanhang av kommerskollegium om den bekymmersamma utveckling, som minskningen av den mindre och medelstora handelsflottan innebär. Åtgärder för åstadkommande av skyddade inomskärsfarleder måste ur denna synpunkt anses vara av stor betydelse.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Generaldirektör Hjort har vid ett annat tillfälle sagt, att han betraktar detta arbete som en av de största uppgifter som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för närvarande har.

Herr Persson anförde att man inte heller ur arbetsmarknadssynpunkt kan motivera detta arbete. Jag vill emellertid framhålla, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser det angeläget att få detta arbete i gång, så att man kan behålla sina specialarbetare, framför allt dem som arbetar vid mudderverken. På den ort, där arbetet kommer att utföras, har rätt och råder en viss brist på arbetstillfällen, och denna brist har under den senaste tiden ökat. Jag fick häromdagen en redogörelse från ortens arbetslöshetsnämnd, av vilken det framgår att detta arbete kan motiveras ur arbetsmarknadssynpunkt. På orten finns redan nu 22 man i beredskapsarbete, 8 man har endast tillfälliga anställningar och dessutom ökar arbetslösheten inom stenindustrin. Här finns således den arbetskraft som behövs utöver de specialarbetare, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan tillhandahålla. Maskinerna finns och mudderverken ligger så att säga och väntar på att få sätta i gång. Under sådana förhållanden frågar man sig: Är det verkligen förnuftigt att icke påbörja ett arbete som har alla dessa förutsättningar?

Jag skall inte nu gå in på den ekonomiska frågan. Om någon vill ta upp denna fråga, kan man bara hänvisa till vad riksräkenskapsverket har sagt om inkomstläget för nästa budgetår. Denna budget omsluter åtta miljarder, och riksräkenskapsverket väntar att inkomsterna kommer att överstiga de gjorda beräkningarna med 1,7 miljarder. Kan man då tala om 800 000 kronor som någon-ting avgörande för landets budget? Mer skall jag inte säga om detta. Det kan inte vara någon klok ekonomisk politik att avstå från ett sådant arbete och senare sätta i gång mindre nödvändiga beredskapsarbeten för att ge befolkningen sysselsättning.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla mig längre vid detta. Statsutskottet har

Anslag till statliga farledsarbeten.

blivit övertygat om att här föreligger så starka skäl, att riksdagen bör biträda den i ämnet väckta motionen och bevilja det anslag, som möjliggör för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att påbörja detta arbete.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Arrhén.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON: Herr talman! Jag kommer inte att ingå i någon polemik mot utskottets utlåtande. Jag har under den gångna vintern själv besökt Hamburgsund och studerat förhållandena där.

Jag kan bara säga, att ingen skulle ha varit gladare än jag, om jag haft möjligheter att inom ramen för de resurser, som står till förfogande för ändamål som detta, få fram pengar till allt som är önskvärt och behjärtansvärt. Den möjligheten finns som vanligt inte. Det gäller därför här en avvägning, och vid den avvägning som gjordes, när propositionen framlades, ansåg vi från departementets sida, att man inte hade möjlighet ta upp något anslag för detta ändamål innevarande år. Jag vill inte bestrida att sakkunskapen kan ha gjort de uttalanden som herr Andersson i Rixö gör gällande, men jag skulle tro att vad sakkunskapen sagt är väl närmast att arbetet på förbättringen av farledssträckan Hamburgsund—Hornö rännan är det första arbete som bör komma till stånd, när man beslutar sig för att sätta i gång med arbetet på inomskärsfarleden.

Herr talman! Jag har velat anföra detta som en motivering till att vi i propositionen intagit den hållning vi gjort, när anslagsbehoven vägts mot varandra.

Herr PERSSON, RAGNAR: Herr talman! Det är alldeles klart, att jag inte kan känna till förhållandena i Hamburgsund lika bra som herr Andersson i Rixö och de övriga motionärerna. Jag tror emellertid att den framställning av

förhållandena, som jag gav i mitt första anförande, inte hänger i luften. Jag sade nämligen, att Hamburgsund är ett samhälle där man inte saknar landsvägsförbindelse. Såvitt jag uppfattat saken rätt, ligger det samhälle, som herr Andersson beskrev, på ömse sidor om en kanal, och åt landssidan har det landsvägsförbindelse, och då är ju inte mitt påstående så oriktigt.

Jag sade också att det inte är någonting unikt, att ett samhälle, där det finns rederier, saknar hamn. Herr Andersson i Rixö däremot påstår att detta är fullständigt unikt. Jag vill då bara hänvisa till Kungsbacka, där det finns inte mindre än fem rederier, vilkas båtar har hemortsrätt i denna stad. I den hamn, som finns i Kungsbacka, kan emellertid knappast ens livbåtar ta sig in, och här är det fråga om oceangående tankfartyg. Det är således inte något unikt förhållande som råder i Hamburgsund. Det är alldeles klart att det är en fördel för besättningen, som har hemort i Hamburgsund, om den kan få komma hem, men det väsentliga ur nationalekonomisk synpunkt, när man bygger en hamn, är väl att det på orten finns industrier och företagsamhet, som är absolut beroende av sjöförbindelser för såväl import som export. När herr Andersson i Rixö hänvisar till att konservindustrierna är nödsakade att ha sjöförbindelse för att tillgodose sitt råvarubehov, ifrågasätter jag, om denna import verkställs med dessa 34 hundrators lastfartyg. Sker inte den med fiskebåtarna i stället?

Jag har inte sagt att här inte föreligger något behov ur arbetssynpunkt. Jag har bara sagt, att statsutskottet har menat att ur arbetsmarknadspolitiska synpunkter har man inte anledning till några hämningar i detta fall. Det är möjligt att det finns inregistrerade arbetslösa i Hamburgsund. Det talade herr Andersson i Rixö om, och jag betvivlar inte den saken, men jag undrar om de arbetslösa förekommer bland den muderverkspersonal som är specialutbildad. Det underlät herr Andersson att tala om. Utskottet har emellertid i nästa

Anslag till statliga farledsarbeten.

punkt beaktat den saken. Där säger man kort och gott, att om det skulle förefinnas risk för att inte arbete kan beredas väg- och vattenbyggnadsverkets muddringspersonal, så vill utskottet göra det uttalandet att den specialutbildade arbetskraft varom här är fråga självfallet fortfarande bör utnyttjas, även om detta skulle nödvändiggöra anvisande av anslag på tilläggsstat.

Jag har aldrig, herr talman, bestritt att sakkunskapen förordat utförande av detta arbete. Vad jag vände mig emot var att motionärerna och statsutskottet inte tog hänsyn till den ekonomiska sakkunskapen, som man inte kan helt avkoppla i det här sammanhanget. Men vill man avveckla den och med nonchalerande av alla ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska fakta driva igenom sina hjärteangelägenheter här i kammaren, inte bara för Bohuslän utan även för alla andra områden i detta avlänga land, då anser jag att man har frångått den realprövning som riksdagen i varje fall enligt min uppfattning är skyldig att företa.

Herr ANDERSSON, KARL: Jag skall inte i annan mån ingå på herr Perssons senaste utläggning än att jag vill fästa uppmärksamheten på att den jämförelse, som han här ville göra mellan denna fraktflotta och rederierna i Kungsbacka, inte håller. Det går inte att på samma gång tala om de tankfartyg, som åtminstone till namnet är stationerade i Kungsbacka, och den fraktflotta, bestående av 35 fartyg, som vintertid ovillkorligen måste ligga i hamn och där det gäller för ägarerna att söka skydda båtarna för storm. Det går inte att på samma gång tala om så vitt skilda saker, som inte har någon annan beröringspunkt än att båda slagen av fartyg flyter på vatten.

Vidare vill jag — och det var detta, herr talman, jag närmast begärde ordet för att säga — passa på tillfället att med tacksamhet konstatera att statsrådet erkände riktigheten av mitt tidigare gjorda inlägg och medgav att sakkunskapen

här står på statsutskottets sida. Jag uppfattade verkligen statsrådet så, att han i varje fall för egen del inte har någonting emot att riksdagen beviljar detta anslag. Det är ju dock riksdagen som beviljar anslagen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 48.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Punkten 36.***Anslag till byggande av fiskehamnar.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* m. fl. (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult* m. fl. (II: 39), i vilka hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett anslag av 3 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nestrup* väckt motion (II: 69), vari hemställts, att till utbyggnad av fiskehamnen i Bua i Hallands län måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 27 och II: 39, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

II. att motionen II: 69 icke måtte bifallas av riksdagen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Pålsson*, *Axel Andersson*, *Söderquist*, *Malmborg* i Skövde, *Mårtensson* i Uddevalla, *Svensson* i Ljungkile, *Rubbestad*, *Ståhl* och *Staxäng* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 27 och II: 39, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Herr **ANDERSSON, KARL**: Herr talman! I föreliggande ärende kan påpe-

kas att utskottet sedan flera år haft att behandla frågan om anslag till fiskehamnarna. Här liksom i föregående punkt gäller, att anslagen under en följd av år varit otillräckliga. Vi hade på sin tid en utredning, 1944 års fiskehamnsutredning, som föreslog att man skulle försöka att under en femårsperiod utbygga fiskhamnar till ett belopp av 28 miljoner kronor, räknat i den tidens penningvärde. Detta har emellertid inte skett utan det har blivit en mycket stor eftersläpning.

Nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i år begärt 3 miljoner kronor, dels för att kunna fullfölja de arbeten som är i gång, dels för att kunna påbörja nya fiskehamnsarbeten. Här är att märka att detta anslag inte är något speciellt provinsanslag utan gäller hela landet, alla våra kuster, som har behov av fiskehamnar. F. n. pågår tre större arbeten i Göteborgs skärgård; väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har beräknat att för att iordningställa dessa arbeten erfordras 1,3 miljoner kronor, och dessutom har föreslagits 200 000 kronor till påbörjande av en hamn på Visingsö.

När Kungl. Maj:t i propositionen har upptagit ett anslag på 1,5 miljoner kronor så är det tillräckligt just precis för att täcka färdigställandet av pågående arbeten samt påbörja hamnbygget på Visingsö, men det blir ingenting över av detta anslag för att påbörja nya fiskehamnsanläggningar. Det betyder, om statsutskottets förslag bifalles, att något fiskehamnsbygge icke kan igångsättas under kommande budgetår eller under arbetsåret 1953. Det är därför som en del motionärer från olika håll i landet har föreslagit en höjning till det belopp som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt. Sedan de nu pågående arbetena blivit avslutade är det ju närmast Gotland, Blekinge och Skåne som står i tur att få sina fiskehamnar förbättrade.

Genom denna väldiga eftersläpning har ju det förhållande uppstått, att man inte har hunnit anpassa sig efter den utveckling på fiskets och fiskebåtarnas område som har skett. I dag täcker inte ens det förslag, som fiskehamnsutredningen framlade, längre de verkliga be-

hoven. Fiskebåtarna har blivit större, detta är genomgående utmed alla våra kuster. Hamnarna behöver fördjupas, båtarna har stigit oerhört i pris och följaktligen blir de ekonomiska riskerna ofantligt mycket större. Här finns således, enligt reservanterna, mycket starka skäl för att riksdagen beviljar de anslag som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt.

Jag skall, herr talman, inte längre uppehålla mig vid detta utan ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

I herr Karl Anderssons yttrande instämde herrar *Spetz, Gustaf Karlsson* och *Arrhén*.

Herr **HESSELBOM**: Herr talman! Ingen vill förneka att en stor eftersläpning råder i fråga om utbyggnaden av våra fiskehamnar. Jag skulle därför kunna anföra ungefär samma synpunkter som jag tidigare har andragit i fråga om våra vägbyggnader. Vi är sålunda ense om att det här finns ett eftersatt behov. Det är angeläget för vår fiskerinäring att dessa hamnar kan utbyggas snarast möjligt.

Men vi stöter här på svårigheter i fråga om möjligheterna att nu och i ett sammanhang väsentligt öka investeringsverksamheten. Jag vill dock erinra om att Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet i detta fall har tillstyrkt, innebär en ökning av medelsanvisningen med icke mindre än 50 procent, i det att man har höjt anslaget från 1 till 1,5 miljon kronor. Jag vill dessutom erinra om att vid utgången av föregående budgetår fanns på detta anslag en reservation om 2,3 miljoner.

Som argument för ett högre anslag under denna punkt har svårigheterna att sysselsätta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens muddringspersonal anförts. När emellertid riksdagen redan har spätt på Kungl. Maj:ts anslag under föregående punkt med inte mindre än 800 000 kronor, där det till väsentlig del just är fråga om muddringsarbete, kommer dock denna fråga i ett annat läge än

Anslag till byggande av fiskehamnar.

därest riksdagen inte hade bifallit utskottets förslag i föregående punkt. Man måste se dessa två punkter i ett visst sammanhang, och när nu utskottet ansåg sig kunna tillstyrka ett anslag på 800 000 kronor till farledsarbeten, kan man enligt min mening inte gå hur långt som helst och ytterligare anvisa 1,5 miljon till arbeten för fiskehamnarna.

Jag vill också erinra om att det inte bara eller huvudsakligast är fråga om muddringsarbeten när det gäller fiskehamnarna, utan det är också i mycket större utsträckning än beträffande Hamburgsund även fråga om kajbyggnader. Där kan det uppstå svårigheter inte bara i fråga om arbetskraft utan även i fråga om maskiner och materiel.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan under förevarande punkt.

Herr **HÄLLGREN**: Herr talman! Då jag på sin tid hade uppgiften att såsom ledamot av fiskehamnsutredningen fara runt Sveriges kuster och runt de större öarna för att studera behovet av tilläggsplatser för fiskarens båt, skaffade jag mig en viss insikt i hur människorna där lever. Jag skall inte här alls beröra Bohuslän, därför att Bohuslän är nummer ett i landet som fiskeidkande län och sålunda har de största båtarna o. s. v., och det skall givetvis ha en del av pengarna — vissa arbeten är också i gång där. Men jag tänker på ostkusten och sydkusten. De båtar som man har särskilt på ostkusten är ju sådana, att de som befar havet med dem riskerar livet mera än andra människor som färdas på havet. De kan inte ha större båtar, ty då kan de inte komma fram till land med dem i de samhällen där de bor.

Jag skall inte hålla något långt tal, men jag önskar, att ledamöterna av riksdagen kunde direkt på platsen sätta sig in i dessa människors tillvaro — inte sommartiden under semesterresor, då solen lyser och vågorna leker på vattenet och allting är fint, utan under höst och vinter och vår, då stormarna här-

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

jar och då de som driver sitt yrke och befär havet riskerar inte bara materien utan även livet.

Jag har fått uppgift om att det anslag som här av Kungl. Maj:t är begärt går åt för att täcka prishöjningarna och färdigställa de arbeten som redan är i gång — bland dem är ju några större arbeten i Bohuslän — men att det inte blir några pengar över till att sätta i gång arbeten vid de andra kusterna. Avvägningen av detta anslag var ju annars sådan, att det skulle användas för hela landet och hela kusten. Nu har visserligen, såsom några talare sade här, statsutskottets majoritet inte ställt sig helt avvisande, utan gör ett uttalande om att man genom användande av medel på tilläggsstat skulle kunna bereda väg- och vattenbyggnadsstyrelsens muddringspersonal arbete i fortsättningen. Men det är ju inte bara muddringspersonal som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för närvarande sysselsätter. Det föreligger risk att de hamnavdelningar som finns både i Stockholm och i Karlskrona indragas, därför att man inte har medel för att hålla hamnarbeten i gång.

Under sådana förhållanden hade det givetvis varit önskvärt att man hade bifallit reservationen om ett anslag på 3 miljoner kronor. Det hade ju varit något mera än vad Kungl. Maj:t har begärt eller 1,5 miljon. Av sistnämnda belopp har Kungl. Maj:t redan lagt beslag på 200 000 kronor till Visingsö, en hamn som man så att säga skjutit in vid sidan om programmet. Men skulle man inte kunna tänka sig att när det blir fråga om anslaget på tilläggsstat — det blir antagligen vid höstriksdagen i så fall — så skulle detta inte bara komma att beröra »muddringspersonalen», utan fiskehamnsbyggnaderna i dess helhet? Det finns många platser, där det är ett rent skriande behov att någonting göres.

Sedan överläggningen ansett härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av ut-

skottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 37—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.**Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Andersson* m. fl. (I: 83) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl. (II: 191), i vilka hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Karlsson* i Stuvsta väckt motion (II: 448), vari likaledes hemställts, att anslaget till förevarande ändamål för budgetåret 1952/53 måtte anvisas med ett belopp av 17 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 83 och II: 191 samt II: 448, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr Axel Andersson, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr THUN, FRITJOF: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att meddela, att min mening avviker från vad utskottet här har anfört.

Det har gjorts gällande, att det av rent ekonomiska skäl är nödvändigt att man inte går längre än till 13 miljoner kronor. Men man har dessutom erinrat om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens personalmöjligheter är sådana, att man inte kan räkna med att hinna avverka mera granskningsarbeten, vilka självfallet i mycket stor utsträckning failer på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag har haft tillfälle till ett samtal med styrelsen i dag, och därvid har man framhållit, att man nu gjort slut på de gamla reserver som hittills icke avarbetats. Man har således lyckats få bort den stora eftersläpning, som man tidigare har måst redovisa. Vidare har man sagt att den personal, som delvis har varit nyantagen, nu har blivit trimmad och att arbetet går lättare. Man hinner alltså med att avverka en större arbetsmängd än tidigare.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ju för sin del hemställt om ett anslag på 17 miljoner kronor, och när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu lämnar den uppgiften, att man har avverkat eftersläpningen, tycker jag att man borde kunna bifalla vad styrelsen begärt i sina petita.

Jag kan också för min del erinra om att det av Kungl. Maj:t begärda beloppet 13 miljoner kronor med tanke på penningvärdets fall knappast motsvarar tidigare anslag, utan faktiskt är något lägre, och det är väl inte i den riktningen vi skall besluta. Vi känner till att en lång kö väntar på att få bidrag till vatten- och avloppsförsörjningen, och det är uppenbart att man skulle ha kunnat tillgodose åtminstone en del av de väntande med de ytterligare 4 miljoner kronor, som väg- och vattenbyggnads-

styrelsen här har begärt och som också begärts i några motioner.

Jag kan inte underlåta att framhålla att det här i första hand gäller ett landsbygdsönskemål, som landsbygden är mycket angelägen om att få tillgodosett. Det har många gånger från alla partier gjorts gällande, att vi skulle bidra till en upprustning på landsbygden, och vi har ofta erinrat om den flykt från landsbygden som tyvärr sker i allt hastigare takt. Jag tillåter mig att påstå, att vi skulle hjälpa till att hejda denna flykt genom att ge landsbygden mer av de förmåner, som städer och andra tätorter redan har haft i så många år.

Jag måste erinra om bl. a. min egen kommun. Vi har nu fått tillstånd att bygga en ledning. Det gäller det s. k. Garnsvikensalternativet, som nu har blivit godkänt i väsentliga delar. Vi håller just på att diskutera statsbidragen, och det visar sig att de bidrag som kan lämnas här blir synnerligen knappa. Det betyder att de kommuner, som skall bära lejonparten av denna börda, kommer att få räkna med mycket tryckande skatter. Det blir Österåkers kommun och Vaxholms stad och dessutom statsverket, fortifikationen — den senare som abonnent — som skall bli försörjd med vatten från Garnsviken. Men de två kommunerna, som bildat kommunalförbund, får som sagt bära huvuddelen av bördan, och jag vet att kostnaderna kommer att bli mycket tryckande.

Jag vill tillägga att om landsbygden skall lyckas att klara den så viktiga vatten- och avloppsförsörjningen, blir det nödvändigt att kunna räkna med större välvilja från statsmakterna, så att man kan förverkliga de önskemål som man lyst så länge.

Herr talman! Jag har velat begagna tillfället att framhålla dessa synpunkter. Självfallet har jag i frågans nuvarande läge inte något yrkande.

Herr ANDERSSON, AXEL: Herr talman! Jag har vid denna punkt anmält en blank reservation, inte därför att jag hade tänkt ställa något yrkande, utan

Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

därför att jag ville uttala min förvåning över utskottets inställning till motionerna.

Man får här det intrycket, att utskottet inte bara gör »på stället marsch» utan faktiskt har tagit ett steg tillbaka. När utskottet behandlade detta ärende i fjol, var utskottet betydligt mera positivt än i år. Då fann utskottet det obestriddligt att »ett mycket omfattande men allttjämt eftersatt behov föreligger» och att »bärande skäl kan åberopas för en medelsanvisning i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar». Men inte nog med det. Utskottet förklarade också, att »den eftersläpning, som nu råder i fråga om bidragstilldelningen, innebär otvivelaktigt svåra ekonomiska påfrestningar på många kommuner och medför även en beklaglig ökning av såväl anläggningskostnader som konsumentavgifter. Enligt utskottets mening böra alla utvägar prövas för att snabbt komma till rätta med de av motionärerna påtalade missförhållandena.»

I år är, som sagt, utskottet inte lika energiskt och positivt utan hänvisar bara till det ekonomiska läget och avvisar motionerna. Jag har velat påpeka detta och samtidigt uttala den förhoppningen, att utskottet nästa år skall återgå till sin mera positiva inställning och försöka ta åtminstone ett par stora steg framåt i denna för landsbygdskommunerna så viktiga fråga.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Då de båda föregående talarna inte framställt något yrkande, skall jag inte uppehålla mig länge vid denna fråga.

Om det bara gäller behovet, kan jag nog helt och fullt instämma med vad herr Thun här har anført. Om behovet på detta område råder det inga delade meningar.

Motionären uttalade sin förvåning över utskottets ställningstagande i år och ville göra gällande, att det skulle på något sätt avvika från den inställning statsutskottet har haft tidigare. Jag vill försäkra motionären, att detta är en feluppfattning. Statsutskottet har under många år hyst ett mycket stort intresse

för detta arbete och har allttjämt samma varma intresse för saken. Statsutskottet har också tidigare — vilket kanske inte motionären känner till, då han inte tillhörde kammaren på den tiden — arbetat för att få ifrågasvarande anslag höjt och även lyckats få upp anslaget till en nivå, som ändå måste sägas vara någorlunda god i jämförelse med vad det ursprungligen var.

Men det har ju också visat sig, att man under de senaste åren på grund av materiella hinder inte förmått utnyttja ens de anslag som har beviljats, utan det har blivit en eftersläpning på så sätt, att det har blivit medel kvarstående. Detta har berott på att varken de materiella eller framför allt de personella resurserna har varit tillräckliga.

När Kungl. Maj:t i år föreslagit höjt anslag med en miljon och det samtidigt föreligger ett betänkande från 1946 års vatten- och avloppssakkunniga, vilka har föreslagit nya bidragsgrunder, då har statsutskottet ansett, att det i år har kunnat nöja sig med att biträda Kungl. Maj:ts förslag i avvaktan på ställningstagandet till de nya bidragsgrunder, som väl småningom kommer att bli prövade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förrevarande punkt hemställt.

Punkterna 41—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.**Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Lundqvist m. fl. (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl. (II: 68), i vilka hemställts, att utöver å sjätte huvudtiteln upptaget belopp ytterligare 200 000 kronor som extra anslag måtte ställas till Nationalföreningens förfogande;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björck* m. fl. (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. (II: 369), i vilka hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ytterligare 250 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 52 och II: 68 samt I: 260 och II: 369, till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts av herr *Rubbestad*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 52 och II: 68 samt I: 260 och II: 369, till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Då jag är en av motionärerna i denna anslagsfråga, vill jag uttrycka vår tacksamhet till statsutskottet för den förstående det visat för de synpunkter vi hävdade i motionerna i fråga. Utskottet har emellertid skurit ned den summa vi föreslagit i motion nr 260 till mer än hälften, vilket vi under nu rådande förhållanden beklagar. Vi noterar dock med tillfredsställelse utskottets uttalande att det »finner de av motionärerna framförda synpunkterna vara värda allt beaktande. Icke minst mot bakgrunden av den skrämmande omfattning trafikolyckorna

numera fått», fortsätter utskottet, »framstår en intensifiering av propagandan på förevarande område, syftande till att söka förebygga förlusten av människoliv och förhindra annan skadegörelse, såsom i hög grad önskvärd.»

Häruti instämmer helt visst motionärerna. När man tar del av detta uttalande av utskottet, blir man något förvånad över att detsamma inte ansett sig kunna gå med på det av oss föreslagna högre anslaget. När man i årets statsverksproposition ser att automobilskatten beräknas öka från 360 miljoner kronor i nu löpande års budget till 505 miljoner år 1952/53, en ökning av 145 miljoner, tycker man att det föreslagna anslaget till trafiksäkerhetsfrämjandet, 300 000 kronor, är rätt blygsamt.

När man ser den fruktansvärda ökningen av trafikolyckor som ägt rum år 1951 jämfört med närmast föregående år, en ökning av över 50 procent, med över 600 dödsolyckor och 250 miljoner kronor i materiella skador enligt Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, frågar man sig om statsmakterna gjort vad som varit möjligt för att söka bemästra det problem, som här föreligger. Här måste vi alla, regering, riksdag, polismyndigheter etc. känna vårt ansvar inför den utveckling som från dag till dag blir allt mera skrämmande. Att den väldiga ökningen av antalet motorfordon är en av orsakerna till de många olyckorna är tydligt, men det största ansvaret ligger dock på förarna av fordonen, som alltför ofta synes nonchalera gällande bestämmelser, något som man dagligen får bevis för. Jag tillåter mig här citera vad redaktionen av tidskriften *Motor* säger i en artikel den 15 mars i år: »Den mänskliga faktorn är dock trots allt den mest betydelsefulla, när det gäller trafikolyckor. All tillgänglig statistik visar, att det är människan själv, som är den direkta orsaken till de allra flesta olyckor. För att i möjligaste mån eliminera detta måste man uppställa detaljerade trafikregler. Men det räcker inte med detta. Man måste också uppföstra vägtrafikanterna. Genom upplysning och pro-

Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

paganda i form av artiklar i facktidningarna och dagspressen, upplysningsmöten, diskussioner och filmer måste man söka påverka den mänskliga faktorn till större hänsyn och vänlighet i trafiken.»

I detta uttalande torde alla, som något följt utvecklingen av trafiken på våra gator och vägar, kunna instämma. Men för att på ett effektivt sätt kunna genomföra den »uppfosttran» som här avses fordras pengar.

Man kan inte begära att de organisationer av motorförare m. fl. som har intresse av att denna propaganda bedrivs effektivt, skall ensamma stå för kostnaderna. Det bör finnas möjlighet att för här skisserad verksamhet, som helst bör ske i samarbete med Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, kunna erhålla bidrag av statsmedel. Jag hoppas därför, att såväl Kungl. Maj:t som riksdagen alltiämt har sin uppmärksamhet riktad på här berörda problem och av de rikligt flödande bilskattemedlen av-sätter vad som oundgängligen kräves för att tryggheten på våra gator och vägar så långt möjligt återställles.

På tal om trygghet blir man både för-vånad och förskräckt när man ser, att man inte ens sitter säker i en spår-vagn. Vi minns alla och läste väl med en viss förfäran i tidningarna om hur föraren av en stor tankbil körde på en spårvagn av den nya, moderna sorten, dödade en person och skadade svårt 6. Det går bra långt då sådant kan ske.

Jag har själv kört bil i över tjugo år, så jag är inte alldeles främmande för dessa problem. Under dessa mer än tjugo år har jag aldrig råkat ut för någon olycka, kanske därför att jag inte använder sprit, men också därför att jag har lärt mig att köra sakta och försiktigt. Under sistförflutna halvåret har jag kört också i Stockholm, men trafiken här är svår att bemästra, och man för-vånar sig över vilken fart vissa fordon håller. Framför allt gäller detta lastbilar och motorecyklar. Jag bor vid en av de större farlederna till Stockholm, nämligen Södertäljevägen, som befares av mellan tre och fyra tusen motorfordon dagligen. Jag har ett par gånger roat mig

med att räkna dem, och polisens uppgifter stämmer på ett ungefär med mina.

Man kör oerhört fort på denna väg. Ett par gånger har jag försökt följa lastbilar, som kört om mig på väg in till Stockholm. Deras förare såg mycket väl den stora skylt, som ett stycke från Stockholms stadsgräns säger ifrån, att lastbilar och bussar inte får köra fortare än 40 km i timmen. Ändå höll de en hastighet av 75—80 km nästan hela vägen, och förbi Midsommarkransen vågade jag inte följa dem längre. De tycks inte ta någon hänsyn till gällande bestämmelser, utan det är bara att köra på.

Emellertid tillåter jag mig till sist göra en vördsam men enträgen hemställan till våra polismyndigheter och dem som dessutom har att övervaka, att lagarna respekteras och åtlydes, att så långt möjligt skärpa övervakningen av motor- trafiken såväl i städerna som annorstädes. De så kallade flygande inspektionerna vid de större trafiklederna har enligt polisens uppgifter visat sig effektiva i flera avseenden. Men de borde enligt mångas uppfattning vidtagas of-tare än som för närvarande är fallet.

Som frågan ligger till, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemstäl-lan, änskönt jag gärna hade sett, att man gått med på hela den summa vi före-slagit. Utskottets förslag är ändå ett steg i rätt riktning.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Utskottet har med anledning av den mycket skrämmande utveckling när det gäller trafikolyckorna, som den föregående talaren har redogjort för, ägnat denna fråga en mycket ingående behandling. Ordföranden i Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har sålunda fått tillfälle att införa utskottets fjärde avdelning närmare utveckla föreningens synpunkter på frågan om en effektiviserad propaganda för ökad trafiksäkerhet. Även om man, herr talman, kan vara tveksam om denna propagandas värde — det går ju, som utskottet säger, aldrig att statistiskt bevisa huruvida pro-

Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

paganda leder till avsett resultat eller inte — så har utskottet ansett det absolut nödvändigt att någonting gjordes. I varje fall kan anslagsökningen vara av värde som en opinionsyttring från riksdagens sida.

Utskottet har därför kommit till den slutsatsen, att det var nödvändigt att något litet förstärka det anslag som Kungl. Maj:t hade äskat. Då vi senare har erfarit att man inom nationalföreningen är mycket tillfredsställd över detta utskottets ställningstagande, vill jag med uttalande av den förhoppningen, att det skall bli möjligt för nationalföreningen att på ett förnuftigt och effektivt sätt utnyttja det anslag som nu ställts till förfogande, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **ANDERSSON**: Herr talman! Bara några ord.

Det har verkligen förvånat mig att utskottet här har föreslagit en höjning av det ordinarie anslag, som utgår till nationalföreningen, med inte mindre än 100 000 kronor utöver vad nationalföreningen själv har begärt. Riksdagen har ju vid tidigare tillfälle beviljat medel för en speciell trafiksäkerhetskampanj, men de medlen utgjorde då ett särskilt anslag för propaganda.

Man kan självfallet inte förneka behovet av en upplysnings- och propagandaverksamhet på detta område. Att ett sådant föreligger erkänner vi alla. Det bedrives också en mycket omfattande propagandaverksamhet både av nationalföreningen och av de lokala trafiksäkerhetskommittéer som finns i landet. Vad man kan diskutera och ha olika meningar om är naturligtvis vem det är som skall finansiera denna upplysningsverksamhet. Att staten skall stå för sin andel av kostnaderna kan man kanske anse vara alldeles klart. Men man måste hålla i minnet att medel till verksamheten kommer också från andra håll.

Om riksdagen nu följer utskottet får ju nationalföreningen till sin ordinarie verksamhet ett anslag som höjs från 200 000 kronor, som den själv hade be-

gärt, till 300 000 kronor, och därigenom kan nationalföreningen faktiskt lockas att skaffa sig en större organisation än den i själva verket behöver för sin verksamhet. Jag menar att utskottet borde ha tänkt på den saken när det varit generöst mot nationalföreningen i detta fall. Om man anser att det med statsmakternas hjälp bör organiseras en speciell säkerhetskampanj, borde man nog ställa särskilda medel till förfogande just för denna. Den frågan prövade ju jag när nationalföreningen i höstas begärde ett särskilt anslag på 1 miljon kronor för det ändamålet. Jag kunde då inte finna att den uppläggning av kampanjen, som nationalföreningen hade tänkt sig, skulle vara så värdefull. Om nu riksdagen vill få till stånd en speciell propaganda tror jag att den också bör tänka på att en sådan propaganda bör vara i förväg planerad och upplagd.

Jag är rädd för att riksdagen, om den går utskottets väg här, faktiskt ger nationalföreningen förhoppningar för framtiden om en väsentligt utvidgad organisation, eftersom riksdagen förstärker det ordinarie anslaget till nationalföreningen. Jag menar att detta är en felaktig väg, och det vill jag ha sagt ifrån.

Herr **HESELBOM**: Det är riktigt, som departementschefen här påpekar, att nationalföreningen inte begärt mer än 200 000 kronor i ordinarie statsbidrag. Men det är också riktigt — och det framhöll även departementschefen — att den begärt 1 miljon kronor i anslag till en särskild propagandakampanj. Huruvida pengarna bör beviljas i form av ordinarie eller extra anslag, vill jag inte diskutera. Det kanske hade varit riktigare att gå den väg som departementschefen angav, nämligen att bevilja den här »påspädningen» i form av ett extra anslag. Men detta är ju ett anslag som riksdagen har att pröva varje år, och den omständigheten att statsutskottet i år ansett det nödvändigt att förbättra anslaget med 100 000 kronor anser jag för min del inte behöva binda vare sig

Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

statsutskottet eller riksdagen för framtiden. Vi får väl diskutera denna fråga på nytt nästa år utifrån de förutsättningar som då föreligger och söka bedöma det då aktuella anslagsbehovet.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Efter att ha hört departementschefens anförande förvånar det mig att statsutskottet med endast en reservant, såsom det synes mig relativt omotiverat har höjt anslaget med 100 000 kronor utöver det belopp som organisationen i fråga har begärt. Här har vi tvistat om mycket, mycket viktiga anslag beträffande vilka utskottet gått motionärerna emot, men så finner man här helt plötsligt att statsutskottet, som brukar vårda sig så om penningpungen, utan vidare med anledning av en motion vill höja ett anslag utöver vad organisationen själv har begärt.

Herr talman, det är en enda reservant, som håller på Kungl. Maj:ts förslag. Jag beklagar att förhållandet inte är det motsatta, d. v. s. att en reservant hade gått på motionärernas förslag och utskottet i övrigt hade följt Kungl. Maj:t. Jag ber i alla händelser, herr talman, att få yrka bifall till herr Rubbestads reservation.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Man kan ju inte komma ifrån det faktum att nationalföreningen dock begärde 1 200 000 kronor. Statsutskottet har för sin del ansett sig inte kunna gå längre än till 300 000 kronor. Det är alltså en mycket bred marginal mellan det av utskottet förordade anslaget och ett uppfyllande av nationalföreningens önskemål. Jag anser därför att herr andre vice talmannens synpunkter på frågan ligger åtskilligt vid sidan av de realiteter som statsutskottets ställningstagande bygger på.

Herr BJÖRCK: Herr talman! När man av den redogörelse, som Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har lämnat, ser att de materiella skadorna under år 1951 belöper sig till minst

250 miljoner kronor förutom allt annat — mellan 7 000 och 8 000 personskador som naturligtvis för många kräver långvarig sjukhusvistelse, och över 600 dödsfall — måste man ändå finna att den höjning av anslaget till nationalföreningen som föreslagits, 100 000 kronor, är rätt blygsam. Kan man genom denna anslagshöjning minska den summa på 250 miljoner kronor, som dels betalas ut av försäkringsbolagen i skadeersättning, dels inte betalas ut alls, utan utgör en förlust som vederbörande motorfordonsägare får ta, så torde det vara väl använda pengar.

Jag är rätt förvånad över att andre vice talmannen von Heland här vill understödja herr Rubbestad. Jag förstår ju min gamle vän Rubbestad — han är alltid mycket sparsam. Men den sparsamhet han här håller på anser jag vara missriktad.

Jag tror det var departementschefen som nämnde att nationalföreningen får pengar även från andra håll än av staten. Ja, föreningen har tidigare fått bidrag av försäkringsbolagen, men dessa har nu förklarat att de måste helt draga in anslagen eller skära ned dem, därför att de har haft kolossala ersättningssummor att utbetala till följd av trafikolyckor, framför allt under det senaste året. Såvitt jag förstår är det därför inte alls för mycket när utskottet här har föreslagit en ökning med 100 000 kronor. Jag finner att det är väl använda pengar, och det torde riksdagen också kunna gå med på.

Herr ENGLUND: Herr talman! Kan man minska trafikolyckorna med hjälp av detta anslag, är det väl använda pengar, sade herr Björck ungefär i mitten av sitt anförande. I slutet modifierades uttalandet till att detta *är* väl använda pengar.

Jag har haft anledning att fundera över kausalsammanhanget på detta område. Jag har på tämligen nära håll sett den kampanj för »ingen sprit vid raten» som ägde rum för några år sedan i nationalföreningens regi. Det var en alldeles utomordentligt väl skött kampanj.

Anslag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Man undersökte läsvärdet av annonser, man hade kommittéer i de olika kommunerna och man studerade också i viss mån resultaten. Det gjordes upp kurvor som speglade förloppet av trafikolyckorna under näst föregående år och motsvarande månader under själva kampanjåret. Man kunde på dessa kurvor avläsa att det förelåg en viss minskning av antalet rattfyllerister, som emellertid procentuellt var ganska ringa. Och denna procentuella nedgång försvann mycket snabbt efter kampanjens upphörande. Detta var för mig ett belägg på att även den mest utomordentliga kampanj efter dessa linjer har en ganska begränsad verkan.

Jag är alldeles övertygad om att intill dess vi får en ny trafiklagstiftning som skärper straffen, särskilt när det gäller rattfylleri, och för övrigt även därefter så är det en åtgärd som är väsentligare än någon annan, nämligen att öka det aktuella straffhotet genom att vägtrafikanterna blir föremål för polisundersökning så ofta att ingen vågar sig ut på vägen i onyktert tillstånd eller med ett fordon vars tillstånd inte står i överensstämmelse med de trafikföreskrifter som är skapade i trygghetens intresse. Jag skulle tro att kontroller eller vägspärrar, ofta anordnade, som fångar in rattfyllerister och andra bristfälliga trafikförare, i hög grad kommer att avskräcka från överträdelser. Ett straffbud är däremot verkningslöst, om risken för att bli upptäckt vid överträdelser av detta bud är ringa, och det är den för närvarande när en bilist kan köra i tio år utan att bli föremål för någon kontroll.

Jag vädjar således till kommunikationsministern att göra vad han kan för att skärpa polisbevakningen och på det sättet öka den straffsanktionerade regelns utsikt att bli efterlevd. Då tror jag att förhållandena i fråga om trafikolyckorna skall bli mycket bättre än för närvarande.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag ber till en början att helt få instämma i herr Englunds anförande.

Till herr Björck vill jag ge den repliken, att anledningen till att jag yrkar bifall till herr Rubbestads reservation icke är den att herr Rubbestad är reservant, utan den att herr Rubbestad är den ende som i statsutskottet har följt departementschefen. Efter departementschefens anförande är jag övertygad om att statsutskottet — som jag hoppas för en enda gångs skull — inte har varit besjälad av sin gamla sparsamhetsvilja. Det är därför som jag vidhåller mitt yrkande om bifall till herr Rubbestads reservation.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag vill med anledning av herr andre vice talmannens inlägg i denna fråga endast påpeka, att det här är fråga om ett gammalt anslag som sedan många år har upptagits med 200 000 kronor. Om man bara ser till kostnadsstegringarna, pappersprisernas och tryckningskostnadernas höjning samt till förändringarna i penningvärdet, innebär ju utskottets förslag i realiteten ingen höjning utan på sin höjd ett återställande av anslaget till vad det förut har varit.

Statsutskottet har inte alls hyst någon övertro till att man enbart genom detta anslag skulle kunna råda bot på det tillstånd som nu råder i trafiken. Men om det bara i någon liten mån kan bidra till att förhindra den väldiga stegring i olycksfallfrekvensen, som vi nu måste registrera, tror jag nog att vi kan ha råd att av 550 miljoner kronor i bilskattemedel offra 300 000 kronor för detta ändamål.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskot-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.
tets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *andre vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *andre vice talmannen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 33.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 49—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Karl Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *ANDERSSON, KARL*: Herr talman! Jag har vid denna punkt avgivit en blank reservation. Jag tänker inte nu uppta någon strid om detta anslag, men jag vill ha markerat, att jag inte har ändrat mening sedan tidigare år.

När jag nöjt mig med en blank reservation, så är det därför att jag anser, att jag åtminstone i rätt stor utsträckning har fått rätt i fråga om detta anslag. Jag har haft många strider här i kammaren under tidigare år och med tidigare kommunikationsministrar, men nu har vi kommit dithän att den nuvarande departementschefen säger, att man bör inrikta sina strävanden på att så snart som möjligt göra den inrikes lufttrafiken självbärande och att subventionssystemet såvitt möjligt bör avvecklas. Det är ju egentligen dithän jag önskat komma. Och nu ser jag att vi är på så god väg, att jag vågar hoppas att vi kan uppnå detta mål, att den civila luftfarten kan bära sina egna kostnader.

Anledningen till att jag nu avstår från att göra något yrkande om det anslag, som här är föreslaget, är dessutom och icke minst att jag under senare tiden fått en helt annan och bättre tilltro till den ledning, som f. n. finns inom flygföretaget. Jag vill ha sagt detta, därför att jag tidigare kritiserat den ledning som bolaget haft. Då tycker jag att det är en gärd av billighet och rättvisa att också erkänna, att jag anser att med den ledning företaget nu har, finns det anledning att med förtroende se på framtiden.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 82—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

ar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser justiedepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielser från betalningsskyldighet till kronan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 februari 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 79, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om konjunkturskatt för år 1952; samt

2) förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 var i nedan angivna delar så lydande:

1 § första stycket.

För inkomstökning, som uppkommit under det beskattningsår, för vilket taxering till statlig inkomstskatt verkställs av beskattningsnämnd i första instans år 1952 (*beskattningsåret*), skall erläggas konjunkturskatt till staten under förutsättning att den som åtnjutit inkomstökningen är skattskyldig år 1952 till statlig inkomstskatt för den ifrågakvarande inkomsten.

1 § tredje stycket.

Från skattskyldighet som i denna förordning sägs undantagas systembolag, som avses i förordningen angående försäljning av rusdrycker, Aktiebolaget Vin och spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

2 §.

Skattepliktigt enligt denna förordning är inkomstökning hänförlig till inkomst av rörelse eller av skogsbruk. Sådan skatteplikt föreligger dock ej när fråga är om inkomst av vetenskaplig, litterär, konstnärlig eller därmed jämförlig verksamhet eller om intäkt genom avyttring av skog i samband med avyttring av marken.

4 § 2 mom. c) första och andra styckena.

Har avdrag vid taxeringen till statlig inkomstskatt medgivits för avsättning till pensions- eller andra personalstiftelser, skall det belopp, varmed avdrag

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

medgivits, upptagas såsom tillkommande post.

Vad nu sagts skall dock, såvitt avser den del av avsättningen till pensionsstiftelse under beskattningsåret, som överstiger 140 procent av avsättningen under jämförelseåret, gälla endast om och i den mån stiftelsens förmögenhet efter den under beskattningsåret gjorda avsättningen överstiger 80 procent av det belopp, vartill stiftelsens förmögenhet beräknats med ledning av de i 6 § förordningen angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringskatt) angivna bestämmelserna.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 380 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 504 av herr *Hjalmarson* m. fl.;

b) de likalydande motionerna I: 381 av herr *Ivar Nilzon* och II: 505 av herr *Johansson* i Mysinge;

c) de likalydande motionerna I: 383 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 508 av herr *Ohlin* m. fl.;

d) de likalydande motionerna I: 384 av herr *Näslund* och II: 509 av fru *Sandström*;

e) motionen I: 382 av herr *Magnusson*;

f) motionen II: 501 av herr *Fagerholm*;

g) motionen II: 502 av herr *Edström*;

h) motionen II: 503 av herr *Ståhl*;

i) motionen II: 506 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.; samt

j) motionen II: 507 av herr *Nilsson* i Svalöv.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet under åberopande av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om konjunk-

turskatt för år 1952 med de ändringar av 4 § 2 mom., 7, 8 och 9 §§ samt anvisningarna till 4 §, som under punkten angivits,

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall;

B) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:tt att från skattskyldighet enligt förordningen om konjunkturskatt för år 1952 undantaga de företag, som i enlighet med riksdagens skrivelse den 30 juni 1948 (nr 405) erhållit utfästelse om befrielse från skyldighet att erlagga krigskonjunkturskatt eller därmed jämförlig skatt; samt

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 380 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 504 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 381 av herr *Ivar Nilzon* och II: 505 av herr *Johansson* i Mysinge,

3) de likalydande motionerna I: 383 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 508 av herr *Ohlin* m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 384 av herr *Näslund* och II: 509 av fru *Sandström*,

5) motionen I: 382 av herr *Magnusson*,

6) motionen II: 501 av herr *Fagerholm*,

7) motionen II: 502 av herr *Edström*,

8) motionen II: 503 av herr *Ståhl*,

9) motionen II: 506 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., och

10) motionen II: 507 av herr *Nilsson* i Svalöv,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79;

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

II) av herrar *Velander, Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka — därest den av dem angivna, med I) betecknade reservationen icke skulle vinna riksdagens bifall — på åberopade grunder hemställt, att riksdagen — utöver av utskottet förordade ändringar i propositionens förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 — måtte besluta, att sista stycket av anvisningarna till 6 § skulle utgå samt att 4 § 2 mom. c) andra stycket, 5 § 1 mom. och 6 § tredje stycket skulle erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade;

III) av herrar *Petrén, Kristensson* i Osby, *Persson* i Svensköp och *Sjölin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 383 av herr Ohlson m. fl. och II: 508 av herr Ohlin m. fl.,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 med den ändring av rubriken, att förordningen angäves gälla konjunkturskatt för år 1953, samt med de ändringar, att i 1, 13, 16, 21 och 23 §§ angivna tidpunkter framskötes ett år, ävensom med de ändringar, att 3 § tredje stycket, 4 § 2 mom. c), d) och e), 6, 7, 8 och 9 §§ samt anvisningarna till 4 § erhöles viss i reservationen angiven lydelse;

2) anhänga i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville, då prisläget å skogsprodukter under år 1952 kunde överblickas, för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser enligt 6 § om procentsatser för under år 1952 slutna avtal angående försäljning av skogsprodukter och upplåtelse av avverkningsrätter;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med tillfälliga föreskrifter om begränsning av skatt i vissa fall med de ändringar, att

i förordningen angivna tidpunkter framskötes ett år;

B) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att från skattskyldighet enligt förordningen om konjunkturskatt för år 1953 undantaga de företag, som i enlighet med riksdagens skrivelse den 30 juni 1948 (nr 405) erhållit utfästelse om befrielse från skyldighet att erlagga krigskonjunkturskatt eller därmed jämförlig skatt;

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 380 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 504 av herr Hjalmarsen m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 381 av herr Ivar Nilsson och II: 505 av herr Johansson i Mysinge,

3) de likalydande motionerna I: 384 av herr Näslund och II: 509 av fru Sandström,

4) motionen I: 382 av herr Magnusson,

5) motionen II: 501 av herr Fagerholm,

6) motionen II: 502 av herr Edström,

7) motionen II: 503 av herr Ståhl,

8) motionen II: 506 av herr Hagberg i Luleå m. fl., och

9) motionen II: 507 av herr Nilsson i Svalöv,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anförts och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

IV) av herrar *Petrén, Kristensson* i Osby, *Persson* i Svensköp och *Sjölin*, vilka ansett — för det fall den med III) betecknade reservationen icke skulle antagas av riksdagen — att riksdagen, utöver av utskottet förordade ändringar i förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952, i fråga om avsättning till pensionsstiftelse under beskattningsåret borde bifalla motionerna I: 382, I: 383 och II: 508 i denna del, samt i enlighet därmed hemställt, att riksdagen måtte besluta, att 4 § 2 mom. c) andra stycket i förslaget till förordning om

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

konjunkturskatt för år 1952, skulle erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade;

V) av herrar *Niklasson, Fritiof Karlsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 med de ändringar av 1 §, 4 § 2 mom., 7, 8 och 9 §§ samt anvisningarna till 4 §, som i reservationen angivits.

I reservationerna II, av herr *Velander* m. fl., och IV, av herr *Petrén* m. fl., hade 4 § 2 mom. c) andra stycket i förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 avfattats sålunda:

Vad nu sagts skall dock, såvitt avser den del av avsättningen till pensionsstiftelse under beskattningsåret, som överstiger 140 procent av avsättningen under jämförelseåret, gälla endast om och i den mån stiftelsens förmögenhet efter den under beskattningsåret gjorda avsättningen överstiger det belopp, var till stiftelsens förmögenhet beräknats med ledning av de i 6 § förordningen angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringskatt) angivna bestämmelserna.

Det i reservationen V, av herr *Niklasson* m. fl., framlagda förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952 skilde sig från utskottets motsvarande förslag allenast därutinnan, att 1 § tredje stycket erhållit följande lydelse:

Från skattskyldighet som i denna förordning sägs undantagas systembolag, som avses i förordningen angående försäljning av rusdrycker, Aktiebolaget Vin och spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, *ävensom s. k. besparingskogar, häradsallmänningar,*

skogsallmänningar och andra likartade samfälligheter, å vilka avverkning allenast företagits för att tillgodose delägarnas behov av husbehovsvirke och -bränsle.

Angående sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! I avseende å föredragningen av bevilningsutskottets betänkande nr 22 får jag hemställa, *att* detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A 1 på det sätt, att först föredrages utskottets däri förordade förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952, i den mån så erfordras, paragrafvis samt styckevis eller momentvis, med slutbestämelse, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages; *att* vid föredragningen av nämnda förordningsförslag början göres med 2 §, varefter föredrages i ett sammanhang 1 § första och andra styckena och sedermera 1 § tredje stycket särskilt för sig; *att* vid behandlingen av det författningsrum, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt *att* författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A 1.

Det av utskottet förordade förordningsförslaget.

2 §.

Herr **VELANDER**: Herr talman! I propositionen till riksdagens höstsession nästlidet år om investeringsavgiften, som anmälades i statsrådet den 19 oktober och bordlades första gången i kammarna den 27 oktober, förelåg en redogörelse för regeringens ekonomiska politik. Vi fick veta, om vi icke hört det förut, att tyngdpunkten i denna politik måste förläggas till strävandena att begränsa de inflationistiska verkningarna av vinstkonjunkturen inom företagssektorn och därigenom bl. a. hejda expan-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

sionstendenserna i fråga om investeringsverksamheten.

Finansministern räknade med att detta program med dess olika led: investeringsavgift, accis å import och tillverkning av personbilar och motorcyklar, skärpta bestämmelser om varulagervärdering vid de närmaste årens taxeringar, spärnkontoinsättningar av skogsinkomster, ökade konjunktur- och prisutjämningsavgifter etc., »skulle innebära tillräcklig garanti för en stabilisering av penningvärdet och för samhällsekonomisk balans».

Tre å fyra veckor senare eller den 16 november, dagen efter det att gällande avtal med massaindustrien om väsentligt höjda prisutjämningsavgifter undertecknats, fann emellertid regeringen anledning till omprövning av sitt ekonomiska program. Regeringen hade överraskats, som det hette, av den oväntat kraftiga stegring av virkespriserna, som konstaterats vid skogsauktionerna i slutet av oktober och därefter, och funnit, att — jag citerar — »de belopp, som härigenom tillföras skogsägarna, utgöra ett nytillkommet hot mot en stabil utveckling».

Ja, detta var nu kärnan i den anförda motiveringen för regeringens beslut den 16 november om tillsättande av särskilda utredningsmän med sikte på införandet av en konjunkturvinstskatt, och i dag har riksdagen att ta ställning till ett definitivt förslag om en sådan skatt.

Det är klart, att den antydda motiveringen för en omprövning av regeringens ekonomiska program måste framstå såsom konstruerad. Den saknar ju varje som helst bärighet såsom motiv för en konjunkturskatt, avseende skogsindustrierna och uppenbarligen alla former av rörelse utanför skogsindustriernas ram. Inte ökas väl exportvinsterna för företagen genom att den råvara, som de förädlar, undergår en stark prisstegring! Verkningsarna blir de helt motsatta. Och talet om de enskilda skogsägarnas vinster såsom »det nytillkomna hotet mot en stabil utveckling» måste framstå såsom helt överkligt, sett mot bakgrunden

av den enskilde skogsägarens ofta rätt svaga ekonomiska ställning, tvånget för honom till spärnkontoinsättningar i riksbanken av en väsentlig del av skogslikviderna, skogsvinsternas, såsom det visat sig, tillfälliga eller övergående natur samt den hårda allmänna beskattningen.

Och den enligt finansministern så oroande vinstkonjunkturen för skogsindustrierna, hur har den fortlöpt? Jo, den har mötts av betydande löne- och omkostnadsstegringar, avsättningssvårigheter och fallande priser, sistnämnda förhållande starkt markerat av den ifrågasatta sänkningen av konjunkturutjämningsavgiften för massa med kanske tre femtedelar eller sålunda ned till cirka 200 kronor.

Men finansministern vidhåller alltså sin uppfattning, att det var och är nödvändigt att företagarnas inkomster på grund av »överkonjunkturs tillspetsning», för att begagna en annan av hans teser, delvis bör »genom att indragas till staten — — — komma samhället i dess helhet till godo» för att därigenom skall kunna »skapas bättre betingelser för en lugn gestaltning av löneutvecklingen»!

Ja, just det: en lugn gestaltning av löneutvecklingen! Men är det nu någon, som kan känna sig övertygad om, att lönerörelserna vid tiden omkring det senaste årsskiftet och därefter verkligen bromsats upp av denna inkomstindragning till det allmänna, som, av finansministern beräknad till cirka 150 miljoner kronor, dock icke inflyter förrän under loppet av nästkommande år, alltså under 1953. I så fall har man verkligen anledning att tala om små orsaker och stora verkningar.

En subventionspolitik exempelvis med angivna belopp som bas får naturligen den minsta möjliga omfattning. Den skulle kanske motsvara en reallöneökning av cirka 0,5 procent. Och märk väl, att denna reallönehöjning, om än blygsam, dock skulle utgöra ett incitament till inflation, ett bidrag till stegring av köpkraften.

I sammanhanget skulle jag också vara

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

intresserad av att få en annan fråga något klarlagd. Jag utgår ifrån att finansministern, som tyvärr inte finns här i kammaren, är beredd att medverka därtill. Hur ter sig i själva verket den förskjutning i det ekonomiska läget, som inträtt sedan den 19 eller den 27 oktober 1951 och som redan den 16 därpå följande november och alltför motiverar en särskild konjunkturvinstbeskattning?

När allt kommer till allt, blir väl förhållandet ändå det, att de vinster, som man här siktar till att topphugga, näppeligen har bidragit till den inflationistiska utvecklingen, att de icke stimulerat företagen till andra och större utgifter än som eljest varit att räkna med samt att de icke heller neutraliserat företagens vilja att inom skäliga och rimliga gränser söka hålla löner, andra omkostnader och investeringar nere.

Utskottet har för sitt tillstyrkande av bifall till propositionen icke anfört eller åberopat något skäl, som kan sägas vara utskottets eget. Det heter endast att propositionens motivering »måste enligt utskottets mening vara bärande». Detta svärjande på magistrarnas ord följes till och med av vissa farhågor för att konjunkturskatten »kommer att alltför lindrigt drabba skattskyldiga, vilkas inkomster redan under» jämförelseåret »varit mycket höga». Utskottet betygar därmed att dess fiskaliska nit är av en något högre dignitet än departementschefens — och jag vill inte motsäga att så kan vara förhållandet. Dock skymtar bakom detta uttalande ett erkännande, att principen om jämlikhet i beskattningen får här på ett betänkligt sätt sitta emellan. Det blir en »sinkadus» om skattskyldighet inträder eller ej på grund av jämförelseårets inkomstförhållanden och andra med denna skatts konstruktion förknippade omständigheter.

Denna utskottets något dubbla inställning framträder även i andra sammanhang. Det vill om möjligt i allo rättfärdiga departementschefens ställningstaganden men känner sig samtidigt en smula vacklande inför det tvivel, som i olika sammanhang anmäler sig. Det är sålunda, enligt utskottet, »sannolikt att

man skulle nå det med konjunkturskatten åsyftade målet genom en smidigare och mindre tungrodd skatteform». Denna koncession åt sunda förnuftet neutraliseras dock omedelbart genom en rekommendation av en »begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och inventarier m. m.». Detta projekt har också blivit något av verklighet på grund av den för riksdagen i dagarna framlagda propositionen i ämnet. Över företagsamheten skall sålunda hot ständigt vila om mer eller mindre orimliga skatter, regleringar och tvång. Men finansministern är ju övertygad om lämpligheten av att sprida en »välgörande oro» inom företagarvärlden!

Oppositionen får emellertid ytterligare något ben. »I vad mån planerna på en konjunkturskatt verkat dämpande på löntagarnas krav på högre löner kan man» — säger utskottet — »givetvis icke uttala sig om med någon större grad av säkerhet, men man torde dock våga antaga, att det icke varit utan verkan». Uttalandet kan näppeligen tolkas annorledes än som ett underkännande av det av mig anförda, av departementschefen åberopade skälet för konjunkturskatten. Det blir väl svårt — jag misstänker att utskottet inte har kunnat frigöra sig från den tanken — att i längden få människorna att tro, att de omkring årsskiftet och under den närmaste tiden därefter genomförda löneökningarna på något mellan 2½ och 3 miljarder kronor skulle ha blivit väsentligt högre, därest man icke mot slutet av år 1951 hade börjat tala om möjligheten av en konjunkturskatt.

Utskottet understryker jämväl riktigheten av ett uttalande i vissa från högerhåll väckta motioner, att en konjunkturskatt kan medföra en benägenhet att belasta rörelsen med olika utgifter i syfte att minska verkan av beskattningen, men utskottet förklarar i anslutning därtill, att den risken måste i förevarande fall »vara relativt obetydlig, eftersom planerna på densamma offentliggjordes på en ganska sen tidpunkt på året». Alltså: de från högerhåll uttalade farhågorna är riktiga och välgrundade, men man

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

undgår konsekvenserna därav genom att man förutseende nog offentliggjorde planerna på konjunkturskatten så sent. Ett rättfärdigande på sitt sätt av konjunkturskattens retroaktivitet, som väl ändå luktar åtskilligt av cynism.

Och vad har utskottet att säga om skattens retroaktivitet i och för sig? Ja, utskottet har ju icke kunnat deltaga i någon sådan konstruktion som att frånvaron i grundlagen av förbud mot retroaktivitet i lagstiftningen kan utgöra försvar för införande av en konjunkturskatt med tillbakaverkande kraft. Ett framsteg alltså i förhållande till propositionen. Utskottet säger sig därtill vilja på det kraftigaste understryka, »att utskottet i princip är av den uppfattningen, att retroaktivitet icke utan alldeles särskilda skäl bör tillgripas». Det framstår dock såsom anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten till slut kommer fram till ett tillstyrkande av den av departementschefen föreslagna retroaktiviteten utan att »de alldeles särskilda skälen» därför på något sätt redovisas.

Varken utredningsmännen eller departementschefen eller utskottet självt har sökt att på något mera gripbart sätt klarlägga eller analysera konjunkturskattens samhällsekonomiska verkningar respektive dess betydelse ur inflationistiska och andra synpunkter. Men detta har inte utgjort något hinder för utskottets ställningstagande till propositionen som sådan och inte heller till frågan om retroaktiviteten, som i det sammanhanget betraktats icke såsom en rättsfråga utan såsom en avvägningsfråga. Och nästan rörande blir det, när utskottet visserligen icke vill förneka, att en konjunkturskatt å 1951 års inkomster är förenad med skadeverkningar i olika hänseenden, men tröstar sig med att »beskattningsreglerna ha utformats så, att dess verkningar bliva lindrigare än som skulle ha varit fallet, därest beskattningen icke varit retroaktiv».

Det är förvånande, att man kan säga någonting sådant. Man reflekterar till synes icke alls på någon konjunkturskatt för beskattningsåret 1952 eller senare år, men man hävdar att en sådan skatt, där-

est den skulle ifrågakomma, dock måste bli väsentligt hårdare än den nu föreslagna! Hur kan man säga någonting sådant, jag upprepar det, när man bl. a. inte vet någonting om under vilka förhållanden som en sådan eventuell lagstiftning skulle komma att prövas?

Högerreservanterna inom utskottet har inte kunnat inse, att den föreslagna konjunkturskatten utgör något lämpligt eller effektivt led i en politik, som med utsikt till framgång kan motverka den inflationistiska utvecklingen, vars tryck vi dock alla känner. Den utgör icke någon konjunkturvinstbeskattning i gängse mening utan en merskatt eller till och med, om man så vill, i stor utsträckning en exportskatt, ägnad att träffa ett fåtal skattskyldiga och detta på ett i högsta grad oberäkneligt och slumpartat sätt. Den är slutligen på grund av dess avsedda retroaktiva verkan helt oförenlig med primära rättsgrundsatser, och styrkan i denna synpunkt blir knappast mindre, om man såsom utskottsmajoriteten uttrycker saken så, »att utskottet i princip är av den uppfattningen, att retroaktivitet icke utan alldeles särskilda skäl bör tillgripas».

Det är ju ofrånkomligt, att vad i högerreservationerna och av mig här anförts, bortsett från retroaktiviteten, även måste gälla den ståndpunkt, som kommit till uttryck i den av herr Petrén m. fl. avgivna reservationen.

Det tillkommer dock icke mig, i varje fall icke i förevarande sammanhang, att skatta åt någon polemik mot folkpartiets ståndpunkt. Men det är väl alltså jämt enligt folkpartiet fråga om, såsom det tidigare uttryckts, att »modifiera en av extra ordinära konjunkturer betingad våldsam förskjutning av inkomstfördelningen», där motivet skulle vara, som det så vackert hetat, »dels rättvisa och skälighet och dels behovet att få till stånd en allmän samling kring en återhållsam politik, som motverkar inflationen».

Ja, det är alltså även här fråga om små medel och stora verkningar. Men är folkpartiet på det klara med att det för år 1952 verkligen kommer att förelig-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

ga en av extra ordinära konjunkturer betingad våldsam förskjutning av inkomstfördelningen? Vilka övertvinster kommer sålunda att uppstå? Vad kommer den av folkpartiet avsedda konjunkturskatten att ge? Och vad kommer den eljest att i olika hänseenden betyda?

Personligen känner jag mig oviss på dessa punkter — det vill jag bekänna. Men jag hyser den meningen, att, om icke utvecklingen kommer att innebära utomordentliga överraskningar, läget för vårt land kommer att för år 1952 i förhållande till år 1951 kännetecknas av en försämring eller en nedgång i konjunkturen.

Jag kanske skall även i detta sammanhang erinra om en omständighet, som jag tidigare något berört. För riksdagen har ju numera inramlagts en proposition — den bär nummer 200 — med förslag om begränsning av den gällande rätten till fri avskrivning på maskiner och andra inventarier m. m., avseende beskattningsåren 1952 och 1953, och regeringens avsikt är oförtydligt den, att den sålunda föreslagna begränsningen skall avlösa den konjunkturskatt, som i dag genomtrufas av bondeförbund och socialdemokrati. Den nya propositionen vilar även den på samma parlamentariska underlag. Folkpartiet bör visserligen icke av sådan anledning ändra mening — det är icke min inställning — men ligger det icke någon fara i att folkpartiet, som ändå med rätt eller orätt allmänt anses vara den egentliga upphovsmannen eller initiativtagaren till konjunkturskatten för beskattningsåret 1951, kan komma att intaga samma ledande ställning i förhållande till en motsvarande konjunkturskatt för nu löpande beskattningsår, kanske beslutad icke i dag utan i efterhand och alltså även den retroaktiv!

För min del vill jag inte vara med om en utveckling i den riktningen.

Jag hemställer därför, herr talman, i första hand om bifall till den vid utskottets betänkande fogade med I) betecknade reservationen. Skulle detta yrkande icke av kammaren bifallas, hemstäl-

ler jag om bifall till den med II) betecknade reservationen.

I denna senare reservation utvecklas något närmare skälen, varför den föreslagna konjunkturskatten måste vara att betrakta såsom en ren merinkomstskatt. Merinkomster, som icke i någon mån har karaktär av konjunkturvinster, blir nämligen, på grund av skattens konstruktion, i stor utsträckning beskattade. Riktigt hade det därför varit att alla skattskyldiga — icke allenast skogsägarna — medgivits rätt att styrka, att den uppskattade merinkomsten i de särskilda fallen helt eller delvis uppstått av annan anledning än den under beskattningsåret rådande konjunkturen.

På tre olika punkter utmynnar reservationen i bestämda yrkanden.

Det första yrkandet bottnar i det förhållandet, att vid beräkning av taxerad merinkomst hänsyn enligt förslaget icke får tagas till inkomstökning, som föranletts av ökning av det i rörelsen arbetande egna kapitalet, och detta ehuru betydande reella kapitalökningar i olika former förekommit hos skilda företag under tiden efter jämförelseårens utgång. Om alltså ett företag under det aktuella jämförelseåret upplånat exempelvis 2 miljoner kronor, har företaget måst vidkännas ränta på detta belopp, och den har utgjort en avdragsgill omkostnad. Om företaget år 1950 ökar sitt aktiekapital med motsvarande belopp och alltså eliminerar ränteposten, måste man anse, att det är rimligt, att hänsyn skall tagas därtill, när det gäller att bestämma den taxerade och därmed den beskattningsbara merinkomsten för beskattningsåret 1951.

Det andra yrkandet avser avsättning till pensionsstiftelser och innebär, att bestämmelserna därom icke bör utformas på ett för de skattskyldiga mera ofördelaktigt sätt än som för närvarande gäller i fråga om investeringsskatten. Yrkandet sammanfaller sålunda, kan man säga, med en av statsmakterna redan antagen princip, och det sammanfaller, såvitt jag förstått, också med den princip, som i detta hänseende kommit till uttryck i propositionen nr 200 om

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

begränsning av den fria avskrivningsrätten.

Det tredje yrkandet i reservationen går ut på att taxerad merinkomst av skogsbruk icke må bestämmas till högre belopp än det, vartill nettointäkten av jordbruksfastigheten i dess helhet uppgått. Det kan nämligen med reservanternas tankegång inte anses tillfredsställande att en skattskyldig skulle kunna komma att påföras en avsevärd merinkomst av sin jordbruksfastighet, ehuru denna på grund av svartröst, mul- och klövsjuka eller andra omständigheter icke lämnat någon behållen inkomst eller rent av uppvisat underskott.

Jag skall, herr talman, i senare sammanhang på de olika punkterna ställa erforderliga yrkanden, när det gäller detaljerna i utskottsbetänkandet.

Den pågående överläggningen avbröts nu på given anledning.

Herr TALMANNEN yttrade: Med hänsyn till föredragningslistans längd torde det icke vara möjligt att genomgå densamma före kl. 7 i kväll, då plenum enligt den vid denna riksdag tillämpade ordningen senast bör avslutas. Då samma förhållande råder i andra kammaren, har jag efter samråd med andra kammarens talman funnit det kunna ifrågasättas, att kamrarna i dag skulle frångå den rådande ordningen och i stället efter halten middagsrast fortsätta sammanträdet kl. $\frac{1}{2}$ 8 i afton. Enligt § 10 i kamrarnas ordningsstadgor ankommer det på talmännen att fatta beslut om sammanträdes fortsättande på kvällen. Då emellertid anordnandet av kvällsplenum innebär en avvikelse från rådande praxis, har jag ansett mig böra underställa frågan kammarens prövning. Jag hemställer därför, huruvida kammaren ville godkänna, att, därest föredragningslistan icke blivit genomgången till kl. omkring 5 eftermiddagen, den fortsatta överläggningen efter särskilt beslut uppskjutes till ett aftonplenum, som börjar kl. $\frac{1}{2}$ 8 i kväll. Godkännes detta?

Härtill svarades ja.

Herr talmannen tillkännagav, att i enlighet härmed anslag komme att utfärdas till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående 2 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget.

Herr PETRÉN: Herr talman! Under förra året satte en vinstkonjunktur för exportnäringarna in av en inte tidigare sedd omfattning. Denna vinstkonjunktur, som företett och företer en mycket splittad bild, sträcker sig in över detta år. Det är glädjande i och för sig att vi har fått ut dessa höga exportpriser och därigenom kunnat få se vår nationalinkomst uppvisa en starkt stegrad utveckling. De stora konjunkturvinster beror emellertid i allt väsentligt på rustningskonjunkturer och har mindre med produktions-tekniska förbättringar att göra. Det synes oss klart att dylika extra konjunkturvinster kan bära en något större skattebörda än vanliga inkomster. Vi har därför rest frågan om en tillfällig konjunkturvinstskatt, en skatt, som skulle beröra de exceptionellt stora konjunkturvinster. Någon särslagstiftning för vissa näringsgrenar, som exempelvis den tvångssterilisering av skogsvinster, som genomfördes i höstas av socialdemokrater och bondeförbundare, har vi inte velat förorda eller vara med om. Vårt förslag, vilket fördes fram redan under höstriksdagen, var ett alternativ till denna tvångssterilisering, som gällde år 1952. Vi förde fram förslaget redan under hösten bland annat därför att vi ansåg det rätt och rimligt att man samtidigt som återhållsamhet begärdes av löntagarna inför år 1952 också tog ställning till en särskild beskattning av konjunkturvinster, som kunde komma det året.

Utskottsmajoriteten har emellertid nu föreslagit en retroaktiv konjunkturvinstskatt för år 1951. Frågan om en retroak-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

tiv skatt eller inte är, enligt min mening och i motsats till utskottsmajoritetens uppfattning, inte någon avväggningsfråga. Även om lagarna ingenting har att säga på denna punkt, är det ändå en fråga om vad som överensstämmer med rättsmedvetandet. Att besluta en skatt för ett gånget år i april året därpå, sedan vinsterna disponerats och kanske de flesta boksluten uppgjorts, kan inte vara rätt och rimligt.

Jag reagerar bestämt, när utskottet gör gällande att man har lyckats avlägsna de väsentliga skadeverkningarna av en retroaktiv skatt genom att göra den lindrigare än den skulle ha varit om den verkat framöver. Skadeverkningarna ligger enligt min mening inte väsentligast på det området, hur hårt skatten drabbar, utan på rättssäkerhetens plan, de gäller känslan av säkerhet och trygghet.

Genom de sista årens olika statsingripanden och detaljregleringar inom näringslivet har man börjat erfara en begynnande osäkerhetskänsla för framtiden. En företagsledare har nog inte alltid så lätt att få känslan, att det alltid skall bli honom möjligt att arbeta och planera till företagets bästa. Man har i stället mer och mer fått den känslan, att rättsbegreppet för de styrande är sådant, att rätt är vad statsmakten bedömer vara till samhällets bästa. Respekten för den enskildes rätt är inte densamma nu som förr. Det hela bottenar i ett krav på auktoritetstro till de styrande, en auktoritetstro, som i varje fall inte jag kan ansluta mig till.

Det är naturligtvis inte enbart denna retroaktiva beskattning som bidragit till att skapa en otrygghetskänsla inom näringslivet, utan man kan peka på en hel serie åtgärder i det förflutna. Jag skall inte mera ingående uppehålla mig vid dem utan uppehålla mig vid några av de frågor, som under innevarande riksdag föreligger till behandling. Det är särskilt förslagen och tankegångarna i några under den senaste tiden framlagda propositioner som enligt min mening bidrar till att skapa en osäkerhetskänsla inom näringslivet.

Först och främst gäller detta naturligtvis förslaget till en retroaktiv konjunkturvinsskatt för år 1951. Jag tänker vidare på propositionen rörande den fria avskrivningsrätten. När bolagskatten höjdes år 1947, uttalade inte bara riksdagen och den dåvarande skatteberedningen utan också finansministern, att det rådde ett klart samband mellan denna höga bolagsbeskattning och den fria avskrivningsrätten. Men nu framlägges en proposition, där man föreslår hävande av den fria avskrivningsrätten för de närmaste åren utan att frågan om bolagsbeskattningen i övrigt upptages till behandling. Det stämmer inte med de tidigare utfästelserna. I propositionen om prisutjämningsavgifterna antydes att man överväger att införa allmänna exportskatter för att på det sättet dirigera produktionens inriktning. Om en sådan åtgärd skulle bli aktuell — och man kan ju inte veta hur det går — måste den naturligtvis inom näringslivet uppfattas som något ganska märkligt. Man har sökt efterkomma regeringens önskemål om en ökad export och lagt ned arbete på den saken — men sedan denna export drivits upp, visar det sig att den kan komma att bli belagd med en särskild exportskatt. Det är många andra tecken i nuvarande tid som bidrar till osäkerhetskänslan inom näringslivet; jag behöver bara nämna de artiklar med socialiseringstankar i fråga om skogsindustrien, som på sista tiden har varit synliga i den socialdemokratiska pressen.

Det behövs en viss grad av trygghet för att ett arbete skall bli effektivt. Det behövs en samverkan mellan arbete och kapital. Börjar känslor av otrygghet för framtiden att vinna vidare insteg i näringslivet, hur skall man då kunna tänka sig att människor kommer att betrakta det som en trygg placering att satsa pengar i näringslivet? Kan man under sådana förhållanden få den tillgång till riskvilligt kapital som behövs?

Mycket, som nu göres, syftar till en begränsning av investeringarna. Det gäller i stället mera att öka sparatet, och då bör man tänka sig för många gånger

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

om, så att inte de beslut man fattar kommer att verka i motsatt riktning. Och ett förslag till retroaktiv konjunkturskatt ökar osäkerhetskänslan inom näringslivet och påverkar ogynnsamt bedömningen av möjligheterna att i framtiden arbeta och planera till företagens bästa och värdet av att där binda kapital.

Om jag alltså delar herr Velanders synpunkt, att någon retroaktiv beskattning inte bör komma i fråga, så kan jag däremot inte följa med när högern i sin reservation går emot den av oss föreslagna konjunkturvinstskatten för år 1952. Om vi har ett läge, då genom rustningskonjunkturen exceptionellt höga vinster uppstår inom vissa exportnäringar, medan en del grenar av näringslivet arbetar under helt andra och ofta svåra förhållanden, då borde det väl ändå inte vara orimligt att de av konjunkturen speciellt gynnade produktionsgrenarna lämnar något bidrag till förverkligandet av nödvändiga reformer, som kommer alla till godo; jag tänker på en sådan reform som sänkningen av inkomst- och förmögenhetsskatten, en sänkning som — om och när den blir genomförd — kommer att innebära en lindring även av den hårda dubbelbeskattning av bolag, som högern talar om i sin motion och sin reservation.

Jag skulle bättre ha förstått högerns ståndpunkt, om en konjunkturvinstskatt för 1952 skulle innebära någon sådan inskränkning av näringslivets frihet såsom blivit följden av en rad åtgärder under de gångna åren. Så är ju ingalunda förhållandet. Konjunkturvinstskatten är en tillfällig skatt i en bestämd och given konjunktur, och den är så konstruerad att när den exceptionella vinstkonjunkturen är över försvinner också skatten.

Jag skulle vidare ha förstått högerns synpunkter bättre, om en konjunkturvinstskatt för 1952 skulle verka höjande på vår kostnadsnivå. Det kanske viktigaste för näringslivet i dag är ju, att kostnadsnivån inom landet inte blir för hög; vi måste kunna klara konkurrensen med utlandet, och vi har svårigheter därvidlag. I den mån en konjunktur-

vinstskatt för 1952 inverkar på kostnadsnivån — och jag är övertygad om att den gör det — så är det uppenbart att denna verkan går i sänkande riktning, hur mycket eller hur litet vill jag inte uttala mig om. Det är givetvis lättare att i tider av stigande nationalinkomst vinna återhållsamhet i lönekra-ven från arbetstagarnas sida, om samtidigt vissa oppoffringar göres av dem som får de stora, av konjunkturen speciellt betingade vinsterna.

I högerreservationen göres helt kategoriskt gällande, att en konjunkturvinstskatt icke spelar någon roll för återhållsamheten på arbetsmarknaden, att det alltså inte skulle ha någon betydelse, om vissa oppoffringar samtidigt göres från det håll, där de stora konjunkturvinster-na kommer in. Jag kan inte förstå den synpunkten. Jag har för min del ingen klar föreställning om i hur hög grad den bebådade konjunkturvinstskatten påverkade löneförhandlingarna vid och efter årsskiftet, men högerns ståndpunkt i dag synes mig innebära ett klart underkännande av de synpunkter, som vid dessa förhandlingar fördes fram av de stora löntagarorganisationerna, som inför årets avtalsuppgörelser samtliga förklarade, att de fäste avseende vid om en konjunkturvinstskatt skulle komma till stånd eller inte.

Det är vidare ingalunda så, att export-industrien genom en konjunkturvinstskatt under 1952 i något som helst avseende hamnar i ett besvärligare läge jämfört med övriga näringsgrenar, som inte arbetar på export utan mera på hemmamarknaden. Dessa har ju över sig en kontroll, som för dem många gånger innebär ett hinder för att uttaga de vinster, som annars de stigande priserna på världsmarknaden skulle möjliggöra, och det är priskontrollen. Det torde inte finnas några delade meningar om att vi inte helt kan vara utan priskontrollen i dessa tider.

Nu ställde herr Velander frågan om hur vinstutvecklingen skulle bli under 1952. Ja, det är en fråga som det givetvis är omöjligt att svara på. Det finns många tecken som tyder på att konjunk-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

turen är i vikande, men uppenbart är att inom stora områden har den vinstkonjunktur, som rådde under förra året, även gått in över detta år.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till den med III) betecknade reservationen, som innebär att konjunkturskatt skulle införas för år 1952. Skulle mot vår önskan kammarens beslut bli att konjunkturskatten kommer att avse år 1951, har vi vissa ändringsyrkanden till utskottets förslag, som bl. a. går ut på att någon inskränkning i rätten att avsätta medel till pensionsstiftelse icke skall ske och att man i varje fall bör stanna vid den inskränkning, som fastställts i investeringskatteförordningen. Det är med penningvärdeförsämringen svårt nog ändå att klara pensionsfrågorna på lång sikt, och då bör man inte införa några sådana inskränkningar, som majoriteten har tänkt sig, för dem som har möjligheter att till pensionsfonderna göra avsättningar.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Motiveringen för denna konjunkturskatt utgöres naturligtvis av en mångfald ting, men det är i första rummet den våldsamma vinstuppskrivning som under det föregående året ägde rum för ett mycket stort antal företag. När konjunkturinstitutet beräknade att under 1951 mervinster och extra konjunkturvinster skulle uppgå till ett belopp av omkring 2 eller 2,5 miljarder kronor, när man från annat håll beräknade att det för de enskilda skogsägarna skulle kunna bli en extra mervinst på ungefär en halv miljard kronor, när man alltså har vinster av storleksordningen uppemot 3 miljarder kronor bara för en viss grupp av näringslivet, är det ju uppenbart att det i ett sådant läge får anses rimligt att dessa abnorma vinster extrabeskattas.

Nu kan vi naturligtvis säga som herr Velanders, att det var år 1951 som dessa vinster flöt in; under nuvarande år har det däremot inom vissa områden visat sig synliga tecken på att vinsterna minskar, och dagens tidningar har ju lämnat en hel del uppgifter om dessa

förhållanden. Det är av denna anledning som varken finansministern eller utskottet velat göra något uttalande om en eventuell konjunkturvinstbeskattning för år 1952. Herr Velanders fråga bör därför gå vidare från utskottsmajoriteten till folkpartiet. Folkpartiet får svåra på den saken, icke utskottsmajoriteten. Vårt förslag avser just de stora jättevinsterna under år 1951, men gäller icke år 1952. Dessa mycket stora extravinster är alltså den ena motiveringen till konjunkturskatten.

Den andra motiveringen är givetvis det sätt, varpå vinsterna har uppstått. De har inte framkommit genom företagarens arbetsinsats, de har inte berott på några speciellt betydelsefulla initiativ från företagarens sida, utan de har uppstått därför att förhållandena ute i världen har varit sådana, att det blev en våldsam prisstegring på en hel del svenska produkter, och sedan regnade inkomsterna ner på företagen. Jag misstänker att företagen blev glada, men de blev kanske också litet förbluffade, när de fick håva in dessa jättevinster, som var något av oförtjänt manna. Och det är klart att man vid ett sådant tillfälle med å ena sidan dessa stora vinster och å andra sidan det förhållandet, att de väsentligen uppstått inte genom företagarnas insatser utan fullständigt oförskyllt, för det resonemanget: vore det inte riktigt att man i en sådan stund, i all synnerhet när den faller på landets invånare ytterst ojämnt, drar in en del av denna — om jag får använda uttrycket igen — oförtjänta manna till samhället som sådant?

Det är alltså detta som ligger bakom konjunkturskatten. Denna uppfattning har tydligen också funnits hos folkpartiet, och jag ville gärna överrätta en liten anspråkslös blomma till folkpartiet — jag kan inte komma med mer än en anspråkslös liten blomma. Det är emellertid alldeles uppenbart att den utomordentligt ivriga agitation för en konjunkturskatt, som förra hösten bedrevs av folkpartiets representanter både på möten och i kamrarna och inte minst i pressen, hjälpte till att bereda

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

marken, och för detta vägröjningsarbete måste jag såsom medlem av utskottsmajoriteten till folkpartiets närvarande medlemmar be att få framföra min djupt kända tacksamhet. När det emellertid kom till kritan gällde det inte de stora vinsterna under år 1951 utan obekanta vinster under år 1952, för vilka folkpartiet ville införa en konjunkturskatt, d. v. s. folkpartiet var med om att bereda marken, men det ville inte så och det ville inte skörda.

Vad högern beträffar har den ju principiellt motsatt sig detta förslag; i dess reservation omtalas att dessa vinster har en »förment» karaktär av tillfälliga kapitalvinster. Att det är fråga om kapitalvinst tycker jag är tämligen uppenbart, men vari den förmenta karaktären därav består, begriper jag inte. Sedan kommer man med vissa avslöjanden som jag tycker är mycket intressanta. Högerns reservanter skriver att de fysiska personerna redan är beskattade här i landet alldeles tillräckligt, varför det inte behövs någon konjunkturskatt — de blir »hårdare beskattade än skatteförmågeprincipen kan anses motivera». I detta sammanhang måste man således tänka, inte på den stora massan av inkomsttagare utan på de högre och allra högsta inkomsttagarna, och man har tydligen den uppfattningen, att här måste göras en stor reducering. Det kan inte vara den lilla reducering som har förordats i skatteberedningens förslag och som bara gäller några procent, utan är inkomsttagarna hårdare beskattade än skatteförmågeprincipen kan anses motivera, måste det ske kraftiga reduceringar av beskattningen för de högre inkomsttagare, som tydligen högerrepresentanterna åsyftar. Man fortsätter vidare och talar om att de juridiska personernas inkomster är dubbelbeskattade här i landet och att denna dubbelbeskattning icke är sakligt betingad. Man vill tydligen komma ifrån antingen beskattningen av aktieägarnas inkomster hos dem själva eller från bolagens beskattning.

Jag undrar nu vilket skattesystem högern går och drömmer om och varifrån

de pengarna skall tas, om på detta sätt en grundlig reducering skall ske såväl av de stora inkomsttagarnas beskattning som av bolagens inkomstbeskattning? Och hur skall det skattesystemet se ut? Det står emellanåt på affischerna i städerna — jag har sett det på olika håll — någonting om att man skall lita på högern. Jag skulle vilja uppmana alla de många skattebetalarna här i landet: Var mycket, mycket försiktiga, innan ni sätter er lit till högern efter dessa uttalanden om svensk skattepolitik!

Man säger vidare från högerns sida, att denna beskattning kommer att drabba orättvist på olika håll, och att företaget med hög inkomst under jämförelseåret inte kommer att drabbas av skatten. Det är det olyckliga — om jag får använda det uttrycket — med en konjunkturskatt, att man måste begagna sig av schabloner och rätt grova schabloner. Det kommer man inte ifrån. Och det kan bli på det sättet. Men om å andra sidan ett företag har relativt stora inkomster under jämförelseåret, finns det väl mycket ringa sannolikhet för att det redan då kan ha kammat in så betydande konjunkturvinster, att vinstökningen under 1951 inte har någon betydelse.

Man klagar också från högerns sida över att företag, som haft låg inkomst under jämförelseåret, kommer att drabbas hårt. Men jag vill då framhålla, att företagen har möjlighet att såsom jämförelseår välja mellan 1948 och 1949, och är det fråga om ett nystartat företag eller ett företag med underskott eller i varje fall utan normalt överskott, finns det möjlighet till jämkning. Jag tror därför inte att högern på denna punkt behöver vara alltför orolig.

En sak som har diskuterats av båda de föregående talarna är frågan om den tidpunkt från vilken förordningen skall gälla.

Man säger, att det strider mot allmänt erkända rättsprinciper att ge denna skattelagstiftning retroaktiv verkan. Det är uppenbart att i våra grundlagar finns inte något förbud mot att göra lagar retroaktiva. Jag vill i detta samman-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

hang också erinra om att i vissa länder, som propositionen omnämner och där man har uppställt konstitutionella hinder mot retroaktiv verkan hos lagarna, betraktas detta hinder bara som en huvudregel men inte som en princip som man ovillkorligen skall följa. Det är alltså mera en rättsprincip som man proklamerar, men ingen oavvislig rättsregel. Till och med där man i grundlagarna infört förbud mot retroaktiv lagstiftning, är detta förbud således icke ovillkorligt.

Hos oss gäller detsamma, fastän det inte nämns någonting därom i grundlagarna. I propositionen omtalas att lagberedningen — en rätt förnämlig juridisk institution — i vissa utlåtanden har sagt att lagar inte *bör* göras retroaktiva, och lagberedningen fortsätter, att lagstiftaren kan och bör frånga denna huvudregel, då starka skäl talar härför. Då är man över på frågan om det i detta fall är starka skäl som talar för att man nu inför en retroaktiv lagstiftning. Dessa uttalanden har närmast gällt civilrätten, men de gäller i ännu större utsträckning beskattningsrätten. Industrieförbundet har i sina yttranden stött sig på professor Ljungman, och denne uttrycker sig enligt referatet så, att det i varje särskilt fall gäller att noga överväga skälen för och emot. Där står vi. Ett sådan övervägande har gjorts av såväl regeringen som utskottet, och inom utskottet har majoriteten och reservanterna kommit till olika slut.

Utskottsmajoriteten har funnit att övervägande skäl talar för att man i detta fall inför en till väsentlig del retroaktiv lagstiftning. Reservanterna har kommit till ett annat slut. Att man vid ett sådant praktiskt övervägande, som det här varit fråga om, kunde komma till olika slut inom olika partier, är väl ingenting att förvåna sig över. Vad man kanske kan förvåna sig över är att folkpartiet inte vill ha konjunkturskatt för 1951, då de stora vinsterna gjordes, men däremot för 1952. Jag tror att de som avlyssnat den folkpartistiska agitationen nog blir förbluffade inför det resultat, till vilket folkpartiet har kommit. Kanske

det bidrar till att fullständiga den bild, som allmänheten alltmer börjar göra sig av folkpartiets politik. Om vi skall ha en konjunkturskatt, bör den givetvis sättas in då vi har en toppkonjunktur.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga en sak ytterligare. Förslaget till denna lagstiftning blev ju inte bekant förrän i början av november, då både regeringen och folkpartiet tog upp diskussionen om det. Det är således fråga om en i viss mån retroaktiv lagstiftning, men när man nu vill genomföra den, bör man givetvis se till att den blir så mild som det över huvud taget är möjligt just med hänsyn till dess retroaktiva verkan. Det är tydligt att de regler, som utformats och som av de nu nämnda hänsynen givits en så vitt möjligt lindrig verkan, ger till resultat, att det inte blir så stor avkastning av skatten, som det eljest skulle ha blivit. Bland dessa lindrande regler finns en, enligt vilken man avdrar 15 procent såsom motsvarande normal utveckling. Vidare gör man ett avdrag på 10 000 kronor som inte beskattas. Den omständigheten, att skattesatsen satts så lågt som till 40 procent, betyder att det är en mycket lindrig skatt jämfört med föregående konjunkturskatt. Jag minns att under kriget hade man i England en konjunkturbeskattning, som praktiskt taget gick upp till 100 procent av vinsten. Vidare har man tagit en viss hänsyn till företag, som har avsevärt utbyggt sin produktionsapparat eller ökat antalet anställda eller vidtagit andra åtgärder, som föranlett att man måste jämka deras jämförelsetal.

Jag kan inte, herr talman, finna annat än att övervägande skäl tala för att man inför en konjunkturvinstbeskattning. Jag är personligen inte alls någon vän av en sådan skatt. Den är litet för mycket schablonartad. Det är en skatt, som man bör undvika, och jag hade ännu, då folkpartiet som ivrigast bedrev sin agitation, förhoppningar att man skulle slippa införa en sådan skatt och kunna vinna de syften man ville nå efter rättvisare linjer, men det har inte gått att uppnå dessa syften på något an-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

nat sätt. Jag vill med tillfredsställelse hälsa, att vi på vårt bord har en proposition rörande en tillfällig, för några år verkande förordning om begränsning av den fria avskrivningsrätten. Det förslaget skall måhända göra det onödigt i varje fall för oss i majoriteten att införa någon konjunkturskatt för innevarande år. Om utvecklingen blir sådan, att denna förhoppning blir infriad, därom vågar jag inte ha någon mera bestämd mening, men jag skulle vilja uttrycka min livliga önskan att så kunde bli fallet.

Såsom förhållandena nu är, har jag emellertid intet annat att göra än att, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag på innevarande punkt.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Vi står här inför ett skatteförslag, om vilket det givetvis kan råda delade meningar. För min del vill jag i detta förslag se ett alternativ eller kanske rättare sagt en del av ett alternativ i en ekonomisk politik, om vars mål vi väl i stort sett är ense men om vars medel det råder delade meningar. Vill man tillgripa den hårdare räntepolitik, som man från vissa håll rekommenderar, kunde man kanske undvara denna konjunkturvinstskatt. Hade man tidigare gått in för att begränsa den fria avskrivningsrätten, som säkerligen utnyttjats i en utsträckning som man vid dess införande knappast tänkte sig, hade man måhända kunnat undvara både konjunkturvinstbeskattningen och vissa andra åtgärder. Då hade den ordinarie inkomstskatten ingripit vid stora inkomststegringar på ett sådant sätt att dessa stora vinster topphuggits.

Men det har ju varit så, att majoriteten här i riksdagen inte velat gå in för en hård räntepolitik, i främsta rummet därför att den drabbar de ekonomiskt svagare och mest skuldsatta. Vår företagarevärld har ju satt stort värde på den fria avskrivningsrätten, och man har hellre gjort stora upppoffringar i andra avseenden för att få behålla denna rätt.

Vi kommer då fram till att detta al-

ternativ, som vi här sysselsätter oss med, för med sig mindre olägenheter än andra, som varit på tal. Som skatteförslaget är utformat, är det endast de stora *inkomstökningarna* som träffas.

Vi finner av propositionen, att det i främsta rummet inte är skogsägarna som gjort dessa vinster, vilket man på vissa håll ville göra gällande, när frågan om konjunkturskatt först togs upp till diskussion. Det är i stället hos vissa exportindustrier, som vi har att finna dessa stora vinster. Summorna har ju angivits av herr Sjödahl i hans anförande, och de finns också omnämnda i propositionen.

Man har på vissa håll — inte här i kammaren men utanför — undrat över hur vi bondeförbundare kunnat gå med på ett skatteförslag, som belastar skogsbruket på det sätt som här sker. Ja, det är väl så, att har vi velat vara med om en konjunkturskatt, har vi i rättvisans namn fått lov att vara med även i detta fall. Nu är emellertid detta skatteförslag så utformat, att det egentliga bondeskogsbruket endast i undantagsfall drabbas. Det vill ganska stora skogsföretag till för att man skall komma upp till något nämnvärt skattebelopp. Det skulle kanske funnits anledning att dra fram något konkret exempel på detta, men redan herr Velander har sagt, att skatteuttaget inte är så stort; han talar om små medel och stora verkningar, om detta skatteförslag skall nå sitt syfte. Då får man väl anse att det från det hållet är medgivet, att skatteförslaget inte drabbar så hårt. Det låter eljest kanske ganska mycket med en skatteprocent av 40. Men det sätt, på vilket den beskattningsbara inkomsten framräknas, gör att det behövs ganska stora vinstökningar, för att skatten skall få någon större omfattning.

Emellertid är det en detalj i detta skatteförslag, där vi för vår del i en reservation till utskottsbetänkandet har anmält en avvikande mening. Det gäller vissa skogsallmänningar, där uttag gjorts endast för att täcka delägarnas behov av husbehovsvirke och husbehovsbränsle. Det är ju där inte fråga om försäljning-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

ar, och några konjunkturvinster kan det i dessa fall inte bli tal om, men dessa skogsallmänningar räknas dock som juridiska personer och blir beskattade för inkomst, och huruvida de också blir föremål för konjunkturbeskattning, det är kanske inte så alldeles visst. Det kan ju hända, att denna sak kan ordnas på rent administrativ väg genom att Kungl. Maj:t efter förslag av riksskattenämnden, som det ju talas om i lagens 17 §, kan utfärda sådana tillämpningsföreskrifter, att dessa allmänningar befrias ifrån skatt, men för säkerhets skull har vi i alla fall i vår reservation yrkat på ett tillägg till § 1 med ett uttryckligt stadgande, att sådana allmänningar skall fritagas från konjunkturbeskattning.

Jag skall därför, herr talman, be att kort och gott få yrka bifall till utskottets utlåtande; beträffande 1 § dock med den ändring som reservationen nr V innefattar.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Med anledning av herr Niklassons anförande i dess senare del skall jag tillåta mig att göra ett par anmärkningar. Den ena är att den motion, på vilken herr Niklasson stöder sig, talar om sådana fall, då virke och annat uttages för eget behov men att detta i reservationens kläm är ändrat till en sådan avverkning som *allenast* företagits för att tillgodose delägarnas behov av husbehovsvirke och husbehovsbränsle. Denna inskränkning gör nog, att det blir på det sätt som herr Niklasson förmenade, att någon konjunkturskatt i dessa fall praktiskt taget aldrig behöver ifrågakomma, ty förutsättningen är ju att man dels skall ha en inkomst över 10 000 kronor och dels att man inte avverkar någonting annat än det som går till delägarnas husbehovsbränsle och husbehovsvirke. Men på dessa allmänningar vilar ju inkomstskatt, och skola de betala inkomstskatt utan att verkställa uttaxering på delägarna, måste de ju försälja virke, och i och med att de försälja virke är det inte längre fråga om en avverkning som *allenast* företages för att tillgodose delägar-

nas behov av husbehovsvirke och husbehovsbränsle. Jag tror att herr Niklasson är inne på rätt spår att här sannolikt endast i ytterst få fall sådant kommer att inträffa. För min del tror jag att det inte alls kommer att förekomma.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Man bör kanske här säga, att förslaget om konjunkturskatt utgör ett framsteg, jämfört med tidigare ordning, som inneburit att storkapitalet kunnat helt tillgodogöra sig de enorma konjunkturvinsterna, och jag vill beteckna det förhållandet, att ett sådant förslag äntligen föreligger på riksdagens bord, som ett resultat av en utbredd folkopinion, som främst har givit sig till känna inom arbetarklassen, en opinion som har krävt att konjunkturvinsterna genom en extra beskattning skulle indragas till staten och utnyttjas för allmännyttiga ändamål. Och jag vill ju här understryka, att det främst är vi som skapat denna opinion, dels genom framstötter i riksdagen, dels och kanske främst genom aktioner i fackföreningarna.

Vi har emellertid starka invändningar att göra mot utformningen av föreliggande förslag till konjunkturskatt, och dessa våra invändningar är framför allt följande. För det första anser vi att retroaktiviteten bort omfatta även 1950 års konjunkturvinster. Regeringsförslaget avser ju endast 1951 års konjunkturvinster, och här bör ju erinras om att nuvarande konjunkturutveckling egentligen började på hösten 1949 efter devalueringen av den svenska kronan, fortsatte under första halvåret 1950 och sköt ny fart efter Koreakrigets utbrott. Vår andra invändning är den, att vi icke delar regeringens ståndpunkt, att den s. k. jämförelseinkomsten skall påbyggas med 25 procent för penningvärdets försämring och med ytterligare 15 procent för s. k. normal utveckling o. d. i rörelse samt att skatten skall utgå med endast 40 procent av överskjutande belopp. Vi har i vår motion givit exempel på att ett företag, som från 1949 till 1951 ökat sina nettointäkter från 10 till 20 mil-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

joner kronor, endast behöver framtaga 5,99 miljoner kronor till konjunkturbeskattning. Då i detta exempel över 4 miljoner kronor är helt fritagna från konjunkturskatt, blir konjunkturskatteuttaget — räknat på hela nettointkomstökningen från 1949 — endast 24 procent. Eller låt oss taga ett annat exempel. Ett företag som från 1949 till 1951 ökat sina nettointäkter från 1 miljon till 1,5 miljon behöver endast framtaga 100 000 kronor till beskattning. Från detta belopp skall sedan dragas 10 000 kronor, varefter den beskattningsbara merinkomsten blir 90 000 kronor. Konjunkturskattens grundbelopp blir då 40 procent av 90 000 kronor eller 36 000 kronor. Sedan skall från dessa 36 000 kronor dragas det belopp varmed statlig inkomstskatt för den skattskyldige skulle ha minskats, om konjunkturskattens grundbelopp, i detta fall 36 000 kronor, avdragits från den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten och det där efter återstående beloppet utgjort taxerad inkomst. Med hänsyn till att konjunkturskatten inte får sådan retroaktivitet, att även 1950 års krigskonjunkturvinst blir föremål för konjunkturbeskattning, borde det inte anses oskäligt att fastställa jämförelseinkomsten till 100 procent och att stipulera konjunkturskatten till de 50 procent som bl. a. Landsorganisationen uttalar sig för.

1950 års extravinster beräknas uppgå till 3 miljarder kronor. Regeringsförslaget innebär, att endast 150 miljoner kronor inflyter till statskassan genom den föreslagna specialbeskattningen. Det innebär alltså, att endast 5 procent av extravinsterna under 1951 kommer till staten, och nog måste man säga, att detta egentligen är en karikatyr på en konjunkturbeskattning. Högern och folkpartiet fäktar naturligtvis mot retroaktiviteten i fråga om konjunkturskatten, och högern vänder sig dessutom principiellt emot denna extra skatt på konjunkturvinster, men jag tror ju, att detta endast är en skenfäktning och att de i själ och hjärta är nöjda med att storkapitalet slipper så billigt undan som det i verk-

ligheten gör med den utformning som det föreliggande förslaget har fått.

Vårt förslag betyder egentligen, att cirka 1 miljard skulle tillföras statskassan. Och vad skulle det innebära? Ja, det skulle ju bl. a. innebära, att det öppnades möjligheter att bl. a. sänka priset på smör och margarin med 1 krona per kg. Det skulle öppna möjligheter att åstadkomma subventioner för bl. a. hushållsbränslet, att åstadkomma billigare hyror o. s. v., o. s. v.

Jag vill med detta ha motiverat min ståndpunkt och ber, herr talman, att beträffande yrkandena få återkomma allteftersom utskottsutlåtandet föredragas.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Detta sista anförande vittnar om en fullständig obekantskap med våra beskattningsförhållanden här i landet. Herr Persson nämnde, att av dessa inkomster på kanske 3 miljarder eller någonting sådant är det endast 150 miljoner som går till skatt, men han tänker inte på att vi även har andra skatter. Vi har den vanliga inkomstskatten, som tar 40 procent av bolagens inkomst. Det som utdelas till aktieägarna kommer att ytterligare beskattas på den vägen. Vi har vidare kommunalskatten, investeringsavgiften och konjunkturavgifterna. Vi har en hel rad av andra olika skatter. Av en miljon, som redovisas som inkomst för ett bolag, blir det för aktieägarna som sådana en mycket liten bråkdel som återstår.

Allt detta förtiger herr Helmer Persson.

Herr PERSSON, HELMER (kort genmäle): Herr talman! Jag måste säga att herr Sjödahl förfaller till demagogi. Jag hade sagt att med den utformning, som detta förslag har, beräknas det tillföra statskassan 150 miljoner kronor.

För övrigt gjorde herr Sjödahl sig skyldig till en logisk kullerbytta. Jag tyckte att han kämpade tappert emot högern och beskrev de enorma vinsterna,

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

men när han polemiserade mot mig, ville han reducera allt detta till att inte vara någonting.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Under ett par års tid torde vi trots andra partipolitiska meningsskilligheter ha varit överens därom, att inflationskarusellen måste stoppas. Om en samlingsregering suttit vid makten, hade vi säkerligen också varit eniga om att tillgripa mycket hårda metoder mot inflationen. Nu är det emellertid endast en koalitionsregering, som får ansvara för den hårda politiken, och oppositionspartierna passar helt naturligt på tillfället i all synnerhet som det är valår att kritisera praktiskt taget varje åtgärd som valmännen kan finna otrevlig.

Ansträngningarna att uppnå en effektiv stabilisering på lönefronten har — det är vi väl överens om — i stor utsträckning slagit slint hittills, och vi har att räkna med ett förnyat inflationstryck av samma art om än ej så kraftigt som under förra året.

Skapa ett annat ekonomiskt klimat, har man ständigt framhållit från såväl industri- som politiskt oppositionshåll, samtidigt som man har följt med i inflationsströmmen. När så regeringen försöker skapa det nya klimatet, är man emot klimatförändringarna. Men, mina damer och herrar, hur ter sig över huvud taget framtidsutsikterna? Enligt min uppfattning har det världsekonomiska läget hittills under året visat en i hög grad splittrad bild. På kapitalvaruområdet råder alltså främst på grund av den fortsatta upprustningen en utpräglad högkonjunktur. Parallellt med denna fortsatta upprustningskonjunktur har emellertid ett ökat köpmotstånd och allvarliga avställningssvårigheter gjort sig gällande inom vissa konsumtionsvaruindustrier. Efterfrågeminskningen på dessa områden sammanhänger väl med tidigare gjorda stora inköp och samtida förväntningar om lägre priser. Troligt är vidare, att efterkrigstidens starka expansion även lett till en överdimensionering av vissa industrier.

Ovissheten beträffande konjunkturutsikterna har förstärkts av ökade störningar inom den internationella handeln. Ökad upprustning har i en del länder lett till ett förstärkt inflationstryck och därmed en försämring av betalningsbalansen och valutaläget. Sverige drabbas sålunda svårt av att Storbritannien och Frankrike blivit tvungna att införa skärpta importrestriktioner och drastiska penningpolitiska åtgärder. Samtidigt har Tysklands och Japans återinträde på världsmarknaden med dessa länders låga arbetskostnader ökat konkurrensen på världsmarknaden. Hur konjunkturläget i världen kommer att gestalta sig inom den närmaste framtiden kommer väl främst att bero på krigsutvecklingen och den ekonomiska situationen i Förenta staterna. Försvarsutgifterna i Förenta staterna har ännu inte uppnått sitt toppläge utan skall successivt ökas under det närmaste året. Men trots detta synes det mig som om de konjunkturdämpande momenten kanske för närvarande skulle ha överhand.

Här hemma i Sverige kännetecknas enligt min uppfattning det ekonomiska läget av samma motstridande tendenser som på senare tid framträtt i den internationella konjunkturutvecklingen. Inom flertalet näringsområden är det alltså hög produktion och sysselsättning, men vissa konsumtionsvaruindustrier har drabbats av en avmattning i efterfrågan, som lett till produktionsminskningar och permittering av arbetskraft. Den inflationistiska pris- och lönestegringen fortsätter emellertid, förstärkt genom nya avsevärda avtalsenliga lönehöjningar. Samtidigt med denna starka uppskrivning av den inhemska pris- och kostnadsnivån har det blivit uppenbart att prisnedgången på råvarumarknaderna och ökad konkurrens nu även börjat beröra de viktigaste svenska exportprodukterna.

Förbättringen av valutaläget kan därför, herr talman, snart åter komma att förbytas i ett valutautflöde, om inte den stramare kreditpolitiken, de olika investeringsbegränsande åtgärderna och köpmotståndet från allmänhetens sida

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

medför en nedgång även av importvoly-
men.

Det är mot en dylik bakgrund som jag
anser att man måste bedöma de förslag,
som regeringen lagt fram för riksdagen
för att definitivt få stopp på penning-
värdeförsämringen.

Att medverka för att få stopp på den
fruktansvärt skadeverkande inflationen
ansåg jag var en av de viktigaste uppgif-
terna vid koalitionsregeringens bildan-
de. När det nu antligen ser ut som om
man skulle kunna nå målet, bör man väl
inte stoppa upp åtgärderna härför, vil-
ket ju högerreservationen åtminstone på
den nu föreliggande punkten innebär.

Som bondeförbundare kanske jag skul-
le kunna beträffande konjunkturskattens
lämplighet nöja mig med att lyssna på
dagens uppgörelse mellan högern och
folkpartiet. Den var ju mycket intressant
inne i andra kammaren. Men det synes
mig viktigt att även från vårt håll avges
en deklaration, i all synnerhet som folk-
partiet ju gått ifrån sin ursprungliga
linje med konjunkturskatt även gällande
år 1951.

Vi kan väl aldrig få en förnuftig poli-
tik så länge varje samhällsgrupp endast
vill gå med på stramare politik som
drabbar andra. Det är förfärligt lätt att
saga: »Jag går med på allt det andra,
det får bara inte drabba mig själv.» Sär-
skilt i kristider är det ju viktigt att ska-
pa samförstånd och nödvändig solidari-
tet.

Jordbrukets folk har med hänsyn här-
till visat återhållsamhet, och som jord-
brukare har jag i Lantbruksförbundets
ledning varit med om vårt remissyttran-
de, vari påvisats motviljan mot retroak-
tiv beskattning, samtidigt som vi för att
inte ställa oss avvisande mot åtgärder,
nödvändiga för hela samhället, ej gått
på avstyrkande av förslaget. Med hänvis-
ning till vad jag tidigare har anfört sy-
nes det mig för övrigt självklart, att om
vi över huvud taget skall ha en konjunkturskatt — jag kan vända mig särskilt
till herr Petré, som nu tydligen begärt
att få ordet för en replik — så måste
den bli retroaktiv, om den skall få nå-
gon direkt ekonomisk verkan. Jag tror

emellertid, att regeringen är alldeles för
optimistisk beträffande vad skatten kom-
mer att ge i intäkter åt staten. Jag skulle
vidare tro att vinsten med denna skatt
är av psykologisk art och att psykolo-
giska skäl spelar mycket stor roll vid in-
flationens bekämpande. Som herr Sjö-
dahl nämnde är skatten relativt mild,
just därför att den är retroaktiv.

Lantbruksförbundets yttrande över-
vägdes mycket omsorgsfullt, och för att
precisera mitt eget ställningstagande
hänvisar jag till detta yttrande, som ju i
stor utsträckning införts i propositionen.
I jordbrukarkretsar är vi givetvis ytterst
betänksamma mot denna, låt mig säga
av folkpartiet påyrkade skatt. Om emel-
lertid denna lagstiftning med hänsyn till
de stora vinster, som redan uppkommit
inom vissa näringar, och med hänsyn
till de krav, som nu ställts på andra
grupper i samhället att iakttaga återhåll-
samhet beträffande sina inkomstanspråk,
likväl anses böra genomföras, så inne-
bär Lantbruksförbundets yttrande inte
något avstyrkande av förslaget. I tid-
ningspressen har just skymtat något om
att Lantbruksförbundet gick emot för-
slaget, men så var inte fallet.

Lantbruksförbundet hade emellertid
en del detaljökemål i fråga om det på
remiss utskickade förslaget. De flesta av
dessa har beaktats i propositionen, och
ett av önskemålen har beaktats av ut-
skottet. Två önskemål har emellertid av-
visats av utskottet.

I Lantbruksförbundets yttrande över
konjunkturskatteförslaget har sålunda
framhållits, att den taxerade merinkoms-
ten av skogsbruk icke bör få bestämmas
till högre belopp än det vartill nettoint-
täkten av jordbruksfastighet uppgår. Be-
villningsutskottet har emellertid inte bi-
trätt detta yrkande, då det enligt bevill-
ningsutskottets mening skulle rubba de
förutsättningar, på vilka de föreslagna
reglerna för beräkning av beskattnings-
bar merinkomst och uträkning av kon-
junkturskatten grundats. Vidare hade i
Lantbruksförbundets skrivelse föresla-
gits, att i den s. k. 80-procentspärren kon-
junkturskatten skulle ingå bland de skat-
ter, till vilka hänsyn skulle tagas vid be-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

räkning av skattetryckets förhållande till inkomsten, samt att restitution och avkortning skulle omfatta även konjunkturskatten. Även denna hemställan avstyrker ju bevillningsutskottet.

Utskottet har å andra sidan föreslagit en något annorlunda beräkning av konjunkturskatten än i betänkandet, vilket i viss mån kan vara till fördel för skogsbrukare. Grundbeloppet vid beräkning av konjunkturskatten utgjorde enligt förslaget 40 procent av den beskattningsbara merinkomsten. Konjunkturskatten skulle utgöra grundbeloppet efter avdrag för det belopp, varmed statlig inkomstskatt för den skattskyldige skulle hava minskats, om konjunkturskattens grundbelopp avdragits från den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten och det därefter återstående beloppet utgjort taxerad inkomst. Denna metod kan i vissa fall leda till materiellt oriktiga resultat, nämligen då den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten är lägre än grundbeloppet. Sålunda skulle enligt denna regel den, som inte har någon taxerad inkomst, inte få något avdrag från grundbeloppet, medan den, som har en hög taxerad inkomst, får möjlighet att minska konjunkturskatten. Därför föreslås nu av utskottet, att beskattningsbar inkomst aldrig skall anses lägre än grundbeloppet. Detta är givetvis en förbättring.

Herr talman! Med vad jag alltså anfört anser jag trots betänkligheterna mot en retroaktiv skatt det vara riktigt att man i dagsläget röstar för utskottets förslag.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet, när herr andre vice talmannen gjorde gällande, att folkpartiet frångått en linje med konjunkturskatt för år 1951. Detta är, herr talman, en konstruktion av herr andre vice talmannen. Något förslag till retroaktiv skatt har icke förelegat från folkpartiets sida. Jag tror, att det här är fråga om ett önsketänkande hos herr andre vice talmannen, som ju gav till känna en stark olust inför denna retro-

aktiva skatt. Det hade tydligen varit tacknämligt, om bondeförbundet hade kunnat på folkpartiet få lägga över ansvaret för sin gärning att nu förordna en sådan skatt.

Vidare berörde herr andre vice talmannen utvecklingen av vinstkonjunkturen under detta år. Han sade, att tecken tyder på att den är i avtagande. Enligt vår mening är ett sådant förhållande — om det nu blir verklighet — icke någon bärande motivering för en retroaktiv skatt, vilket det tycks vara i varje fall för herr andre vice talmannen. Frågan om retroaktiv skatt eller inte ligger på ett helt annat plan, nämligen i vad mån en sådan skatt överensstämmer med det rättsmedvetande man bör tillgodose, eller ej.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast helt stilla påpeka för herr Petrén att bondeförbundet hyser ingen som helst önskan att övervältra något ansvar på folkpartiet. Vi kan stå på våra egna ben, och vi hoppas bara att folkpartiet kan stå på sina många ben. Men, herr talman, jag vill inte heller på något sätt ta upp någon debatt med herr Petrén om vad folkpartiet har önskat tidigare. Jag tycker att den saken sköter högern så bra om, så att ingen mer behöver blanda sig i den leken. Det var i det fallet ett nöje att lyssna på debatten i andra kammaren.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående förevarande paragraf skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 234, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 467, av herr *Anderberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m.;

nr 468, av herr *Bergh* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente m. m.;

nr 469, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.;

nr 470, av fru *Lindström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kom-

munalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 471, av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Carlqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382); samt

nr 472, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

*Bilaga till Första kammarens protokoll den 23 april 1952 (s. 15).***Interpellationssvar.**

Herr talman!

Herr Nordenson har frågat mig vilka omständigheter som förhindrat, att ett beslut om prissättningen på gjuteritackjärn kommit till stånd inom rimlig tid, samt vilka principer statens priskontrollnämnd tillämpat vid denna prissättning. Vidare har interpellanten velat veta vilka åtgärder jag anser lämpliga för att den svenska industrien skall från Norrbottens järnverk erhålla den kvantitet gjuteritackjärn som försörjningsmässigt förutsetts.

Med anledning härav vill jag meddela följande.

Eftersom prissättningen på tackjärn intimt sammanhänger med frågan om prisbildningen på järnområdet över huvud taget, kan det vara anledning att i korthet beröra de förhållanden, som f. n. råder beträffande järnpriserna. Som bekant har de internationella järnpriserna efter Koreakrigets utbrott undergått mycket stark stegring, medan däremot prisstegringen på svenskt järn varit av mera begränsad räckvidd. Den dubbla prisnivån på järn, som genom import av betydande kvantiteter handelsjärn uppkommit inom landet, har ökat svårigheterna att bibehålla den lägre prisnivån på svenskt järn. Med tanke på de avsevärda prisskillnader det här rör sig om har det ansetts angeläget att så långt möjligt söka hindra de internationella järnpriserna att slå igenom på den svenska marknaden. Särskilt har man därvid velat tillgodose sådana förbrukningsområden, som är av väsentlig betydelse för den allmänna prisnivån. När det gäller prissättningen på svenskt järn spelar tackjärnspriserna en grundläggande roll. Tackjärn för avsalu produceras i Sverige främst vid Norrbottens och Oxelösunds järnverk. Produk-

tionen vid dessa båda verk täcker huvuddelen av köpbehovet, men betydande kvantiteter måste dessutom importeras. Priserna på importtackjärn har under 1951 stigit till en orimligt hög nivå beroende på främst ökad efterfrågan och minskad skrottillförsel. Noteringar lär f. n. förekomma på inemot 500 kr. per ton gjuteritackjärn, medan priset i början på 1950 låg på omkring 200 kr. per ton. De svenska verkspriserna låg under andra halvåret i föl på 284 kr.

När i slutet av 1951 frågan om prissättningen på svenskt järn på hemmamarknaden ånyo aktualiserades, visade det sig att man, om icke särskilda åtgärder vidtogs, måste räkna med en väsentlig uppgång i priserna. Orsaken härtill var främst, att de under 1951 ökade exportpriserna på malm kunde väntas medföra en avsevärd prisuppgång även för malmleveranserna till hemmamarknaden. Med tanke på de ogynnsamma återverkningar detta skulle ha medfört på hela järnområdet och därmed för prisbildningen över huvud taget, ansåg jag det påkallat att genom förhandlingar söka finna utvägar för att undvika eller i varje fall begränsa prisstegringarna. På grund härav inleddes under medverkan från handelsdepartementets och priskontrollnämndens sida förhandlingar med malmleverantörer och järnverk. Dessa ledde så småningom till uppgörelser, varigenom priserna på svenskt handelsjärn kunde baseras på oförändrade inhemska råvarupriser. Prisstegringarna på handelsjärn kunde härigenom i stort sett begränsas till att täcka de ökade priserna på importerade råvaror. I fråga om gjuteritackjärn visade det sig svårare att undvika prisstegring. Priset på gjuteritackjärn från såväl Norrbottens järnverk som Oxelösunds järnverk utgjorde under tiden från augusti 1951

— med smärre justeringar — 284 kr. per ton. För Oxelösunds vidkommande skulle på grund av höjda malmpriser en avsevärd höjning av detta pris ha måst vidtagas för 1952, men man lyckades vid nyssnämnda förhandlingar så småningom få ner malmpriset. Härigenom kunde i början av mars uppgörelse träffas med detta järnverk, enligt vilken huvud delen av produktionen skulle försälas till ett oförändrat pris av 284 kr. per ton. För att täcka en del andra kostnadsökningar medgavs samtidigt, att för vissa leveranser, som avsåg tillverkning för export, finge uttagas ett högre pris, 391 kr. per ton.

I fråga om Norrbottens järnverk ställer sig förhållandena i fråga om produktionen av tackjärn i viss mån annorlunda än vid Oxelösund. Järnverket har sedan flera år producerat tackjärn i sina elektrougnar. Först vid halvårsskiftet 1951 påbörjades emellertid produktionen i en nyuppförd koksmasugn. Framställningen av tackjärn för avsalu kom härigenom att ökas högst avsevärt. Bolagets produktion av tackjärn beräknas framdeles, när dess valsverk färdigställts, komma att helt åtgå för framställning av göt. Att produktionen i koksmasugnen dessförinnan och redan nu igångsatts i full omfattning och även forcerats är delvis beroende av hänvänder och önskemål från myndigheternas sida med syfte att lätta de försörjningssvårigheter som här uppstått. För att särskilt tillgodose behovet av martintackjärn, som användes för framställning av handelsjärn, har vissa produktionsomläggningar måst vidtagas. Det tillskott till försörjningen med tackjärn, som bolaget åstadkommer, är givetvis av utomordentlig betydelse.

När det gäller prissättningen vid Norrbottens järnverk vill jag till en början allmänt erinra om att det med hänsyn till den korta tid produktionen av kokstäckjärn pågått är svårt att åstadkomma en säker kalkyl över produktionskostnaderna. De priser, som gällt under andra halvåret 1951, var baserade på kalkyler, som i fråga om kokstäckjärnet uppgjorts innan produktionen påbörjats. När sedan frågan om prissättningen på 1952 års leveranser aktua-

liserades, begärdes från bolagets sida väsentliga prishöjningar för såväl martin- som gjuteritackjärn. I fråga om martin- tackjärnet lyckades man, efter att ha uppnått en viss sänkning av malmpriserna, träffa uppgörelse om bibehållande av det gamla priset. Beträffande gjuteritackjärn har man prövat olika utvägar att komma fram till en för såväl myndigheterna som bolaget acceptabel prissättning. Enligt bolagets kalkyler hade det under andra halvåret 1951 gällande priset 284 kr. per ton icke medfört täckning för produktionskostnaderna jämte skälig handelsvinst. Förhandlingarna i denna fråga ledde emellertid icke till någon uppgörelse mellan bolaget och priskontrollnämnden, varför nämnden den 14 mars meddelade beslut, enligt vilket priset för bolagets gjuteritackjärn bestämdes till 306 kr. per ton. Till detta pris hade nämnden kommit fram på grundval av tidigare kostnadskalkyler och beräknade kostnadsökningar. Sedan PK:s beslut överklagats av bolaget, som hemställt om ett pris på 345 kr. per ton, har initiativ tagits till nya förhandlingar. Härvid har man kommit fram till en uppgörelse om 319 kr. per ton. Den höjning i förhållande till nämndens tidigare beslut, som detta innebär, har kunnat medgivas, sedan bolaget förebragt nya kalkyler; den är väsentligen grundad på att vissa extra kostnader befunnits uppstå, om den ur allmänna synpunkter angelägna forceringen av produktionen skall kunna bibehållas.

Det hade givetvis varit önskvärt att beslut i denna prisfråga kunnat meddelas på ett tidigare stadium, och jag är medveten om att dröjsmålet på sina håll kan ha orsakat svårigheter. Det framgår emellertid av min redogörelse, att prissättningen på gjuteritackjärn ingår som ett led i den stora uppgörelsen om järnpriserna; det har icke varit möjligt att utan tidsödande förhandlingar övervinna de svårigheter som förelegat. Den stegring av hemmamarknadspriserna på järnområdet, som skulle ha uppkommit om icke särskilda åtgärder från myndigheternas sida vidtagits, skulle enligt min mening ha medfört så allvarliga olägenheter, att det

varit väl motiverat att — också med risk för dröjsmål — förhandlingsvägen söka nå ett gynnsammare resultat.

Bland de olägenheter, som uppkommit på grund av dröjsmålet, har interpellanten särskilt pekat på att Norrbottens järnverk i avvaktan på beslutet skulle ha levererat tackjärn endast i begränsad omfattning och vägrat godtaga nya order. Härtill vill jag genmäla, att, enligt vad som upplysts av bolaget leveranstakten under vintern dikterats av tillgången på järnvägsvagnar. Bolaget riktade vid månadsskiftet november/december 1951 en framställning till järnvägsstyrelsen med begäran om ökad vagntilldelning, då vid denna tidpunkt fanns ett olevererat tackjärnslager på icke mindre än 28 000 ton. Därefter har vagntillgången något förbättrats, men ännu vid senaste månadsskifte hade bolaget kvar olevererade gamla order på ca 8 500 ton. Det är under dessa förhållanden förklarligt att bolaget iakttagit viss återhållsamhet med notering av nya order. I varje fall hade sådana icke annat än i undantagsfall kunnat leda till omedelbar leverans.

Vad slutligen beträffar interpellantens fråga rörande lämpliga åtgärder för att skaffa den svenska industrien erforderliga kvantiteter tackjärn från Norrbottens järnverk vill jag endast erinra om att bolaget i olika hänseenden tillmötesgått försörjningsmyndigheternas önskemål i denna riktning. Bolagets produktionskapacitet för tackjärn utnyttjas f. n. så långt förhållandena medger och kommer praktiskt taget helt den svenska industrien till godo. Den ringa försäljning på export som sker ligger under myndigheternas kontroll. Det

belövar knappast framhållas, hur utomordentligt värdefullt det varit och är för hela den svenska järnhanteringen att under den knapphets- och prisstegringsperiod, som rått sedan ett par år tillbaka, ha tillgång till denna produktion. Utleveranserna av tackjärn från järnverket uppgick under bokföringsåret 1 juli 1950—30 juni 1951 till ca 118 000 ton, och under löpande bokföringsår har en avsevärd ökning ägt rum. Det är ingen överdrift att påstå, att vi, om icke dessa högst betydande kvantiteter tackjärn stått till förfogande, skulle ha ställts inför stora försörjningssvårigheter på detta område. Inte mindre viktigt är att tackjärnet från Norrbottens järnverk kunnat tillhandahållas till ett pris långt under importprisnivån. Även med den höjning av priset på gjuteritackjärn, som nu sist medgivits, ligger de aktuella importpriserna ca 50 procent över norrbottenspriset.

Det tillskott, som Norrbottens järnverk nu lämnar till försörjningen med tackjärn, är emellertid väsentligen av tillfällig natur. Sedan bolagets valsverk kommit i full produktion, vilket beräknas äga rum under 1953, kan man, såvitt nu kan bedömas, icke räkna med någon nämnvärd försäljning av tackjärn; denna produktion väntas komma att åtgå för framställning av göt till valsverket. Den svenska industrien måste därför ordna sin försörjning med tackjärn på annat sätt. Härvid torde man — vid sidan av importmöjligheterna, som nu är svåra att överblicka — i första hand få lita till den ökade produktion av järnsvamp, för vilken betydande investeringar skett.

Onsdagen den 23 april eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående 2 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget.

Herr MAGNUSSON: Herr talman! Den nya skatt, som man nu lägger på det fria näringslivet, har man givit namnet kris-konjunkturskatt, vilket är något egendomligt, då de verkningar som kommer att uppstå av densamma ingalunda endast kommer att träffa s. k. konjunkturvinsten, därest möjligen sådana skulle förefinnas. Genom den konstruktion, som detta lagförslag har fått, kommer även företag, vilka genom rationaliseringsåtgärder ökat sin produktivitet, att träffas av denna skatt, i den mån merinkomst har uppstått utöver de 15 % som inrymmer i schablonavdraget. Då det ingalunda kan vara rätt att på detta sätt bestraffa de effektiva företagen inom vårt land, har jag bland annat i min motion I: 382 framställt yrkande om att hänsyn skall tagas när avsevärd rationalisering vidtagits.

Beträffande den begränsning, som har vidtagits för avsättning till pensionsfonder, vill jag framhålla, att här uppstår ett allvarligt problem för de privatanställda. Under de senaste åren har det från det enskilda näringslivets sida visats ett mycket stort intresse för att ordna pensioneringsfrågan för de anställda, och då är det väl inte heller lämpligt att staten genom sin skattepolitik försvårar en lösning av denna fråga.

Om man nu från statens sida inte anser att eventuella vinster under år 1951 skall få avsättas till att garantera kommande års pensioneringskostnader, tyc-

ker man dock, att det måste anses rimligt att uppnåendet av en sådan premiereserv, som avser de gångna årens kostnader i deras helhet, borde få avsättas av 1951 års vinster. Av denna anledning har jag tagit mig friheten att i min motion yrka upphävande av den åttioprocentsspärr, som föreslagits i den kungl. propositionen. Av vilken anledning en sådan spärr skall införas och varför den just har blivit åttio procent, har icke kunnat angivas. Jag vill påpeka, att TCO och KF m. fl. remissinstanser har yttrat sig i samma riktning som jag angivit i min motion.

Jag ber få påpeka, att de medel, som avsättes till ett företags pensionsfonder, icke kan tagas i anspråk till annat ändamål, än vartill de är avsedda. Bakom varje avsättning måste även ligga en direkt utfästelse om pension till den anställde.

De avsättningar, som enligt investeringsskatteförordningen fick göras, avsåg den premiereserv, som vid beskattningstillfället erfordrades för att jämte framtida avsättningar bilda det försäkringstekniska underlaget för att pensionen i fråga skall kunna utbetalas i enlighet med gjord utfästelse. I utskottets uttalande framhålles, att man icke anser att dessa avsättningar skall få fördelas på hela tiden efter det den anställde fyllt 25 år och fram till pensionsåldern. Enligt vedertagen uppfattning anses det ju att pensionen är en hopsparat lön under ålderdomen eller vid tidigare inträffad arbetsoförmåga för det arbete som vederbörande har utfört. Detta bör väl alla vara ense om. Under sådana förhållanden kan det väl icke heller vara mer än rätt, att hela den tid, varunder vederbörande har kunnat utföra ett produktivt arbete får bilda underlag för pensionen.

Med tanke på den uppfinningsrikedom, som finnes i vårt land när det gäller att skapa nya skatteformer, skulle

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

det vara mycket olyckligt, om utskottsmajoritetens resonemang skulle vinna hävd. Härigenom skulle mycket stora framtida årliga kostnader för ett företag uppstå vid anställande av något äldre personer i sin tjänst.

Om ett företag därför under ett år med goda konjunkturer gör större avsättningar till säkerställandet av sina anställdas förmåner, kan jag inte finna annat än att detta skulle vara riktigt och speciellt för samhället av en utomordentligt stor social betydelse.

När herr Petréén i sitt anförande talar om införandet av en konjunkturskatt på innevarande års inkomster, skulle jag vilja framhålla, att detta enligt min uppfattning innebär en utomordentligt stor fara för vårt land. Dagens läge kan betecknas som en tydligt vikande konjunktur, vilket bland annat bekräftas av de rapporter, som strömmar in utifrån andra länder, och vilket även har gjort sig märkbart på vår egen arbetsmarknad. I ett sådant läge fordras effektivitet av vårt näringsliv, och då är det inte lyckligt med sådana hämmande förordningar.

Herr Petréén säger visserligen, att konjunkturskatten försvinner, när konjunkturerna vänder, men är det inte så, att man även på folkpartihåll kunnat konstatera att konjunkturen nu är vikande?

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den under I) antecknade reservationen av herr Velander m. fl. och alternativt till reservationen II).

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! När man studerar det föreliggande utskottsbetänkandet och de därtill fogade reservationerna, så möter man i högerreservationen den meningen att högern icke anser att en konjunkturskatt är ett medel att bekämpa en överkonjunktur med. Om man anser att en konjunkturskatt inte fyller det ändamål varför den skapas, är det ju naturligt att man inte vill biträda den. Men denna högerns inställning gör att jag nu som så ofta förr måste ställa, till mig själv åtminstone, den frågan: På vad sätt vill egentligen

högern motverka överkonjunkturen? Ja, jag ställer den frågan: Måne det finns någonting gemensamt mellan regeringspartierna och jag skulle nästan också kunna säga folkpartiet å ena sidan och högern å den andra beträffande just spörsmålet, hur man skall bekämpa en överkonjunktur? Jag skall i alla fall försöka finna någonting som kan vara gemensamt i vår syn på denna sak.

Jag antar väl ändå att högern trots allt går med på att den förnämsta inflationsdrivande inhemska kraften har varit och är den överdrivna efterfrågan på arbetskraft, en efterfrågan som har skapat brist och som har åstadkommit en bristande balans. Jag frågar: Kan vi vara överens så långt? Utan att gå in på några andra teoretiska spekulationer kanske vi skulle kunna samsas också om detta, att om man då vill hindra överkonjunkturen att verka inflationsdrivande, måste man genomföra en politik som syftar till att minska efterfrågan på arbetskraft. Kan vi vara överens så långt?

Då får man ingripa efter två olika vägar. Jag tar den, som vi kanske teoretiskt sett är mest överens om, först.

Förutsättningarna för efterfrågan på arbetskraft utöver tillgången skapas av tillgång på likvida medel, på kapital alltså. Nu är det somliga företagare som skaffar sig möjligheter till en sådan utvidgad verksamhet genom att låna pengar, och då kan man ju hindra dem från att verka inflationsdrivande genom att göra det svårare för dem att låna pengar. Så långt är vi kanske också överens, herr Ewerlöf.

Men nu är det ju så, att inte alla företagare behöver låna pengar, utan somliga har pengar ändå, och de företagen är framför allt sådana som har haft stora konjunkturvinster och som under årens lopp har samlat betydande banktillgodohavanden eller som på annat sätt har skaffat sig likvida medel i mycket stor utsträckning. Dessa företag kan sätta arbetskraften i rörelse, utöka verksamheten, tränga utöver våra tillgångars ram utan att låna pengar. Jag kommer då fram till den frågan: Måste det inte ingå i arbetet på att bekämpa överkon-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

junkturen att man även sätter en broms på dessa företags förmåga att spåda på konjunkturen? Och då måste man väl vidtaga åtgärder för att minska dessa företags tillgång på likvida medel. Vi har nu på många sätt försökt nå det målet, framför allt genom prisutjämningsavgifterna och — för att inte gå in i en lång redogörelse — nu också såsom ett påbröd på det hela genom konjunkturskatten.

Nu vill inte högern följa med här, och högern är ju också motståndare till prisutjämningsavgifterna. Jag har gjort en mycket hädisk iakttagelse, den nämligen att så snart det gäller att tillgripa konjunkturbromsande åtgärder som drabbar de stora kapitalägarna — antingen de är enskilda personer med stora kapitaltillgångar eller stora bolag, som ju i hög grad domineras av de stora enskilda kapitalägarna — blir det stopp hos högern. Då vill man inte vara med. Då vill man inte tillgripa några åtgärder. Det är den tendensen som så starkt skiner i ögonen i dag, när vi ser högerpartiets inställning till denna fråga. Högern behöver därför inte såsom folkpartiet krypa bakom retroaktiviteten för att finna skäl emot konjunkturskatten. Jag skulle tro att det är den gamla slitstarka högern — på detta område alltså slitstark — som här framträder inför våra ögon.

Folkpartiet intar ju en diametralt motsatt ställning. Folkpartiet delar regeringspartiernas mening att en konjunkturskatt är ett lämpligt led i den ekonomiska politiken till överkonjunktursens nedpressande. Denna principförklaring är väl ungefär allt vad som utvunnits av den stora kampanj mot konjunkturvinster, som folkpartiet startade den 30 oktober i fjol. Det började med att folkpartiet bar fram till allmänhetens beskådande de enskilda skogsägarnas stora vinster. Det följdes efter ett par veckor av en motion om konjunkturskatt, och i dag står vi vid den tidpunkt, som Dagens Nyheter siade om för en tid sedan, nämligen den dag, när herr Ohlin i konjunkturskattefrågan försvinner i kulisserna. Ty i dag har folkpartiets sympati för konjunkturskatten bli-

vit av rent platonisk natur. Den anknyter till en hypotetisk möjlighet att ta ut en konjunkturskatt under 1952. Om det skulle kunna bli något utbyte av en konjunkturskatt under 1952, skall jag kanske beröra om en liten stund. Det kan vara delade meningar om det. Men en konjunkturskatt på de verkliga konjunkturvinster, som framkom 1951, vill folkpartiet inte vara med om. För att slippa det, kryper man nu bakom den s. k. retroaktiviteten.

Nu vill jag gärna medge att en konjunkturskatt är inte något så lätthanterligt medel för att bekämpa en konjunktur. En sak är att ha en krigskonjunkturskatt. Vår erfarenhet säger att nutida krig blir långa, att kriget är fyllda av stigande ansträngningar, som skapar ökad efterfrågan, som verkar prisupptrivande, och att man då kan räkna med stegrade konjunkturvinster praktiskt taget så länge kriget räcker. Men i fred såsom nu, låt vara i en rustningskonjunktur, är det ju dock så, att vinsttopparna skapas av oförmodade händelser och framträder plötsligt. Men eftersom vi fortsätter att leva i fred med ett intakt näringsliv i gång, verkar ju hela tiden utjämnande krafter, som gör att topparna kanske aldrig blir av så lång varaktighet. Därför blir det nog så, att man får undra, om man kan med effekt tillgripa en konjunkturskatt såsom ett medel mot överkonjunktur, om man inte vågar att låta en sådan skatt bli i viss mån retroaktiv. Vågar man inte det, kommer man antagligen för sent, och det kommer att bli ett slag i luften. Jag menar nog därför, att om man vill diskutera på allvar en sådan skatt, måste man räkna med att den blir i viss mån retroaktiv, och jag måste säga, att om det nuvarande lägets toppvinster skall kunna kapas med en konjunkturskatt, kan det bara ske i form av en retroaktiv beskattning.

Det är man nu emot, och det har förts fram i diskussionen — det hörde jag här under förmiddagens plenum också — att det finns rättsgrundsatser, som förhindrar oss att tillämpa en retroaktiv beskattning. Jag har ställt mig den frågan:

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Vad menar man här med rättsgrundsatser? Jag har i propositionen visat upp att det finns icke något lagligt hinder för en retroaktiv beskattning. Jag har visat upp att det inte finns någon stadgad praxis, som tyder på att man inte kan tänka sig en retroaktiv beskattning. Vad blir det då kvar av rättsgrundsatserna annat än den naturliga motvilja, som vi alla måste känna inför behovet att tillgripa en skatt som är retroaktiv och som vi måste säga oss att vi inte bör tillgripa, om den inte är oundgängligen nödvändig?

Men det är väl ganska naturligt, att om man har den uppfattningen att konjunkturskatten är ett nyttigt led i den ekonomiska politiken till överkonjunktursens brytande, så blir det ett så starkt skäl för oss, att vi säger, att trots allt som kan anföras däremot, tar vi här en retroaktiv skatt. Det är en bedömning som var och en får göra för sig. Den bedömningen är lätt för högern, ty när den ändå av andra skäl inte vill ha skatten, kan den ju kosta på sig att här anförä dessa djupa rättsgrundsatser. Det är ju litet värre för folkpartiet, som i alla fall låtsas ha ett intresse här. Det är nog, tror jag, att gå för långt, om man avstår från en nyttig länk i den ekonomiska politikens kedja på grund av någonting som man kallar rättsgrundsatser men som inte kan vara någonting annat än ett bedömande i det föreliggande fallet, om det finns tillräckligt starka skäl att införa en retroaktiv beskattning.

Nu vill jag ju säga att av praktiska skäl är det naturligtvis mindre anledning att motsätta sig en retroaktiv skatt i detta avseende än när det gäller en vanlig beskattning, därför att här är det ju i stort sett fråga om rörelse. Det kan inte vara så att någon av de rörelseidkare, enskilda eller bolag, som råkar ut för denna skatt, vid bokslutets uppgörande var okunnig om att det skulle komma en sådan här skatt. Enligt bestämmelserna får ett bolag eller en rörelseidkare, som har sitt bokföringsår utlöpande före den 1 november, rätt att välja efterföljande år som grund för

konjunkturskatten. Det behöver alltså inte bli några andra som nu drabbas av denna skatt än de, som gör sina bokslut efter den 1 november 1951. Hur skulle de ha kunnat vara okunniga om att konjunkturskatten skulle komma? Tänk på vad som hänt: den 30 oktober gör herr Ohlin sitt stora insteg på arenan med angrepp på skogsvinsterna. Den 10 november, om jag minns rätt, uppträder inrikesministern, statsrådet Hedlund, och säger att han icke kan tänka sig ett ensidigt ingrepp mot skogsvinsterna men att han väl kan diskutera en allmän konjunkturvinstbeskattning. Nästa dag, den 11, säger statsministern detsamma i ett anförande. Den 13 lägger folkpartiet fram en motion med förslag till konjunkturskatt. Den 16 tillkallar jag sakkunniga. Vad är det för företagare som inte skulle ha insett att inför en sådan kompakt samling av politiska krafter i riksdagen, som vill införa en konjunkturvinstbeskattning, är det inte mycket att göra, utan konjunkturskatten kommer. Detta har ju medfört möjlighet för företagarna att i sina bokslut göra nödiga dispositioner.

Nu kan man visserligen säga, att den omständigheten, att företagen i sina bokslut kan göra nödiga dispositioner, icke innebär att företagen har pengarna i sin hand. Eftersom företagarna alltid har sitt eget kapital och sina egna vinstmedel arbetande i rörelsen, ända till dess att pengarna används för annat ändamål, kan jag väl förstå, att det kan uppstå vissa svårigheter ur likviditetssynpunkt att klara saken. Men att det på något sätt skulle kunna leda till några större störningar i företagens drift tror jag uppriktigt sagt inte. Vad skogsägarna beträffar, är det ju så, att den skatt, som kan komma på första halvåret, blir ganska ringa. I fråga om det andra halvåret visste ju också skogsägarna vad det kunde bli fråga om. Enligt mitt sätt att se har man därför allt för mycket överdrivit både de principella och praktiska skälen emot en sådan konjunkturbeskattning.

Den, som vill en konjunkturbeskattning, kan inte gärna väja inför denna

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

skrämsel för retroaktiviteten. Den, som inte vill ha en konjunkturvinstbeskattning, kan naturligtvis använda detta såsom en förevändning för att slippa undan. Det är väl det som folkpartiet nu gör, när det blåser upp frågan om retroaktiviteten till så stor omfattning som man på det hållet vill göra.

Den frågan anmäler sig — jag har varit inne på den tidigare — om det skulle vara lämpligt med en konjunkturskatt för 1952. Det beror ju alldeles på hur man bedömer konjunkturutvecklingen. Man måste naturligtvis medge att om den vet man ingenting. Man kan bara göra sina slutsatser utifrån vad man ser för dagen. Men så mycket är väl säkert, att Förenta staterna fortsätter att besluta fulla medel för rustningarnas bedrivande, utan minskning i rustningsprogrammet. Det betyder att med de tekniska möjligheternas tillväxt ökas också efterfrågan på material och arbetskraft. Denna rustningsgrund ligger fast åtminstone för två år framåt, och den är väl i själva verket en resonansbotten för en högkonjunktur. Det är denna rustningsgrund som är den fasta botten, och den tyder närmast på en högkonjunktur. Ovanpå denna botten kan naturligtvis sedan röra sig inflytelser åt olika håll. Vi har en depressiv tendens för textilindustrin i hela världen, men om grundtonen i Västerlandets konjunktur blir högkonjunktur, kommer den depressiva tendensen så småningom att ebba ut. Det kan naturligtvis vara vissa påkänningar på grund av ökad konkurrens, men om grundtonen i världen är en högkonjunktur kommer ju en anpassning efter de nya förhållandena ändå att ske.

Jag vill inte säga annat än att det med all sannolikhet kommer att vara en god konjunktur under detta år och kanske även under nästa år. Då måste man naturligtvis fråga sig: Kommer inte de inflatoriska tendenserna att göra sig gällande? Jo, det får man vara beredd på. Det är därför vi från regeringens sida säger, att vi icke vill rusta ned den ekonomiska politiken, utan vi vill hålla den uppe med kreditåstramning, med pris-

utjämningsavgifter, med investeringsavgifter och konjunkturskatt samt med budgetöverskott. Men samtidigt skall vi med all uppmärksamhet följa utvecklingen. Om det skulle visa sig att den går åt det andra hållet, skall vi inte vara sena att vidta de justeringar, som behövs och som är ganska lätta att företa.

Med detta resonemang skulle man kunna komma fram till att en konjunkturskatt även under 1952 kunde vara lämplig. Men jag ställer mig ytterligt tveksam till det. Så mycket är väl nämligen säkert, att konjunkturen med topppriser är bruten åtminstone för Sveriges del. Och samtidigt har omkostnaderna sedan förra året stigit. Det är mycket sannolikt, att det kommer att bli många goda bokslut även för 1952, men det är högst osannolikt att några utpräglade toppvinster kommer att kunna uppvisas. Och en konjunkturskatt kan man inte ha, om det inte finns några utpräglade toppvinster. En konjunkturskatt är ett alldeles för grovt instrument för att använda i fråga om vinster av mindre omfattning. Därför tror jag inte att konjunkturskatten är lämplig när det gäller 1952 års vinster.

Av den anledningen har jag också fått regeringens bemyndigande att för riksdagen framlägga ett förslag som skulle ersätta konjunkturskatten, nämligen en modifiering av bolagens fria avskrivningsrätt. Den verkar ingalunda på samma sätt som konjunkturskatten, utan lindrigare och samtidigt mera utbrett. Också den kan naturligtvis ha nackdelar, men den har den fördelen i jämförelse med konjunkturskatten — som lätt lockar företagen till oekonomiska dispositioner, om den inte är retroaktiv — att begränsningen av investeringarna kommer att pressa företagen till sparsamhet med sina utgifter. Och det är ett gott medel mot en överkonjunktur.

När herr Velander säger att 150 miljoner väl inte kan betyda någonting för att bekämpa överkonjunkturen, så har han som herr Sjödahl sade alldeles rätt, om det bara vore fråga om denna sak. Eftersom denna konjunkturskatt är tänkt

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

som en del i ett stort sammanhang, som en av kuggarna i maskineriet, så är den icke att förakta utan fyller sin plats i systemet.

Enligt min mening talar därför mycket starka skäl för att vi tar denna konjunkturskatt nu. Det rådde dock en orimlig vinstkonjunktur under 1951, och det är naturligt och nödvändigt att vi nu — utöver det vi i andra avseenden har gjort — tar skumsleven och skummar in gräddtopparna, så att de inte ligger såsom en ytterligare hård för inflationsdrivande impulser.

För övrigt bör man observera att detta förslag, bortsett från det rent principiella, icke har rönt många anmärkningar. När det gäller ett så ömtåligt område som detta, kan man nog säga, att det är rätt ovanligt att detaljanmärkningarna bli så få som de varit i detta fall. I diskussionen här i kammaren har ett par anmärkningar gjorts, och jag skall kanske ta upp dem, dock utan att gå alltför mycket in på detaljer.

Herr Magnusson sade att förslaget innebär ett straff för den som har rationaliserat så mycket, att hans rationalisering har inneburit en vinstökning med mer än 15 procent. Jag skulle mycket förvåna mig, om det finns något företag som under dessa två år genom rationalisering kan ha skapat en större vinstökning utan att detta medfört någon väsentlig ändring av antalet anställda eller i fråga om utbyggnad av produktionsapparaten. Och har sådant förekommit, har ju vederbörande företag enligt det föreliggande förslaget möjlighet att få prövat, vilken jämförelse som skall vara den rätta.

En annan anmärkning av herr Magnusson gällde frågan om det s. k. pensionsstaket. Företagen avsätter som bekant till pensionsfonder, och det är naturligtvis nyttigt och värt att uppmuntra; samhället uppmuntrar det också genom att tillåta avskrivning av dessa avsättningar, så att de inte blir beskattade. Men från statens sida måste vi naturligtvis tänka på att en nyttig sak också kan missbrukas. Under ett år med

stora vinster kan företagen exempelvis göra alldeles för stora avsättningar för att på det sättet slippa betala skatt för de avsatta beloppen. När herr Magnusson säger att pengarna sedan inte får användas till något annat, så är det på ett sätt visserligen sant, men det är dock ett faktum att medlen stannar i företaget och där blir ett arbetande kapital, ända tills de behövs för att uppfylla pensionsförpliktelser. Man skall inte bortse från att här föreligger en möjlighet till frestelse.

Nu föreslog jag en viss begränsning, när investeringsskatteförslaget lades fram för riksdagen. Den var mycket liberal, ty i det sammanhanget fanns ingen anledning att inte vara det och inte nöja sig med en mycket grov gräns. Gränsen sattes så att man — utan att det skulle påverka skatten — fick avsätta upp till 100 procent av de pensionsförpliktelser man iklätt sig, under förutsättning att pensionsförpliktelserna gällde varje enskild i företaget från och med 25 års ålder. Det var alltså en rent teoretisk förutsättning, mycket gynnsam för företagen, helt enkelt därför att det icke finns något företag, där man behöver räkna pensionsförpliktelser för alla sina anställda från 25 års ålder vid anställningstiden. När det gällde konjunkturskatten kunde vi inte annat än finna att denna bestämmelse var alltför välvillig, och vi lät några försäkrings tekniker räkna på detta, och de kom fram till att med hänsyn till det verkliga läget inom företagen skulle 80 procent av den avsättning, som var medgiven i fråga om investeringsskatten, i detta fall vara ett mycket välvilligt bud. Detta är, herr Magnusson, orsaken till att vi valt siffran 80.

Jag tror därför, att även om man ser på enskildheter i det föreliggande förslaget, håller det väl måttet, och jag tror att det kommer att bli till sådan nytta för våra möjligheter att nu äntligen nå fram till en stabilisering av priser och penningvärde, att vi icke får väja för att även infoga denna länk i den ekonomiska politikens kedja.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Vi delar finansministerns uppfattning att en konjunkturvinstskatt i den överkonjunktur, som vi nu har, är ett värdefullt medel att ta till.

Finansministern gör emellertid gällande att vårt förslag till konjunkturskatt var något slags låtslek, därför att vi inte velat ha den retroaktiv. Vi förde, herr talman, fram vårt förslag vid en tidpunkt, då väl ingen kunde avgöra, om och när vinstkonjunkturen skulle svänga. Det var enligt vår mening en viktig beredskapsåtgärd. Vi vet att överkonjunkturen, i varje fall inom vissa områden, kommer att gå in på detta år. Om den plötsligt skulle svänga, behövs det ju inte någon konjunkturvinstskatt. Skulle däremot överkonjunkturen fortsätta eller bli mera markant — finansministern vill ju inte själv säga någonting bestämt om utvecklingen — blir vårt förslag ett medel och ett effektivt medel i ansträngningarna att tillrättalägga överkonjunktursverknings.

Är det så förvånansvärt, herr finansminister, att vi inte vill vara med om en retroaktiv beskattning? Finansministern har själv anmält betänksamhet ur flera synpunkter mot en retroaktiv beskattning. För oss överväger dessa synpunkter. Vi vill inte vara med därom. Jag har tidigare här i dag framhållit, att det inte finns några lagar som säger att en retroaktiv skatt inte får förekomma, men det hindrar inte att en dylik skatt är stötande för rättsmedvetandet. Vi är inom folkpartiet för övrigt, herr talman, inte de enda motståndarna mot en retroaktiv skatt. Det är även TCO i viss mån, det är även Kooperativa förbundet och Lantbruksförbundet och många andra. Om herr statsrådet och chefen för finansdepartementet inte vill ta intryck av de synpunkter, vi fört fram, finns det ju även motsvarande synpunkter att inhämta i en rad remissyttranden på denna punkt.

Herr VELANDER: Herr talman! Utgångspunkten för det resonemang, som här föres, är givetvis gemensam för fi-

nansministern och oss andra. Vi har inte bortsett från att det är finansministerns avsikt att konjunkturskatten skall vara ett led i strävandena att uppnå en stabilisering av penningvärdet och samhällsekonomisk balans.

Finansministern anförde, att när jag hade ställt mig skeptisk till konjunkturskattens betydelse i och för sig, var det nog berättigat, men om jag ställde in den i det sammanhang, som här har antytts, skulle den komma att te sig på ett annat sätt. Ja, det är ju inte någonting nytt att vi under finansministerns ledning har gjort många försök att via höjda skatter och överbalansering av budgeten nå fram till den stabilisering av penningvärdet och den samhällsekonomiska balans, som finansministern talade om, men våra erfarenheter beträffande resultaten av dessa strävanden har ju blivit de blygsammaste möjliga. Om man utgår från det program för den ekonomiska politiken, som regeringen utformat i propositionen angående investeringsavgiften, som anmälades i statsrådet den 19 oktober och framlades i riksdagen den 27 oktober och det nu kräves en utvidgning därav, har man väl anledning att fråga: Vad är det som har inträffat under tiden från den 27 oktober till den 16 november och därefter, som gör att vi nu bör följa finansministern? Är det så alldeles säkert, att man via konfiskatoriska skatter når den begränsning av investeringarna som man syftar till? Jag kan tänka mig, att man genom att indra pengar till det allmänna kan förhindra snart sagt alla investeringar, men jag tror icke att finansministern kan eller vill inlåta sig på så drastiska åtgärder.

Jag vill också ställa den frågan: Är det i dagens läge angeläget att man skall söka ernå en ytterligare begränsning av investeringarna utöver den, som följer av olika regleringar och tvångsåtgärder med sådant syfte, åtstramningen på kapitalmarknaden, arbetskraftsbristen och andra ting? Jag måste utgå ifrån att man trots de restriktiva åtgärder av olika slag, som man funnit sig nödsakad att vara med om, inte får underlåta att

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

snegla åt det förhållandet, att vad som till sist ändå skall hjälpa oss ur svårigheterna är produktivitetstegringen och därmed fortsatt investeringsverksamhet.

Här talar finansministern och andra om en konjunkturskatt, som skall ge så och så mycket. Men jag för min del skulle vara benägen att säga, att det inte är en skatt på konjunkturvinster, ty skattens konstruktion är sådan, att man inte vet vilka vinster eller inkomster den kommer att drabba. Jag skulle också tro att t. o. m. finansministern själv är ganska oviss om huruvida skatten kommer att ge de 150 miljonerna eller väsentligt mindre.

När jag är inne på frågan om skattens konstruktion, vill jag framhålla såsom anmärkningsvärt, att den skattskyldige till och med berövas rätten att styrka, att den merinkomst, som är aktuell för hans vidkommande, inte har sin grund i någon särskild konjunktur och följaktligen borde vara skattefri.

Finansministern var inne på frågan om skattens retroaktivitet och menade, att man där inte kunde falla tillbaka på någon gällande rättsgrundsats. Jag vet inte om det är anledning att inlåta sig på någon mera ingående diskussion på den punkten. Annars är det väl en vedertagen uppfattning inte bara i detta land utan i de flesta av Europas länder — jag tänker dock inte på Östeuropa — att man inte bör eller får inlåta sig på en retroaktiv lagstiftning vare sig det gäller beskattning, strafflagstiftning eller andra rättsområden. Och är det någon annan mening utskottet har framfört? Utskottet har sagt, att den omständigheten, att det inte finns något grundlagsförbud mot retroaktivitet i lagstiftningen, inte får utgöra ett försvar för införande av en konjunkturskatt med tillbakaverkannde kraft och därutöver understrukt, att utskottet i princip är av den uppfattningen, att retroaktivitet inte får utan alldeles särskilda skäl tillgripas.

Jag har tidigare varit inne på frågan om skattens betydelse för en lugn gestaltning av löneutvecklingen och därvid framhållit, att jag hade mycket svårt att acceptera en sådan tanke som att

den omständigheten att man i slutet av år 1951 började tala om en konjunkturskatt skulle kunnat ha någon betydelse för lönerörelserna omkring årsskiftet och tiden närmast därefter. Man har ju varit inne på sådana tankar som att skattens avkastning skulle användas till subventionering av vissa livsmedelspriser. Ja, det skulle då kanske ha kunnat betyda, att de 150 miljonerna hade motsvarat en reallönehöjning av en halv procent eller någonting sådant — jag menar inte att procenttalet är fullständigt adekvat, men det rör sig väl ändå däromkring. Men då bör i sammanhanget inte bortses ifrån att denna subvention också skulle ha betytt ett incitament till inflation, köpkraften skulle därigenom kommit att något ökas.

Beträffande frågan om retroaktivitet eller icke — jag återkommer därtill — har finansministern inte alltid avfärdat den på det enkla sätt som han gjorde i dag. När vi här i kammaren den 24 oktober 1951 diskuterade den då föreslagna skatten på tillverkning och import av personbilar och motorcyklar, var finansministern så känslig på den punkten, att han menade, att snabbbehandlingen av propositionen, som medförde att det inte kunde beredas tid för avgivande av motioner eller inhämtande av sakkunnigyttranden o. d. var helt avhängig av angelägenheten av att komma ifrån en retroaktiv tillämpning av förordningen om denna beskattning. Jag skall tillåta mig ett par korta citat. Finansministern yttrade: »Nu kan det ju sägas: Då kan man väl fortsätta och låta riksdagen arbeta normalt med motioner och dylikt. Jag tycker ändå, att man skall vara känslig för den synpunkten, att ju längre retroaktiviteten består, desto värre blir det.» Och finansministern fortsätter: »Jag vill inte säga, att det hade varit alldeles nödvändigt att fatta beslut i dag» — d. v. s. den 24 oktober. »Det hade kanske gått lika bra i morgon. Men jag tror inte, att vi skulle kunna ta på vårt ansvar att låta denna flytande retroaktivitet står kvar i de fjorton dagar eller tre veckor som skulle behövas, om vi helt lugnt skulle låtit

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

propositionen komma i lördags, bordläggas i går, ligga på bordet i tio dagar och därefter behandlas.»

Så känslig var finansministern i det sammanhanget inför begreppet retroaktivitet.

Vi vet också, att bevillningsutskottets ärade ordförande samtidigt hade ett längre uttalande i ämnet i andra kammaren, där det efter vad jag har hört skulle ha återopats under dagens debatt. Jag skall därför inte återge uttalandet i dess helhet utan inskränka mig till följande: »På det håll, som reservanterna företräda, har man ju alltid — jag vill säga lyckligtvis — hävdad den meningen, att skatter icke skola uttagas retroaktivt. Herrarna i den socialdemokratiska riksdagsgruppen och bondeförbundets riksdagsgrupp ha haft precis samma uppfattning. Jag säger lyckligtvis, ty vart skulle det bära hän, om vi plötsligt knäsatte den princip, som reservanterna och många med dem i presen gjort sig till tolk för, nämligen att man vid skattebeläggning kan använda retroaktiviteten alldeles som det passar en. Det är en farlig lära, mina herrar, en lära som jag hoppas inte skall vinna någon efterföljd i stil med vad som predikats vid detta tillfälle. Jag tvivlar således på att det hade varit möjligt för bevillningsutskottet att fjorton dagar härefter lägga fram ett förslag där retroaktiviteten hade varit bibehållen. Själv är jag oerhört tveksam, om jag hade kunnat medverka till en sådan anordning.»

Detta är ju ett bevis för att finansministern och framträdande män inom hans parti har haft samma inställning till begreppet retroaktivitet som högern har framfört här i dag.

Herr Petrén var i sitt första anförande inne på åtskilliga frågor. Han talade om högerns inställning, och han sökte spela ut den mot, om jag förstod honom rätt, vad TCO skulle ha uttalat i vissa sammanhang. Jag är inte säker på att herr Petrén lyckades nå fram till några skäl eller synpunkter av relevans. Jag utgår ifrån att han visserligen avsåg att understryka, att de över-

vinster under 1951, som här talas om, innebar en inkomstfördelning, inför vilken man borde ställa sig betänksam. Herr Petrén menade också, att det var till skada, att man icke i god tid hade inlåtit sig på en särbeskattning av dem. Men är det verkligen så, att exportvinsterna under år 1951 har lett till inflation eller befordrat en utveckling i sådan riktning? De utgöra dock en reell ökning av nationalinkomsten. Denna ökning har möjliggjort en snabb tillväxt av vår valutareserv och en betydande förstärkning av vår lagerhållning, som medfört ett förbättrat utgångsläge, när det gäller vår försörjning, och den har säkerligen i betydande utsträckning befordrat sparandet. I det hänseendet skall man komma ihåg, att det för närvarande knappast finns förutsättningar att åstadkomma ett stort sparande annat än hos företagen. Beskattningen är så hård, att de fysiska personerna har mycket små möjligheter att bidra till något sparande alls, och penningvärdets fortsatta nedgång har eliminerat lusten därtill.

Herr Petrén är ju övertygad om den stora betydelsen i olika hänseenden av att man går in för en konjunkturbeskattning för år 1952 enligt folkpartiets linje, men samtidigt säger herr Petrén, att det inte finns någon möjlighet att antyda vad avkastningen därav kan komma att bli. Det sista är givetvis riktigt, men med den utgångspunkten bör man iakttä en viss försiktighet, när man talar om betydelsen av den konjunktur-skatt, som folkpartiet så varmt söker omhulda. Man skall också besinna att det här i någon mån gäller anpassningen av en nationalprodukt, som uppskattas till cirka 39 miljarder kronor, och då räcker det inte med hur små medel som helst. Lönestegringarna omkring årsskiftet och därefter har också med de stora talen att göra. Om jag uppskattar dem till 12 procent — jag skulle knappast tro att det är i överkant — och den totala lönesumman till 22 miljarder, skulle vi vara framme vid att de börjar närma sig 3 miljarder eller i varje fall ligger betydligt över 2,5 miljarder. Mot

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

en sådan bakgrund bör betydelsen av en vinstindragning till det allmänna i form av en konjunkturskatt något blekna, helst som det inte kan sägas ett enda ord om den inkomst- och vinstutveckling som skall bilda underlag för skatten och denna dessutom på grund av sin konstruktion måste inge den största betänksamhet. Om herr Petrén's vännar hos TCO tänkte på detta, så kanske de inte bleve så angelägna att instämma med herr Petrén. Jag är för resten för min del oviss om huruvida de över huvud taget någonsin har gjort det.

När man här talar om att högern och måhända även andra borgerliga slå vakt om de stora kapitalvinsterna, skulle jag vilja säga, att man på socialdemokratiskt håll — exempelvis vår finansminister vilket inte alls är oväntat — i olika sammanhang fört fram synpunkter, sammanfallande med borgerliga tankegångar. Det finns ett sådant uttalande från den 9 december 1949; jag vet inte om det har återopats förut i debatten. Det var också då fråga om en vinstindragning till det allmänna eller en extra beskattning med utgångspunkt från de vinster, som skulle ha tillförts exportindustrien på grund av devalveringen. Finansministern fann då, att det av praktiska skäl var uteslutet att gå in för en sådan ordning. Han menade tydligen, att den skulle drabba »slumpvis och klumpartat» — uttryck som jag har använt tidigare i dag — och han kom in på frågan, om man inte i stället borde gå in för en allmän skatthöjning, som drabbade både onda och goda. När det gäller den nu föreslagna konjunkturskatten, vet man ju över huvud taget inte vem den kommer att drabba.

Finansministern anförde emellertid fortsättningsvis följande: »Jag har tyckt, att detta vore en ganska meningslös sak. Jag har i stället måst resonera så, att om det nu blir sådana extravinster kommer de ju i toppen så att säga på företagsvinsten, och denna topp måste ju under alla förhållanden bli fullt ut beskattad. Man kan resonera hur mycket man vill om avdrag, avskrivningar och allt sådant, men toppen måste under

alla förhållanden bli fullt ut beskattad. Då veta vi, att av en sådan extravinst, som ligger i toppen på ett företags hela samlade vinst, går först 50 procent till stat och kommun i skatt. Delar man sedan ut från bolaget kan man beräkna, att med hänsyn till aktieägarnas genomsnittliga inkomst- och förmögenhetsställning går minst hälften av utdelningen till skatt. Man kommer alltså faktiskt att till staten draga in större delen av denna extravinst. Då menar jag, att det kan väl icke sedan vara någon anledning att försöka fundera ut några invecklade, svåröverskådliga och svår genomförbara system för att införa en särskild beskattning, när man ändå ser, att man i praktiken får till samhället indragen mer än hälften av vinsten. Det blir ju i verkligheten på indirekt sätt alltså så, att dessa ökade exportvinster komma att användas till att hjälpa oss att betala subventionerna», etc.

Ja, detta uttalande innehåller åtskilligt av sanning även för den debatt vi här föra.

Finansministern ansåg, att det var en angelägenhet av vikt att söka förhindra, att vissa stora exportföretag disponerade över så betydande kassamedel, att de befann sig i en särställning i förhållande till företagsamheten i övrigt.

Jag avstår från att göra några bestämda påståenden i antytt hänseende, men jag tror inte på någon överlikviditet hos företagen. Därmed har jag inte på något sätt velat bestrida, att många företag har gjort mycket betydande vinster. Det är dock i alla fall så, att utgifter av olika slag också anmäter sig undan för undan, och jag kan tänka mig, att många av de företag, som finansministern hade i sikte, kanske om några månader, ett halvår eller så kommer att befinna sig i ett mycket beträngt läge med hänsyn till kapitalförsörjningen. Jag tror, att man skall vara ytterst försiktig, när man talar om den där överlikviditeten. Den kommer enligt min mening att förflyktigas ibland mycket snabbt och ofta efterträdas av ett läge, där bekymren dominerar.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag hade hoppats att jag inte skulle behöva blanda mig i den här debatten. Jag har haft tillfälle tidigare både i slutet av höstriksdagen och i remissdebatten i år att såväl för egen som för partiets del karakterisera detta förslag om konjunkturskatt och vår inställning till detsamma. Jag måste ju säga, att vad som i tiden därefter har förekommit i form av denna proposition och det utskottsutlåtande, som här föreligger, inte har varit ägnat att i någon mån rubba den inställning, som vi redan från början har intagit i denna fråga. Därför hade jag inte tänkt att det skulle vara nödvändigt att upprepa dessa argument. Jag känner mig dock direkt uppkallad av en fråga, som finansministern ställde i inledningen till sitt anförande, nämligen den: på vad sätt vill högern motverka överkonjunkturen? Anser vi inte över huvud taget, undrade han, att denna konjunktur är ett problem. Består inte problemet just i brist på arbetskraft? Vad menar man då med denna fullständiga negativitet från högerns sida?

Jag förstår inte, hur det har varit möjligt för finansministern att kunna så där i en hastig vändning abstrahera ifrån allt som har diskuterats oss emellan under de senaste åren om nödvändigheten av att bekämpa inflationen. Det har just från vårt håll alltid betonats, att vi har ansett att den inhemska orsaken till inflationen har varit, att vi har underhållit en överkonjunktur och att det för att bekämpa inflationen, just gällt att söka dämpa överkonjunkturen. Och så har vi diskuterat vilka medel, som skulle erfordras härför.

Finansministern har då gång efter annan presenterat sina program med så och så många punkter, mest bestående i höjning av gamla och införande av nya skatter av olika slag. Vi har sagt: Vi anser inte att detta är den rätta vägen, vi tror inte att man på denna väg når målet. Det måste något annat till. Vad är det då vi framför allt velat ha? Jo, vi har velat ha en annan penningpolitik i detta land. Det har för oss varit ett väsentligt krav, som vi har be-

traktat såsom en förutsättning för att alla andra kompletterande åtgärder verkligen skulle få effekt. Det torde väl ändå med hänsyn till resultatet numera vara bevisat att vi har fått rätt så till vida, att de program som regeringen undan för undan har presenterat har visat sig otillräckliga. Tyvärr har vi nu aldrig fått vår linje prövad och därför har det inte kunnat visa sig att vi har haft rätt. Men vi har fortfarande den övertygelsen att med en annan penningpolitik skulle hela vårt läge varit annorlunda.

Finansministern ville ge ett intryck av fullständig negativitet från vårt håll till dessa problem och påstod att vi inte velat vara med om prisutjämningsavgifter och vissa andra uppräknade ting. Jag ber att få erinra finansministern om att vi har medverkat till investeringsskatt och investeringsavgift liksom även till prisutjämningsavgifter. Vi har ansett att det har varit riktiga åtgärder under den konjunktur som har rått de närmast föregående åren. Att vi har uttalat betänksamhet när det nu gäller förnyelse för ett nytt år av prisutjämningsbemyndigandet beror på att vi menar att det är angeläget att ta hänsyn till den förändrade konjunktur som vi nu uppenbarligen går emot. Detta gäller alldeles särskilt beslutet om införandet tvångsvis, utan förberedande förhandlingar eller medverkan från vederbörandes sida, i början av detta år av prisutjämningsavgifter på rundvirke och vissa andra trävaror. Vi anser att det är utomordentligt angeläget att denna avgift blir avskaffad i dagens läge. Men det är inte av några principiella skäl vi hävdar detta, ty vi har medverkat så länge vi har ansett att konjunkturen motiverat prisutjämningsavgifter.

Det går inte, herr Sköld, att på det viset försöka ständigt komma med den där gamla stämpeln att högern skulle inta en negativ hållning och över huvud taget vara ovillig till alla åtgärder som skulle på något sätt drabba kapitalintressena i detta land. Vi har hellbjärt gått in för att vidta åtgärder i syfte att komma till rätta med inflationen även om de skulle komma att gå ut över des-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

sa intressen, och vi är fullt medvetna om att vårt alldeles speciellt hävdade krav på en annan penningpolitik i första hand skulle drabba just de intressen som herr Sköld menar att vi skulle så där i vått och torrt och utan varje eget omdöme klä skott för.

Alla dessa tillvitelser föranleds av att vi inte vill medverka till denna konjunkturskatt.

Jag må då säga, att man skall ha åtskilligt av is i sig för att kunna lägga fram det hela på ett sådant sätt att man säger att vad som här föreslås är en absolut nödvändig åtgärd ovanpå övriga åtgärder för att komma till rätta med läget i dagens situation. Vi hade ju dock i slutet av oktober ett program från regeringens sida i åtta punkter, som herr Sköld med vanlig auktoritet serverade, och han förklarade att i och med detta var saken klar. Det var i slutet av oktober. Sedan har han själv varit vänlig nog att i sitt tidigare anförande här tillhandagå med en mycket intressant tidtabell. Han sade att den 30 oktober bröstadde herr Ohlin av med tanken på en konjunkturskatt. Den 10 november kom herr Hedlund med i diskussionen och förklarade, att detta kunde han också vara med om under förutsättning att den kom att gälla över hela fältet. Den 13 november kom folkpartimotionen, och den 16 november tillsatte finansministern en utredning om konjunkturskatten.

Nu ställs den stackars högern mot vägen därför att den inte har haft förmåga att följa med i dessa svängar. Det går väl ändå inte att ingiva den initierade församling som denna kammare utgör en annan föreställning om tillkomsten av denna skatt än den jag här tidigare har tillåtit mig beteckna på det sättet, att folkpartiet greps av en önskan att ställa sig till vänster om regeringen, och regeringen fann det då nödvändigt — jag förstår det, den politiska dynamiken är sådan — att jämka sig till vänster om det vänstervridna folkpartiet. Där har vi anledningen till denna konjunkturskatt, sedan må vilket skäl som helst åberopas för att kamouflera det politiska samman-

hanget. Jag tror inte att det finns någon i denna kammare som inte är medveten om hur sammanhanget i själva verket har varit.

Jag skall inte upprepa vad som här anförts både i motion från vårt håll och i reservationen till utveckling av varför vi inte anser att denna skatt är ägnad att verka inflationsbekämpande. Vi anser inte att den har något värde utan snarare motsatsen.

Vad retroaktiviteten beträffar hävdar vi, att en skatt inte annat än i yttersta undantagsfall kan få ha retroaktiv karaktär och att de miljoner som denna skatt skulle inbringa — siffran 150 miljoner torde i varje fall vara en maximsiffra, som jag inte tror kommer att uppnås — inte uppväger den skada som man åstadkommer inom näringslivet i stort på grund av den otrygghet som man inger genom att vidta åtgärder av denna karaktär, då inte läget är mera pressande än vad det får anses ha varit. Det är någonting annat under ett krig — nöd bryter lag — men det läget har vi inte.

Herr Sköld sade i sitt anförande här ungefär så, att en retroaktiv skatt inte bör tillgripas, om den inte är oundgängligen nödvändig. Ja, men vi bestriider att den är nödvändig. Vi inte bara anser att den inte är oundgängligen nödvändig, utan vi anser att den är direkt till skada, när den anbringas på det sätt som nu sker. Och man kan verkligen inte på allvar göra gällande, att denna skatt är oundgängligen nödvändig, när man i slutet av oktober i egenskap av finansminister presterar ett program, där den inte är med, och sedan någon gång i mitten av november förklarar: »Vi har misstagit oss, vi visste inte att skoglikviderna skulle bli så och så höga, och nu måste vi ha denna skatt med också.» Och från den utgångspunkten säger man: »Skatten är oundgängligen nödvändig. Därför måste vi finna oss också i retroaktiviteten, även om vi inte är några vänner av denna retroaktivitet i och för sig.» Att använda skäl av det slaget är att överanstränga argumentationen.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Man har ju sagt, att det skulle ha åstadkommits så mycket med denna skatt, och man vill bl. a. göra gällande, att bara det faktum att den har diskuterats skulle ha verkat återhållande på lönerörelserna. Det är väl också en samsaga, som i varje fall inte någon här på allvar tror på. Över huvud taget varje argument jag tar upp kan jag inte betrakta annat än såsom en skenfäktning för att kamouflera att denna skatt är tillkommen uteslutande på grund av rent taktiskt-politiska grunder, som det inte har funnits någon anledning för vårt parti att solidarisera sig med.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Herr Velander frågade, om ett uttalande som jag hade gjort i slutet av år 1949 hade behandlats i dag i andra kammaren. Ja, herr Velander, det har varit föremål för behandling, ty det har kommit fram vid en undersökning som högers partisekretariat tydligen har gjort och det har ställts till förfogande för högers talare i båda kamrarna. Därför har det också kommit fram i båda kamrarna.

Jag vill bara i det avseendet säga, att det ju är klart, att om jag i min fantasi hade kunnat tänka mig, att det plötsligt vid årsskiftet 1950/51 skulle bli ett pris på ull som var tre gånger så högt som priset i slutet av år 1949 och andra priser skulle stiga i överensstämmelse därmed, så hade jag inte gjort detta uttalande. Men jag måste erkänna, att min fantasi inte räckte till för att jag skulle kunna tänka mig in i den våldsamma omvälvning som här inträdde efter Koreakrigets utbrott. Jag tror väl ändå inte att herr Velander menar, att jag med uttalandet har velat säga, att vi år 1949 hade en viss beskattning och att den under inga omständigheter kunde komma att ändras. Det är väl att gå alltför långt.

Sedan vill jag också säga till herr Velander, att jag är något rörd över den tanken, att jag skulle ha påskyndat beslutet om bilaccisen på grund av en principiell motvilja mot retroaktiva skat-

ter. Jag hade inte alls den principiella frågan uppe i mitt medvetande den gången, helt enkelt därför att det gällde någonting helt annat. För mig var det en teknisk fråga. Det gällde en varus katt som, om den icke kunde träda i kraft omedelbart, skulle leda till att en stor mängd bilar försålles ögonblickligen utan skatten. Skattebeloppen skulle rinna bort mellan statens fingrar, och man skulle dessutom fullständigt desorganisera handeln. När det offentliggjordes ett förslag om en sådan skatt, måste man därför stoppa hela trafiken. Var och en förstår vilka störningar det skulle medföra att hålla hela försäljningsapparaten stilla dag efter dag. Det var detta som gjorde att jag ansåg, att det var nödvändigt att rätt snabbt komma till ett beslut, och inte frågan om huruvida det stred mot våra rättsgrundsatser, att en skatt var retroaktiv. Läget hade uppenbarligen föga förbindelse med det läge, som vi diskutera här i dag.

Sedan frågade herr Velander, vad det var som hände under tiden från den 9 oktober till den 16 november, och herr Ewerlöf — som jag gratulerar till det temperament som jag lyckades uppväcka — förklarade att utvecklingen under den tiden berott på att folkpartiet tog ett steg åt vänster och att vi i regeringspartierna därför blev tvungna att i vår tur ta ett steg till vänster om folkpartiet.

Ja, herr Ewerlöf, det där är ju en populär beskrivning, som jag inte har någonting emot att herr Ewerlöf sprider, men jag undrar ändå, om den står sig inför en närmare granskning. Man har här sagt, att när jag lade fram positionen nr 220, så preciserade jag den ekonomiska politiken i åtta punkter, och med de åtta punkterna förklarade jag, hade vi ett program som borde vara hållfast. I den tredje punkten i programmet stod emellertid: ökade prisutjämningsavgifter vid export av skogsindustriens produkter, eventuellt införande av exportavgifter inom andra grenar av exporten.

Vad låg bakom denna sats? Jo, där

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

bakom låg ett övervägande från regeringens sida. Vi hade nämligen redan observerat denna kraftiga tillväxt av vinsterna, och vi hade klart för oss, att vi måste ingripa även mot andra exportnäringar än skogsindustrierna. Vi trodde på grund av de undersökningar vi hade gjort, att dessa vinster nästan uteslutande kom fram i exportnäringarna, och att man därför skulle kunna få en konjunkturbeskattning genom ett utbrett system av exportavgifter. Då kommer denna hausse på virkesmarknaden i skogarna — för mig försmädligt överraskande. Vi hade, när den kom, suttit och förhandlat i månader med skogsindustrierna och varit utsatta för alla deras jämmerrop om hur mina krav skrapat av dem in på bara benen, och jag trodde faktiskt, att jag hade fått händerna på tillräckligt av deras konjunkturvinst. Jag varnade dem också hela tiden för att ge sig ut och kappspringa om virket, eftersom priserna redan var tillräckligt höga i skogen — det säger jag som själv är skogsägare. Jag förklarade, att det icke skulle bli en pinne mer till salu genom ytterligare prishöjningar; och så slöt vi vårt avtal, och sedan går bolagens representanter ut på skogsauktionerna och sitter sida vid sida och bjuder över varandra, herr Velander! Jag har fått skildringar från dessa auktioner om hur skogsindustrierna skyndade sig att i virke placera den del av konjunkturvinsterna som inte jag hade lyckats få tag i.

Det var väl ganska naturligt, att vi i regeringen då gjorde den reflexionen, att det inte gick att lösa detta problem med exportavgifter, eftersom det nu kommit in en hemmamarknadsnäring — vilket ju i alla fall skogsfångsten är — som icke kunde beskattas med exportavgifter direkt. Under sådana förhållanden ger sig frågan om den allmänna konjunkturskatten som ett naturligt hjälpmedel — fast jag vill säga, att jag ju personligen har så många tekniska invändningar emot konjunkturskatten, att det inte var förrän jag såg denna uppenbara utveckling, som jag gick med på den.

Det var detta, som inträffade mellan den 19 oktober och den 16 november, herr Ewerlöf!

Jag vill bara varna kammarens ledamöter för att tro för mycket på alla dessa berättelser om politisk-taktiska schackdrag. Sådana betyder så oändligt litet i vårt politiska liv. Det är nödvändigheterna, som avgör inställningen, och inte det där smusslandet med ståndpunkter. Den saken lärde jag mig för många år sedan, att det inte finns någon bättre politisk taktik än att handla så klokt och förståndigt man kan. Genom några slingerbukter vinner man sannernigen icke någon sympati hos det svenska folket. Därför är det ganska naturligt att konjunkturskatten har måst bli ett led i den ekonomiska politiken sådan som den utformats i proposition 220.

Nu säger herr Velander, att det har gjorts många försök att med tillhjälp av dessa olika medel — konfiskatoriska skatter, tror jag han kallar dem för — vinna ett resultat i bekämpandet av överkonjunkturen, men det har icke lyckats, och herr Ewerlöf sjöng på samma visa. Det är väl sant, att vi icke under 1950—1951 lyckades med alla våra medel att nå fram till en stabilitet, därför att de inflationsdrivande krafterna — utifrån icke minst — var för starka för att våra medel skulle räcka till. Man kan säga, att vi borde ha använt ännu starkare medel, men det finns gränser även för vad stater kan göra, och det finns praktiskt taget icke något land i världen som har lyckats nå stabilitet.

Jag vet, att man kommer att säga: »Schweiz», och jag kan ju medge, att Schweiz har en särställning; detta för att vi skall slippa att diskutera det fallet ytterligare.

Men är inte läget ett annat nu? När herr Ewerlöf här förklarade, att det har blivit en skillnad på konjunkturen — jag föreställer mig att herr Ewerlöf nu tycker sig märka något av det bistrare klimat som han så ofta har talat om — vad betyder det? Jo, det betyder, att det i den ekonomiska utvecklingen har uppväckts krafter, som verkar mot över-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

konjunkturen, som kan hjälpa oss och som vi kan ta i vår tjänst, och att vi därför i dag står i en helt annan position med helt andra möjligheter att kunna vinna resultat. Men man kan icke vinna ett resultat om man vid minsta tecken till depressiva tendenser springer bort från den ekonomiska politiken och säger: »Nu får vi släppa efter.» Nej, låt oss nu framhärda. Kanske det nu kan visa sig, att vi *kan* skapa stabilitet, men vi kan bara skapa den genom att framhärda i en stram ekonomisk politik.

Och så till sist ett par ord till herr Ewerlöf om högerns linje.

Jag har inte förnekat, herr Ewerlöf, att högern har haft en linje som går över penningpolitiken men som i sin praktiska tillämpning inte innebär någonting annat än ökade svårigheter för folk att få låna pengar. På den vägen verkar en sådan politik åtstramande genom att den förhindrar en överdriven efterfrågan på arbetskraft. Den politiken driver också vi nu sedan vi genom ränteregleringslagen fått möjligheter att driva en politik på det fältet efter vårt sinne. Vi har litet olika meningar i det avseendet. Herr Ewerlöf vill driva den politiken med tillhjälp av en rörlig ränta, varvid man kan bli tvungen att gå hur långt som helst, för att det skall få någon verkan. I sak når man emellertid samma effekt på båda vägarna. Men denna penningpolitik tar icke bort den överdrivna efterfrågan på arbetskraft och material inom någon annan sektor än bland de företagare som måste låna pengar. Den lämnar alla dem i orubbade bo som via stora konjunkturvinster har skaffat sig massor med likvida medel. Vi har icke velat driva en så ensidig politik att vi har satt in stöten bara emot dem som behöver låna pengar, utan vi vill också lägga en tung hand över dem som via konjunkturvinsterna har skaffat sig tillräckligt med likvida medel.

Herr Ewerlöf har visserligen sagt — och jag vill gärna erkänna det — att högern har röstat för åtskilliga åtgärder. Men nu, herr Ewerlöf, när det gäller att framhärda, nu när det finns en chans att nå stabilitet — i det läget

säger högern nej till konjunkturskatten. Nu är den beredd att nagga prisutjämningsavgifterna i kanten, att skära ned budgetöverskottet och göra åtskilligt annat i den stilen. Det är det jag vänder mig emot. Och jag tror inte att vad jag därvidlag har sagt innebär någon överdrift. Det är i alla fall någon skillnad i politisk uppfattning mellan herr Ewerlöf och mig!

Herr VELANDER: Herr talman! Då finansministern i sitt anförande nyss var inne på mitt återgivande av vad han yttrat år 1949 i anledning av viss interpellation i andra kammaren, var hans framställning inte alldeles riktig. Det förhöll sig nämligen så, att jag verkligen själv hade tittat litet i hävderna. Man kan ju forska i en persons föregående utan att ha särskild lust att förfölja honom med hans egna ord. Jag hade då stannat för detta uttalande av årgång 1949, och innan jag gick till middagen, frågade jag partisekreteraren, om uttalandet hade varit på något sätt aktuellt i andra kammaren. Svaret blev, att han trodde att viss talare hade varit inne därpå. Det är nu en korrekt relation av en låt vara mycket obetydlig sak.

För övrigt kan man anföra även andra uttalanden från samma tillfälle. Då var trävarukonjunkturen i ett helt annat läge än nu. Och finansministern fann anledning till det uttalandet, att det vore uteslutet, att trävarupriserna kunde komma att stiga. Det är inte någon anledning för mig att tala om bristande förutseende eller dylikt, men yttrandet utgör ett exempel på hur svårt det är att bedöma utvecklingen på det område det här gäller. Det belyser också det förhållandet, att exempelvis skogsindustrierna ett år kan ha mycket goda konjukturer, och så kan det komma en serie av år, då konjunkturen lägger mycket stora svårigheter i deras väg. Därför kan man fråga sig, om det är så alldeles rimligt att statsmakten, om det helt oförmodat inställer sig ett mycket gott år, då deklarerar, att den skall draga in, inte i form av skatt enligt allmänna skatte-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

grunder, utan i extraordinär ordning en väsentlig del av den uppkommande vinsten. Det kunde ju vara motiverat att man sökte befordra företagens ansträngningar att så långt möjligt konsolidera sin ställning för att kunna möta de hårdare tider, som väl lär komma att anmäla sig.

I det sammanhanget vill jag säga, att när finansministern även i sitt sista anförande tyckte hysa stora bekymmer för den likviditet — jag föreställer mig att han åsyftade bland andra skogsindustrierna — som han menade föreligger, så *kan* utvecklingen lätteligen komma att gå i en sådan riktning att det exempelvis vid årets utgång inte finnes någon anledning tala därom, den har kanske då förbytts i knapphet.

Finansministern var inne på frågan om skogsprisernas överraskande utveckling under hösten 1951. Ja, om sådana saker är det kanske inte anledning att tala så mycket, eftersom utrymme finns för olika meningar. Men låg det inte i luften att, med hänsyn till läget på exportmarknaden för trävaror och framför allt massa, skogsägarna hade ökade anspråk på andel i de förädlingsvinster, som man ansåg, att skogsindustrierna kunde tillgodogöra sig? Det var i realiteten med mitt sätt att se en utomordentligt stark press ifrån säljarnas sida att få priserna i höjden. I spetsen därför gick för resten ett statens affärsdrivande verk.

Om det nu i olika sammanhang talades om dessa »oerhörda övertvinster», låt vara av tillfällig natur, var det då något så orimligt att det vattnades i munnen även på den enskilde skogsägaren, att han menade att även han skulle söka tillgodose sina intressen? Jag vill inte söka analysera detta skogsägarnas uppträdande på något sätt; det skulle kunna leda till en så vittutsvävande diskussion och en diskussion med sådana aspekter att vi vid denna sena timme inte skulle hinna klara den.

Vad beträffar utvecklingen under förra året, förefaller det som om finansministern menade, att man hade börjat skymta något av en bättre balans i samhället. Man kan ha olika meningar om

anledningen därtill. Den inflationistiska utvecklingen var väl framför allt koncentrerad till årets förra hälft. Det var då som lönestegringarna och i anslutning därtill prisstegringarna väsentligen inträffade. Mot slutet av året låg det kanske så till, att, om man inte haft att motse nya lönestegringar och därmed följande nya prisstegringar, läget skulle ha kommit att framstå såsom i viss mån balanserat. De stora exportvinsterna hade säkerligen bidragit till denna förbättrade balans.

Herr Petréns anslöt sig i något sitt anförande till tankegången, att man borde söka höja reallönerna på de s. k. övervinsternas bekostnad. I det hänseendet kan det vara av intresse att hänvisa till ett uttalande av folkpartichefen, herr Ohlin, vari han förklarat: »Det är icke möjligt att i ett inflationsläge söka höja reallönerna på företagsvinsternas bekostnad. Därigenom reduceras endast sparandet inom företagen, och genom denna minskning av sparandet försämras den samhällsekonomiska balansen och ett inflationsstryck uppstår, som leder till en allmän prisstegring. Företagen undgår på så sätt den avsedda vinstminskningen samtidigt som löntagarna går miste om reallöneförbättringen. Denna cirkel kan icke brytas, så länge överkonjunkturen består. Först sedan överkonjunkturen försvunnit, kan en lönepolitik föras, som ger löntagarna en större och företagsvinsterna en mindre andel av nationalinkomsten.» Det förefaller mig som om herr Petréns i anslutning till vårt meningsutbyte här borde beakta tankegången i detta uttalande.

Jag skall väl också, herr talman, något uppmärksamma bondeförbundet, dock endast med ett par ord. Det har yrkats bifall till dess reservation till bevillningsutskottets föreliggande betänkande. Den rör sig om beskattningen av besparingsskog, häradsallmänning, skogsallmänning och andra likartade samfälligheter, å vilka avverkning allenast får företas för att tillgodose delägarnas behov av husbehovsvirke och bränsle. Åtskilliga av oss inom bevillningsutskottet har stått tveksamma inför det här ställ-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

da yrkandet, ty vi vet icke vilken frekvens dessa allmänningar har. Någon har sagt, att det kanske finns ett par dylika allmänningar; personligen har jag dock ingen uppfattning härom. Jag har ingen kännedom om att sådana existerar. I varje fall måste denna reservation ta sikte på något som är av ett så utomordentligt blygsamt intresse i detta sammanhang, att huru än ståndpunktstagandet sker det näppeligen är att räkna med några egentliga konsekvenser ur fiskaliska synpunkter vare sig för staten eller den enskilde.

Herr ELIASSON: Herr talman! Jag skall inte yttra många ord, men jag tycker att innan denna debatt slutar bör man fästa uppmärksamheten vid den kontrast som obestriddligen föreligger mellan folkpartiets propaganda i denna fråga, i varje fall om man skall döma av en annons i en tidning som jag skall tillåta mig att citera, och den kalla verklighet som vi kan konstatera här i riksdagen.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att till kammarans protokoll föga några rader ur en annons, publicerad i Svenska Morgonbladet den 26 mars 1952, föga mer än en vecka efter det att folkpartiets motion i konjunkturskattefrågan hade avlämnats. Annonsen hade följande rubrik: »Vad tycker Ni?» Det är ingen vanlig Gallupundersökning — men man försöker kanske att få en orientering om allmänhetens uppfattning. Jag tycker att det vore bättre att få reda på folkpartiets uppfattning.

I annonsen heter det: »Inom en del näringsgrenar har kriskonjunkturen medfört stora vinster, utöver kompensation för prisstegringen, på sammanlagt minst 2 000 milj. kronor. En stor del av dessa har formen av betydande extravinster. Anser Ni skatteförmågan i de senare fallen större än på vanliga inkomster, så att en extra konjunkturvinstskatt är motiverad?» Frågan skulle besvaras med ja eller nej. I nästa stycke heter det: »Folkpartiet har föreslagit en sådan tillfällig beskattning av bety-

dande övervinster för att skapa större möjligheter att hejda en eljest ofrånkomlig tillfällig höjning av levnadskostnaderna, som förorsakas antingen av den svaga skörden eller av själva kriskonjunkturen. Anser Ni detta riktigt?» Detta var fråga nummer två, som även den skulle besvaras med ja eller nej.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att fästa uppmärksamheten på denna annons, som uppenbarligen måste vara distribuerad eller sammanställd av folkpartiets centralbyrå. Texten är sådan att var och en måste få den föreställningen — den okritiske läsaren i alla händelser — att folkpartiet är det parti, som verkligen gått till storms mot de stora konjunkturvinsterna och framför allt de vinster, som man hade under fjolåret. Man vill alltså ge allmänheten den föreställningen, att här skall man beskatta betydande övervinster som förelegat i fjol, samtidigt som man i riksdagen går in för ett förslag, som innebär att konjunkturskatten skall läggas på 1952 års inkomster. Ingen vet i dag om det blir några övervinster 1952. Herr Petrén och övriga folkpartister kan inte ge någon upplysning om hur stor den summa är, som man för detta år kan tänkas få in.

Man vill säkerligen också göra gällande att vi med en krigskonjunkturskatt skulle få in betydande skattemedel. Jag skulle vara intresserad av att veta, om man för företagarkvärlden samtidigt lägger upp propagandan på det sättet, att denna skatt kommer att bli mycket obetydlig, eftersom det gäller 1952 års inkomster. Man vill emellertid därtill lägga den synpunkten, att denna konjunkturskatt är nödvändig för att hålla levnadskostnaderna nere. Jag vill erinra om att vi ha en konjunkturdämpning, en påtaglig avmattning i överkonjunkturen just nu. Men för all del, vi skall ha denna skatt för nödvändiga subventioner. I annonsen har man särskilt pekat på att medel behövs för att klara återverkningarna av den svaga skörden. Jag skulle vilja fråga om folkpartiet spekulerar i en dålig skörd även 1952—1953, ty den svaga skörd, som det är fråga om, ligger inom produktionsåret 1951—1952.

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Folkpartiet kan inte med en konjunkturskatt, som skulle gälla 1952 års vinster, få in medel förrän tidigast 1953, såvitt man inte följer herr Ohlins rekommendation att med favörränta locka företagen att betala in en del skattemedel redan i år.

Herr Petrén! När det gällde steriliseringen, ville folkpartiet enligt vissa alternativ i motionen i höstas införa *straffränta* om skogsägarna tog ut pengarna innan femårsperiodens slut — men då gällde det ju enskilda skogsägare!

Sedan vill jag säga några ord om retroaktiviteten. Om man skulle följa folkpartiets rekommendation att ha konjunkturskatt för 1952, kommer skatten i varje fall att bli retroaktiv för den tid, som gått från årsskiftet fram till i dag, men det kanske man inte fäster något avseende vid, när man diskuterar principfrågan.

Jag har läst igenom folkpartimotionen som väcktes i höstas. Jag har inte kunnat finna att man i denna motion sökt klargöra, att man verkligen avsåg 1952 års eventuella konjunkturvinst. Varför, herr Petrén, har man varit så angelägen att undvika den frågeställningen, när man i dag fäster huvudvikten vid huruvida skatten skall vara retroaktiv eller inte? Man får inte förvåna sig över att medborgarna fått den föreställning, att folkpartiet syftade på 1951 års vinster. Det var ju i höstas vi hade den aktuella överkonjunkturen. Herr Ohlin talade i Uppsala den 14 november och förklarade därvid, att enligt folkpartiets mening »rättvischänsyn krävde, att extra vinster på tusentals miljoner kronor under en tid med standardsänkning för stora folkgrupper måste göras till föremål för särskild konjunkturskatt». Dessa »tusentals miljoner kronor» i extra vinster förelåg 1951.

Dagens Nyheter, som jag inte precis alltid anser vara ett pålitligt sanningsvittne — jag vill dock erinra om att den är den största tidningen på den socialliberala kanten — hade den 23 december en ledare, vari sades bl. a. följande: »Åtgärder som drabbar bakåt i tiden är alltid olustiga. Normalt bör självfallet

sådana åtgärder undvikas; de kan i regel inte anses förenliga med godtagna rättsprinciper. Men denna ståndpunkt kan inte drivas så långt att retroaktivt verkande ingripanden *under alla omständigheter* måste avvisas.»

Jag har aldrig haft någon större beundran för Dagens Nyheters förmåga till en objektiv bedömning, men i detta fall blir man frestad att mildra omdömena. Jag har framför mig en ledare i Dagens Nyheter av den 3 mars i år, ur vilken jag skall be att få citera en passus: »Herr Ohlin har äran av att på riksdagsplanet ha drivit fram intresset för konjunkturskatten. Men själv har han försvunnit i kulissen innan spelet är över; hans uttalanden har varit svävande och delvis motsägande.»

Herr talman! Mot denna passus i Dagens Nyheters ledare har jag ingen erinran.

Herr PETRÉN: Herr talman! Jag skulle vilja bemöta några av herr Eliassons påståenden.

Herr Eliasson nämner bland annat att även vi skulle vara för en retroaktiv beskattning och tar som bevis för detta att om man på våren 1952 föreslår en beskattning för detta år, innebär detta förslag en viss retroaktivitet. Jag vill då erinra herr Eliasson om att folkpartiet redan under hösten begärde beslut om en konjunkturvinstskatt, och vi begärde denna skatt såsom ett alternativ till den särskildlagstiftning om tvångssterilisering av skogsvinsterna, som socialdemokraterna och bondeförbundet gemensamt drev igenom gällande år 1952. Jag har förut i dag skildrat bakgrunden till vårt förslag om en konjunkturvinstskatt. Den utgjordes av utvecklingen här i landet under förra året med en ökning av nationalinkomsten på 2 miljarder kronor. Detta är samma summa som står i den annons, som herr Eliasson talade om. Jag har inte sett den och känner inte till den, men jag har med intresse hört herr Eliasson läsa upp den. Där står också skildrat samma perspektiv. Det finns ingenting nämnt om att vi begär en konjunktur-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

vinstskatt för år 1951. Det är mot det perspektiv vi upplevde förra året som vi begär en konjunkturvinsskatt för år 1952. Jag skulle vilja fråga herr Eliasson var det finns något uttalande från folkpartiets riksdagsgrupp med begäran om en retroaktiv beskattning. Det har inte heller gjorts något sådant uttalande från någon enskild representant av riksdagsgruppen. Det är inte heller i dag som vi sagt ifrån att skatten inte skall vara retroaktiv. Herr Eliasson tryckte på att folkpartiet först i dag säger att skatten inte skall vara retroaktiv. Frågan ställdes i denna kammare den 12 december förra året till partiets gruppledare herr Ohlson, som svarade att det varken var rätt eller billigt att gå in för en retroaktiv beskattning.

Jag har flera gånger här i dag funnit, herr talman, att bondeförbundarna känner en olust inför den retroaktiva beskattningen. Jag förstår dem, och det är alldeles uppenbart att man på det hållet vill söka göra gällande att folkpartiet i denna sak sitter i samma båt och därmed får dela ansvaret. Men, herr talman, vi sitter inte därvidlag i samma båt.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Petrén sade, att bondeförbundet gärna vill sitta i samma båt som folkpartiet. Jag uttrycker min belåtenhet över att herr Petrén till slut konstaterade, att vi inte sitter i samma båt. Vi tycker att det skulle vara mycket otrevligt att sitta i en båt, där man hoppar och svänger och kränger i orolig sjö.

Jag har, herr talman, i ett tidigare anförande påpekat vad Lantbruksförbundet sagt i sitt yttrande. Jag har själv varit med om detta yttrande. Icke desto mindre sade herr Petrén efter mitt anförande, att det fanns flera remissyttranden, bland andra Lantbruksförbundets, som var avstyrkande i fråga om den retroaktiva skatten. Det är fel, herr Petrén. Var vänlig och läs Lantbruksförbundets yttrande ännu en gång, så kanske herr Petrén äntligen kommer till den uppfattningen att herr Petréns påståenden är felaktiga.

Att vi liksom utskottet — det har utskottet självt uttalat — inte tycker att det är trevligt med en retroaktiv beskattning är väl självklart. Jag trodde att alla här var ense om att en retroaktiv skatt endast skall tillgripas i en ytterst besvärlig situation, och herr Petrén har själv förklarat, att ni nu helt plötsligt inte tycker att vi befinner oss i ett sådant läge, att en retroaktiv skatt måste tillgripas. Vi är på den andra sidan, och det är därför vi inte sitter i herr Petréns båt.

Herr ELIASSON: Herr talman! När man skall diskutera med folkpartiet i den här frågan, tycker jag nästan att retroaktiviteten har aktualitet ur en alldeles särskild synpunkt, nämligen hur man skall tolka vad folkpartiet menat med dess tidigare framstötter.

Jag fäster uppmärksamheten vid att man i folkpartiets motion icke klargjorde, huruvida man avsåg en retroaktiv konjunkturbeskattning eller icke. Detta faktum kvarstår. Den centrala frågan gäller ju retroaktivitet eller icke, herr Petrén, men det problemet klargjordes inte för dem som skulle läsa folkpartiets motion. Avsikten var kanske — det måste man misstänka — att hålla allmänheten i okunnighet på den punkten. Mig veterligt har vi här i landet icke någonsin haft en konjunkturskatt som inte varit retroaktiv. Man måste därför med så mycket större skäl fråga, varför inte folkpartiets motion i höstas klart uttalade, att det i detta fall var meningen att göra ett undantag.

Sedan skall vi inte vidare diskutera annonsen. Den kan herr Petrén studera i Svenska Morgonbladet av den 26 mars i år. Läsaren av den annonsen får inte den uppfattningen, att folkpartiet vill bortse från fjolårets mervinster på 2 000 miljoner och i stället beskatta de konjunkturvinster som eventuellt kan uppkomma innevarande år.

Och kvar står i alla händelser frågan, varför man i annonsen talar om att täcka ett kalkylunderskott på grund av fjolårets svaga skörd. Detta underskott måste täckas långt innan man kan få

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

in de pengar, som eventuellt skulle inflyta genom en konjunkturskatt för år 1952.

Herr PETRÉN: Herr talman! Herr Eliasson gör gällande att vid tiden för denna annons i Svenska Morgonbladet — jag uppfattade att det var någon gång i mars månad — var den stora frågan som intresserade allmänheten, om det var en retroaktiv skatt eller inte som folkpartiet önskade.

Folkpartiet har bara tillkännagivit en enda mening, och det skedde här i kammararen den 12 december. Saken var fullständigt klar; detta var ingen frågeställning, det var inte detta problemet gällde.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition.

Den, som godkänner 2 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 21.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

1 § första och andra styckena.

Herr PETRÉN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr III i vad avser 1 § första och andra styckena.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av de nu föredragna styckena samt vidare därpå, att nämnda stycken skulle godkännas med de ändringar, som förordats i den av herr Petrén m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på styckenas godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner första och andra styckena i 1 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas nämnda stycken med de ändringar, som förordats i den av herr Petrén m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en bör-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 15.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

1 § tredje stycket.

Herr **NIKLASSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr V.

Herr **SJÖDAHL**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av det under behandling varande stycket samt vidare därpå att nämnda stycke skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Niklasson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

3 §.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 506 i andra kammaren.

Herr **SJÖDAHL**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som påyrkats i den inom andra kammaren väckta motionen nr 506; och förklarades

den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anvisningarna till 3 §.

Godkändes.

4 § 1 mom.

Godkändes.

4 § 2 mom.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att på den förevarande punkten få yrka bifall till den med II betecknade reservationen.

Herr **PERSSON, HELMER**: Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 506 i andra kammaren.

Herr **PETRÉN**: Jag ber att få yrka bifall till den med nr IV betecknade reservationen.

Herr **SJÖDAHL**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande momentet yrkats 1:o) att detsamma skulle godkännas; 2:o), av herr *Velandér*, att nämnda moment skulle godkännas med den ändring, som förordats i de vid betänkandet avgivna, med II och IV betecknade reservationerna; samt 3:o), av herr *Persson, Helmer*, att momentet skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den inom andra kammaren väckta motionen nr 506.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på momentets godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velandér* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

Den, som godkänner 4 § 2 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den ändring, som förordats i de vid betänkandet avgivna, med II och IV betecknade reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 34.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

4 § 3 och 4 mom. samt anvisningarna till 4 §.

Godkändes.

5 § 1 mom.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att på förevarande punkt få yrka bifall till den med II betecknade reservationen.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av det nu föredragna momentet samt vidare därpå att nämnda moment skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och för-

klarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag till momentets lydelse, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 5 § 1 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den lydelse, som påyrkats i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

5 § 2 mom. och anvisningarna till 5 §.

Godkändes.

6 §.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med II betecknade reservationen.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 506.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o), av herr *Velander*, att paragrafen skulle godkän-

Förordningsförslag om konjunkturskatt för år 1952 m. m.

nas med den ändring, som påyrkats i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; samt 3:o) av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle godkänna paragrafen med den lydelse, som påyrkats i den inom andra kammaren väckta motionen nr 506.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 6 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 22 under punkten A 1 förordade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den ändring, som påyrkats i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anvisningarna till 6 §.

Godkändes.

7 §.

Godkändes.

8 §.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 506.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den inom andra kammaren väckta motionen nr 506; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

9—12 §§.

Godkändes.

13 § 1 mom.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 506.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som påyrkats i den inom andra kammaren väckta motionen nr 506; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å förordningsförslaget.

Punkterna A 2, B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 februari 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt att godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 385 av herrar *Ohlon* och *Petrén* samt II: 512 av herrar *Ohlin* och *Kristensson* i Osby, vari hemställts, att riksdagen för sin del måtte uttala, att Kungl. Maj:t vid tillämpningen av i propositionen nr 78 berörda fullmakt att uttaga prisutjämningsavgift å varor borde visa stor återhållsamhet och icke pålägga sådana avgifter annat än i alldeles speciella lägen samt att nu utgående prisutjämningsavgifter å skogsprodukter borde upphöra den 31 mars 1952 och att i den mån det vore erforderligt överenskommelser borde träffas som tryggade hemmamarknadens försörjning med tillräckliga kvantiteter av dessa varor till priser, som vid beaktande av samma hänsyn som hittills ansåges skäliga; ävensom

2) motionen II: 511 av herrar *Håstad* och *Hjalmarson*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 78 måtte

a) uttala att systemet med prisutjämningsavgifter så fort sig göra läte, dock senast den 30 juni 1953, borde avvecklas,

b) uttala att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att uttaga sådana

avgifter intill den under a) angivna tidpunkten för systemets avveckling finge användas endast under förutsättning att syftet med avgifterna enbart vore utjämnande, att avgift pålades endast vid uppenbar differens mellan inhemsk och utländsk prisnivå, att överläggningar med berörda parter föreginge beslut om införande av avgift samt att avgifter med retroaktiv verkan ej ifrågakomme,

c) uttala att Kungl. Maj:t vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt SFS 800/1951 borde förfara så, att retroaktiv verkan på vid ikraftträdandet redan ingångna försäljningsavtal undanröjdes.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 385 av herrar *Ohlon* och *Petrén* samt II: 512 av herrar *Ohlin* och *Kristensson* i Osby, ävensom

2) motionen II: 511 av herrar *Håstad* och *Hjalmarson*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka på åberopade grunder hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 78 måtte i anledning av motionen II: 511 av herrar *Håstad* och *Hjalmarson* uttala,

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

a) att systemet med prisutjämningsavgifter borde avvecklas snarast möjligt och senast den 30 juni 1953,

b) att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att förordna om uttagande av prisutjämningsavgifter finge intill dess systemets avveckling helt genomförts, användas allenast under förutsättning att överläggningar med därav berörda parter föregått beslutet därom samt att avgifter med retroaktiv verkan icke finge ifrågakomma samt

c) att vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt kungörelsen nr 800/1951 borde så förfaras, att avgift icke drabbade vid tiden för kungörelsens ikraftträdande redan ingångna försäljningsavtal;

II) av herrar *Petrén, Kristensson* i Osby, *Persson* i Svensköp och *Sjölin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78 och de likalydande motionerna I: 385 av herrar Ohlön och *Petrén* samt II: 512 av herrar Ohlin och *Kristensson* i Osby

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgifter,

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter samt

3) uttala dels att Kungl. Maj:t borde visa stor återhållsamhet vid fullmaktens tillämpning och icke pålägga sådana avgifter annat än i alldeles speciella lägen, dels att nu utgående pris- och konjunkturutjämningsavgifter å skogsprodukter borde upphöra från och med den 1 april 1952 och dels att i den mån det vore erforderligt överenskommelser borde träffas som tryggade hemmamarknadens försörjning med tillräckliga kvantiteter av här berörda varor till priser, som vid beaktande av samma hänsyn som hittills ansåges skäliga;

B) att motionen II: 511 av herrar Håstad och Hjalmarson måtte, i den mån

den icke kunde anses besvarad genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Niklasson, Fritiof Karlsson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1953 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt uttala, att Kungl. Maj:t borde taga under övervägande att snarast möjligt upphäva prisutjämningsavgifterna å bjälkar, sparrar, props och annat rundvirke samt sågade trävaror; ävensom

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter samt föreslå Kungl. Maj:t att, med beaktande av vad reservanterna förut anfört, taga under övervägande i vad mån återbäring borde ske av redan erlagda prisutjämningsavgifter å bjälkar, sparrar, props och annat rundvirke samt sågade trävaror;

B) att följande — — — (= utskottet) — — — utan åtgärd.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Prisutjämningsavgifterna tillkom under tider av stigande priser på skogsprodukterna. Nu råder inte längre den situationen. Utlandet, framför allt England, har hårt pressat våra priser, och man har t. o. m. kunnat tala om köpstreck inom vissa områden. Det har varit svårt att komma till avslut, och uppenbart är, att prisutjämningsavgifterna ligger oss i fatet, emedan de uppfattas som exportskatter.

Ett av motiven till prisutjämningsavgifterna var att de skulle bidra till att hålla nere priserna på hemmamarknaden. Den betydelsen har de inte längre, över hela fältet. Utbuden är betydligt större än efterfrågan. På rundvirke och

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

sågade trävaror t. ex. har priserna starkt gått ned. De har under de sista 4—5 månaderna gått ned med upp till 20 % på åtskilliga sortiment. Under sådana förhållanden är det enligt vår uppfattning tid att slopa prisutjämningsavgifterna. Om inte detta sker, så kan det bli en uppbromsning av handeln, som innebär att andra länders exportörer kommer före vid försäljningarna och att vi kan få svårigheter med avsättningen. Skulle man inte slopa prisutjämningsavgifterna nu utan vid en senare tidpunkt, har man nog anledning att tro, att det skulle bli två prissfall, ty då man slopar prisutjämningsavgifterna, kan detta från utlandet lätt tagas till intäkt för en ytterligare nedpressning av priserna. Det måste alltid vara ett svenskt intresse att hålla uppe våra exportpriser, och det är alldeles särskilt angeläget och värdefullt att vi gör detta i tider som dessa, då vi själva får betala höga priser för en rad olika importvaror.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund som vi yrkar på slopande av prisutjämningsavgifterna från den 1 april.

Till utskottets utlåtande finns fogade två andra reservationer. Den ena är från bondeförbundet, och där hemställes värdsamt om att regeringen skall överväga åtgärder på detta område. Den andra är från högerpartiet, där man också önskar en avveckling snarast möjligt men närmast uppställer som villkor, att det skall ske före den 30 juni 1953.

Vi är av den uppfattningen, att dessa exportavgifter, såsom de uppfattas i utlandet och efter den utveckling som har skett, kan vara oss till skada och att det är den riktigaste åtgärden att nu avveckla dem. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

I samma proposition, som här behandlas, förekommer också uttalanden, som tyder på att planer är å bane på allmänna exportavgifter. Herr talman! Jag vill återigen allvarligt varna för sådana, dels med tanke på hur de uppfattas i berörda länder och dels — fastän detta är sekundärt i det sammanhanget — med tanke på hur de skulle uppfattas bland

våra egna företag, som har export till de länder som skulle komma att träffas av de mera allmänna exportavgifter som departementschefen ifrågasätter.

Herr WEHTJE: Herr talman! När de s. k. prisutjämningsavgifterna infördes genom beslut av 1945 års riksdag, skedde det för att motverka riskerna »för en av exportprisutvecklingen betingad stegring av priserna på den svenska hemmamarknaden». Avgifterna skulle utgå endast där exportpriserna skulle öva ett stegrande inflytande på den inhemska prisnivån och uttagas endast med belopp som var nödvändiga för att nå det åsyftade resultatet.

Med anledning av betänkligheter i handelspolitiskt avseende som anförts mot dessa avgifter å exporten underströk 1945 års bevillningsutskott bl. a., att systemet med prisutjämningsavgifter icke får försvåra eller fördröja en återgång till normala handelspolitiska metoder. Vidare uttalade utskottet, att vid fastställandet av avgifterna i möjligaste mån borde tillses, att de svenska exportörerna därigenom icke komme i sämre läge än utländska konkurrenter på exportmarknaden. Systemet borde tillämpas endast där det befunnos oundgängligen nödvändigt för vinnande av de avsedda syftemålen och vara av tillfällig karaktär.

Om syftet med dessa avgifter å exporten från början alltså var rent prisutjämnande, har detta under de senare åren även angivits vara att åstadkomma en åtstramning av penningmarknaden. Särskilt vid behandlingen av denna fråga vid 1951 års riksdag underströks detta starkt, och i samband därmed gjorde såväl departementschefen som bevillningsutskottet mycket bestämda uttalanden om att de influtna avgifterna skulle dragas ur den allmänna penningmarknaden — steriliseras. Medlen skulle endast få användas för återköp av statliga värdepapper från riksbanken.

Såsom det uttryckes i årets proposition har alltså motiveringen för exportavgifterna ändrats därhän, att allmänna konjunkturaspekter fått göra sig gällan-

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

de vid sidan av de rent prispolitiska synpunkterna. Utgående från denna motivering gick finansministern vid förberedandet av åtgärderna för innevarande år — för 1952 — mycket långt. De avgifter, varom man förhandlade för ernående av frivilliga överenskommelser, rörde sig med hänsyn till den oväntat och abnormt kraftiga prisstegringen för skogsprodukterna om väsentligt ökade belopp. Man hade då ingen tanke på att inte dessa avgifter skulle anses tillfyllest för att åstadkomma den åtstramning av penningmarknaden, som åsyftades för de berörda exportnäringarnas del, och det var ju också mot denna bakgrund, som man ingick avtalen om inbetalandet av avgifterna. Sedan framlades förslaget om att utöver avgifterna en särskild konjunkturskatt skulle uttagas. Jag skall inte nu uppehålla mig vidare vid detta, men jag kan inte underlåta att också i detta sammanhang omnämna det. Det har varit föremål för behandling under den tidigare debatten i det ärende, som nyss varit före här i kammaren.

Från de tidigare godtagna planerna på att exportavgifterna skulle steriliseras för att få en stramare penningmarknad göres nu betydande avsteg. Sålunda undantas från steriliseringen i första hand medel, som staten förbehåller sig att få använda till räntelösa tilläggs lån för bostadsbyggen eller liknande ändamål. Det rör sig om 175 miljoner kronor, alltså ett ganska stort belopp. Avvikelsen från den bestämt hävdade principen om steriliseringen är anmärkningsvärd. Den synes tyda på att avgifterna utmätts till sådan höjd, att de inte i full utsträckning kan undandras penningmarknaden. Ty det måste dock framstå som lika nödvändigt som tidigare, att de indragna exportavgifterna skall steriliseras, om det skall vara någon mening med avgifterna. Vidare öppnas enligt uttalande i propositionen nr 79 om konjunkturskatten möjlighet för företagen att få låna av de av dem inbetalade exportavgifterna för betalande av konjunkturvinstskatten. Detta är ju en ganska egenodlig åtgärd.

I årets proposition föreslår departementschefen, att exportavgiften också skall kunna tjäna ett nytt ändamål och uttagas i handelspolitiskt syfte. Inriktningen av vår export av skogsprodukter såväl som av andra produkter har varit sådan, att vi sålt för mycket till de s. k. mjukvalutaländerna och därigenom har fått alltför stora tillgodohavanden hos dem respektive hos den europeiska betalningsunionen. Å andra sidan har vår export till hårdvalutaländerna varit mindre än önskvärt. Även om så väl handelsministern som bevillningsutskottet framhåller, att tillämpningen av exportavgifter för inriktningen av vår export bör ske med stor försiktighet, anser jag mig dock böra understryka de starka betänkligheter mot en sådan åtgärd, som framförts i olika sammanhang från åtskilliga företags och industribranschens sida. Särskilt har framhållits betydelsen av att hålla fast vid de marknader, som vunnits för svenska exportvaror. Att arbeta upp en exportmarknad tar avsevärd tid och är ett hårt arbete. Det kan också kräva stora kostnader. I en värld som den vi nu lever i, med en snabbt växande, hård internationell konkurrens skulle det vara ett dräpslag för svensk export, om den skulle påföras en extra belastning i form av exportavgifter på dess redan höga kostnadsnivå. Det är osäkert i vad mån nya marknader kan vinnas i hårdvalutaländerna. I varje fall kräver detta undersökningar och förberedelser, och sådana är ju i gång. Enligt vad jag vet, är också de svenska industriföretagen inställda på att arbeta för den omställning, som är möjlig att genomföra utan att i onödan ge upp förvärvade positioner. Statens stöd kan i vissa avseenden bli nödvändigt. Det har ju också framhållits vid förda överläggningar, och med det förändrade läget på arbetsmarknaden och på byggnadsfronten skall det också vara möjligt att åstadkomma sådant stöd i erforderlig utsträckning från det allmännas sida. En dirigerings genomtvång, genom exportavgifter, skulle vara att stjälpa i stället för att hjälpa.

För övrigt torde väl det, som syns be-

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

kymmersamt — överskottet hos den europeiska betalningsunionen — vara övergående. Genom den försämring, som sedan några månader är så snabbt på marsch i vårt varuutbyte med utlandet, kommer sannolikt inte vårt tillgodohavande hos betalningsunionen att nämnvärt ökas ytterligare. Det kan väl till och med hända, att vi i stället får söka bevaka, att vi kan hålla den önskvärda valutareserven på en tillfredsställande nivå. I sin helhet har den ju ännu inte den omfattning som kanske vore önskvärd. Redan när exportavgifterna för sju år sedan infördes, åtföljdes beslutet härom av vissa uttalanden och önskemål om tillämpningen. Dessa önskemål har upprepats vid skilda tillfällen, då bemyndigandet förnyats. Det synes mig nu vara anledning att ta upp något av vad man därvid gett uttryck åt och fäst avseende vid.

Kravet på att retroaktivt verkande pålagor skulle undvikas har inte på ett tillfredsställande sätt blivit tillgodosett. Detta krav fäste man redan från första början stor vikt vid. Det borde ha varit möjligt att iakttaga detta, t. ex. när man pålade exportavgifter på den förut fria exporten av rundvirke m. m. Det har också framhållits som ett bestämt önskemål, att avgifter inte skulle uttagas utom i fall, då detta är synnerligen angeläget, och efter föregående ingående prövning samt efter förhandlingar med vederbörande organisationer.

Vid införandet av de nyss nämnda nya exportavgifterna å rundvirke synes handläggningen enligt branschens representanter inte ha skett på ett tillfredsställande sätt och efter överläggningar med vederbörande intressenter.

Även på ett annat område synes tillämpningen avvika från de uppdragna principerna för påläggandet av exportavgifter. Jag tänker på de sågade trävarorna. Marknadsläget för trävarorna var ju under år 1951 mycket gynnsamt, och med hänsyn härtill påtog sig också trävaruexportörerna i ett med staten ingånget avtal att för 1951 betala en avgift av 65 pund per exporterad standard för viss angiven vara. Under de

senaste månaderna har emellertid förhållandena förändrats avsevärt till det sämre. De försäljningar, som kunnat avslutas under årets första månader, uppgår endast till en bråkdel av vad som sålts vid samma tid föregående år. När sedan England bekantgjorde sitt beslut att vidtaga åtgärder för att förbättra den starkt passiva handelsbalansen, innebärande bl. a. en kraftig nedskärning av trävaruimporten, medförde detta ett allmänt stillestånd på den internationella trävarumarknaden. Utsikterna för årets export av trävaror måste därför betecknas såsom mycket ovissa, och som kommerskollegium skriver i sin marknadsberättelse, får man helt visst bereda sig på att eventuellt låta en del av årets produktion ligga över till 1953.

Det finns därför inte längre någon anledning att så som förhållandena nu är lägga på några exportavgifter på trävaror. Såsom motiv för bibehållande av exportavgifterna kan inte heller anföras ett behov att trygga hemmamarknadens försörjning med trävaror till rimliga priser. Tillförseln för hemmaförbrukningen är nu tillfredsställande, och priserna har reducerats betydligt.

Sedan två månader har exportaffärerna som sagt praktiskt taget legat nere. Men detta tillstånd måste man söka komma ur. Första förutsättningen härför är att man kan finna en prisnivå som kan godtagas av köpare och säljare. En sådan prisnivå finns för närvarande inte. Ett av de största hindren för en stabilisering av priserna synes vara de svenska exportavgifterna på trävaror. Med hänsyn till den starkt markerade avoga inställningen till dessa avgifter såväl från importländerna som från de enskilda köparna är det helt visst ett svårt missgrepp, om inte exportavgifterna omedelbart slopas. Ett uppskov är ur nationalekonomisk synpunkt olyckligt och leder säkerligen till en onödig försämring av vårt lands handelsbalans.

Det är mot denna bakgrund som trävaruexportörerna avböjt att träffa nytt avtal om exportavgifter för år 1952 och i stället yrkat på avskaffande av de nu tvångsvis uttagna avgifterna. Handelsmi-

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

nistern anser det emellertid motiverat att bibehålla samma avgifter som år 1951, såsom det heter i propositionen tills vidare i avvaktan på att marknadsläget bättre skulle kunna överblickas. Bevillningsutskottet är mycket försiktigt och undviker helt enkelt att göra något uttalande på denna punkt. Men jag tror att jag får med mig bra många, kanske rent av en majoritet av utskottets ledamöter, när jag uttalar det bestämda önskemålet, att exportavgifterna på sågade trävaror och rundvirke omedelbart slopas. Det finns inte ett enda motiv av dem, som över huvud taget godtagits för påläggande av exportavgifterna, att anföra för dessa avgifters bibehållande. Vidare är väl klart vid det här laget, att förhållandena är helt andra nu än bara för ett par tre månader sedan. Vi befinner oss i dag i en köparnas marknad. Det gäller för oss att anpassa oss därefter, och det gäller att handla utan tövan.

Herr talman! Helt allmänt synes det mig, att inställningen till exportavgifterna nu, sedan vi kommit in i så helt ändrade marknadslägen för våra skogsprodukter, bör vara den, att vi avvecklar avgifterna i den takt som befinnes lämplig för de olika varuslagen. Jag är fullt medveten om att avgifterna för papper och massa är så utformade, att de automatiskt minskas med fallande priser, och då kanske de kommer bort efter hand, men i övrigt bör exportavgifterna som sagt avvecklas. Vårt land är ju i mycket hög grad beroende av varuutbytet med utlandet. Från det sällsynt gynnsamma läget förra året har vi nu kunnat konstatera, att bytesrelationerna förskjutit sig till vår nackdel. Det gäller därför att slå vakt om våra handelsförbindelser utåt och undanröja alla svårigheter och hinder. De exportavgifter vi pålägger har helt visst en sådan verkan. De betraktas med mycket oblidat ögon av våra kunder, och de är ägnade att framkalla motåtgärder från deras sida. Systemet med exportavgifter bör därför inte längre upprätthållas. Avgifterna passar inte numera in i sammanhanget. De går inte att foga samman med den efter hand allt friare utrikes-

handel som vi strävar efter och som vi tror skall erbjuda fördelar för vårt land och för omvärlden.

Herr talman! Jag skall nu sluta med att i anslutning till den reservation nr I), som är fogad till bevillningsutskottets betänkande yrka

A) att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:t det i förevarande proposition nr 78 begärda bemyndigandet med iakttagande av

a) att systemet med prisutjämningsavgifter bör avvecklas snarast möjligt och senast den 30 juni 1953,

b) att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att förordna om uttagande av prisutjämningsavgifter må, intill dess systemets avveckling helt genomförts, användas allenast under förutsättning att överläggningar med därav berörda parter föregått beslutet därom samt att avgifter med retroaktiv verkan icke få ifrågakomma samt

c) att vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt kungörelsen nr 800/1951 bör så förfaras, att avgift icke drabbar vid tiden för kungörelsens ikraftträdande redan ingångna försäljningsavtal; samt

godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Utskottets majoritet lika litet som dess reservanter betraktar dessa konjunkturutjämningsavgifter eller prisutjämningsavgifter såsom något som äger existensberättigande i och för sig, utan de äger existensberättigande endast så länge de kan främja nyttiga ändamål. Man hade från början anledning att befara att hemmamarknadens priser på dessa exportvaror skulle kunna drivas upp mycket högt, och man beförde till och med att icke tillräckliga kvantiteter av dessa olika varor skulle reserveras för hemmamarknaden. Med dessa synpunkter motiverade man på sin tid de här avgifterna. När man läser Kungl. Maj:ts proposition i ärendet med redogörelse för läget under olika år, finner man nog på många håll

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

belägg för att dessa avgifter har varit nödvändiga för att vinna dessa mycket primära syften. De har det oaktat inte alltid vunnits, efter vad propositionen redovisar.

Det är ju uppenbart att man vid tillämpningen av denna stadga från början har tänkt sig och fortfarande tänker sig — och det är också den uppfattning vi hyser inom utskottet — att man så smidigt som möjligt skall anpassa dessa avgifter efter marknadens förhållanden och givetvis helst ge dem formen av överenskommelser med näringslivets organisationer. Men med allt erkännande av dessa organisationers vilja att samarbeta med statsmakterna i detta avseende tror jag nog att det kan vara rätt nyttigt med en lagstiftning som gör det möjligt att på laglig väg pålägga prisutjämningsavgifter. Detta verkar nog i viss mån främjande för möjligheten att komma överens med näringslivets organisationer om frivilligt överenskomna konjunkturutjämningsavgifter — frivilligt överenskomna, även om det sker under ett viss tvång.

Vi har inte inom utskottet ansett det möjligt att inte ge Kungl. Maj:t det bemyndigande som Kungl. Maj:t härvidlag begär. Å andra sidan har vi givetvis från majoritetens sida intet emot att dessa avgifter avvecklas, när förhållandena sådant medger.

Det har påtalats, särskilt av herr Petrén men även av herr Wethje, att man nu tänker sig en ny användning av dessa avgifter. Vår export är som bekant inte alltid så lyckligt inriktad ur hela folkhushållets synpunkt. Det kan bero på mångahanda förhållanden, men en av orsakerna är givetvis att säljaren här i landet har intresse av att få största möjliga valuta, högsta möjliga pris för de varor som han säljer. Det kan, som förhållandena har utvecklat sig, göra att vi får överskott på valutor på områden, varifrån vi inte kan importera i tillräcklig mängd och kanske inte importera just det som vi framför allt skulle behöva. Det gör att en något annorlunda inriktning av utrikeshandeln än för närvarande skulle kunna vara gynnsam.

Där har tydligen regeringen tänkt sig — jag kan mycket väl begripa det resonemanget — att som ett stöd för de underhandlingar med organisationerna, vilka givetvis alltid måste förekomma, kan det vara bra, om man har fått en fullmakt som är så vid, att den även innesluter en möjlighet att pålägga prisutjämningsavgifter i sådana fall då överläggningarna med organisationerna går ut på att försöka pressa in exporten på för oss ur valutasynpunkt lämpligare marknader.

Jag tror, att om regeringen får en sådan fullmakt, och med den vetskap om läget som näringslivets organisationer uppenbarligen har och med det ansvar som man väl har anledning att hoppas att de också känner, så skall man kunna få överenskommelser till stånd som, om situationen i fortsättningen blir densamma som den var under senare delen av förra året, skulle kunna skapa en för oss lämpligare inriktning av exporten än den som har förekommit på den sista tiden.

Det är detta, herr talman, som ligger bakom utskottets ställningstagande till Kungl. Maj:ts proposition. Jag vill för min del härmed yrka bifall till utskottets förslag som det här är utformat. Det ger Kungl. Maj:t ett fortsatt bemyndigande, på samma gång som det uppmanar till att i samförstånd med näringslivets organisationer försöka skapa den trygghet i vissa ekonomiska avseenden som jag förut har berört och eventuellt även uppnå den bättre inriktning av vår export av vissa varor som jag också i det föregående har antytt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Det är ju två olika saker som vi behandlar i det föreliggande utskottsutlåtandet. För det första är det fråga om ett fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att uttaga vissa avgifter på en del exportvaror. Detta bemyndigande knyter sig nära till träffade avtal med branschorganisationer inom cellulosaindustrin och en

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

del andra industrier. Avgifterna avser exportörer, som står utanför avtalen, och har föranletts av dessa avtal. För det andra behandlas frågan om dispositionen av de inbetalade avgifterna.

De förhållanden, varpå avtalen och de med anledning härav pålagda avgifterna bygger, kan ju snabbt förändras, och det ligger i sakens natur, att åtgärderna måste anpassas efter skiftande lägen. Men att bestämma att bemyndigandet för Kungl. Maj:t skall upphöra innan de träffade avtalen gått till ända, vilket har begärts i en reservation, kan väl knappast vara lämpligt. Huruvida det sedan under någon längre tid kan föreligga behov av den fullmakt det här gäller, kan väl i nuvarande stund ingen säga, men det ankommer ju på regeringen att inte använda fullmakten under andra förhållanden eller på annat sätt än vad som är avsett.

Förhållandena på marknaden för vissa skogsprodukter har ju ändrats mycket snabbt, vilket haft till följd att vissa åtgärder, som vidtagits på senaste tid, kommit att vålla svårigheter. Jag åsyftar närmast avgifterna på sågade trävaror och på rundvirke, vilka tillkommit på allra sista tiden. Särskilt i fråga om detta senare exportvirke har den åsatta fasta avgiften av 14 kronor per kubikmeter vållat visst trassel när det gällt att träffa avtal om export.

Dessa avgifter har ju kommit att verka retroaktivt på så sätt, att de träffar den exportör, som inköpt virke utan att ha reda på att avgiften skulle komma att påläggas och som inte kunnat exportera virket innan avgiftsbeläggningen trätt i kraft. Därigenom har inte minst våra skogsägarföreningar vållats vissa svårigheter. Man hade nog i detta sammanhang anledning att framhålla önskvärdheten av att handelsministern tar lika god kontakt med skogsägarföreningarna som med cellulosaindustrien. Skogsägarföreningarna representerar dock en mycket betydande del av de svenska skogsägarna.

I den reservation, som jag jämte två andra ledamöter av bevillningsutskottet fogat till betänkandet, hemställer vi där-

för att regeringen ville taga under övervägande att snarast möjligt upphäva avgifterna på nämnda trävaror ävensom att, där anledning finnes, återbetala redan erlagda avgifter. De virkesslag, som det här gäller, är ju inte råmaterial i den utländska massaindustrien, vilket har påpekats i skrivelser från vissa skogsägarföreningar. Vad den svenska massaindustrien egentligen begärt är väl att avgifter skall läggas på råmaterial för massaindustrien, så att de utländska massafabrikerna inte skall komma i gynnsammare ställning än de svenska när det gäller råvaruförsörjningen.

Enligt uppgifter som varit synliga i pressen — och inte minst sådana som lämnats av rapportörer som Svenska skogsägareföreningarnas riksförbund har haft ute i England — ser det inte särskilt ljust ut för vår trävaruexport till den engelska marknaden, och det är klart att detta kommer att inverka även på andra marknader. Säkert är väl att virkespriserna är i sjunkande och att det föreligger svårigheter att sälja. Under sådana förhållanden kan väl knappast prisutjämningsavgifterna längre ha den uppgift att fylla som de ursprungligen haft, utan de blir bara en belastning på industrien. De blir en avgift som träffar, inte en vinst utan ett bruttovärde.

Vad sedan beträffar dispositionen av de inbetalda medlen så har man gått på olika linjer när det gällt å ena sidan de stora branschorganisationerna och å andra sidan övriga exportörer. Medan de förra får tillbaka 70 procent av de inbetalda avgifterna, eller 40 procent enligt det senaste avtalet, får de sistnämnda inte någonting tillbaka, utan medlen går i sin helhet till ändamål som kanske visserligen i och för sig kan vara behjärtansvärda men åtminstone till övervägande delen har föga att skaffa med det enskilda skogsbruket.

Motiveringen för denna uppdelning har ju varit att exportörer av den senare kategorien ej kunnat återställa medlen till skogsägarna, men detta skäl kan väl knappast gälla skogsägarföreningarna. Det skulle säkerligen låta sig göra,

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

om dessa avgifter fortfarande skall utgå, att genom något system av efterlikvider återställa medlen till dem som levererat virket, eller också kanske man kunde lägga upp fonder som direkt kommer skogsvårdande uppgifter till godo. Vi har ju ett otal sådana skogsvårdande uppgifter, som inte har kunnat fyllas under senare år på grund av arbetskraftsbristen, men som kanske skulle kunna tillgodoses under kommande år om medel funnes till förfogande för sådant ändamål. Vi bör väl utgå ifrån att dessa avgifter, som givetvis sänkt virkespriserna för leverantörerna, i alla fall är skogsägarnas egendom och bör behandlas som sådan.

I reservation nr III) till detta betänkande har dessa synpunkter utvecklats, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herrar Petrén och Wehtje har här framhållit att prisutjämningsavgifterna och konjunkturutjämningsavgifterna, som alltså är gällande, egentligen inte har någon funktion att fylla i nuvarande marknadsläge. Herr Petrén sade att den ursprungliga uppgift som dessa avgifter hade, nämligen att hålla ett rimligt hemmamarknadspris, tillgodosers de inte för närvarande. Jag vet inte varpå herr Petrén baserar dessa sina påståenden. Jag kan inte komma fram till någon annan slutsats än att dessa avgifter på sitt sätt håller hemmamarknadspriset nere. Det är för övrigt direkt utsagt i de avtal mellan branschorganisationerna och regeringen, som är ingångna, att hemmamarknadspriserna skall beräknas på det sättet att de uppgår till exportpriset minus gällande konjunkturutjämningsavgift plus ett visst tillägg. Det är därför intet tvivel om att dessa avgifter har en funktion att fylla i det avseendet.

När det gäller trävarorna är jag medveten om att vissa partier kanske har försålts till lägre priser än tidigare. Men den huvudsakliga delen av försäljningarna under innevarande år har skett till priser som ligger på en relativt hög nivå.

Frågan är hur stora partier som ytterligare kan försälas och till vilka priser dessa försäljningar kommer att ske, och det är detta som jag har ansett vara angeläget att få besked om innan jag vidtar någon ändring av de nu beslutade prisutjämningsavgifterna.

Då man hela tiden har haft en mycket låg avgift på sågade varor och man av tekniska skäl tvingats konstruera avgifterna så, att de fixerades vid försäljningssäsongens början, är det klart att man inte kan ha samma krav på att här kunna åstadkomma förändringar i avgifterna mycket snabbt som i fråga om exempelvis massa och papper. I de avtal avseende massa och papper, som är ingångna, har själva avgiftssystemet konstruerats på det sättet att avgifterna reduceras i samma mån som priserna faller. Det prisfall som har ägt rum på massa- och pappersmarknaderna medför alltså högst väsentliga reduktioner av avgifterna. När man nu från folkpartiets sida yrkar på att dessa avgifter skall slopas, innan avtalen har utlöpt eller prisnivån sjunkit till den punkt där avgifterna automatiskt försvinner, så tycker jag nog att man är konungsligare än konungen själv. Industrien godkänner ju dessa avgifter och säger att man vill fullfölja avtalen. Det finns goda skäl för att gällande regler skall tillämpas. I den mån priserna ytterligare faller kommer också avgifterna att försvinna.

Vad trävarorna beträffar vill jag vidare gärna framhålla att när det nu allmänt talas om att de priser man får ut inte kommer att täcka företagens kostnader för att framställa varan, så är väl detta ändå litet överdrivet med tanke på de priser man hittills har fått ut vid gjorda försäljningar. Sedan kanske det också finns anledning att erinra om att herrar företagare gentemot mig och andra ofta erinrar om nödvändigheten av att tillämpa återanskaffningsprincipen. År 1950 köpte sågverksägarna uppenbarligen råvaran till relativt billigt pris och fick under år 1951 förmånen att sälja till utomordentligt gynnsamma priser. Om de nu blir tvungna att betala råvaran litet högre under 1951 och

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

kanske tvingas sälja litet billigare år 1952, är det ingenting att säga därom, ty det bör ju finnas möjligheter att bära vissa reduktioner i inkomsterna. Återanskaffningsprisprincipen åberopas alltid när råvarupriserna och kostnaderna stiger. Det finns väl anledning att tillämpa den även i detta läge, utan att man skall börja tala om så stora förluster.

Det har vidare sagts här från herrar Petrén och Wehtjes sida att vi måste släppa dessa avgifter tämligen omgående, ty annars kan det bli prisfall i flera omgångar. Ja, jag har hört detta resonemang tidigare, men jag finner ingen anledning att fästa någon avgörande vikt vid det. Jag ser saken så, att köparna bedömer vilket pris de ger för varan. Jag tror inte att de räknar med att kunna påverka hur detta pris är sammansatt.

När vi nu ser på den officiella statistiken över de priser, som man fått ut vid de försäljningar som skett, finns det, om man bara bedömer saken efter detta förhållande, ingen anledning att nu ta bort dessa avgifter. Jag vill dock tillägga att om läget radikalt skulle förändras, är det klart att det i så fall blir en angelägen uppgift för oss att tillse att vi får till stånd en justering av avgifternas storlek eller rent av ett borttagande av dem. Detta gäller även avgifterna för trävaror.

I fråga om de synpunkter, som herr Niklasson framfört, vill jag bara säga, att jag haft anledning att ta kontakt med skogsägarföreningarna i många olika sammanhang. Jag tycker nog inte att talet om faran av en retroaktiv tillämpning av den kungörelse, som utfärdades förra året, riktigt stämmer överens med verkligheten. Exportörerna hade kännedom om att det skulle komma en avgift. Många kontrakt är slutna med en klausul som stipulerar att för den händelse avgift införes, skall vederbörande köpare betala den.

Vidare har vi ju redan tidigare haft avgifter på ungefär liknande sortiment, d. v. s. massaved. Att tillägga är också att dessa exportörer, efter vad jag kan

förstå, inte har det särskilt illa ställt, eftersom priserna är mycket tillfredsställande och det är många som anmäl sig och vill exportera. Myndigheterna har emellertid tvingats att vidta kvoteringsåtgärder, vilket jag tycker i och för sig är otrevligt. Men det visar ju att det måste vara en lönande affär. Exportörerna betalar gärna dessa avgifter, efter vad jag kan förstå av den takt i vilken dessa ansökningar kommer in för närvarande. De priser man får ut kan inte betraktas som dåliga, och inte heller är avgiften märkligt hög, om vi jämför den med de avgifter som utgår för t. ex. cellosan. Här utgår ju en avgift av 14 kronor per fast kubikmeter rundvirke. Om detta rundvirke förvandlas till massa är avgiften 100 kronor per fastmeter. Avgifterna på cellulosan kommer visserligen nu att reduceras.

Jag vill med denna hänvisning ha framhållit, att det måste vara ett intresse ur nationalekonomisk synpunkt att vi förädlar en så stor del av våra råvaror som möjligt inom den svenska skogsindustrien. Vi har inget förstahandsintresse av att exportera obearbetade varor. Jag förstår å andra sidan att det kan uppkomma situationer på virkesmarknaden då skogsägarna kan säga, att de inte får avsättning för sina varor till priser som de anser rimliga. I ett sådant läge kan man naturligtvis bedöma saken annorlunda och tillfälligt — jag hoppas att det blir så — medge en export som kan avlasta ett överskott från den svenska marknaden. Det gäller här framför allt sulfatvirke i södra Sverige. Jag behöver bara upplysa om att de kvantiteter rundvirke som licensierats innevarande år är betydligt större än förra året.

Beträffande åter användningen av dessa prisutjämningsavgifter, har jag inte tagit ställning till den frågan ännu, och jag vill inte göra något ytterligare uttalande utöver vad jag gjort i propositionen.

Herr Petrén har liksom herr Wehtje framhållit, att vi kan få mycket stora olägenheter i handelspolitiskt avseende om vi inte avskaffa dessa avgifter täm-

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

ligen omgående. Man har varnat för att behålla dem alltför länge. I medkam-maren har man nyligen haft en mycket lång debatt om dessa ting. Jag ställde där frågan: På vad sätt har de länder mött speciella svårigheter i form av mot-åtgärder, som har tillämpat ett ungefär liknande system som det kan bli fråga om med den utvidgning av dessa pris-utjämningsavgifter, som eventuellt kan komma i fråga och som jag har redo-visat i den till behandling nu förelig-gande propositionen? Där säges det ifrån att det kan uppkomma en sådan situation att det kan bli nödvändigt att försöka öva inverkan på exporten i så-dan riktning att den går till sådana marknader som är mer angelägna ur den svenska nationens synvinkel. Jag har ingalunda sagt, att vi kommer dithän, utan jag har framhållit, att det kan komma att gå på det sättet. Vi har sett att ett land, Belgien, tvingats att vid-taga åtgärder för att försöka dirigera sin export till andra marknader.

Jag är väl medveten om att det är en fördel att kunna samla överskott i den europeiska betalningsunionen. Jag är också medveten om att vi kan få vissa dollarinkomster genom att förvandla detta överskott. Men även med beak-tande av dessa synpunkter tror jag att det är en god beredskap på utrikeshan-deln område att se till att det finns möjligheter, om en ändrad situation skulle inträffa, för statsmakterna att vidtaga åtgärder.

När jag sagt detta vill jag omedelbart tillägga, att talet om att vi skulle vid-taga medvetna åtgärder för att försvåra exporten totalt sett är ett sådant påstå-ende, som man helst skulle tro att man skulle slippa bemöta. För alla är det väl uppenbart att det är en angelägen upp-gift för statsmakterna att söka främja utrikeshandeln, i den mån det går med åtgärder från statsmakternas sida. Det har sagts i detta sammanhang att det gått att vidtaga åtgärder av mera positiv karaktär och inte bara den nu tänkta metoden, som närmast sägs ha karaktä-ren av en bestraffning av exportsträvan-dena. Jag vill i detta sammanhang bara

hänvisa till att vi har överläggningar med den svenska industrien om vilka möjlig-heter som finns att öka exporten på så-dana marknader, som nu ger oss bättre inköpsmöjligheter än vad exempelvis den europeiska marknaden gör. Jag kan tillägga att vi har ökat exporten på dol-larområdet på de allra flesta varuområ-den, men att den exporten alltså är otillräcklig.

Det är med tanke på detta och ingen-ting annat som jag ansett det angeläget att inför riksdagen redovisa den här eventuella utvidgningen av prisutjäm-ningsavgifterna, men med betoning av att en sådan utvidgning inte kommer att äga rum med mindre än att vi haft överläggningar med näringslivets olika parter, helt enkelt därför att det är klart att det är fråga om mycket vittgående åtgärder, som man skall väl begrunda innan de vidtages.

Herr PETRÉN: Herr talman! Jag har tvingats att begära ordet för att undan-röja ett litet missförstånd. Jag har inga-lunda i mitt tidigare anförande gjort gällande, att konjunktur- och prisutjäm-ningsavgifterna generellt skulle vara be-tydelselösa för hemmamarknadspriserna. De är enligt min mening betydelselösa, när det gäller sågade trävaror. Det har omvitnats från konsumenthåll. Jag har för min del haft kontakt med Trävaru-handlarföreningen, som är uppköpare av dessa produkter, och det har då framkommit, att det finns utbud i så-dan omfattning, att de är större än ef-terfrågan. Då torde inte prisutjämnings-avgifterna ha någon betydelse för hem-mamarknadspriset.

Annorlunda inverkar konjunkturut-jämningsavgifterna på massa och papper. Det är också därför som vi i vår reser-vation har förutsett, att om man nu skulle slopa dessa avgifter tidigare än vad de genom ett prisfall automatiskt skulle bortfalla, kräves det vissa över-enskommelser för att trygga hemma-marknadspriserna.

Det var för att tillrättalägga dessa för-hållanden, som jag begärde ordet, herr talman.

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag skulle också vilja säga några ord med anledning av handelsministerns uttalande, att det kunde vara nödvändigt att redan nu tänka på att dessa avgifter skall tjäna till att utöva en press på hemmamarknaden, så att hemmamarknadspri- serna hålles på en låg nivå.

Jag hade anledning att i mitt första anförande nämna att förhållandena ju har ändrat sig utomordentligt snabbt. Även för hemmamarknadens försörjning till rimliga priser tror jag att exportavgifterna för närvarande spelar en mycket liten roll. Varor, som jag i min verksamhet är köpare av till ganska stora kvantiteter och som det i höstas var utomordentligt svårt att få i tillräcklig omfattning, bjuds nu ut på korta leveranstider, och bruken är utomordentligt angelägna att kunna placera sin produktion med preferens för hemmamarknaden framför exportmarknaden, därför att denna är så utomordentligt svårbearbetad. Jag tror alltså att man inte numera skall över-skatta exportavgifternas verkan i detta avseende för någon av de här varorna.

Jag skulle sedan vilja säga några ord om vad både handelsministern och herr Sjö Dahl var inne på, när de sade att det är välbetänkt att ha denna fullmakt så utformad, att den medger en utvidgning av användningsområdet för exportavgif- terna. Jag lämnar därhän vad värde det kan ha. Jag har tidigare uttalat en all- varlig varning mot att använda export- avgifterna i detta nya syfte, det handels- politiska syftet. Det borde helt visst vara möjligt att på överenskommelsens väg nå det mål, som man syftar till, nämligen att få en viss omdirigering av ex- porten.

Jag tror att handelsministern kan vitsorda, om jag ställer den frågan, att de företag, som han varit i kontakt med för att diskutera en sådan omdirigering, klart ådagalagt en villighet att medver- ka inom de gränser, som de anser vara möjliga. Det är ju inga lätta åtgärder att vidtaga, och de svårigheter som framhållits från företagens sida an- tar jag inte har uppfattats såsom ett be- vis på ovillighet att medverka.

Till sist skulle jag vilja säga några ord ytterligare om de ännu befintliga tvångsvis pålagda exportavgifterna på trävaror. Jag är faktiskt inte på det kla- ra med vilket syfte de numera tjänar. Att man vill bibehålla dem bara därför att man en gång infört dem, så att man rent av skulle bibehålla dem av prestige- skäl, vill jag ändå inte tro. Våra sågade trävaror utgör dock i vår utrikeshandel mycket betydelsefulla varor, och det finns på detta område allvarliga kon- kurrenser. På vår främsta marknad, England, har vi konkurrenser från do- minions, och även vårt grannland i ös- ter är en mycket stor konkurrent, som nog visar en stor smidighet vid hand- läggande av sina utrikeshandelsärenden. Där har man väl också haft exportavgif- ter, men dessa har blivit justerade, och för närvarande befinner sig de finska exportörerna i ett gynnsammare läge än de svenska.

Jag kanske, herr talman, får anledning att återkomma, när jag av handelsmi- nistern fått ett svar på vilket syfte de nu utgående exportavgifterna på träva- ror egentligen tjänar.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr tal- man! Till herr Petré n skulle jag vilja säga, att det kanske vore möjligt att åstadkomma en överenskommelse, som garanterade ett hyggligt hemmamark- nadspris på papper, även om Kungl. Maj:t inte fick denna fullmakt. Det är möjligt, säger jag — men jag åtar mig inte den uppgiften!

Sedan talade herr Wehtje om de »tvångsvis ålagda avgifternas» på sågade trävaror. Ja, man kan ju uttrycka saken så. Annars skulle det vara bättre att säga att vi under många och långa samman- träden från myndigheternas sida för- handlat med Trävaruexportföreningen och även med de mindre sågverkens för- ening och allt vad dessa branschorganisa- tioner heter, med erbjudande att de kun- de få en uppgörelse om konjunkturut- jämningsavgiften. Resultatet blev nega- tivt, och det var först efter en förläng- ning av det gamla avtalet, som vi fann

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

oss nödsakade att pålägga prisutjämningsavgifter i kungörelsens ursprungliga mening. Men det skall man väl inte klandra myndigheterna för.

Nu kan man visserligen säga, att företagarna begriper dessa saker bättre än myndigheterna och att de förstår sig på att bedöma marknaden på ett mera objektivt och vederhäftigt sätt.

Ja, det låter sig sägas, men jag skulle bara — utan att på något sätt anklaga någon för bristande förutseende — vilja påminna om att även den sakkunskap, som finns på så många håll i landet, när det gäller att bedöma exportmarknaden och prismarknaden, kan ta grundligt miste. Vi fick under år 1951 ett mycket klart besked om att även denna sakkunskap kan ta fel, när det gäller prognoserna rörande den framtida prisutvecklingen.

Vi skall mot denna bakgrund finna att de försäljningar, som skett under innevarande år, ligger på en hygglig nivå i vad avser priserna. Det kanske rör sig om priser mellan 80 och 90 pund för en standard trävaror, och det priset måste väl anses tillfredsställande. Priserna vid den faktiska exporten under januari och februari i år låg enligt tullstatistikens siffror 50 procent högre än exportsiffrorna vid leverans i januari och februari 1951. Jag tillåter mig, herr Wehtje, bygga på dessa siffror. I den mån det inom en nära framtid skulle finnas möjligheter att trots de kvantitativa restriktioner, som vidtagits i utlandet, sälja mera virke men då får finna sig i lägre priser, är jag beredd att ompröva storleken av dessa avgifter.

Jag vill i detta sammanhang tillägga, att man i Finland från regeringens sida bedömer läget så, att det inte på något sätt är utrett, att det skulle vara till fördel för exportlandet att slopa dessa avgifter. Min kollega i Finland svarade för en vecka sedan på en interpellation i den finska riksdagen. Han säger i sitt svar, att det inte är säkert att en fallande marknad, om det kommer en sådan, får en gynnsam effekt, om myndigheterna tar bort avgifterna och därmed dokumenterar att man har samma upp-

fattning som de utländska köparna söker göra gällande. Jag tror nog man skall tillmäta den uppfattningen ett visst värde, men jag har inte någon anledning att i den svenska riksdagen, som är en offentlig församling, fördjupa mig i dessa funderingar.

Slutligen vill jag gärna betyga, herr Wehtje, att i den mån vi har haft kontakter med det svenska näringslivet och sökt vinna större förståelse för export på ur vår synpunkt gynnsammare marknader än nu, har vi mötts av mycket stort intresse och tillmötesgående. Men även om jag säger detta, är det väl klart att vi måste kräva ännu mer i praktisk gärning, om det skall vara möjligt att väsentligt förändra den svenska exportens länderfördelning. Och det gör vi inte för vårt nöjes skull, utan helt enkelt därför att vi vill på de billigaste marknaderna köpa de varor vi behöver, och det hindras vi för närvarande från därför att vi inte har tillgång till dollarvaluta i tillräcklig omfattning. Det är, som vi ser saken, angeläget att tillvarata möjligheterna att köpa billigt och att sänka kostnaderna här hemma.

När jag nu hör att herr Wehtje köper virke billigt, får jag väl utgå från att han är en hästlängd före andra köpare, och att han med sitt yttrande har gett en antydning om att vi nu här hemma får köpa trävaror billigare. Jag efterlyste häromdagen hos statens priskontrollnämnd, om man på den punkten märkt någon mera markerad tendens, men svaret blev att man tyvärr inte hade gjort det. Men man hade kanske inte haft tillgång till det goda material, som herr Wehtje fått i och med att han själv gjort affärer på området i fråga.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Herr statsrådet påpekade att det är många som begär exportlicens, och han drog därav slutsatsen, att exporten måste vara lönande och att man gärna betalar exportavgifterna. Jag tror inte att man kan dra den slutsatsen, ty förhållandet är att de, som nu har köpt upp virke, är tvungna att sälja det; åtminstone gäller

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

detta våra skogsägarföreningar. De kan ju inte ligga inne med stora partier, utan har de köpt virke måste de avsätta det. Här är det tydligen fråga om partier, som det är svårt att avsätta inom landet, och därför får man försöka exportera dem till vad pris man kan uppnå.

Huruvida dessa föreningar underrättades i så god tid, att de före sina uppköp hade läget beträffande prisutjämningsavgifterna klart för sig, vågar jag inte uttala mig om, men representanter för en skogsägarförening har för mig nämnt, att saken var obekant för dem när de började köpa upp virke.

Vad sedan beträffar jämförelsen med avgifterna på massaved, så är det klart att det blir en skillnad i det fallet, därför att försäljningspriserna på detta sortiment måste vara helt olika. När det gäller att exportera rundvirke har man naturligtvis inte räknat med så stora marginaler. Man har i konkurrens med massavedsuppköparna betalat så höga priser man kunnat, och då kan även en avgift på 14 kronor per kubikmeter betyda ganska mycket. Därför har dessa avgifter inte varit alldeles betydelselösa.

Sedan nämnde statsrådet någonting om kvotering. Det har talats om en försäljning på Tyskland — jag känner inte närmare till saken — som gått om intet, därför att exportlicens dröjde, och om att de tyska köparna nu vill häva avtalet med hänvisning till dessa exportavgifter. Jag antar att herr statsrådet känner till den saken betydligt bättre än jag.

Men det är otvivelaktigt att de avgifter på rundvirke, som sattes någon gång vid årsskiftet, har vållat svårigheter, det kan vi nog inte komma ifrån.

Herr WEHTJE: Herr talman! De avgifter för sågade trävaror, som nu uttas, är väl ändå tvångsvis ålagda.

Handelsministern sade visserligen att det berodde på att inte trävaruexportörerna hade velat bibehålla det gamla avtalet; då hade det varit av en annan karaktär. Ja, det är nog så riktigt, men när

förhandlingarna om avtalets fortsatta tillämpning fördes, gjorde man väl från olika håll en bedömning av den sannolika marknadsutvecklingen. Jag vet inte vilka prognoser man då ställde, men ovilligheten att bibehålla avtalet om konjunkturutjämningsavgifter på trävarorna berodde väl från exportörernas sida på att de ansåg, att det i fortsättningen inte skulle bli utrymme för sådana avgifter och att marknaden i övrigt skulle utveckla sig på det sättet, att det av handelspolitiska skäl inte skulle vara opportunt att bibehålla dem o. s. v.

Jag skulle tänka mig att förhållandena i verkligheten har utvecklat sig i den mera dystra riktningen, och frågan är därför: Ser det inte nu tillräckligt mörkt ut för att man verkligen skulle kunna avveckla denna pålaga? Kommerskollegium säger ju — jag förlitar mig på uppgifter från andra, eftersom jag inte själv arbetar inom dessa branscher — att en del av produktionen blir över i lager till ett kommande år, och det är ju ett dystert perspektiv i dessa tider, när vi behöver alla valutatillgångar vi kan få.

Jag får sedan säga att jag inte blivit fullt på det klara med vad det är för syfte som exportavgifterna på trävaror tjänar. Det nämndes av handelsministern, att marginalerna var så och så goda och att man fick räkna med återanskaffningspriser o. s. v. och att det låg en viss priskalkyl bakom. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att det aldrig varit meningen att exportavgifterna skulle vara av fiskalisk natur. Om dessa tankegångar legat bakom det envisa fasthållandet av exportavgifterna på trävaror, vill jag hoppas att dessa med denna utgångspunkt blir tagna under omprövning.

Vidare måste det väl ändå erkännas att det viktigaste för oss i detta sammanhang — det är lika viktigt som att hålla nere hemmamarknadspriserna och lika viktigt som att vi får en del av de inflytande valutorna steriliserade — är att vi söker bibehålla våra marknader. De rent handelspolitiska synpunkterna måste naturligtvis i det läge vi befinner oss skänkas ett stort beaktande, och på

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

detta område har man ju fått mycket klara belägg för att köparna anser att exportavgifterna höjer priserna. Jag skall inte heller fördjupa mig alltför mycket i det avsnittet, men det är nog ganska svårt att övertyga människor om att det inte finns någon reell innebörd i ett sådant resonemang.

Till sist skulle jag vilja säga några ord angående användandet av prisutjämningsavgifterna för dirigeringen av exporten. Handelsministern sade att man inte kan släppa den tanken att avgifterna skall kunna utnyttjas för ett sådant ändamål, ty vi säljer fortfarande inte tillräckligt på hårdvalutamarknaderna. Då vill jag upprepa vad jag nyss sagt, nämligen att jag tror att det inte är välbetänkt att använda sådana medel som ett påläggande av exportavgifter i detta syfte. De verkar ju tämligen omedelbart, och det förhåller sig ju på det sättet att en omflyttning av försäljningar från en marknad till en annan inte är gjord i en handvändning. Även om vi skulle lägga på exportavgifter på vår export till mjukvalutaländerna, tar vi ju inte en marknad, t. ex. i Förenta staterna, på hyllan under den följande veckan eller månaden. Jag tror att handelsministern ändå skall erkänna att den rätta formen för att få en god lösning på dessa förhållanden med den rätta inriktningen av exporten är ett nära samarbete mellan företagen och det allmänna.

Herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt fortsätta debatten, men jag skall säga några ord i anledning av vad herr Wehtje här sade om exportavgifterna. Jag vill bara erinra om att vi år 1945 hade en avgift som var av ungefär samma storlek som den vi nu har men att priset nu är tre gånger högre än vad det var då. Det kanske räcker med denna erinran.

Vad herr Wehtje anförde om angelägenheten av att bibehålla svenska exportmarknader har jag ingenting att invända emot. Jag tror att jag vid åtskilliga tillfällen givit uttryck för ungefär

samma mening här i kammaren, och det finns ingen som medvetet går in för att skada exportindustrien och den svenska exporten. Det kan vi väl från början först som sist komma överens om, att vi inte behöver diskutera detta här i kammaren.

Till herr Niklasson kan jag säga att vi är överens i långa stycken, men jag kan inte gå med på resonemanget att exporten av props och virkesexporten över huvud taget har så stora svårigheter just nu. Jag har dokument, herr Niklasson, som visar att det inte var senare än i början av denna månad som skogsägarföreningen annonserade om att man skulle köpa props, eftersom det var goda priser, och de har aldrig drömt om att slippa avgifter på kontrakt, som ingåtts t. ex. efter den 5 april. Vi skall inte fortsätta den debatten. I den mån det uppstår överskottsvara — och den risken föreligger naturligtvis framför allt i södra Sverige — får man lämpa åtgärderna därefter och också utforma exportens storlek med hänsyn till detta förhållande.

Jag är beredd att resonera på den punkten.

Herr **WEHTJE**: Herr talman! Jag skall bara säga några ord. Vad handelsministern genmälde mot mig bevisar rakt ingenting, ty om vi är överens om att exportavgifterna inte får användas i fiskaliska syften, säger ju prisernas höjd i och för sig ingenting.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men när jag suttit och lyssnat till vad som sagts från olika håll, har det kommit för mig en synpunkt som jag skulle vilja understryka.

Såvitt jag har förstått, råder det ett fullständigt dödläge i fråga om exporten av trävaror. Det träffas inga försäljningsavtal åtminstone icke av betydelse. I den mån man kan tala om sådana, har det rört sig om ytterst små kvantiteter, och de inverkar icke på den karakteristik som jag lämnat.

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

I detta dödläge måste det ur både allmän och enskild synpunkt vara en angelägenhet av största vikt att affärerna kommer i gång. Det kan inte ske annat än efter underhandlingar mellan köpare och säljare — genom att köpare och säljare närmar sig varandra — och då frågar jag: Är det till någon lättnad i det sammanhanget, att dessa avgifter finns till? Jag skall inte tillåta mig något kategoriskt uttalande på den punkten, men jag har den inställningen, att de i alla fall utgör ett element, som inte har med praktisk affärsverksamhet att göra. Från sådana utgångspunkter drar jag den slutsatsen, att man skulle nå det bästa utgångsläget, om avgifterna helt slopades.

Jag har icke den uppfattningen, att statsmakterna kan genom reglerande åtgärder befordra kontakten mellan köpare och säljare. Och jag tycker därför att man bör eliminera dessa prisutjämningsavgifter, som har tillkommit, inte på grund av överenskommelse med exportörerna utan genom ett regeringsbeslut stridande mot exportörernas önsningar.

Skulle det emellertid vara så, att handelsministern kan göra gällande, att det för närvarande råder en vinstkonjunktur på trävarumarknaden, skulle saken möjligen befinna sig i ett annat läge, men jag gissar, att handelsministern inte kan hävda någonting sådant. Han måste vara benägen att erkänna, att det inte föreligger någon vinstkonjunktur för trävaror just nu. Och då är ur min synpunkt konsekvensen given.

Handelsministern säger, att han vill avvakta utvecklingen. Är det inte bättre, att man ser saken på det sättet, att man tar konsekvenserna av utvecklingen, när man kan tala om en stadgad sådan eller om ett någorlunda stabiliserat läge?

Jag måste ock ställa mig frågande till en synpunkt, som handelsministern var inne på. Han menade, att det är överdrivet att säga, att produktionen av trävaror för närvarande inte går ihop, att försäljningspriset alltså inte skulle täcka kostnaderna för råvaror och andra utgifter för produktionen. Jag vill därtill säga, att, om man utgår från de priser,

till vilka skogsindustrierna under hösten haft att täcka sitt råvarubehov, de försäljningspriser, som man nu anser sig kunna räkna med, inte täcker produktionskostnaderna, och de täcker i varje fall inte dessa kostnader jämte den nu utgående prisutjämningsavgiften, 65 kronor.

Då säger handelsministern: »Ja, men här talar man i olika sammanhang om att man bör sikta till återanskaffningsvärdet och inte till anskaffningsvärdet, och eftersom det under år 1951 rådde en god konjunktur har man råd att ta en stöt nu, även om man inte skulle få täckning för anskaffningsvärdet för råvaran.» Jag är inte säker på att man kan utgå ifrån att en företagare bör handla på det sättet. Jag utgår i stället ifrån att han även vid en vikande konjunktur måste ta sikte på att erhålla täckning i största möjliga utsträckning för de faktiska produktionskostnaderna. Och i det sammanhanget går det inte att trösta sig med att återanskaffningspriset på grund av den vikande konjunkturen blivit så och så lågt i förhållande till vad råvaran faktiskt kostat. Vinsterna i det förflutna har ju naggats på olika sätt — det allmänna har tagit sin andel i direkt skatt och en hel del även i andra former.

Jag skulle vilja hemställa till handelsministern, att, om han inte tror på att det nu råder någon vinstkonjunktur på trävarumarknaden och han i likhet med mig anser att det är en angelägenhet av största vikt ur både allmänna och enskilda synpunkter, att affärerna kommer i gång, han måtte gå in för ett eliminerande av prisutjämningsavgifterna i fråga om trävaror.

Beträffande massan ligger det annorlunda till. Där ordnar sig saken automatiskt. I förhållande till första kvartalet i år blir det för andra kvartalet en betydlig sänkning av avgiften. Hur stor den blir kan jag inte säga, men jag har tidigare i dag tillåtit mig en gissning därom. Fortsätter den vikande konjunkturen, kan det hända att vi, när vi nalkas tredje kvartalet, inte har någon avgift alls. Blir det däremot så, att marknaden vänder, går det ju i motsatt riktning.

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande betänkandet förekommitt följande yrkanden:

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o), av herr *Wehtje*, att riksdagen skulle

lämna Kungl. Maj:t det i förevarande proposition nr 78 begärda bemyndigandet med iakttagande av

a) att systemet med prisutjämningsavgifter borde avvecklas snarast möjligt och senast den 30 juni 1953,

b) att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att förordna om uttagande av prisutjämningsavgifter finge, intill dess systemets avveckling helt genomförts, användas allenast under förutsättning att överläggningar med därav berörda parter föregått beslutet därom samt att avgifter med retroaktiv verkan icke finge ifrågakomma samt

c) att vid behandling av frågor om dispens från avgift enligt kungörelsen nr 800/1951 borde så förfaras, att avgift icke drabbade vid tiden för kungörelsens ikraftträdande redan ingångna försäljningsavtal; samt

godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter;

3:o), av herr *Petrén*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; ävensom

4:o), av herr *Niklasson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wehtje* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontrapropo-

sition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Wehtjes* yrkande.

Herr *Niklasson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 23 antager bifall till herr *Wehtjes* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Niklassons* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Wehtje* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 51.

Därjämte hade 31 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om utredning ang. utrikeshandelns framtida inriktning.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Niklasson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Niklasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 48.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om sänkning av prenumerationspriset för snabbprotokollen från riksdagsdebatterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utredning ang. utrikeshandelns framtida inriktning.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om utrikeshandelns framtida inriktning.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 159 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Persson* och nr 203 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., hade föreslagits,

att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av ett utredningsorgan för att utreda och befordra möjligheterna till ett väsentligt vidgat varuutbyte mellan Sverige, Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna;

att detta utredningsorgan skulle ges sådan sammansättning, att de breda lagrens önskemål i fråga om utrikeshan-

delns inriktning och uppgifter tillfredsställande kunde komma till uttryck;

att utredningsorganet skulle erhålla befogenheter att i respektive länder företaga erforderliga sonderingar liksom att uppgöra förslag till varulistor etc.; samt

att utredningsarbetet skulle bedrivas på sådant sätt, att de resultat, vartill det föranledde, kunde föreligga vid utformningen av 1953 års utrikeshandel.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 159 och II: 203 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *ÖHMAN*: Herr talman! Även om utskottet kommit fram till sitt sedvanliga avslagsyrkande, som ju är särskilt vanligt när det gäller motioner från vårt håll, måste jag notera, att denna vår motion ändå har fått en relativt välvillig behandling. Det är så att praktiskt taget samtliga remissinstanser har uttalat sig positivt om önskvärldheten av att Sveriges handel med de väldiga marknaderna i öster skulle vidgas.

Kommerskollegium säger, att det är ett betydande svenskt intresse att så sker. Skånes handelskammare säger att det utan tvivel är ett allmänt svenskt intresse, att handelsutbytet mellan Sverige å ena sidan och Sovjetunionen å den andra upprätthålles i önskvärd omfattning. Och denna handelskammare förordar till sist en undersökning i syfte att åstadkomma en utvidgning av varuutbytet med dessa länder. Även Exportföreningen och Industriförbundet säger sig vara i princip ense med motionärerna om önskvärldheten av att öka varuutbytet även mellan Sverige och länderna i Östeuropa. Kooperativa förbundet slutligen intar en mycket positiv hållning och förklarar, att förbundet är angeläget om att den ökning av handelsförbindelserna med Sovjetunionen och de övriga östeuropeiska länderna, som ägt rum under en följd av år, skall fortgå och vinna i takt och omfattning.

Om utredning ang. utrikeshandelns framtida inriktning.

Jag anför dessa exempel bara för att erinra om att man alltså i princip är enig om den ståndpunkt, som kommit fram i vår motion, nämligen att det är av ett vitalt intresse för vårt land att öka de ekonomiska förbindelserna också i den riktning som vi föreslår.

Men om man också i princip är enig om detta, vill man tydligen ingenting göra praktiskt åt saken, och det är den sidan som jag här med några få ord skulle vilja beröra. Ty det är ganska egendomligt att man varken från utskottets sida eller från vederbörande remissinstansers sida vill ta ett enda praktiskt steg i syfte att vidga handelsförbindelserna i denna riktning trots det faktum, att det exempelvis förklaras av långtidsutredningen, som ju förutsätter, att utrikeshandeln skall stiga med cirka 20 procent till 155, att någon väsentlig stegring av exporten till sådana länder som Förenta staterna och Kanada inte kan anses som sannolik under denna period. Jag erinrar om att i den preliminära nationalbudget, som vi har för detta år, pekas ju på de stora svårigheter som man väntar skall uppstå för den svenska handeln i Västeuropa och i de transoceaniska länderna, framför allt Amerikas Förenta stater. Man pekar på valutakriserna i Frankrike och England, på de valutasvårigheter som uppstår vid handeln på Sydamerika och på den ökade konkurrensen inte minst från sådana länder som Västtyskland och Japan. Den ekonomiska expertisen är således ganska pessimistisk, när det gäller att utveckla utrikeshandeln på de gamla traditionella marknaderna, och vi har också i vår motion pekat på de svårigheter, som redan nu börjat torna upp sig och som man med stor sannolikhet kan förutse för svensk handel både på den amerikanska och den västeuropeiska marknaden. Det är från dessa utgångspunkter som jag kommit fram till detta förslag om att statsmakterna här skall tillsätta en utredning för att undersöka, vilka möjligheter som kan föreligga för att genomföra en sådan omläggning av utrikeshandeln, som skulle medföra mindre störningar och vara till gagn bå-

de för svenska folket och för de företagare som är intresserade av en vidgad utrikeshandel. Jag är ganska övertygad om att en vidgad handel med Sovjetunionen, med Kina och med de övriga folkdemokratiska staterna bör vara möjlig för Sverige och dessutom, som jag tidigare sade, förmånlig för landet. De länder som det här gäller har ju en planmässig produktion, och detta gör det ju lättare att kunna åstadkomma långsiktiga överenskommelser om varuutbyte och stabilare priser, vilket ju borde vara av det största intresse för Sverige.

Dessa länder riskerar heller inte ekonomiska kriser, utan har en stabil ekonomi. Medan inflationen griper omkring sig i väster karakteriseras ju läget i Sovjetunionen och folkdemokratierna av att penning- och prispolitiken blir allt mer och mer stabil. Vi kan inte förstå annat än att det måste vara till fördel, om Sverige vidtog erforderliga åtgärder för att utveckla de ekonomiska förbindelserna, naturligtvis framför allt handelsförbindelserna, med dessa länder. I stället för att utskottet nu i allmänna ordalag bara talar om önskvärheten härav, vill vi att man gör någonting positivt åt saken.

Men det är å andra sidan klart, att det ligger politiska bevekelsegrunder bakom. Alla vet ju, att handeln med Amerikas förenta stater är mer eller mindre direkt eller indirekt förknippad med politiska villkor. Man kräver som bekant från det hållet, att de länder som skall handla med Amerika skall förplikta sig att respektera den embargoförteckning på inte mindre än 313 olika varuslag, vilka enligt Förenta staternas ömsesidiga säkerhetsorganisation inte får exporteras till de östeuropeiska länderna. Det verkar ju som om regeringen och utskottet här tar större hänsyn till dessa krav än till vad som i verkligheten ligger i det svenska folkets intresse, såväl om man ser det för ögonblicket som framför allt om man ser det på längre sikt, då vi tydligen kan skymta en annalkande ekonomisk kris i den västeuropeiska och amerikanska ekonomin.

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Jag vill också passa på tillfället att ge uttryck åt den meningen, att det väl var denna ensidiga inställning från det officiella Sverige som förorsakade, att inte någon officiell representation från detta land bevistade den mycket betydelsefulla internationella ekonomiska konferens som nyligen hölls i Moskva. Jag tror inte att Sveriges intressen skulle ha skadats, om regeringen dragit försorg om att en representativ delegation deltagit i konferensen. Jag tror i stället att ett sådant steg skulle ha gagnat vårt land både nu och i framtiden.

Till sist skriver utskottet, herr talman, att det är ett betydande svenskt intresse att öka handeln med de östeuropeiska länderna. Men utskottet motsätter sig, för övrigt i anslutning till vad remissinstanserna har yttrat, att man tillsätter ett utredningsorgan som skulle undersöka möjligheterna härför och därmed främja detta svenska intresse, som samtliga här är eniga om. Det skäl som anförs är att utrikeshandeln inte får vara, som man säger, statligt dirigerad. Jag tror att läget i världen numera är sådant, att utrikeshandel inte gärna kan försiggå i någon riktning utan vissa bestämda ingripanden från regeringarnas och de statliga myndigheternas sida. Men jag kan å andra sidan förstå, att de stora export- och importfirmorna är intresserade av så stor frihet som möjligt. Det ligger ju i sakens natur, och det är väl därför som remissinstanserna i allmänhet har motsatt sig statligt ingripande till och med i form av ett sådant utredningsorgan som vi här hade föreslagit.

Vad jag däremot har svårare att förstå är att socialdemokraterna i utskottet, vilka ju ändå har varit med att godkänna och kanske delvis till och med författa arbetarrörelsens efterkrigsprogram, kan inta en sådan ståndpunkt. I detta program är det nämligen mycket klart och tydligt utskrivet, att utrikeshandeln under lång tid framåt måste ligga under statens kontroll och ledning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till föreliggande motion.

Herr **EWERLÖF**: Herr talman! Jag ber att med hänvisning till utskottets utlåtande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrad lönegradsplacering för vaktmästarpersonalen i riksdagshuset; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning av det svenska bankväsendets strukturella förhållanden m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om åtgärder för motverkande av spridning av könssjukdomar å utländska fartyg i svenska hamnar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 februari 1952 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.*Lag*

om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 8 juni 1951 (nr 390) gäller till och med den 30 juni 1952, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 379 av herr *Ewerlöf* m. fl. och
nr 386 av herr *Petrén* samt

inom andra kammaren:

nr 510, av herr *Hjalmarson* m. fl. och
nr 513 av herr *Åqvist* m. fl.

I motionerna I: 379 och II: 510, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 måtte uttala, att den statliga priskontrollen borde avvecklas i sådan takt, att någon förlängning av prisregleringslagen icke behövde ifrågakomma efter den 30 juni 1953.

I de likalydande motionerna I: 386 och II: 513 hade hemställts, att riksdagen ville vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 uttala, att avvecklingen av priskontrollen borde ske i snabbare takt än vad som hittills varit fallet och särskilt med aktgivande på att den ej bibehölles på områden, där prisstegring på grund av varubrist ej behövde befaras.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 386 och II: 513, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anför, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 379 och II: 510 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionerna I: 379 och II: 510 bort uttala, att den statliga priskontrollen borde avvecklas i sådan takt, att någon förlängning av prisregleringslagen icke behövde ifrågakomma efter den 30 juni 1953.

Herr **WISTRAND**: Herr talman! Om man har den uppfattningen att ett näringsliv åtminstone på prisområdet bör vara fritt och att förhållandena lämpligast regleras genom den fria marknadens egna reaktioner, så bör ju en priskontroll inte kvarstå en dag längre än den är nödvändig. Den har i vårt land tillkommit på grund av extraordinära förhållanden. När dessa visar en tendens att upphöra så bör man enligt min mening mycket lyhört observera detta och låta det få omedelbara verkningar på priskontrollens verksamhet.

Det har i en motion i riksdagen framställts yrkande att priskontrollen måtte driva sitt arbete under sådana förhållanden att den skulle kunna upphöra redan den 1 juli nästa år. Om detta har utskottet i sitt utlåtande yttrat sig på ett sätt som till äventyrs kan synas mycket tillmötesgående mot kraven på ett snart upphävande av priskontrollen. Utskottet åberopar att det redan tidigare, nämligen föregående år, har haft den uppfattningen att en statlig priskontroll inte bör bibehållas längre än vad som med hänsyn till det ekonomiska läget är nödvändigt. Men sedan säger utskottet att detta ju egentligen är de riktlinjer som Kungl. Maj:t har uppdragit för priskontrollen. Därmed skulle det ju egentligen inte behövas några stötar utifrån, utan priskontrollnämnden skulle så att säga på grund av sin egen inneböende natur bringa sig själv att upphöra när tiden är lämplig. Jag är inte övertygad om att så skulle bli fallet. Jag tror att det behövs mycket starka påstötningar, och jag har fått den uppfattningen stärkt av diskussionen i utskottet där det på vissa håll gavs uttryck för tankegångar som egentligen inte var någonting annat än en hög visa om hur

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

viktig prisregleringen är och vilket värdefullt instrument den är för att bringa nödig kontroll över marknaden.

Utskottets utlåtande är därför enligt min mening så långt ifrån entydigt och klart att man inte kan ta det till intäkt för att önskemålet om ett snart upphörande av prisregleringen skulle bli tillgodosett. För att detta skall ske måste man enligt min uppfattning arbeta med en klar och säker riktning. Allmänna ordalag hjälper ingenting i detta sammanhang. Har man inte givit priskontrollnämnden sådana direktiv att den har att arbeta med utgångspunkt från att dess verksamhet skall vara avslutad vid ett visst datum så tror jag att vi har att vänta förlängningar i det oändliga år efter år utan att man kommer någon vart.

Naturligtvis har utskottet rätt i att ingen med full säkerhet kan säga att det datum som man här har förutsatt skall kunna hållas och att man då med full säkerhet skall kunna undvara priskontrollen. Det är ju emellertid så att vi har en riksdag i början av nästa år också, och visar det sig då att läget har förändrats på ett sådant sätt eller eljest är av den beskaffenhet att man anser att detta datum inte kan hållas, så har ju riksdagen möjlighet att skjuta på det. Men för att arbetet inom priskontrollnämnden själv verkligen på allvar skall sättas in för en successiv avlösning av priskontrollen tror jag att det är både önskvärt och nödvändigt att ett datum fixeras.

Jag vill vidare säga, herr talman, att vi har kommit så långt ut i reglementeringsträsket att det för många nu börjar att rent instinktivt te sig som någonting farligt att lämna ett område av samhällslivet oreglerat. Det har för många fått någonting av det äventyrligas oroliga innebörd, om man tvekar nu långt mera inför att gå ifrån regleringar än vad man en gång gjorde när det gällde att införa dem.

Jag tror att detta är ett område, på vilket man mycket snart bör kunna avvara regleringarna, och att man bör handla därefter. Jag yrkar därför, herr

talman, bifall till den reservation till utskottets utlåtande, som är avgiven av mig och herr Hagård.

Herr PETRÉN: Herr talman! Jag har den uppfattningen, att priskontrollen bör avvecklas så snart som det över huvud taget är möjligt med hänsyn till tillgången på varor. Nu finns det områden, där det inte längre råder någon varubrist, och likaså områden, där man har svårt att finna sysselsättning för arbetskraften. Jag har därför väckt en motion, i vilken jag yrkat på en snabbare takt för avvecklingen av priskontrollen, och jag har också i den givit exempel på områden, där priskontrollen nu borde kunna avskaffas.

Jag skall bara erinra om ett exempel. Det är från skobranschen. Där har konsumtionen förra året gått ned med 27½ procent, och samtidigt har lagren av skor i landet ökat med 25 procent, så att vi nu har mer än ett års förbrukning i lager.

Det är också av många orsaker viktigt att i tid avskaffa priskontrollen. Vi har nu haft priskontroll så länge, att jag är övertygad om att inom flera fack gäller, att priserna inte längre står i överensstämmelse med produktionskostnaderna. Det finns företag, som tillverkar olika varor, där priserna på en del produkter är för höga och på en del andra för låga. Dessa företag sänker inte självmant priserna på sådana varor beträffande vilka de är väl tillgodosedda, ty de vet inte, om de samtidigt kan få en höjning av priset på varor som tillverkas med förlust. Det är klart, att om man på detta sätt har för höga priser, innebär det en inbjudan till utlandet att konkurrera med sina produkter på områden, där de svenska priserna är höga och icke står i förhållande till produktionskostnaderna. Det kan för oss bli mycket vanskligt, om vi på detta sätt får in utländska varor på våra marknader på grund av en konstlad prisnivå, som automatiskt skulle bli tillrättalagd, om priskontrollen slopades. Och den kan slopas på flera områden.

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Jag förstår mycket väl de skäl som ligger bakom högerns reservation och de synpunkter herr Wistrand har fört fram. Men jag har mycket liten förståelse för att fixera en tidpunkt för priskontrollens hävande. Man kan ju inte precisera någon tidpunkt, när bristsituationen inom alla områden har upphört. Det finns ju bristsituationer, som är av internationell karaktär och som inte har någonting med vår ekonomiska politik här hemma att göra. Det är inte första gången högern på detta sätt preciserar en tidpunkt, då man anser att priskontrollen skall vara hävd. Det var likadant i fjol. Då föreslog högern en förlängning av lagens giltighetstid på ett halvt år. Det var så också 1950.

Nu föreslår man en förlängning på ett år från högerns sida. Jag vet inte vad det är som gör, att man nu inte bedömer det lika viktigt att fixera en närbelägen tidpunkt. Jag tror, att man inte skall ge sig in på något sådant fixerande av tidpunkter. Det kan inte gärna bli annat än ett slag i luften.

Herr talman, av de skäl jag anfört kan jag inte för min del rösta för högerns reservation. Å andra sidan har jag inte anledning att ställa yrkande i enlighet med min motion, då jag tycker att utskottet i sitt yttrande i mångt och mycket har tillmötesgått de synpunkter som framförts i motionen.

Herr WEHTJE: Herr talman! Det torde knappast kunna hävdas att den proposition, med vilken regeringen begärde förlängning av prisregleringslagen för ytterligare ett år, innehöll någon ny synpunkt eller några försök att se priskontrollen i ett större ekonomiskt sammanhang. Regeringen nöjde sig i stort sett med de sedvanliga skälen och har tydligen betraktat hela frågan som ett löpande ärende.

Andra lagutskottet, som märkvärdigt nog handlägger frågor om prisregleringar, kan knappast heller anses ha gjort något försök att fördjupa diskussionen om priskontrollens nödvändighet eller användbarhet för uppgivna syften. Ut-

skottet anför ungefär samma skäl som tidigare i olika lägen åberopats och nöjer sig i övrigt med en platonisk kärleksförklaring till ett tillstånd utan direkt priskontroll. Allt tyder på att hela denna fråga har förvandlats till en rutinfråga, där man under åberopande av de vanliga standardargumenten utan att nämnvärt intressera sig för saken pliktskyldigast förlänger prisregleringslagen.

Den prisreglerande verksamhet som priskontrollnämnden utövar är emellertid mycket illa lämpad för rutinbehandling. Det rör sig dock om befogenheter för en statlig institution vars rättsställning är osäker, som möjliggör utomordentliga ingripanden i enskilda företag och i de enskilda människornas liv. Den priskontrollerande verksamheten aktualiserar en rad rättsfrågor, vilka sannerligen skulle vara förtjänta av en närmare granskning. Vi har tidigare i debatten här i dag mött några sådana frågor, bland annat sådana som fastställandet av differentierade priser, avvägning av priserna genom olika produktionsled m. fl. frågor. Priskontrollen ingriper i en utomordentligt ömtålig mekanism — prismekanismen — och kan inte ses annat än i nära samband såväl med det ekonomiska läget för ögonblicket som med den ekonomiska framtiden.

Herr talman! Mig skulle en ordentlig omprövning av hela systemet med priskontroll förefalla i högsta grad befogad. Jag kan icke se frågan som en rutinfråga.

Det gäller först och främst att försöka klargöra för sig vad ett priskontrollsystem i olika lägen över huvud taget kan prestera. Ingen förnekar att i plötsligt uppkomna knapphetssituationer av begränsad varaktighet en administrativ prisövervakning kan ha en uppgift att fylla. Det är på detta sätt t. ex. amerikanerna betraktar metoden. Om man emellertid är angelägen att i dylika lägen ha ett så verksamt medel som möjligt, bör man akta sig för att förvandla priskontrollen till en självklar ingrediens i en ekonomisk politik, avsedd för mera normala tider.

I den mån produktionen hinner i kapp

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

efterfrågan, den tillfälliga knappheten på varor upphör och konkurrensen mellan olika producenter inom och utom landet tilltar, förlorar den administrativa prissättningsmekanismen det väsentliga av sina möjligheter. Visst kan man med ett dyrbart och tidsödande administrativt förfarande notera prissförskjutningar och tendenser till prisändringar. Man kan använda prisregleringslagens befogenheter för att utöva något slags extrarevision över företagens kalkyler, en revision som av naturliga skäl varken kan bli sakkunnig eller inträngande. Vad priskontrollen däremot icke kan, är att stimulera konkurrensen, att ingjuta den bestämda viljan hos producenterna att kämpa om köparnas gunst. Priskontrollen ökar icke produktionen. Den utför varken någon sakrevision eller någon verksamhet i kostnadsnedpressande riktning. Det är helt andra faktorer som därvidlag faller utslaget, och bland dem bör man i första hand nämna den latent eller aktuella konkurrensen.

En rundfråga till de olika branschorganisationerna, som nyligen genomförts av Köpmannaförbundet, ger ett samlat intryck av att de olika branschernas män har den bestämda uppfattningen att det för närvarande är konsumenternas köpmotstånd och producenternas inbördes konkurrens som bestämmer priserna. I själva verket är ju detta omdöme endast ett uttryck för observationer som var och en kunnat göra under de senaste månaderna. Vi har ett kärvare klimat. Vi har knapphet på kredit. Många branscher arbetar med avsättningssvårigheter. Det stora flertalet konsumenter, som ju dock till sist utövar den verksamaste priskontrollen, har en betänksam attityd; de väntar och ser. Detaljhandeln minskar sina lager och är utomordentligt försiktig då det gäller återanskaffning. Jag tror mig våga påstå att det rör sig om en allmän tendens som ingalunda är begränsad bara till vissa områden.

Varför skall då priskontrollverksamheten avskaffas, frågar någon. Visserligen medför verksamheten betydande

kostnader såväl direkt för statsverket som indirekt för näringslivet, men detta är icke det avgörande skälet. Det stela system, som måste följa med en statlig priskontroll, har en inneboende benägenhet att i konkurrenslagen konservera för höga priser. Om företagarna vet med sig att de endast efter lång omgång och med yttersta osäkerhet kan justera sina priser, blir de av naturliga skäl obenägna att snabbt utnyttja uppkommande tillfällen till prissänkningar. Priset blir icke längre en fråga mellan dem och deras köpare, utan en fråga i vilken en tredje part — priskontrollnämnden — blandar sig. De erfarenheter, som det stora flertalet företagare har av priskontrollnämndens sätt att arbeta, stimulerar sannerligen inte till smidighet eller snabbhet i besluten. Vi har tidigare i dag i en interpellationsdebatt fått veta, hur lång tid det kan ta att fixera ett pris och hur omständligt detta kan vara — även när förhandlingarna förs mellan en statlig nämnd och ett statligt företag.

Sverige har åtagit sig att frilista en betydande del av sin import från OEEC-länderna eller kanske rättare sagt EPU-länderna. Enligt bestämda påståenden kommer frilistningen att ytterligare utökas. Samtidigt inför en rad europeiska länder olika importbegränsande bestämmelser av betydelse för en lång rad svenska producenter. Det svenska näringslivet får alltså ökad konkurrens på hemmamarknaden och ökade konkurrenssvårigheter på väsentliga utlandsmarknader. Prisutvecklingen ute i världen är osäker och vacklande. Det säger sig självt att i ett sådant läge producenterna endast med yttersta smidighet och snabbast tänkbara anpassning kan lösa det dubbla problemet att möta sina utländska konkurrenter på hemmamarknaden i fri tävlan och att med betydande begränsningar möta dem på utlandsmarknaden. Man behöver ingalunda underkänna priskontrollnämndens administrativa förmåga eller dess goda vilja, för att konstatera att en statlig priskontroll i ett sådant läge måste vara ett hinder och en black om foten. Skall vi ha

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

utsikter att hävda svenska intressen i utlandet och konsumenternas intressen inom landet, måste vi ha ett friare och smidigare system som ger den rörlighet som endast friheten under ansvar kan skänka. Det är mig obegripligt att en statlig nämnd skulle kunna reellt pröva prissättningen på varor, som säljs dels i utlandet, i nu rådande situation, dels på marknaden här hemma, eller på varor som tillverkas av företag, vilka producera olika artiklar för olika marknader. Vad det här gäller är ingalunda någon teknisk revision av kalkylerna. Det gäller att känna sig för på marknaden, att ta risker och att snabbt anpassa sig efter hastigt skiftande förhållanden.

Herr talman! I själva verket borde en logisk konsekvens av den ekonomiska politik vi för gentemot utlandet vara en allvarlig och ingående omprövning av hela vår inre ekonomiska politik i vilken systemet med priskontroll ingår som en integrerande del. Det är i längden omöjligt att föra två slags politik på samma gång — en gentemot utlandet och en i hemlandet. Vi måste ta konsekvenserna av de åtaganden vi gör i internationella sammanhang. Vi kan med andra ord inte på samma gång föra en liberal politik och en politik byggd på regleringar och kontroll.

Dessa korta antydningar får för närvarande vara nog. Jag hoppas att de skall vara tillräckliga för att ge en föreställning om tankar som borde skänkas ett visst beaktande när nu i en nära framtid de medel eller element skall övervägas som vi framdeles skall bygga vidare på.

Jag instämmer, herr talman, i det yrkande som framställts av herr Wistrand.

Herr SVÄRD: Herr talman! I slutet av förmiddagens interpellationsdebatt om prissättningen på tackjärn gjorde statsrådet och chefen för handelsdepartementet ett uttalande, som det just i det sammanhang, där vi nu befinna oss finns skäl att något närmare granska.

Interpellanten hade påvisat att Oxelö-

sunds järnverk av priskontrollnämnden förmåtts att tillämpa två olika priser på sitt gjuteritackjärn, med en högst betydande prisskillnad. Herr Herlitz ställde då frågan: Med stöd av vilka lagbestämmelser avgör priskontrollnämnden vilka köpare som skola få det lägre och vilka köpare som skola tvingas att betala det högre priset? Kategoriskt förklarade då statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att den saken avgjordes inte med stöd av några lagbestämmelser; den skötte det svenska näringslivet inom sig. Jag har försökt att kontrollera denna uppgift under dagens lopp, och jag måste konstatera att denna kontroll har gett mig en något egendomlig bakgrund till handelsministerns kategoriska påstående. Jag har fått det intrycket — om det är riktigt eller ej — att det rör sig om en sanning med mycket stora modifikationer.

Enligt uppgift från branschens män lär det i realiteten gå till på det sättet, att priskontrollnämnden i samarbete med leverantören genomgår dess kundlistor och därefter fastställer vilka kunder som arbetar på export och vilka som arbetar på hemmamarknaden. Företag som arbetar på export, liksom företag som arbetar på hemmamarknaden men anses vara knutna till någon exportkoncern, ålägges att betala det högre priset för tackjärnet. För övriga, på denna lista icke upptagna tillämpas det lägre priset. De berörda företagen eller deras organisationer lär enligt samstämmiga uppgifter icke ha tillfälle att yttra sig i frågan. Jag har mycket svårt att förstå att ett sådant förfaringsätt kan karaktäriseras som en angelägenhet som näringslivet sköter inom sig.

Det har förekommit prisdiskriminering tidigare, fastän inte så stor som den man nu kommit fram till på precis samma vara från precis samma leverantör. Denna prisdiskriminering kände de olika företagen inte till. Man visste med andra ord inte ens inom samarbetande företag om, att vart och ett av dem betalade olika pris på sin väsentliga råvara. Det rörde sig dock om en prisskillnad på 10 procent. Förhållandet kom enligt

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

uppgift fram därigenom, att av en tillfällighet tjänstemän i de båda berörda företagen kom att kollationera sina respektive företags kostnadskalkyler och därmed också deras råvarupriser.

Det förefaller mig, som om denna skildring skulle göra ett mera uttömmande svar på herr Herlitz' fråga berättigt och som om man från regeringssidan borde vara angelägen att på den punkten — särskilt nu, när man begär en förlängning av prisregleringen — ge sig in på en närmare diskussion. Jag utgår därvid från att avsikten med prisregleringslagen inte är att möjliggöra ingripanden av detta slag, icke är att möjliggöra dirigerande ingripanden utanför prisregleringsområdet.

Herr talman! Till det eko, som den irriterade konjunkturdebatten gav i herr Petrén's anförande har jag ingenting att tillägga. Jag bara konstaterar att herr Petrén inte är beredd att ange någon tidrymd, under vilken systemet med priskontroll kan avvecklas. Jag bara konstaterar att herr Petrén i det läge, vari vi nu befinna oss, med dess stigande köpmotstånd, med dess hårdnande konkurrens, nöjer sig med en platonisk kärleksförklaring till den fria konkurrensen och den fria prisbildningen.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag ber att i all ödmjukhet få hålla med herr Wehtje om att de ämnen och frågor, som andra lagutskottet sysslar med i allmänhet, inte gör detta utskott speciellt lämpligt att bedöma denna fråga ur principiella synpunkter.

Med samma ödmjukhet avböjer jag personligen att med herr Wehtje föra en diskussion på det principiella planet. Jag nöjer mig med att konstatera, att fullständig enighet råder om vad som för dagen är det väsentliga, nämligen en förlängning av prisregleringslagen. Kungl. Maj:t har äskat det, motionärerna och reservanterna har inte protesterat och utskottet har i detta fall enhälligt tillstyrkt riksdagen att bevilja Kungl. Maj:ts anhållan. Det är det för dagen viktiga och väsentliga.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr PETRÉN: Herr talman! I anledning av herr Svärds anförande ber jag att få säga, att om riksdagen tidigare år hade följt högerns förslag, så hade priskontrollen i sin helhet varit avskaffad redan den 1 januari 1951 eller i varje fall den 1 januari i år. Högern har nämligen regelbundet år efter år fixerat ett datum, då man ansåg att priskontrollen i dess helhet skulle vara borta. Man har tidigare krävt detta bara med ett halvt års varsel. Skillnaden i högerns uppträdande i år är att högern nu begär ett helt års förlängning av prisregleringslagens giltighet i stället för såsom tidigare ett halvt år. Skulle man dra någon slutsats av den art, som herr Svärd här roat sig med att dra, skulle det i så fall otvivelaktigt vara den, att högern i år är mindre intresserad än förut av priskontrollens avskaffande, eftersom man nu skjuter tidpunkten ett helt år framåt, medan man tidigare år efter år endast skjutit den ett halvt år framåt. Jag skall dock, herr talman, inte förfalla till att dra några dylika slutsatser.

Jag vill bestämt protestera mot herr Svärds karaktäristik av mitt anförande, vilket han betecknade såsom en platonisk förklaring. Jag har sagt att jag helt delar de skäl och synpunkter som har framförts av herr Wistrand. De överensstämmer med de synpunkter som jag hävdar i min motion, nämligen att priskontrollen skulle inom vissa områden kunna avskaffas redan nu. Jag har exemplifierat detta och även utvecklat åtskilliga andra synpunkter. Jag kan också referera till herr Wistrands anförande. Om vi nu skall närmare granska högerns ståndpunkt, sade herr Wistrand, att om man inte kan avskaffa priskontrollen om ett år, har vi möjlighet att låta nästa vårriksdag ta ställning till saken på nytt. Man är alltså från högerns sida egentligen på det klara med att det inte går att nu fixera en tidpunkt. Därför menar jag att ett sådant yrkande,

Ang. utredning om värnpliktstjänstgöringens meritvärde.

som högern nu framställt tredje året i rad, närmast är en demonstration och inte har något reellt värde. Det är anledningen till att jag för min del inte kommer att stödja högerens reservation.

Herr WISTRAND: Herr talman! Ja, herr Petrén, yrkandet har det värdet att det sätter fart på arbetet med priskontrollens avskaffande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående punkterna A och B samt särskilt beträffande punkten C av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna A och B hemställt.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushåll-

ningssällskapen för budgetåret 1952/53, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Nötboskapsavelsns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utredning om värnpliktstjänstgöringens meritvärde.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående tillgodoräknande i merithänseende för civil tjänst av tid, under vilken värnpliktig genomgått officers- eller underofficersutbildning.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att första kammaren i anledning av en av herrar Arrhén och Bengtson inom första kammaren väckt motion, nr 175, för sin del ville besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående det meritvärde, som i civilt anställnings- och befordringshänseende skulle kunna tillmätas den utbildningstid, vilken dels ålades värnpliktiga som underginge officers- eller underofficersutbildning, dels värnpliktiga över huvud taget.

Reservation hade anförts av herrar Birger Andersson och Sandberg, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att motionen I: 175 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr ANDERSSON, BIRGER: Herr talman! Herr Arrhén har i år återkommit med sin fjolårsmotion fast i något reviderad upplaga. Det nya är, att utredningsyrkandet vidgats till att avse all genomgången värnpliktsutbildning —

Ang. utredning om värnpliktstjänstgöringens meritvärde.

alltså inte bara officersutbildning — men motionärerna har fortfarande begränsat sig till att begära en utredning för blott de kategorier, som hänföres till beteckningen »allmän civil tjänst».

Att motionärerna inte sträckt sig längre och hemställt om en utredning, omfattande även andra kategorier än befattningshavare i allmän tjänst, beror kanske på att även motionärerna funnit att en sådan utredning i och för sig skulle vara rätt värdelös. För värnpliktiga sysselsatta i industri, hantverk, jordbruk och närbesläktade näringar kommer säkerligen, vilket resultat en utredning än ledde till, ett önskemål om tillgodoräkning i merithänseende av tid, under vilken vederbörande genomgått militär utbildning, att vara betydelsefullt.

I den reservation, som herr Sandberg och jag fogat till allmänna beredningsutskottets utlåtande över herrar Arrhéns och Bengtsons motion, yrkar vi — precis som förra året — avslag på utredningsyrkandet. Vår motivering är bl. a. den, att skall en utredning ske på detta område, bör den omfatta alla kategorier värnpliktiga. Visserligen är vi väl medvetna om det verkningslösa i en sådan utredning, men skall den över huvud ske, bör inte vissa grupper värnpliktiga opereras bort.

Nu har under behandlingen av detta ärende framkommit som argument för utredningskravet, att den militära tjänstgöringens meritvärde vid bedömande av inträdesansökningar till fackskolorna värderas mycket olika. I den mån större enhetlighet bör förekomma, kan denna, enligt reservanternas mening, mycket väl ernås utan att man för den skull behöver besvära det statliga utredningsväsendet.

Vad som emellertid för oss reservanter varit avgörande är den avvisande hållning statens lönenämnd intagit. Såväl i fjol som i år har lönenämnden avstyrkt motionen, och vi reservanter har funnit nämndens motivering så stark, att vi inte ansett oss ha skäl att avvika från dess mening.

Lönenämnden framhöll sålunda i fjol,

att frågan om tillgodoräkning av fortsatt värnpliktstjänstgöring för civil verksamhet m. m. varit föremål för utredning vars resultat framlagts i ett år 1943 avgivet betänkande med förslag rörande meritberäkning m. m. för befälsutbildade värnpliktiga. På grundval av detta förslag hade Kungl. Maj:t den 9 juni 1944 utfärdat nu gällande kungörelse med provisoriska bestämmelser angående meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga m. m. Lönenämnden erinrade om de i befodringskungörelsen meddelade föreskrifterna rörande tillgodoräkning för inplacering och uppflyttning i lönegrad inom reglerad befodringsgång av tid för undergången befälsutbildning samt att Kungl. Maj:t genom beslut den 3 juni 1949 meddelat ändring av gällande föreskrifter angående anställningsform och lönegradsplacering för vissa icke-ordinarie lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, innebärande, att annan militär tjänstgöring än första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) kunde efter vederbörande överstyrelses hörande föranleda viss minskning av föreskrivet antal anställnings- och tjänstgöringsdagar för antagning av extra lärare som extra ordinarie. Lönenämnden ansåg, att mera preciserade bestämmelser än de, som redan utfärdats, svårigen kunde meddelas för sådan tillgodoräkning, varom var fråga, varför nämnden icke kunde tillstyrka, att en ny utredning igångsattes.

I år har lönenämnden intagit samma hållning och inte funnit skäl föreligga, som motiverat ett bifall till motionens krav på utredning.

De som i statens lönenämnd avgivit dessa yttranden representerar en mycket stor fond av sakkunskap på det område det här är fråga om, varför man inte utan vidare kan vifta bort deras avvisande inställning. För att inte någon i denna kammare skall behöva leva i okunnighet om vilka personer, som har ansvaret för lönenämndens yttrande, tar jag mig friheten att meddela namnen på dessa, och listan ser ut så här: byråchefen Broomé i försvarets fabriksstyrelse, förre överdirektören

Ang. utredning om värnpliktstjänstgöringens meritvärde.

Almgren, förbundssekreteraren Hellenius i Försvarets underbefälsförbund, ledamoten av andra kammaren Sigurd Lindholm, förbundsordföranden Persson i Telegraf- och telefonmannaförbundet, krigsrådet Ström, förre riksdagsmannen Carl Primus Wahlmark, kommandören Montelius i Svenska officersförbundet, byråchefen Ruist i SJ, förre byråchefen Wold och ombudsmannen Sjöborg i Försvarets civila tjänstemannaförbund.

Dessa herrar, som praktiskt sysslat med de ting det här rör sig om, har alltså funnit en utredning onödig, och denna deras inställning till frågan är givetvis värd allt beaktande. Då därtill eventuella olikheter i bedömningsgrunderna vid inträde i fackskolorna uppenbarligen kan elimineras utan att en dyrbar utredning sättes i gång, hemställer jag, herr talman, om bifall till reservationen, som innebär yrkande om avslag på motionens krav om utredning.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herr Birger Andersson var ju reservant i fjol också, när beredningsutskottet framlade sitt förslag i denna fråga. Då hade han förmånen att få använda andra kammarens beredningsutskotts utlåtande såsom reservation, men det kan han inte göra i år, ty i år har andrakammarutskottet tillstyrkt motionen.

Jag skall inte tynga kammarens protokoll genom att läsa upp yttranden, såsom herr Birger Andersson nyss gjorde, men jag vill erinra kammaren om att de organisationer, som representerar de tjänstemän av olika slag, vilka är berörda av denna fråga, samtliga har tillstyrkt en utredning. Jag är inte lika imponerad av lönenämndens yttrande som herr Birger Andersson, utan jag tycker att man skall ta minst lika stor hänsyn till dem som berörs av frågan.

Jag vill tillägga ytterligare en synpunkt. När vi nu kommit så långt, att vi fått försvarsfrågan som sådan praktiskt taget över partierna — det är ju obetydliga småsaker som vi ibland tvis-
tar om — borde vi väl också kunna

vara överens om att se till, att sådana bestämmelser införs, att de, som genomgår den utbildning, som landet fordrar, inte i konkurrensen med andra skall behöva bli eftersatta på grund av att de fullgör denna sin plikt mot fäderneslandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomma yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, *Birger*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens allmänna beredningsutskott hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 42.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. utredning om värnplikstjänstgöringens meritvärde.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i detta ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1952/53 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa

fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet;

nr 81, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för statliga befattningshavare att åtnjuta tjänstledighet mot B-avdrag för arbete inom personalsammanslutning;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning;

nr 83, i anledning av väckta motioner om en snabbutredning rörande verksamhetsområdet för sjukvård m. m., samt

nr 84, i anledning av väckta motioner om beredande av familjepension åt efterlevande till vissa polismän m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1951 (nr 251) om varuskatt, m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet

av lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

—
Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om konjunkturskatt för år 1952 m. m.; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.

—
Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den

25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

—
Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.52 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.